BX
8049
K844
1917
GTU
Storage

PACIFIC
THEOLOGICAL SEMINARY
LIBRARY

LUTHERSTATYEN I WORMS

KORSBANERET

In hoc signo vinces.

KRISTLIG KALENDER

FÖR ÅRET

1917

REDIGERAD AF O. N. OLSON

Trettioåttonde årgången

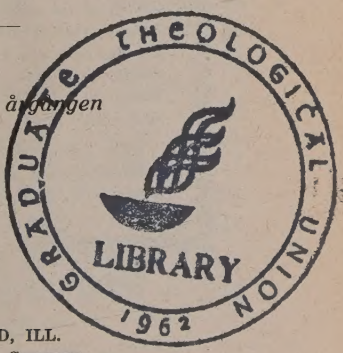

ROCK ISLAND, ILL.
AUGUSTANA BOOK CONCERN.

K844
1917
APR 26 1965

Om din lag icke hade varit min lust, så hade jag förgåtts i mitt elände. Ps. 119: 92.

De hade så när fördärfvat mig på jorden, men jag öfvergifver dock icke dina befallningar. Ps. 119: 87.

O du trofaste Herre Kristus, drag oss svaga efter dig! Gif oss en stark ande, att vi må vara redo till allt! Och om köttet är svagt, så låt din nåd gå före oss, ledsaga och följa oss! Ty utan dig kunna vi intet göra, allra minst möta en grym död för din skull. Gif oss ett modigt hjärta, en uppriktig tro, ett fast hopp och en fullkomlig kärlek, att vi med tålamod och glädje må offra lifvet för ditt namns skull! Amen. JOHAN HUSS.

Så framt jag icke med den Heliga skrifts vittnesbörd eller med klara och tydliga grunder blifver öfverbevisad, så måste jag förblifva vid de af mig anförda heliga skriftorden, och mitt samvete är fånget i Guds ord. Återkalla kan jag icke och vill jag icke, ty det är besvärligt, orådligt och farligt att handla mot samvetet. Här står jag och kan icke annat. Gud hjälpe mig! Amen. MARTIN LUTHER.

Hvar och en som bekänner mig inför människorna, honom skall ock Människosonen bekänna inför Guds änglar. Luk. 12: 8.

PACIFIC LUTHERAN
THEOLOGICAL SEMINARY
LIBRARY
20427

Innehåll.

	SID.
Julens skönhet. Poem. CARL KRAFT	5
Bereden väg för Herren. J. M—N	7
Julbetraktelse. C. F. SANDAHL	12
Till reformationens fyrahundraårsminne	20
Några framstående karaktärsdrag hos doktor Martin Luther. NILS FORSANDER	22
Reformationsfirning och botpredikan. ADOLF HULT	33
En reformationshistoria i brons. O. N. O	43
Ur den kyrkliga verksamheten:	
Femton år af svenskt lutherskt församlingslif i världens andra stad. MAURITZ STOLPE	55
Diakonissanstalten i Omaha, Nebr. F. A. LINDER	72
Själavård vid statsuniversiteten. C. A. WENDELL	79
Finnes ren kyrklig musik? J. VICTOR BERGQUIST	86
Våra utgående missionärer	90
Iowa-konferensens ålderdomshem i Madrid, Iowa. C. O. MORLAND	96
Bethaniahemmet i Duluth, Minn. J. A. K	101
The Iowa Lutheran Hospital, Des Moines, Ia. A. NORRBOM	104
I morgonstund. Poem. MAURITZ STOLPE	110
Uppsatser och berättelser:	
Bibeln och bibelspridning. O. N. O	112
Jesuiterorden och dess stiftare. E. K. JONSON	127
När den gamle diakonen tänkte högt i kyrkan. J. T.	144

Minnesteckningar: SID.

Gustaf Adolf Anderson. B. S. Nyström 149
C. A. Hultkrans. F. M. Eckman 159
Eric Norelius. G. R. 169
Frans August Engstrand. John A. Eckström 181
Carl Walleen. E. P. O. 191
August Johnson. Titus A. Conrad 201
Olof Morén. G. S. O. 209
A. E. Johnson. Gideon Olson 215
Gustaf Anderson. J. Alfr. Anderson 219
Fru C. M. Ryden. Carl A. Hemborg 223
Fru Anna Johanna Ahlquist. L. H. Beck 225
Fru Maria Charlotte Lindberg. F. A. Linder .. 229
Fru C. O. Forsberg. A. E. Trued 234
Fru Anna J. Scholander. C. E. S. 237
Fru Mathilda Edman. L. A. Edman 240
Theodor Freeman. M. C. R. 242
P. H. Stolberg. Eric N. Hedeen 246
August och Anna K. Nelson. A. N. 250
Anna Paulina Hanson. G. W. O. 253
Carl Norlin. J. A. Benander 258
Carl Magnus Lawson. Johannes Telleen 260
N. F. Linderholm. O. V. H. 264

Kyrkoalbum 267

Julens skönhet.

Uti sin bana hvarje årstid bjuder
på rika fröjder, stundom yppig prakt.
Ibland naturen utaf lifskraft sjuder
och vecklar ut sin stora tjusarmakt.
Den med sin skönhet då oss ljuft tilltalar
och stämmer hjärtat till beundran stum.
I höjden, djupet, uppå berg, i dalar
förmärkes detta uti hvarje rum.

Så skön är våren, upp då gräset spirar,
och träden knoppas, grönskan sprider sig
samt pryder allt; klängväxten vackert virar
sig rundt om grenar, kryper öfver spång och stig.
Så komma sommarns långa varma dagar,
då allt står uti löf- och blomsterskrud;
då glittrar daggen öfver ängar, hagar,
och skogen fylls af fågelsångens ljud.

Men markens många blommor dö, försvinna,
och kala, öde blifva skog och hed.
Snart träden uti höstens färger brinna,

och löfven falla, sväfva vissna ned.
Med vintern växlar bilden för ens öga,
ett snöhvitt täcke höljer allt man ser.
På insjön glänser isen, drifvor samlas höga,
och norrskensflamman lif åt taflan ger.

I alla skiften under åren långa,
i tid som kommer och i tid som går,
den skönsta tiden ibland tider många
vid julens dagar dock oss förestår.
Då tändas ljusen, hvilka stråla klara,
likt stjärneblossen ifrån Faderns hus;
då komma tankar, liksom tankar fara,
som värmas, lifvas utaf Världens ljus.

En här af känslor nu upplifva minnet
och väcka intryck utaf helg och frid.
Vid festens ankomst skänkes fröjd åt sinnet,
och snart förglömmas hvarje oro, strid.
Men skönast framstår underbara ordet,
som möter oss på signad juledag,
att född är Kristus, Ordet kött är vordet,
och på oss hvilar Herrens välbehag.

CARL KRAFT.

Bereden väg för Herren!

Bereden väg för Herran!
Berg, sjunken, djup, stån opp!
Han kommer, han, som fjärran
var sedd af fädrens hopp:
rättfärdighetens förste,
af Davids hus den störste.
Välsignad vare han,
som kom i Herrens namn!

Guds folk, för dig han träder
en evig konung opp.
Strö palmer, bred ut kläder,
sjung ditt uppfyllda hopp!
Guds löften äro sanna.
Nu ropa: Hosianna!
Välsignad vare han,
som kom i Herrens namn!

Gör dina portar vida
för Herrens härlighet!
Se, folken kring dig bida
att nå din salighet.
Kring jordens länder alla

skall denna lofsång skalla:
Välsignad vare han,
som kom i Herrens namn!

Sv. ps. 53: 1—3.

ereden väg för Herren! — det är adventsbudskapet till Guds församling, adventstidens maning att göra allting redo, så att intet må hindra honom, som kommer i julens evangelium, att draga in i vårt hjärta och i vårt lif.

Hvad är det, som hindrande ställer sig i vägen för honom? Det är allt ondt och fult, som växer i människohjärtat: kärlekslöshet, lögn, oanständighet, lättja, feghet. Det är som ett snärjande skogssnår; får det växa, blir det ogenomträngligt, solens strålar med ljus och värme kunna ej leta sig väg genom det, inga vackra blomster växa där, endast mögel och svamp. Eller har du icke känt, huru sådant, när du låter det få rot och växa i ditt hjärta, skymmer bort Gud för dig: du kan icke bedja till honom med barnslig öppenhet, ej förtroligt umgås med honom, ej tillitsfullt anförtro dig åt honom? Och så blir ditt lif allt fattigare på ljus och glädje, allt tommare och mer öde — allt godt hos dig förkväfves och allt ondt växer fram och frodas som giftiga svampar. Röj bort det, så att det blir väg för Gud, fri, öppen väg! Hugg undan det, ej blott de *största* och *taggigaste* grenarna, ej blott *alla* grenarna, ryck upp *rötterna*, annars skjuta snart blott så mycket frodigare skott från dem! Och har du på allvar fattat denna föresats, har du blott i ärlig vilja börjat, så skall du snart få erfara, huru Gud själf hjälper dig. Så

angelägen är han i sin kärlek att få komma in till dig. Och då skall du få bevittna, att undret sker: "berg, sjunken!" — "alla berg och kullar skola jämnas", alla svårigheter, som syntes dig lika höga, hårda berg, som reste sig i vägen för dig, det ena efter det andra, skola förvandlas till slät, jämn mark; "djup, stån upp!" — "alla dalar skola fyllas", misströstans, svårmodets, hopplöshetens mörka dalar, och vägen skall ligga öppen och slät, en jämn, rak kungsväg.

Den bör vara sådan. Ty hvem är han, som kommer och som du bereder väg för?

Han är den, mänskligheten under årtusenden bidat. Famlande på mörka vägar hade hedningarna suckat efter den förlossning, han allena som "rättfärdighetens förste" kunde bringa. I uppenbarelsens och profetians ljus hade Israel sett honom i hoppet och fröjdat sig öfver löftet om honom, Davids-sonen, som åter skulle samla Guds folk och vara en konung öfver det till evig tid. "Han kom till sitt eget, och hans egna mottogo honom icke." Han kommer nu i julens evangelium till oss. Icke skola väl också vi förkasta honom? Icke vilja vi lägga hinder i vägen för honom och stänga honom ute, honom som är vår evige konung? Nej, må vi bringa honom vår jublande hyllning! Må vi i vår församling, i våra hem och framför allt i våra hjärtan reda till för honom, att hans intåg må blifva festligt och en konung värdigt! Och må vår hyllning bäras uppe af mer än en ögonblickets snart förflyktade känslostämning, hvars hosiannarop snart kunna förbytas i ropet: "Tag denne ur vägen". Må han få taga sin varaktiga boning i oss och bland oss, så att vi blifva och lefva under

honom i hans rike. Må vår julglädje vara äkta, en glädje ej blott öfver yttre förgängliga ting i vårt julfirande, utan framför allt däröfver, att vårt hopp genom hans ankomst gått i uppfyllelse, hoppet om frälsning, om syndernas förlåtelse, lif och salighet. Må den glädjen utgöra grundtonen i våra julsånger. "Sjung ditt uppfyllda hopp."

Men låtom oss ej i själfviskhet behålla vår glädje för oss allena. Det budskap, som änglarna bragte herdarna vid Betlehem, var budskapet om en glädje, som skulle vederfaras *alla* folk. Ännu har det ej nått dem alla. Därför behöfs adventsmaningen att göra portarna vida för Herrens härlighet, att bereda väg för honom äfven bland dem, som ännu icke känna hans namn. Ser du icke, huru ute i natten, i mörkret och kölden, hedningarnas stora skara står bidande och kastar längtande blickar mot våra af evangelii ljus strålande tempel och hem? Hör du icke, hur ur deras hjärtan stiger, allt starkare, suckan efter att nå den salighet, som du redan vunnit och åtnjuter? Vidga portarna! Låt budskapet om Jesusbarnet i Betlehemskrubban nå allt vidare, att kring alla jordens länder må skalla lofsången: "Välsignad vare han, som kom i Herrens namn!"

Där vår kraft ej når — dit må våra böner sträcka sig. Kring många kristenhetens egna folk, öfver hvilka julens stjärna lyst i århundraden, ligger i denna tid natten djupare och mer full af fasa än någonsin förr: afundens, hämndgirighetens, brodermördandets natt. Herre, fördölj ej ditt ansikte längre! Vi veta, att du vill låta världskriget blifva till oss alla en ropande röst: Gören bättring! Vi veta, att det i din hand kan blifva den röjande

yxa, som bereder väg för rättfärdighetens förste. Men dock — är det förmätet af oss att ropa till dig att göra slut därpå? Låt, o Herre, ur natten snart den dag frambryta, då allt krig med storm och blodig klädnad skall uppbrännas och af eld förtärdt varda. Fullborda din seger, Herre Kristus, och gör din makt gällande. Låt än en gång dina himmelska härskaror ropa ut *frid på jorden.* Kom, du folkens efterlängtade, och härska öfver oss på jorden såsom i himmelen!

Välsignad vare han, som kommer i Herrens namn!

J. M—N.

Julbetraktelse.

Sv. ps. no. 55.

En ovärderlig skatt hafva vi i vår psalmbok. Och detta lär sig vårt folk, glädjande nog, att mer och mer inse. Alltmer få våra psalmer med sitt djupa religiösa innehåll och våra högstämda koraler intaga den plats, som förut till stor del innehafts af de mera ytliga och lätta sångerna. Passande äro ock våra psalmer att i barndomen inläras för att brukas såsom hjärtats uttryck för såväl bön som tacksägelse samt för att i dem lära sig känna Guds kärlek, sitt eget hjärtefördärf, vägen till sann omvändelse och det kristliga lifvets yttringar till vår jordevandrings saliga slut. Underteckнad kan ej frångå att omnämna en erfarenhet uti sin pastorala verksamhet. Vid ett tillfälle blef jag påkallad att besöka en äldre man, som var mycket medtagen af sjukdom och dessutom var på grund af hög ålder delvis förslöad till sinnet. Det syntes omöjligt för mig att kunna vinna hans uppmärksamhet vid något af hvad jag sade, och jag var nästan färdig att i förtviflan aflägsna mig utan att hafva kunnat uträtta någonting. Till sist föreslog jag att läsa en psalm för honom och

läste då den korta psalmen nummer 444: "Min hvilotimma ljuder, etc." Genast knäppte han ihop sina skrumpna händer och läste med ur minnet, och sedan fortsatte han att ur minnet läsa hela den af 9 verser bestående psalmen nummer 424, hvilken börjar: "Den signade dag, som vi nu här se", och slutar med denna bönesuck: "Ja, Herren, han gifve i Jesu namn vår vandring en fröjdefull ände." Med bruten och skälfvande röst omtalade han sedan, att han i barndomen hade lärt sig dessa och andra psalmer, hvilka, då han ännu i ålderns sena dag hade bibehållit dem i minnet, varit honom till stor välsignelse. Och flera gamla har jag hört med djup rörelse omtala, hurusom de minnas, då mor satt vid spinnrocken och läste och sjöng psalmer med dem, då de voro små barn.

Ombedd att skrifva en julbetraktelse med ledning af den odödliga psalmen nummer 55, känner jag min litenhet och oförmåga inför denna majestätiska, poetiska utgjutelse. Psalmens begynnelseord utgöra en hälsning till julmorgonen, och det skulle väl kännas egendomligt, om vi samlades i Herrens gårdar för att fira julotta och ej finge instämma i: "Var hälsad, sköna morgonstund." Till och med i vissa religiösa kretsar, där man förr hade och kanske ännu har mycket att anmärka mot vårt julfirande och mot vår psalmbok, firar man nu julotta och inleder dess firande med afsjungandet af denna psalm. Och väl må ett gudstjänstfirande folk med glädje hälsa juldagen välkommen, då det betänker denna dagens stora betydelse. På den dagen infriade Gud sitt löfte, som han under Gamla testamen-

tets tid gifvit i ord och förebild, löftet om den stora julgåfvan, sin egen käre Son. I ord gafs detta löfte redan på syndafallets dag, då Gud sade: "Kvinnans säd skall söndertrampa ormens hufvud." Sedan gafs det till de gamla patriarkerna, Abraham, Isak och Jakob, så här lydande: "Alla släkter på jorden skola varda välsignade i dig och din säd." Längre fram förkunnade Herrens profeter detta löfte och framställde det nästan rent af som om det allaredan hade blifvit uppfylldt, då t. ex. profeten Jesaja beskrifver vår Frälsares såväl födelse som försoningslidande och de välsignelser, som därmed komma människosläktet till del, redan såsom för handen varande. Åtskilliga psalmer i Psaltaren äro ock messianska och peka hän mot den kommande världsförlossaren. Löftet framställdes ock i tydliga förebilder, såsom Isak bärande offerveden, nådastolen i det allra heligaste och kopparormen i öknen med flera. Men om Gamla testamentets troende heter det, att de hafva dött i tron utan att hafva fått ut löftena, men sett dem fjärran ifrån och hälsat dem. Och ehuru de hade genom tron fått vittnesbörd, hade de dock icke utfått löftet, emedan Gud för oss hade sörjt för något bättre, nämligen löftets uppfyllelse. Lång syntes väntanstiden, och ur mer än ett fromt hjärta frampressades nog sucken: "Ack, att hjälpen utaf Sion komma måtte." Sekel lades till sekel, patriarkerna, Moses, Josua, domarna gingo ur tiden in i evigheten, Guds egendomsfolk såg sin storhetstid under David och Salomo, riket delades, affallet från Gud blef så stort, att de tio stammarna försvunno ur historien, de kvarlämnade tvenne

stammarna, utgörande Juda rike, afföllo ock samt tuktades af Herren med att bortföras i fångenskap, men fingo återvända och återuppbygga Jerusalems fallna murar och dess nedrifna helgedom. Snart därefter tystnade alla profeternas röster, andligt mörker öfvertäckte jorden, den arma mänskligheten stod färdig att göra religiös bankrutt, där den stod, stirrande i rymden, med Pilati tviflande fråga: "Hvad är sanning?" på sina läppar. Men då nöden är som störst, är hjälpen närmast. Några fromma herdar, som om natten höllo vakt öfver sin hjord, fingo helt oväntadt höra änglasången: "Ära vare Gud i höjden och frid på jorden, till människorna ett godt behag", och änglaförkunnelsen: "I dag är eder född Frälsaren, som är Kristus, Herren, i Davids stad." Nu hade det i ord och förebilder ofta gifna och länge väntade löftet nått sin uppfyllelse, och då vi nu till minne af denna viktiga och härliga tilldragelse fira jul, är det rätt och tillbörligt, att unga och gamla i arla morgonstund samlas i Herrens gårdar för att med bön och sång hälsa denna åminnelsedag välkommen.

Om Gud Faders stora julgåfva, den enfödde Sonen, bekänna vi, att han har både en gudomlig och en mänsklig natur, ja, att han är sann Gud, född af Fadern i evighet, och tillika sann människa, född af jungfrun Maria. För hvar och en, som känner till de lärostrider, som i kyrkans tidigare dagar fördes angående vår Frälsares person, och det förnekande af hans gudom, som i våra dagar framträder på gröfre och finare sätt, är det viktigt att fasthålla läran om hans tvenne naturer, så att vi ej blifva förvillade och dragas

ned i förnekelsens hvirfvel. Från honom själf, som var sanningen och i hvilkens mun intet svek var, hafva vi bekännelsen, att han var Guds Son, och det till och med, då han stod inför det stora rådet och var fullt medvten om att den bekännelsen skulle kosta hans lif. Visserligen var hans gudomliga natur fördold af hans mänskliga omhölje, då han vandrade här på jorden, men på förklaringsberget genomträngde den gudomliga naturens härlighet det mänskliga omhöljet, och äfven under vår Frälsares hvardagslif — om vi så få uttrycka oss — framskymtade den gudomliga naturens härlighet åskådligt för dem, som stodo honom nära, så att Johannes i sitt och sina medlärjungars namn kunde säga: "Vi skådade hans härlighet, såsom den af Fadern enföddes härlighet." Han var den andre personen i gudomen, men blef människa och kom till oss på födelsens väg, såsom hvarje annan människa kommer till världen. Detta är ju ett under öfver alla under, i hvilket ock änglarna med undran skåda in, och det framställes i Guds ord såsom ett förnedrande å hans sida, då det heter, att han "utblottade sig själf och antog en tjänares skepelse och vardt lik människor och i åthäfvor funnen såsom en människa; han ödmjukade sig själf och vardt lydig intill döden, ja, intill korsets död." Oss var han lik i allting utom det, att han var utan synd.

Vår dyre Frälsare var sann människa, och själf kallar han sig Människosonen, som kommit hit till jorden för att uppsöka och frälsa det förtappade. Han var mänsklighetens nya stamträd, och då genom den förste Adams olydnad fördömelsen

kom öfver alla människor, så kommer genom den andre Adams, Jesu Kristi, lydnad rättfärdighet till lif öfver alla människor, om de nämligen i tron vilja mottaga det. Och i vår julpsalm höra vi, att ehuru han var "Guds väsens afbild", var han likväl "en mänskoson, på det hvar själ må glad till honom lända", och att hans sanna mänsklighet ådagalades äfven därutinnan, att "Han tårar fälla skall som vi, förstå vår nöd och stå oss bi." Huru ömt klappade icke hans frälsarehjärta öfver nöden ibland människors barn, och huru tog icke denna ömhet uttryck uti att med öppen famn inbjuda arbetande och betungade till sig att finna ro, och att med största beredvillighet hjälpa i både andligt och lekamligt hänseende. Huru frampressades icke ur hans hjärta djupa suckar öfver den nöd och det enlände, som synden bragt i världen, och öfver den otro och förvillelse, som öfverallt mötte honom; ja, det rörde honom allt så djupt, att han grät medlidsamhetens bittra tårar vid Lasari graf och den försmådda kärlekens tårar öfver Jerusalems stad, som ej besinnade, hvad dess frid tillhörde. Huru skön är icke vår dyre Frälsare i tårar! Till en Gud, som gråter och likt en människa, ja, likt ett litet barn, fäller tårar, må i sanning en människa våga nalkas och få känna sig förstådd, om än ingen medmänniska förstår sig på henne, och hon icke heller förstår sig på sig själf. Ingen kan heller som han gjuta olja och balsam i de svidande såren och inblanda af sin nåds sötma i den sorgekalk, som räckes oss människor att dricka under vår pilgrimsfärd genom denna mödosamma värld. Ja, han hade "Det hjärta, som i nöden

den armes tillflykt var, som bad för oss i döden och våra synder bar." Ömt bar han mänskligheten nöd på sitt hjärta.

Ändamålet med Sonens sändande i världen är ock klart framställdt i vår julpsalm. "Han kommer till vår frälsning sänd", heter det. Han är nådens och rättfärdighetens sol, som med salighet under sina vingar uppgått öfver jorden, en sol, som aldrig skall nedergå, och hvars sken skall aldrig mattas eller döljas af något moln. Här på jorden skall han klart lysa tidens vandringsmän, som sig till himlen ärna, hem till det eviga urhemmet därofvan, och i det nya Jerusalems stad behöfs ej sol eller måne, ty dess ljus är Lammet. Hvarje uttryck af hans ömma frälsarehjärta, om hvilket förut något nämnts, ingick såsom moment i hans frälsningsverk, men hufvudmomentet är väl ändå det, att detta hjärta brast för oss i döden. Han blef ej människa blott för att känna medlidande med oss, ej blott för att förkunna oss Guds vilja och råd om vår salighet, ej blott för att blifva oss en föresyn att efterlikna, utan framför allt för att kunna genom försoningslidande åvägabringa vår frälsning och blifva för oss en ny och lefvande väg till himmelen. Han är herden, som gaf sitt lif för fåren, och som håller sina genomstungna händer beskyddande och välsignande öfver sin klena hjord, såväl som ock öfver hvar och en enskild, som tillhör hans hjord. Och äfven dig, min vän, som ännu går som ett förvilladt får i denna världens öken, som ännu har ett hjärta fullt af ofrid gent emot Gud, dig själf och dina medmänniskor och ännu söker att släcka din andes djupa evighetstörst vid världens usla brun-

nar — äfven dig söker han för att få rädda dig undan rofdjurens gap och få bära dig på sina hulda herdeaxlar hem till det rätta fårahuset i himmelen. Där skola hans bekännare och efterföljare, som alltid här på jorden känt sig missnöjda med sig själfva och fått med sorg erfara, att synden är med i allt, blifva "Nöjda, höjda öfver tiden, och i friden af hans rike, en gång varda honom like." C. F. SANDAHL.

Till reformationens fyrahundraårsminne

Ord af Martin Luther.

TRON.

ron är ett gudomligt verk i oss, hvilket förvandlar och pånyttföder oss af Gud, dödar den gamle Adam och gör oss till helt andra människor till hjärta, mod, sinne och krafter och förer med sig den Helige Ande. O, ett lefvande, rörligt, verksamt och mäktigt ting är tron, så att det är omöjligt, att den ej utan återvändo skulle verka det goda. Den frågar ej heller, om goda gärningar skola göras, utan innan man frågar, har den gjort dem och är beständigt därmed sysselsatt.

Tron är en lefvande, grundad förtröstan på Guds nåd, så viss, att man tusen gånger kunde dö därför. Och denna förtröstan och kunskap om Guds nåd gifver glädje, mod och god vilja till Gud och alla kreatur, hvilket den Helige Ande verkar i tron. Däraf blir människan utan tvång villig och hågad att göra hvar man godt, att tjäna hvar man, att lida allt, Gudi till kärlek och lof, som har bevisat henne en sådan nåd. Sålunda är det omöjligt att

skilja gärningar ifrån tron, ja, så omöjligt som att skilja brännandet och lysandet från elden.

MARTIN LUTHER.

GODA GÄRNINGAR.

Goda gärningar göra aldrig en man from och god, utan en god, from man gör goda, fromma gärningar. Onda gärningar göra aldrig en man ond, utan en ond man gör onda gärningar. — Nu är tydligt, att frukten icke bär trädet, och att trädet icke heller växer på frukten, utan tvärtom bär trädet frukterna, och frukterna växa på trädet. Så måste ock människan vara ond eller god till sin person, innan hon gör onda eller goda gärningar. MARTIN LUTHER.

TRO OCH KÄRLEK.

En kristen lefver icke för sig själf, utan i Kristus och för sin nästa: i Kristus genom tron, för nästan genom kärleken. Genom tron höjer han sig öfver sig själf till Gud; utur Gud sänker han sig återigen under sig själf genom kärleken.

En kristen är en fri herre öfver allting och ingen underdånig.

En kristen är en tjänstskyldig tjänare i allting och hvar man underdånig. MARTIN LUTHER.

Några framstående karaktärsdrag hos doktor Martin Luther.

id försöket att här skildra några framstående drag af vår lärofader Luthers sant kristliga karaktär må det först erinras därom, att hans person och lifsgärning äro en Guds nådegåfva till Kristi församling. Hvad Luther var, det blef han genom Guds utkorelse, Jesu förtjänst och den Helige Andes helgande nåd. Luther trängde sig icke fram för att blifva en kyrkans reformator, och icke heller förtröstade han på egna krafter, utan på Kristus allena. Om striden med den påfliga vapendragaren dr Eck sade han: "Gud sliter och drifver mig, jag finner mig icke i mitt våld, jag ville hafva ro och blir dock indragen i bullret." Det var Gud, som sände och utrustade Luther till att åter frambära evangelium, och Guds nåd mot honom har icke blifvit fåfäng.

Ett bland de första och främsta karaktärsdragen i Luthers personlighet var *hans allvarliga angelägenhet om visshet̨en om sin själs frälsning.* Hunger och törst efter rättfärdighet drefvo Luther 1505 till augustinerklostret, då han ännu var en yngling med alla lifvets förhoppningar fram-

för sig, men ändock icke kände Guds nåd mot arma syndare. Hade någon munk med sina gärningar och stränga botöfningar kunnat förtjäna sin frälsning, så var det väl den unge Luther. Detta har han också själf sedan betygat om sitt klosterlif. Men det lyckades lika föga för honom som för andra uppriktiga hjärtan att vinna rättfärdighet och frid på gärningarnas väg. Dessa heliga skatter fann han först i evangeliet om Jesu Kristi allena gällande förtjänst. En gammal klosterbroder uppmanade honom att i sin samvetsnöd tro på syndernas förlåtelse, och hans ädle klosterföreståndare Johan Staupitz hänvisade honom till Guds kärlek samt uppmanade honom: "Älska honom, som först har älskat dig." Luther ville gärna tro på Frälsaren, men klagade öfver sin synd och kärlekslöshet. Då svarade Staupitz honom: "Vill du då blott vara en målad syndare och hafva en målad frälsare? Tro mig, det är icke skuggspel och lek, att Gud utgaf sin Son för oss." Så fick Luther frid med Gud genom tro på Kristi död för förtappade syndare, och denna nåd och frid förkofrade sig hos honom genom densamma tron hela hans lif. Uti en af sina predikningar säger Luther t. ex. sålunda: "När Gud synes mig vred, såsom ville han förkasta mig, så vill jag svara: Helige Fader, innan du förkastar mig, måste du först förkasta din älskliga Son, Jesus Kristus, ty han är min borgen, min löftesman, ja, min lösen. Gillar du honom, så måste ock jag vara fri och behållen."

I sammanhang härmed var det ett framstående karaktärsdrag hos Luther, att *han af Kristi kärlek tvingades till att med allvarlig nitälskan ar-*

beta för sina medmänniskors frälsning. När Luther funnit rättfärdighet, lif och frid i evangelium om Jesu Kristi nåd och förtjänst samt hade i ödmjuk barnatro tillägnat dem åt sig, då kunde han ej undangömma detta evangelium ifrån sina medmänniskor och blott njuta det för sin egen räkning. Helig nitälskan om arma syndares frälsning tvingade honom att framträda såsom ett Kristi vittne om rättfärdiggörelsen af tron allena. Och då Luther med ödmjuk trosvisshet hade tillägnat sig denna rättfärdighet, blef hans eget hjärta en källa med lefvande vatten för nådetörstiga själar, förtröttades aldrig i att såsom aposteln Paulus bära omsorg om alla Guds församlingar och att troget föra Herrens strid mot evangelii fiender.

Huru stort och brinnande nit Luther hade om sin egen och andras frälsning, kunna vi något ana, då vi erinra oss, huru han för evangelii skull måste lida försmädelse och förföljelse. Påfven bannlyste honom och kejsaren förklarade honom i riksakt, så att hvem som helst kunde i kejsarens och rikets namn ostraffadt döda honom. Men Luthers hjärta var uppfylldt af Pauli heliga pliktkänsla: "Ve mig, om jag icke förkunnar Kristi evangelium." Samma allvarliga nitälskan om själars frälsning bevisade han äfven i den enskilda själavården, t. ex. år 1527, då en svår pest hemsökte Wittenberg. Universitetets lärare och studenter flyttade från staden på den sachsiske kurfurstens uppmaning; men Luther och pastor Bugenhagen stannade kvar bland de sjuka och döende samt besökte dem flitigt med hugsvalelsen af Kristi evangelium och heliga sakrament. "Pre-

dikanter och själasörjare", sade Luther, "äro skyldiga att stå och förblifva i dödsnöd, ty då behöfver man ämbetet bäst." Sådan själasörjare var Luther ständigt.

I sammanhang härmed var det framstående karaktärsdraget hos Luther *hans djupa vördnad för Skriften såsom Guds ord och hans fasta förtröstan på detsamma.* "Det står skrifvet", var det segerrika vapen Luther brukade mot sina motståndare. Blott om han kunde öfverbevisas och öfvertygas af Guds ord, ville han återtaga sina lärosatser, och i den fulla trosvissheten hämtad ur Guds ord var det han så kraftigt predikade bättring och syndernas förlåtelse i Jesu namn. I sanning kunde han därför i protestantismens jubel- och stridshymn sjunga: "Guds ord och löfte skall bestå, vi det i hjärtat bäre. För himmel, ej för jord, vi gå till strids och glade ära" o. s. v.

Trägen flit och möda nedlade Luther på sin bibelöfversättning, och denna blef det tyska folkets bibel intill denna dag och är grundtypen för alla protestantiska bibelöfversättningar. Hans bibelförklaringar, synnerligast öfver Första Mosebok, Kristi afskedstal och Galaterbrefvet, ack, huru bibeltrogna, nådefulla och härliga äro de icke! Hans hus- och kyrkopostilla samt öfriga predikningar, huru trogna och därför äfven rätt trösterika och undervisande hafva de icke bevisat sig vara nådehungriga hjärtan! Och hvilka välsignelserika skatter hafva vi icke allt fortfarande uti Luthers katekeser och psalmer! Men grunden till allt detta var Luthers trogna och ödmjuka lärjungeförhållande till bibeln såsom Guds heliga och ofelbara ord till oss människor.

Luther lefde ett nitiskt och trosinnerligt bönelif. Hans trogna och ödmjuka bön handlade om hans egen och hans medmänniskors frälsning samt om Kristi ära. Hans arbete, studier och predikningar kröntes därför med rik välsignelse, och hans valspråk blef: "Väl bedet är hälften studeradt." Vi kunna såsom exempel på Luthers bönelif nämna hans ifriga ångestrop och åkallan till Gud redan under klosterlifvet i Erfurt samt sedan hans lif på slottet Wartburg, där han under mycken bönekamp öfversatte Nya testamentet på tyska. Vidare kan nämnas hans vistelse på Koburg under riksdagen i Augsburg år 1530, då vår härliga Augsburgiska bekännelse uppsattes och framlämnades åt kejsaren och de tyska riksständerna. Liksom Gud gaf åt israeliterna seger i striden mot amalekiterna, så länge Moses, stödd af Aron och Hur, fortfor att i bön upplyfta sina armar, så gaf Herren åt oss vår skrifttrogna Augsburgiska bekännelse såsom bönhörelse åt Luther och hans medarbetare. Luther sade sedan härom: "Sen på riksdagen i Augsburg! Huru rasade ej då världen emot Guds ord. Och huru måste vi ej där i synnerhet bedja, att Kristus i himmelen måtte förblifva sittande där ofvan. Och där frambröt vår lära i ljuset genom bekännelsen."

Veit Dietrich, som var då tillsammans med Luther på Koburg, beskrifver samtidigt denna deras vistelse sålunda: "Jag kan icke undra mig mätt på denna mannens beständighet, glada mod, tro och hopp i en så sorglig tid. Men han underhåller desamma äfven oaflåtligt genom en sorgfällig betraktelse af det gudomliga ordet. Det förgår ingen

dag, utan att han icke åtminstone använder till bön tre timmar, som äro mest bekvämliga för att studera. En gång lyckades det mig att få höra honom bedja. Gode Gud, hvilken tro var det icke i hans ord! Med sådan vördnad talade han, att man såg, att han talade med Gud, och dock på samma gång med sådan tillförsikt, att det såg ut, som om han talade med en fader och vän. "Jag vet", så bad han, "att du är vår Gud och Fader. Jag är därför viss därpå, att du skall komma dina barns förföljare på skam. Gör du det icke, så är faran din likasåväl som vår. Hela saken är din."

Men Luthers hela lif var ett sådant troget böneumgänge med Gud. Detta bevisas af hans arbeten och hans vänners berättelser om hans lefverne. Han brukade också ofta uppmana sin hustru och sina vänner till bön och förböner. Uti sina bönerop och tacksägelser till Gud begagnade Luther sig ofta af Davids Psaltare, och hans böner voro fulla af bibelord samt Guds Andes smörjelse. Ofta utgöt sig hans böneande i sång och de sköna andliga psalmer, hvilka han diktade. Sådana psalmer som "Vår Gud är oss en väldig borg" och "Hvar man må nu väl glädja sig", äro de härligaste psalmer någon kyrka äger. Med sina psalmer sjöng Luther evangelium in i folkets hjärtan. Och till Guds pris gör han det ännu i våra kyrkor och i våra hem.

Under Luthers trogna bruk af Guds ord och bönen danades genom Guds nåd hos honom det utmärkande karaktärsdraget, att *han var en sann troshjälte*, full af innerlig, ödmjuk och barnslig förtröstan till Herren Gud. Det mest bekanta exemplet häruppå torde vara Luthers färd till riks-

dagen i Worms och hans uppträdande där i april 1521. Hans vänner varnade honom från att resa dit och förutsade honom en sådan martyrdöd, som Johan Huss fick i Kostnitz 1415. Men Luther förklarade frimodigt: "Kristus lefver, och vi skola draga in i Worms trots helvetets alla portar och onda andar." Det var också där han på uppmaningen att återkalla sin lära gaf åt kejsaren, furstar och påfvens ombud ett bestämdt nej samt yttrade de bekanta orden: "Här står jag och kan icke annat, Gud hjälpe mig! Amen."

Luthers fasta trostillförsikt till Kristi allenagällande nåd och förtjänst framträdde icke blott uti vissa högtidsstunder. Nej, den gestaltade hela hans lif allt ifrån den dagen då han fick en klar insblick på dessa Skriftens ord: "Den rättfärdige skall lefva af tro". Genom dessa Guds ord kände Luther sig född på nytt och såsom vore han i paradis, och de orden jämte andra evangeliska nådelöften gåfvo åt honom och hans vittnesbörd allt fortfarande en nådefull och segervinnande kraft. Han trodde, därför talade han. Melanchthon sade därför med full rätt om honom: "Luthers ord födas icke på läpparna, utan de äro födda i hans hjärta".

Luthers troslif blef stundom hårdt anfäktadt af satan, som ej kunde tåla, att evangelium åter frambars i ljuset och Kristi namn bekändes. Och då Gud för att pröfva och stadfästa Luthers tro undandolde sig "en liten tid", så kämpade han med Gud i bönen, till dess han segrade. Gud välsignade honom då med en ny trons förökelse, emedan han fasthöll Skriftens dyrbara nådelöften. Ett exempel härpå kan ju berättas från hans hem-

lif. Luther hade gått flera dagar nedtryckt och ängslig samt kom på det sättet hem en dag. Där satt hans hustru Katarina djupt sorgklädd och liksom öfvergifven, och Luther sporde henne om hvad som händt. Då sade Katarina: "Den gamle, käre Guden är ju död." "Hvad", sade Luther, "huru kan du tala så?" Hon svarade: "Jag trodde det, eftersom du är så ängslig." Luther förstod sammanhanget, tog ned sin luta och sjöng sitt tack till Gud för syndernas förlåtelse för Kristi skull. Luther kunde också såsom ingen annan lärare med evangelii balsam hugsvala anfäktade själar.

Uti sin i Eisleben den 19 februari 1546 hållna likprdikan öfver Luther säger hans förtrogne vän Justus Jonas: "Nådegåfvorna fingo icke aftaga hos honom, utan han ökade dem dagligen genom flitigt bruk af den Heliga skrift, dess omsorgsfulla studerande och läsning i fyrtio år". Bugenhagen, en annan Luthers vän, skildrar sitt besök hos Luther i en dödsfara, huru han innerligt bad till Gud och tackade honom för nåden att hafva fått vittna om honom, och huru han till vittnesbörd för världen bekände sin tro på Kristus.

Ett annat välsignelserikt karaktärsdrag hos dr Luther var *hans trofasta kärlek till sina medbröder i tron samt hans outtröttliga tålamod emot felande medmänniskor.* Högt älskade och berömde han t. ex. sin medhjälpare Melanchthon. Luther upphöjde honom öfver sig själf och ofta tackade han Gud för denne sin medbroder. Och dock var Luther för Melanchthon den starka eken, som gaf stöd åt den grönskande och böjliga rankan, så länge Gud lät dem stå kvar tillsammans. Men

Luther kom äfven dem till hjälp, hvilka bekämpade och försmädade honom. Det var i full öfverensstämmelse med Luthers egen kärleksfulla umgängelse han skref till en vän: "Vi äro därtill kallade, döpta och bestämda att bära hvarandras börda. Den ene måste öfverskyla den andres synder, liksom Kristus gjort, gör och evigt skall göra med oss." En annan broder förmanade han sålunda: "Om du tror att Kristus bär dina synder, så upptag äfven du de oordentliga och ännu villfarande bröderna och bär dem med tålamod. Räkna deras fel såsom dina, och låt det goda du äger vara deras. Om du är en Kristi lilja, en ros, så vet, att din vandel måste vara ibland törnen. Sörj blott för att du icke genom otålighet eller lättfärdigt dömande eller hemligt högmod själf blir ett törne."

Det är otillbörligt och orättvist att häremot peka på Luthers stundom uppbrusande häftighet emot påfven och den påfliga ligan; ty Luther drefs af nitälskan om Kristi ära och människors frälsning. Och lika otillbörligt är det att skylla Luther för hårdhet mot Zwingli, då denne vid religionssamtalet i Marburg fåfängt uträckte sin hand åt Luther och fick till svar: "I hafven en annan ande än vi". Det omdömet hade Zwingli förut fällt om Luther samt handlat med list och öfvermod emot honom. För Luther var det dock både här och annorstädes angeläget att bevara Guds heliga ord och sakramenter rena och oförfalskade.

Ett ytterligare framstående karaktärsdrag hos Luther var *hans oskrymtade och innerliga fromhet uti sitt hemlif.* En af våra skönaste julpsal-

mer är no 63 i svenska psalmboken: "Af himlens höjd oss kommet är" o. s. v. Den psalmen skrefs och sjöngs först i Luthers eget hem, där han satt med julfrid och julfröjd såsom ett barn midt bland sina barn. Han älskade och uppskattade barn såsom de störste i himmelriket; men han var icke vekligt efterlåten mot dem och sade, att han hellre ville hafva en död än en illa uppfostrad son. Mot sina tjänare var han värdig och äfven förtrolig, då de förtjänte det. Framför allt var han en trogen och kärleksfull make mot sin hustru Katarina och sade, att han aktade henne dyrbarare än både Frankrike och Venedig. Luther samlade ingen jordisk rikedom, men i hans hem samlades en krets trosbröder, bland hvilka han i sina bordsamtal och vid sin luta med barnslig glädje beprisade Guds nåd. Den bekante baptistpredikanten Spurgeon har därför bedömt Luther sålunda: "Han måtte hafva bannat mig och kallat mig vederdöpare och sakramentare; men då jag ser Luther i sitt hem med sin bibel och sin luta och hans hustru och barn omkring honom, då vet jag, att han var en sann kristen och Guds tjänare, och jag skall alltid ära honom såsom sådan."

Enligt Luthers egna skrifter och trovärdig reformationshistoria hafva vi skildrat några de mest framstående karaktärsdragen hos vår lärofader dr Martin Luther. Blott Herren Jesus var fullkommen och utan synd; men Luthers liksom aposteln Pauli enda berömmelse var Kristi kors. Ödmjukt bekände Luther, att han i sig själf var en förtappad och fördömd människa; men till Guds pris bekände han äfven förtröstansfullt, att Her-

ren Kristus med sitt heliga och dyra blod förvärfvat honom från alla synder och fördömelsen. Och ändamålet med denna dyra lösepenning vanns, ty såsom en trogen Kristi tjänare lefde Luther för honom i evig rättfärdighet under troget bruk af Guds ord och bön. Låtom oss alla efterfölja våra lärare, som hafva sagt oss Guds ord. Oss tillbjudes samma nåd och samma salighet på den samma trons väg som de vandrat. Herren vare tack för alla rätta och trogna lärare! Herren vare tack för den dyre gudsmannen Martin Luther!

NILS FORSANDER.

Reformationsfirning och botpredikan.

u jubelåret har gått in!"

Midt under världssammanstörtningens tidehvarf kommer ett kyrkans fröjdeår. Redan däri ligger en underbar nådesskänk. Under folkförödelsens blodsdar lyfter en stor del af kristenheten sitt bedjande och tacksamma öga till kyrkans Herde och våra själars Biskop. Fyra hundra år sedan, 1517, höjdes en klangfull stämma i gamla Wittenberg. Den talar om rätt bot och sann bättring. Den ställer emot hvarandra Guds ord och människors meningar om bot och syndasorg. Hvilket ämne för den store folköfvervinnaren å Kristi vägnar, Martin Luther, att börja sitt lifsverk med! Profetiskt och apostoliskt att börja i början, eller hvad? Gjorde icke Mästaren själf så? "Från den tiden begynte Jesus predika och säga: Gören bättring; ty himmelriket är nära" (Matt. 4: 17). Alla de store i Guds rike med Ordets kallelse ha börjat i början. Där är den långa raden af de profetiska väckrösterna i Israel. Se gamla förbundets väldigaste predikare, Jesaja, att hans första oss gifna ord äro: "Ve det syndiga släktet!" (1:4). Så gör han, evangelisten i Israel. Johannes döparen, den störste dittills af kvinnor födde,

Jesu härold, ropar så att hela Israel hör det: "Gören bättring, ty himmelriket är nära!" (Matt. 3: 2). Annars hade icke vägen varit redd för Kristus. Den första af Luthers 95 teser, eller diskussionsämnen, skrifna i hast på en papperslapp och uppspikade på klosterkyrkans dörr — såsom man gjorde med kyrkliga pålysningar — har väckton: "Vår Herre och Mästare Jesus Kristus, då han sade 'bättren eder' o. s. v., menade att hela lifvet skulle vara en bättring". Världen blef bekant med den okände munken, då han började i början, med bättringsrop. Förunderbart, att den värld, hvilken ogärna vill bättra sig, likväl helst lyssnar till bättringspredikare! Så har det dock varit, så är det, så skall det bli, så länge Anden vinner något gehör hos människor.

Luther som bättringspredikant till tro och frid med Gud genom Kristi blod, det är den rätte Martin Luther. Vår reformationsfirning blir en ljudande malm och en klingande bjällra utan denna samma urkraftiga bättringstalan till vår tids människor. Själsförlossningen är dagens fråga. Ty det går födslosmärtor genom släktet, och det ville nästan synas, att ingen finns, som kan stå till tjänst i gammaldags profetisk, apostolisk, reformationsstil.

Det gick mycket enkelt till den där dagen, den 31 oktober 1517, då professor Luther pålyste genom teserna en öppen diskussion bland teologerna i Wittenbergs universitet, en skola då på omkring en fem hundra studerande, icke så stor som våra tre större läroverk. Hör du icke hammarslagen, ett, två, tre, fyra? Munkprofessorn anade icke hvad stort som därmed skulle ske. Han säger i

sitt bref, skrifvet samma dag till ärkebiskopen Albrecht af Mainz, att han är "den ringaste och ovärdigaste af alla människor", men "vågar skrifva ett bref till Eder kurfurstliga Höghet", emedan han bär stor sorg i sitt hjärta för "det stackars enfaldiga, obildade folket", som kommer att förvillas af aflatspredikanterna och aflatskrämeriet. "Ty de arma själarna tro, att då de löst aflatsbrefvet, ha de försäkrat sig om sin salighet". Att någon skulle förvilla folket från Kristus och hans evangelium, det bekymret tvingar Luther att tala och skrifva. "Hvilken skam för en biskop, och dessutom hur farligt för honom, om han icke har ett ord för evangelium, utan blott låter aflatsväsendet komma ut bland folket och bekymrar sig mer därom än om evangelium. Skall icke Kristus säga till sådana: 'I silen mygg och sväljen kameler'?" Det var på aftonen före allhelgonadagen, Luther sände detta bref med teserna till sin andliga stiftschef, den fräcke, liderlige, världslige Albrecht. Det var som en bomb, då teserna kommo ut. Det säges, att studenterna -- studenter likt! — genast fattade hvad det gällde. Luthers medlärare voro oroade. De om det andliga måna med mod blefvo glada. Men lif och rörelse blef det i Tyskland, sedan i alla angränsande länder, dit det käcka botordet nådde. Just så! Månne icke detta är ett af äkthetstecknen i reformationen, att egenrättfärdigheten fick en stöt, att frågan om frälsningen kom på dagordningen, att falska andliga ledare upptäcktes, att Jesu små lamm och får fingo en talman. Allt detta och annat därmed kommer icke utan genom de sanne botpredikanterna efter Pauli och Luthers mönster. På detta

slag af Kristus-vittnen har vår tid blifvit utfattig. Vi ville så gärna ha dem, men hvar finnas de? Igenom de djupa leden af sanna kristna går ett pinsamt rop opp till Gud efter reformationsröster i kyrkan, män, som kunna säga kyrkan och världen bittra sanningar och för de botfärdiga läkande sanningar. På eftermiddagen af den dag, då Luther uppspikade teserna, höll han i slottskyrkan predikan öfver Sakkeus-texten, "en predikan om aflat" kallas den i de gamla upplagorna. Den talar dock blott i slutet om aflat och endast, säger predikanten, "emedan många begära af mig, att jag skall säga något litet (därom)". Annars talar han lugnt, med ögon fulla af tankfulla blickar och själfulla bekännelser. Han handlar där om det rätta sättet att söka Jesus. Lik alla stora väckpredikanter är hans tal fullt af genomborrande motsägelser. Så upprepar han igen och igen och igen den underliga satsen: "Detta under, eller denna motsägelse (paradox) följer och kommer i ljuset, att de, hvilka bära längtan efter Kristus i gärning och sanning, dock icke begära honom, och att återigen i motsats därtill de, som icke begära honom, dock begära honom; vidare, att han kommer till dem, som icke begära honom, och flyr från dem, som honom begära!" O, hvilket skärande och hvilket tröstande reformationsord detta, eller hvad sägen I? Ty han menar och säger, att den stackars Sakkeus hade icke mod bedja Jesus hem. Hur kunde han våga göra det! Men "om någon skulle ha frågat honom", fortsätter Luther i predikan, "om han gärna ville ha Kristus i sitt hus, hade han visserligen därpå svarat: O, Gud gifve det, att denna lycka och ära mig vederfores!"

Hvar gång de där orden läsas, går en underlig, ljuf stämning genom mitt inre, ty här se vi den rätte reformatorn in i hjärtat, emedan han hade blickat djupt in i syndares Frälsares hjärta och in i arme syndares hjärta, sitt eget framförallt.

Så djärf och hänsynslös han synes i teserna, uppspikade vid, säga somliga, middagstimmen, andra just före gudstjänsten på eftermiddagen, så lugnt samlad och kraftfullt betänksam ljuder hans röst i eftermiddagens predikan. Man har sagt, att Luther var en våghals. Ja, Gud vare tack, att det har funnits sådana våghalsar, hvilka våga något för Kristus, i stället för spela politik och diplomati bland och med "Jesu små lamm och får", bland hvilka Luther vill räkna sig! Både Rom och protestantismen, ja, äfven vår lutherska kyrka, ha ofta under seklernas gång haft litet nog af Luthers djärfhet och tillräckligt af det andra slaget. Vi se ock i vår egen synods historia båda dessa strömningar. Det hör till kyrkan i hennes förnedringsgestalt, men är henne dock ovärdigt.

Det är värdt att tänka på, att Luthers teser voro för teologerna, för prästerskapet allra först. Blott sedan börjar han vidga kretsen af sitt verk till det fattiga folket. Aldrig kommer en djup andlig reformation i gång, om icke ordet först föres till de först ansvariga, de som ha Ordets ämbete. Då reformationens anda en gång i mildare, men allvarlig form åter kom in i kyrkan under den gamla tyska pietismen i sjuttonde århundradet, skedde början bland dem, som skulle bli Ordets lärare eller voro det. Hvilken lycka, då kyrkans prästerskap inom sig har väckröster! Reformationen var till sin sköna början en verklig

präströrelse. De ledde, Ordets män. Den stora skara studerande, som efter den där oroliga dagen före allhelgonadagen började strömma till Wittenberg, blef en missionsskara, utgående till alla delar af Tyskland och Norden. Vi tänka på den unge Olavus Petri, t. ex., som ett par år därefter återvände till sitt Strängnäs i Sverige. En härlig och tilltalande sida af reformationen är icke minst den sällan påpekade sanningen — jag minns mig aldrig sett den förut — att Ordets män ställdes och ställde sig i spetsen för rörelsens andliga verk. Då man nu ur senare århundraden minner sig om hur ofta lekmännen måst trycka på, frågar man sig: Månne icke vår reformationsfirning också vill lägga detta på vårt hjärta, att Ordets män ha kallelsen att leda kyrkan som väckröster, botpredikare, Johannes-stämmor, andliga reformatorer? Hvar kristen bör vara en andlig reformator inom sitt kall och område, men en Ordets tjänare i synnerhet. Och såsom Luther visserligen var medveten om att han tog sig för en djärf sak (se brefvet samma dag till ärkebiskop Albrecht), "med djärf panna", säger han, så vet han ock, att det är "en tjänst", han därmed utför. Reformationsfirningen detta jubelår vill fostra opp ett nytt sinne hos oss förkunnare af Ordet. Hvad sinne? Att vi af den Helige Ande låta oss fostra till bot- och bättringsvittnen i denna djupt sjunkna och osägligt olyckliga tid af folkens sammanstörtning i blodshafvet och krigsvraket. Ty om icke vi lärare med vett och vilja ställa oss genom Guds nåd i de ropande rösternas led, skall Gud nödgas uppväcka lekmännen, såsom han gaf Norge sin Hauge, Sverige sin Rosenius, Amerika sin Moody, andra att

förtiga. Allt hvad Gud begär är, att vi låta oss föras dit han vill. Tiden mognar mer och mer i kyrkan för väldiga botrop. Komma de icke, går kyrkan under, men de skola komma, ty Herren vakar öfver sin kyrka. Må historien blott icke upprepas, att vi, Ordets predikare, komma efter vid uppvaknandets och botropets dag.

Men folket då, under reformationen och i vår dag?

Var Luthers folk värdigt och väl beredt för den nya predikan? O nej, Luther har själf målat dess gräsliga förfall och utmattning. Men hör hvilken ömhet med just folkets andliga nöd han visar! I brefvet samma dag till ärkebiskopen, där hans känslor tolkas så i öppen dag, finna vi dessa uttryck: "Det stackars enfaldiga, obildade folket", "de arma själarna"; "de åt Eder omsorg, dyre fader, anförtrodda själarna"; "folket", "det är alla biskopars förnämsta ämbete att sörja för att folket får lära evangelium och Kristi kärlek"; "ty äfven jag är ett litet lamm i Eder hjord" — hvad blick för de stora massornas största behof! Nio af de 95 tesерna börja med orden: "Kristna böra undervisas, etc.", vittnesbörd om hur angelägen Luther är, redan så tidigt som 1517, att kyrkans *folk* må få frälsande förstånd om frälsningens väg. Åttionde tesen lyder: "De biskopar, pastorer och teologer, hvilka tillåta sådana [obibliska] framställningar att bli gängse bland folket, komma att få aflägga räkenskap". Som de väldiga kyrkklockorna i St. Peters-kyrkans torn ringa orden i den nittioandra tesen: "Bort, då, med alla dessa profeter, som säga till Kristi folk: 'Frid, frid!' och där är ingen frid!" Efterföljd af den ljufliga tesen:

"Saliga äro alla dessa profeter, hvilka säga till Kristi folk, 'korset, korset', och där är intet kors!" O, hvad ömhet, o, hvad äkta folkkärlek i denne botpredikant! Han vill ett: Att allt folket skall lära känna Kristus. Därför hans hårda ord och skarpa domar öfver kyrkan och hennes ledare. Därför ock de fina, hjärtetrofasta tröstetalen i evangelii anda och sinne. Det har blifvit skönt sagdt om Luthers Sakkeus-predikan den där märkliga eftermiddagen den 31 oktober 1517: "Han predikade sitt ständiga grundämne, att Kristus skall blifva oss allt, och att för dem, för hvilka Kristus något är, är allt annat ingenting". Är det icke just denna stora grundfråga med dess rötter och dess frukter, som de stora folkmassorna då behöfde höra i klingande ton och med nyfödd kraft? Är det icke denna grundfråga med dess predikan om korset och blodet och tron till rättfärdighet inför Gud, vår nu så trosfattiga kyrka behöfver höra, icke såsom gammal möglig läroframställning, utan som hvad den är, "den *hälsosamma* läran"? Ty det kan icke nekas, att konsten att föra detta vittnesbörd till folket utgör rätta predikanters kall och är de längtande själarnas behof i denna tid. Men hvilken blick Luther hade för den äkta bibliska försoningsläran ock, att denna förkunnelse om Kristus som allt i alla skulle *kunna* vinna hjärta och själ! I predikan vi nyss talat om säger han: "Ja, en sant botfärdig skulle väl önska, om det vore möjligt, att alla varelser såge och hatade hans synder, och är beredd att låta sig af alla trampas under fötterna. Han söker icke aflat och eftergift af straffen [för synder], utan fastmer utförande af de samma." Djupa syndakännedom,

djupa skuldkänsla, de orden bevisa! Ett sådant krossadt hjärta blir icke kritiskt mot den bibliska försoningsläran. Det söker icke skaffa Guds straffande rättfärdighet undan. Denna bibliska "vedergällningslära", af Paulus så skarpt och allvarligt framställd, får gälla, emedan den hänger samman med Guds eget heliga väsende. Så genomträngande var Luthers botpredikan till folket, att det uppstod i massorna ett rop efter blodspredikan, korsets vittnesbörd. En predikare i denna dag, som vill se de arme syndarne förda till Kristus, får ha tre stora ämnen för sig: Synd, Kristi kors, tron, som rättfärdiggör. Emedan Luther det hade genom Guds underbara nådesutrustning och hade det i så hög grad, därför blef han ock den sanne bibliske folkpredikare, vi känna honom vara. Mången annan har varit "populär" predikare, men icke blifvit en Luther. Luthers stora folklighet låg i hans oböjliga vidblifvande af dessa tre stora ämnen: Synden, blodet, tron. Allt annat grupperade sig om detta. Och den tro han förkunnade — vi känna det ju? — var "tron verksam i kärleken".

Går det, dyre läsare, opp igenom ditt hjärta ett bedjande rop till Gud, att vår jubelfirning i år må bli ett bot- och trosrop framförallt? Luthers egen nöd mötte folkets egen nöd. Hade Luthers predikan haft ett så bekvämt och världsförnöjdt släkte att predika för som vi, skulle hans andliga höftsena blifvit från första stunden förlamad. Folket i Tyskland lefde groft, ogudaktigt. Men *syndakänslan kunde väckas hos dem.* Där Gud kan få skapa den, kan han ock bereda rum för reformationsevangeliet om tron utan lagens gärningar.

Med alla olikheter i tider äro vi i de egentliga lifsfrågorna icke ett annat släkte än det på Luthers tid. Men syndakänslan, den är matt, och därför är nådeshungern ringa.

Vi ha skrifvit dessa ord för att väcka uppmärksamheten på det stora, enkla i reformationens själfva början. O, att vi, Ordets tjänare, finge en ny kraft att predika bot och bättring till syndernas förlåtelse! O, att vårt folk hjälpte till att med sina böner hålla våra armar uppe, under det vi ropade till Herren om seger!

Sedan reformationen har intet så allvarligt jubelsekel inbrutit som detta. Visst kunde det synas, som om Gustaf Adolfs dag hade erbjudit svårare läge. 1617 syntes ju påfvedömet ärna trycka reformationen till jorden. Men då var striden utifrån. Nu är den ock inom vår lutherska kyrka: att hon i stort sedt skall kunna återfå sitt reformationsord efter den stora förnuftsförödelsen under en hel mansålder i vår kyrka i Europa. Och här i vårt land ha vi väl formellt haft bekännelsen oantastad, men lifvet har tynat af allt mer och mer. En kvidan och bön stiger ur mångas hjärtan bland oss — de icke hördas hjärtan i synnerhet, de nedtystades icke minst — att Herren må utgjuta bots och böns anda.

Hvilket jubelämne att predika öfver under våra jubelmöten i år!

Vårt folk bedja vi med ömmande kärlek, att de måtte gripa sig an med Skriften som aldrig förr och med gamle Luthers skrifter ock. Kanske skall Herren få gifva oss under festfirningen i år en ny blick, en ny kraft, en ny trosfröjd. Då skall vår sång bli: "Nu jubeláret har gått in!"

ADOLF HULT.

En reformationshistoria i brons.

Det är ett långt steg från den lilla porten i Worms gamla stadsmur, Luther-pförtchen kallad, genom hvilken Luther en gång färdades, till den moderna praktfulla stationsbyggnadens portal, från hvilken resande nu få sitt första intryck af Worms. Det betecknar skillnaden mellan förr och nu. Men den sekelgamla domen höjer sig ännu öfver staden och påminner om världshändelser, som satt djupa spår i tiden.

Stadens grundläggning är insvept i sagans dunkel. Niebelungens hjältar hade här sin hemvist. Här byggde romarna starka fästen, hvaraf lämningar ännu påträffas. Här kämpade burgunder och franker om herraväldet öfver den bördiga och för samfärdsel så viktiga Rhen-dalen. Här fingo under medeltiden borgarna känna tyngden af de katolska biskop-furstarnes kräckla. Men slutligen tillkämpade sig staden rättighet såsom fri riksstad. Såsom sådan mottog den den lysande riksdagen år 1521, som skulle göra dess namn odödligt, dock icke genom kejsar Karl V:s lysande följa, utan genom munken med de "djupa ögonen", som här satte sitt i Guds ord bundna sam-

vete emot konungars och furstas och prelaters maktspråk.

Äfven i Worms bar vittnesbördet frukt. En liten evangelisk menighet växte upp. Kring en predikstol, hopspikad af grofva bräder och buren från plats till plats, samlades man att höra det evangelium, som Luther dragit fram ur gömslet och glömskan. Till en början skedde det under svåra förföljelser, men med religionsfreden i Augsburg 1555 ingick en ljusare tid. Men den blef kort. Så kom det trettioåriga krigets förfärliga härjningar. Få städer fingo så känna dess hemsökelse som Worms. År 1640 drogo äfven de svenske fram här. Men detta var blott barnlek mot hvad "den allra kristligaste" katolske Ludvig XIV af Frankrike lät öfvergå staden 1689. Trots böner och tårar af alla stadens barn, som på sina knän bönföllo om stadens förskoning, kastade sig fransmännen öfver staden på själfva pingstdagen och anställde genom mord och brand en hemsk förödelse. Blott den gamla romanska dômens väldiga murar, hvilka man förgäfves sökte sönderspränga, höjde sig öfver askan och gruset. Några springor bära dock ännu vittne om våldsbragden. Den franska revolutionen och Napoleons härar lämnade heller icke staden oberörd. Men ur hvarje hemsökelse har den repat sig ånyo.

Men det är Luthers namn, som för oss gör Worms intressant. Det är hans spår, vi vilja uppleta. Men krigens vågor hafva utplånat de flesta. Johannesriddarnes hus, där Luther hade sitt logi under de allvarliga aprildagarna 1521, och där han genom timmeslång bön stärkte sig för det afgörande uppträdandet, är borta. Den stora sa-

len i det biskopliga palatset, byggdt 1504, där Luther inför kejsaren och den lysande församlingen gaf sitt svar "utan horn och tänder", finnes icke mer. Det förstördes af fransmännen 1689. På dess plats står numera ett ståtligt palats, det s. k. Heyls Hof.

Men äro gamla minnesmärken borta, så har nutiden låtit uppföra andra, som intill senaste efter-

Luther-monumentet i Worms.

värld skola förtälja om de stora ting, som genom Luther och den lutherska reformationen kommit till stånd. Ett sådant är *Luther-monumentet* på Lutherplatz. Midt i den vackra parkanläggningen höjer sig detta världens största och härligaste reformationsmonument, en veritabel reformationshistoria i brons och sten.

Verkets upphofsman är Ernest Rietschel. Han fick dock icke själf se sitt verk fullbordadt. Han dog nämligen 1861, och först den 25 juni 1868

kunde monumentet aftäckas. Medlen för dess uppförande, som uppgick till en kostnad af en half million mark (omkring $150,000), samlades genom frivilliga bidrag.

Vi vilja med läsaren närmare bese detta märkliga monument.

Främst till vänster står med draget svärd *Frederick den vise*, kurfursten af Sachsen. Han föddes i Torgau 1463, öfvertog regeringen 1486, grundlade universitetet i Wittenberg 1502, till hvilket Luther kallades såsom professor 1508. Han var en lärd och from furste. Han vägrade kejsarkronan 1509, hvilket konstnären betecknat med att lägga den vid hans fot. Han var närvarande vid riksdagen i Worms 1521, tog Luther och reformationen under sitt beskydd, och utan hans stöd skulle, mänskligt sedt, Luther säkerligen dödats och evangelii ljus utsläckts. Han dog år 1525.

Till höger, stödd mot sitt svärd, står *Filip, landtgrefven af Hessen*. Han föddes 1504, tillträdde regeringen 1518, vanns för reformationen genom Luthers uppträdande i Worms, där han också besökte honom i hans bärbärge. 1524 ställde han sig helt på reformationens sida och deltog i bildandet af olika förbund till trons försvar. Han blef af kejsaren 1547 besegrad och hållen i fångenskap, tills han år 1552, till följd af Passauer-freden, blef frigifven. Han dog år 1567.

Dessa tvenne furstar äro representanter för den världsliga makten. Luther byggde visserligen icke härpå, ej heller ville han försvara evangelium med köttsliga vapen, men gent emot påfvemakten, som väl förstod att använda den "världsliga makten", skulle reformationen dukat under,

om den ej ägt de evangeliska furstarnas stöd.

Bakom bärarna af de världsliga vapnen stå tvenne lärdomens representanter, skickliga förare

PHILIPP MELANCHTHON.

af andens vapen. Till vänster synes *Johann Reuchlin*, sin tids störste kännare af de gamla språken, synnerligen grekiska och hebreiska. Hans

verksamhet blef af stor betydelse för Skriftens studium och dess öfversättning. Han föddes i Phorzheim 1455, var professor i Ingolstadt och dog i Stuttgart 1522. I hans förnäma, fint formade drag ser man en träffande typ af humanismen.

Till höger står med en bok i handen den lika högt lärde, men mera andlige Filip Melanchthon, "*præceptor Germaniæ*" — "Tysklands skolmäs-

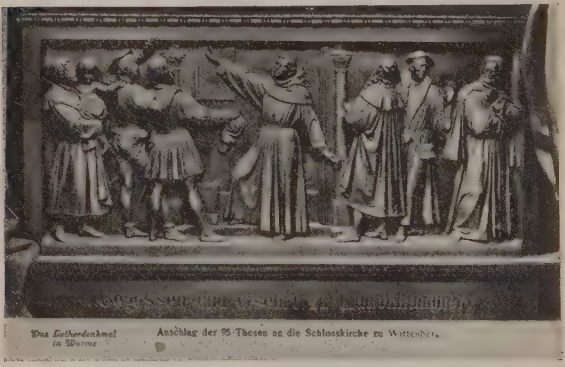

Luther fastspikar de 95 teserna på slottskyrkodörren i Wittenberg.

tare". Han föddes i Bretten 1497, var besläktad med Reuchlin, blef redan vid 14 års ålder student i Heidelberg; blef vid 19 år lärare i Tübingen, sedermera kallad såsom professor till Wittenberg och var under 28 år Luthers trogne vän och medhjälpare. "Luther älskade Melanchthon såsom en son, och Melanchthon vördade Luther som en fader." Om Luther gaf innehållet, så var det Melanchthon, som gaf formen åt den oförlikneliga Augsburgiska bekännelsen (1530) och andra be-

kännelseskrifter. Genom sitt fridsälskande sinne förleddes han dock efter Luthers död till eftergifter, som förde med sig allt annat än frid. Han dog i Wittenberg 1560, och hans stoft hvilar vid sidan af Luthers under golfvet i Slottskyrkan.

Bakom dessa män sitta tre allegoriska kvinnliga figurer, föreställande tre från reformationstiden minnesrika städer. Till höger sitter *Speier* med handen utsträckt i protest. Det var här Luthers anhängare den 19 april 1529 högtidligen inlade sin protest emot riksförsamlingens beslut, att reformationens verk icke vidare finge utbredas; däraf också namnet *protestanter*. Till vänster sitter *Augsburg* med *Confessio augustana* i ena handen och en fridspalm i den andra för att beteckna, att här uppläste de evangeliske sin bekännelse den 25 juni 1530 och här ingicks den 25 september 1555 den fred, hvarigenom fullständig religionsfrihet erkändes och bekräftades. Mellan dessa båda sitter *Magdeburg* i sorgdok och med ett brutet svärd i handen: en vemodig påminnelse om de katolskes trolöshet, protestantiska furstars småsinne och vankelmod och det trettioåriga krigets nöd, som så nära hade krossat den religiösa friheten. Under Tillys befäl vardt staden plundrad och sedan i grund förstörd den 10 maj 1631, och öfver 30,000 människor dödade. Gustaf II Adolf stod redan i Tyskland, men oförmögen till följd af tyske furstars lojhet att komma den olyckliga staden till hjälp.

På innersidan af den omringade muren af huggen sten mellan nu nämnda statyer äro anbragta vapnen af tjugofyra städer, som spelat en betydande roll under reformationen.

Vid Luthers fötter, liksom höjde han sig ur deras krets och uppbars af dem, sitta fyra reformationens förelöpare. På bortersta sidan till väster sitter *Petrus Waldus* med en vandringsstaf i handen och den öppna bibeln på ena knäet. Han var en rik borgare från Lyons i södra Frankrike. Han yrkade på en återgång till bibeln så-

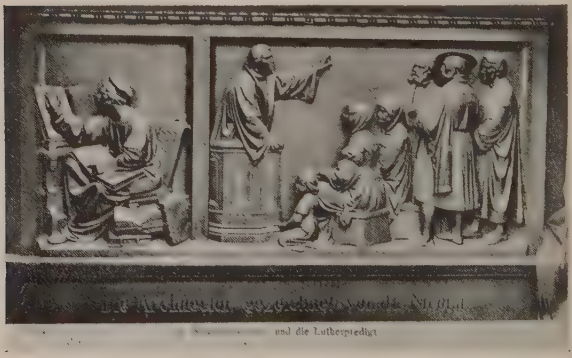

Bibelöfversättningen, och Luthers predikan.

som bot mot kyrkans förfall och vandrade från ort till ort att sprida evangelii sanning. Hans efterföljare kallades waldenser. De blefvo 1184 bannlyste och fingo utstå förfärliga förföljelser och grymheter. Inkvisitionen sökte utrota dem, men spred dem blott öfver hela Europa och styrkte dem i deras tro; de utgjorde mångenstädes ett sant evangelii salt. De hafva bibehållit sig intill våra dagar. Waldus dog 1197.

På samma sida till höger sitter *Johan Wycliff*,

också han med en uppslagen bibel i handen. Han föddes i England 1324, var en mycket lärd teolog, professor vid Oxford universitetet. Han motsatte sig kraftigt i tal och skrift påfvens politiska pretentioner och kyrkans sedliga förfall. Han verkställde en öfversättning af bibeln omkring 1381 och utsände sina "fattiga präster" att sprida evangelii ljus. Hans anhängare kallades *lollarder* och ledo mycken förföljelse. Ehuru bannlyst af påfven, fick dock Wycliff dö en naturlig död i Lutterworth 1384. Men hans ben fingo icke hvila i ro. Kyrkomötet i Konstanz 1415 icke blott befallde, att hans skrifter öfverallt skulle brännas, utan också, att hans kvarlefvor skulle uppgräfvas och brännas på bål. Askan ströddes i floden Swift. Men i askan fanns en gnista, och den flammade upp igen i *Johann Huss*. Han sitter främst till höger vid Luthers fot med båda händerna knäppta omkring och ögonen riktade på ett krucifix såsom för att beteckna den orubbliga tro, han uttalar i orden: "Så vare då Herren Jesus Kristus själf min sakförare!" Han föddes i Böhmen 1373; blef professor och rektor vid universitetet i Prag; predikade kraftigt emot aflatens missbruk och kyrkans förfall. Anklagad för kätteri och kallad till kyrkomötet i Konstanz i Baden, reste han dit under kejsar Sigismunds lejd. Men kardinalerna förmådde kejsaren att bryta sin ed — "ett löfte gifvet en kättare behöfver icke hållas." Så fick Huss länge försmäkta i ett eländigt fängelse och brändes slutligen på bål den 6 juli 1415. Icke ett ögonblick vacklade hans tro, och ännu då lågorna svepte sig kring honom, kunde han bekänna: "Med min predikan, med min

undervisning och mina skrifter har jag åsyftat ett enda, nämligen att omvända människor från deras synder. I denna evangelii sanning, som jag lärt och predikat, vill jag i dag med glädje dö." Hans aska strödde̊s i Rhen-floden.

Främst till vänster sitter *Savonarola*, priorn af San Marco i Florens. Med ena handen på hjärtat, den andra lyftad till varning och hotelse och med

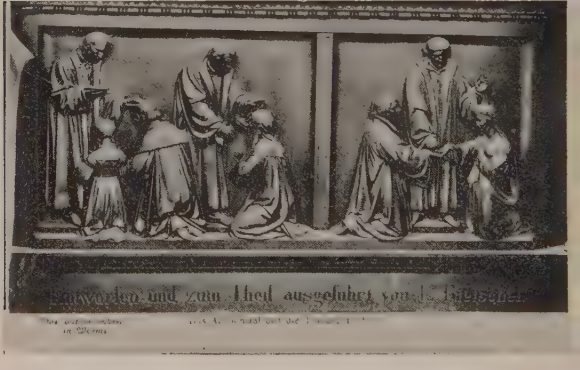

Den Heliga Nattvarden, och Luthers trolofning.

blicken riktad såsom att genomtränga framtiden, uttryckes på ett gripande sätt det brinnande nit för kyrkans och sedernas renhet, som brann i hans eldiga själ, och det omutliga allvar, hvarmed han, likt en gammaltestamentlig profetgestalt, bestraffade sin tids och sitt folks synder och lyten och förutsade de annalkande straffdomarna. Men profetens kall är otacksamt. Under påfvens bann och pöbelns smädelser bröts hans kraft, och den 23 maj 1498 brändes äfven detta sannings-

vittne, inför hvilket det stolta Florens hade så nyligen böjt sig i bot såsom inför ett "Guds orakel" och på portalen till *palazzo vecchio* låtit inrista orden: "Jesus Kristus är konung i Florens."

Sockel och piedestal, på hvilken Luther står, prydas nederst af de fem furstars och två städers namn, som underskrefvo den Augsburgiska bekännelsen. Därofvanför äro fyra vackra bronstaflor, föreställande betydelsefulla tilldragelser ur reformatorns lif: 1. Uppspikandet af de 95 teserna den 31 oktober 1517; 2. Luther i predikstolen och Luther sysselsatt med sin tyska bibelöfversättning; 3. Nattvardens utdelning under bägge formerna, brödet och vinet; och Luthers bröllop; 4. Luther inför riksdagen i Worms den 18 april 1521, denna tafla på monumentets framsida. Bilderna äro talande och fint ciselerade.

Ofvanför dessa äro åtta medaljonger af personer, som främjat reformationens verk. Fyra äro världsliga herrar: Johan den beständige, Frederick den stormodige, Ulrich von Hutten och Frans von Sickingen. Fyra äro medreformatorer: Justus Jonas, Johan Bugenhagen, Johan Kalvin och Ulrich Zwingli.

Öfverst på piedestalen läsas dessa kraftord från Luther, ett å hvardera sidan: "Tron är intet annat än det rätta sannskyldiga lifvet i Gud själf. — Att rätt förstå Skriften, därtill fordras Kristi Ande." "De som rätt fatta Kristus, dem kunna inga människopåfund taga fångna. — I ären frie, icke till köttet, utan till samvetet." "Evangelium, hvilket Herren lagt i apostlarnas mun, är hans svärd, därmed slår han i världen såsom med blixt och åska." Främst läses: "Här står jag, jag kan icke

annat. Gud hjälpe mig. Amen." För detta väldiga ords skull står monumentet där. Det är också det ögonblick, då dessa ord uttalades, som konstnären med den djärft trotsande Luther-bilden velat framställa. Med ena handen fast sluten på bibeln, som hvilar i den andra handen, med ena fôten framskjuten såsom i orubblig ställning och med blicken riktad uppåt i full trosvisshet

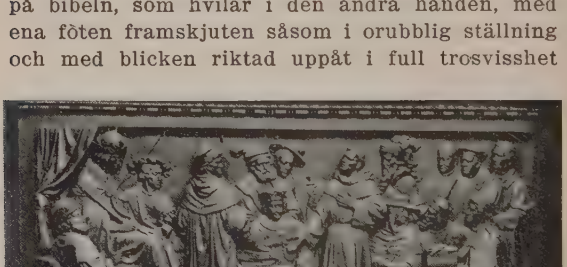

Luther inför riksdagen i Worms.

kan man ännu i den kalla bronsen förnimma något af den väldiga ande, som så högt höjde sig öfver sin samtid, att han kastade sin skugga långt in i framtidens sekler. "Tiden skall komma", säger Philipp Brooks, "— är kanske redan här — då en ny Luther behöfves för det nästa stora steg, som mänskligheten måste taga, men detta nästa steg blir möjligt hufvudsakligen genom hvad munken från Wittenberg var och verkade för fyra hundra år sedan." O. N. O.

Ur den kyrkliga verksamheten

Femtio år af svenskt lutherskt församlingslif i världens andra stad.

Det mer eller mindre kyrkliga församlingslifvet i den nya världens metropol företer en växlande panorama. Från den dominerande och imposanta påfvekyrkan ned till det smärre sekteriska sällskapet gifves kulör åt de skiftande riktningarna.

Den lutherska kyrkan, som existerat två och ett halft århundrade i den tre sekel gamla staden vid Hudson-flodens mynning, där hennes gudstjänster tidtals voro förbjudna och hennes präster fängslade för sin tros skull, har utvecklat sig, hvad tillväxten af de protestantiska församlingarnas antal i New York beträffar, till ett första ordningens kyrkosamfund med ett hundra och femtio sju församlingar, hvilka representera tretton olika nationer.

Sent upptogs luthersk verksamhet af svenskarna i New York, där Gustaf Adolfs församling, som 1915 firade sitt halfsekels-jubileum, är den äldsta

af olika svenska kyrkosamfunds ännu existerande församlingar.

Pastor Tuve Nilsson Hasselquist, en af de präster, som vid tidpunkten af vår svenska kyrkas grundläggning i detta land anlände från Svenska kyrkan till Amerika, var sannolikt den af Augustanasynodens samfundsmän, som i sina böner, tal och skrift mest ifrat för stiftelsen af en svensk luthersk församling i New York, ehuru flera hjärtan både i Amerika och Sverige klappade varmt för samma sak.

Vid synodalmötet i Princeton, Ill., 1865 gafs uppdraget åt pastorerna Erl. Carlsson och A. Andreen att resa till New York för att söka åvägabringa en kyrklig sammanslutning bland där bosatta svenskar. Sedan de hållit några gudstjänster med samlade landsmän, utlystes ett sammanträde till den 28 augusti samma år. Vid denna sammankomst togos förberedande mått och steg till ordnad kyrklig verksamhet. Mötets deltagare enade sig om att det var af allra största vikt för dem själfva och deras barn att äga en svensk ev. luthersk kyrka, i hvilken Guds ord blefve förkunnadt rent och klart och de heliga sakramenten förvaltade i öfverensstämmelse med Kristi instiftelse och befallning.

Redan en månad efter denna sammankomst stiftades i engelsk-lutherska St. James-kyrkan en svensk luthersk församling. Då frågan uppkom om det namn, den nybildade församlingen skulle erhålla, föreslogs Augustana, Gustaf Vasa och Gustaf Adolf. Efter en stunds tankeutbyte beslutades, att det sistnämnda såsom ett af hvarje svenskt hjärta älskadt och i hela den protestantis-

ka världen äradt namn skulle antagas. På framlagda listor antecknade fyrtio-åtta personer sina namn med syfte att tillhöra Gustaf Adolfs församling.

Den 2 november samma år hölls val af ämbetsmän. Bland de då utsedda kyrkovärdarna må nämnas: den namnkunnige svenske ingenjören kapten John Ericsson, konsul C. E. Habicht och doktor Hanbury Smith. — Augustana-synodens läroartikel om Guds ord och den evangelisk-lutherska kyrkans alla bekännelseskrifter antogs. Beslut fattades, sedan Augustana-synodens förslag till församlingskonstitution blifvit genomgånget, att församlingen skulle anhålla om inträde i samma synod. Stämmans 25 deltagare subskriberade 1,529 dollars till en fond för inköp af kyrkan vid 22dra gatan mellan Lexington och tredje avenyerna. För 17,000 dollars, af hvilka $5,000 erlades kontant, inköptes denna kyrkoegendom. John Ericsson subskriberade $1,000, och den uppburna svenska sångerskan Christina Nilsson skänkte församlingen ett lika stort belopp. Äfven från Sverige hade församlingen af en intresserad stiftelse erhållit en gåfva på $1,000.

Kortare och längre predikobesök aflades af pastorerna A. Andreen, J. F. O. Duwell och komminister Karl Karleen, som på Augustana-synodens kallelse flyttade från Sverige för att öfvertaga vården af församlingen i New York. Vid en kyrkostämma i september 1867 beslöt dock nämnda församling att gifva sitt kyrkoråd i uppdrag att skilja pastor Karleen, som var villfarande i läran och senare öfvergick till katolicismen, från predikoverksamheten i Gustaf Adolfs-kyrkan. Efter den-

na förveckling utträdde församlingen ur Augustana-synoden och trädde i förbindelse med svenska statskyrkan, hvarifrån pastor Axel Wætter i Strängnäs' stift anlände, sedan han blifvit kallad med en årlig lön af $1,200.

Församlingen, hvilkens inkomster erhållits genom bänkhyror, konserter och andra aftonunderhållningar, hade senare tid råkat i finansiella svårigheter, så att bekymren voro redan från början (i oktober 1868) af den nye pastorns verksamhet ganska betungande. Pastor Wætter upprättade en söndagsskola, införde aftonsång söndagarna, fick till stånd en bestämd medlemsafgift och en fond till kyrkoskuldens afbetalande.

Medlemsantalet, som i juni 1866 uppgick till 172, var fyra år senare ungefär detsamma. I april månad 1872 afsade sig pastor Wætter församlingsvården,

Sv. luth. kyrkan i New York.

den han icke utan framgång innehaft, under förklaring, att han ej kände sig vuxen svårigheterna samt önskade återvända till Sverige, där han nu flera år sedan afled som kyrkoherde i Nerike.

Församlingen anslöt sig vid denna tid till "New York Ministerium", hvarifrån tillfälliga bidrag erhöllos och dit kollekter för vissa välgörande ändamål sändes.

Pastor Johan Princell blef församlingens pastor i februari 1873 och predikade regelbundet i Gustaf Adolfs-kyrkan, i Harlem, Brooklyn och Jersey City. Vid 1876 års början räknade församlingen 559 medlemmar, men vid årsstämman 1880 voro de nattvardsberättigade församlingsmedlemmarna endast 194, hvilket berodde på den villervalla, som uppkom, då pastor Princell afvek från den lutherska kyrkans försoningslära, suspenderades och afsattes från prästämbetet i Augustana-synoden och år 1879 uppsades af Gustaf Adolfs-församlingen.

Pastor Conrad Emil Lindberg i Philadelphia kallades till församlingens herde och tillträdde sin befattning vid Gustaf Adolfs-kyrkan i juli 1879. Församlingen sökte sig in i Augustana-synoden och upptogs åter i dess gemenskap. Den skuld af $10,000, som hvilade på kyrkan, var genom pastorerna C. E. Lindbergs och C. T. Sandströms gemensamma bemödanden fullt gäldad i maj 1883.

Samma år begyntes penninginsamlingen af dem båda för en ny kyrkas uppförande. Vid 1887 års början funnos i byggnadskassan $13,236. Samma år den 15 maj hölls sista gudstjänsten i gamla kyrkan. Den 11 december lade pastor C. E. Lindberg, assisterad af pastor A. Rodell, hörnstenen till den blifvande kyrkan, som högtidligt invigdes af teol.

dr och prof. T. N. Hasselquist den 12 maj 1889.

Utgifterna för kyrkobygget belöpte sig till $66,496.15, hvaraf insamlats $37,222.68. Flera enskilda personer och föreningar inom församlingen skänkte gåfvor, såsom altare, predikstol, dopfunt, dyrbara fönster, mindre och större penningbelopp, hvaraf tjänsteflickornas varierade från ett hundra till ett tusen dollars.

Under pastor C. E. Lindbergs tjänstetid uppfördes icke blott den nya Gustaf Adolfs-kyrkan, utan bildades ungdomsföreningen och sjuk- och begrafningshjälpföreningen samt anställdes som predikant i Harlem pastor A. B. Lilja. Vid årsstämman 1890 funnos 703 kommunikanter.

Pastor C. E. Lindberg valdes vid synodalmötet i Jamestown 1890 till teologie professor vid Augustana seminarium. Professor Lindberg tillträdde denna befattning samma år, men inlämnade sin afskedsansökan som församlingens pastor först 1891, då pastorn från sv. luth. församlingen i Ishpeming, Mich., Mauritz Stolpe, som vid prof. Lindbergs förestående afflyttning kallats till vice pastor, valdes till dennes efterträdare.

Kyrkoskulden belöpte sig då till $30,000. Subskriptionsböcker trycktes och utdelades. En skuldförminskningsförening bildades, som med framgång arbetade för skuldens förminskning. Första afbetalningen verkställdes den 1 maj 1895, då skulden minskades med $5,000. År 1897 inköptes ett pastorsboställe för $10,000. Elektriskt ljus insattes i hela kyrkan. Senare renoverades vid olika tillfällen dess källare, kapellvåning och kyrkans interiör till en sammanlagd kostnad af $5,000. Lånbiblioteket ökades med många värdefulla böc-

ker. Ett nytt och modernt orgelverk anskaffades, två gånger uppsattes kyrkklockor i tornet. Missionen i Harlem utvidgades, så att jämte veckogudstjänsten, som förut hölls af pastor Lilja, bildades af församlingens pastor söndagsskola och infördes aftonsång på söndagseftermiddagarna. Gustaf Adolfs-församlingens äldsta föreningar äro syföreningen och kyrkans kör. År 1894 bildades syföreningen nr 2, år 1898 svenska understödsföreningen och skuldförminskningssällskapet, senare musikkåren och "Willing Workers", ett sällskap af unga flickor, som skänker bidrag till kyrka, mission och fattiga, missionsföreningen, svenska Luther- och konfirmationsförbunden.

Sedan 1906 hålles hvarje år två julottor, då kyrkan vid båda tillfällena är till trängsel fylld, och under de senaste sexton åren midnattsvesper, då tillströmningen af åhörare jämväl är stor.

Månadsskriften "Brefdufvan" har utkommit i 25 årgångar.

Genom Gustaf Adolfs-församlingens försorg hafva söndagsskola och gudstjänster hållits i Bronx, innan församling stiftades därstädes. Tidtals hafva äfven två andra söndagsskolor jämte den äldsta varit i verksamhet.

Då H. H. biskop von Schéele besökte Amerika åren 1893, 1901 och 1910, var han Gustaf Adolfs-församlingens gäst och predikade i dess kyrka. Till de nödlidande i Norrland sände församlingen år 1902 en gåfva på $353.69.

Den 15 december 1907 hölls en högtidlig sorgegudstjänst med anledning af konung Oscar II:s frånfälle. Envoyén W. A. F. Ekengren från Washington och två konsuler från svenska konsulatet

i New York voro närvarande i den till trängsel fyllda kyrkan.

Under församlingens femtioåriga tillvaro hafva 6,174 dop blifvit förrättade. Under 36 år af dr C. E. Lindbergs och dr Mauritz Stolpes tjänstetid hafva 1,451 unga personer konfirmerats, 4,455 vigslar, 5,421 dop och 2,105 jordfästningar förrättats. Under samma tid (36 år) har till mission, skolor och välgörenhet utbetalats ur församlingens kassa $31,213.40 och för församlingsverksamheten $318,-818.29 eller ett belopp öfverstigande tre hundra och femtio tusen dollars.

Vid kvällsgudstjänsten den 24 januari 1915 kunde församlingens pastor tillkännagifva, att kyrkoskulden var utplånad. Första söndagen i februari firade församlingen med anledning af denna epok en högtidlig tacksägelsegudstjänst.

Till gäldande af skulden å kyrkan och pastorsbostället hafva välvilliga amerikanska vänner skänkt mindre och större donationer, och kvinnliga medlemmar i församlingen hafva äfven under de senare årens lopp gifvit hundratals, ja, ända till tusen dollars och däröfver.

Bland styrelsemedlemmar, som längre tid betjänat Gustaf Adolfs-församlingen, må nämnas: de båda kassörerna A. Holmström och C. A. Peterson, Håkan Johansen, John Hellgren, M. E. Halvordsen, Martin B. Peterson, A. Arvidson, Hugo Lund, C. G. Ericsson, John Ohlin, S. Ullberg, E. A. Anderson, Alfred Gustafson, John Valentine, L. L. Brodie, Herman Anderson, Herman Peterson, C. O. Wilson och Gunnar Bihl m. fl. Bland dessa finnas de, som tjänat ända till 40 år. Prof. Albert Rudwall innehade organistsysslan ungefär lika

lång tid. F. n. tjänstgör prof. J. T. Ericsson som organist.

Församlingens halfsekels-jubileum hölls fem söndagar å rad på hösten 1915 och tog sin början Gustaf Adolfs-dagen den 6 november med ett högtidstal af teol. och fil. dr S. G. Youngert. Dr C. E. Lindberg, som betjänat församlignen elfva år och därunder utfört ett betydelsefullt arbete, dr Gustav Andreen, son till församlingens stiftare, konsul Lagerberg från general-konsulatet, ämbetsmännen i New York-konferensen, presidenten i New England-konferensen, pastorerna i New York City- och New Jersey-distrikten, fakulteten vid Upsala College, föreståndarna vid Gustaf Adolfs barnhem (hvarifrån en liten barnskara äfven var tillstädes), ålderdoms- och immigranthemmen, representanter från engelska, tyska, norska, danska och finska lutherska kyrkan i New York m. fl. deltogo i jubileet, som firades af en skuldfri församling, hvilkens egendom belöper sig till ett värde af 171,993 dollars.

DR MAURITZ STOLPE.

Honom, som välsignat nådemedlens förvaltning under församlingens tillvaro

samt gifvit bönhörelse åt uppriktiga bedjare, vare allena äran för hvarje ljust minne från det flydda halfseklet! Vände Herren sitt ansikte till denna sin församling äfven under kommande tid!

Omkring Gustaf Adolfs församling hafva uppvuxit ett större antal svenska lutherska församlingar i New York City och omnejd. Dessa äga bland alla svenska församlingar i samma stad den största folkmängden och det vidsträcktaste inflytandet bland New Yorks svenskar.

Den 15 april 1874 bildades *Bethlehems-församlingen* i Brooklyn. Denna församling har förestått af pastor P. J. Svärd, hitsänd som sjömanspräst från Svenska Fosterlandsstiftelsen, pastor A. Rodell från Kansas City och församlingens nuvarande herde, dr Fritz Jacobson, som valdes till pastor den 15 september 1892. År 1882 hade församlingen inköpt för $7,000 sin första kyrka, och den 15 december 1895 invigdes den nya, rymliga kyrkan, bredvid hvilken pastorsbostället har sitt läge. Kyrkoegendomen, på hvilken den 1 januari 1916 hvilade en skuld på 30,500 dollars, värderades samtidigt till $143,000. F. n. uthyr församlingen det hem för flickor, hvilket hon till början själf haft om hand. Icke mindre än sex à sju söndagsskolor hafva blifvit bildade genom kyrkorådets försorg.

Den 18 september 1889 stiftades *St. Pauls församling* af pastor A. Rodell. Två gånger förestods församlingen af pastor L. J. Sandén. Hans efterträdare hafva varit pastor A. A. Magnusson, pastor N. G. Johnson, pastor J. S. Brodén, pastor Vilh. Ljung och den nuvarande herden, pastor J. Eastlund. Under pastor Sandéns korta tjänstetid

inköptes genom borgmästaren Chas. A. Schierens bemedling församlingens nuvarande kyrkoegendom för $11,000. Sedan pastor Eastlund tillträdt pastorsämbetet i St. Pauls-församlingen, hafva nya, väl belägna kyrkotomter blifvit anskaffade.

Den 1 januari 1894 stiftades *Immanuels församling* i den trakt af Brooklyn, som går under namnet Greenpoint. Denna församlings pastorsämbete hafva pastorerna N. G. Johnson, Gustaf Nelsenius, P. J. O. Cornell och den nuvarande läraren, Joshua Nelson, beklädt. Församlingen äger kyrka och prästgård.

Den 26 april samma år stiftades af pastor Mauritz Stolpe *Harlems församling*, som förestått af pastorerna N. E. Kron, C. P. Edlund, C. E. Hoffsten, J. A. Bernhard, A. Stenwall och A. F. Borgendahl, som ännu innehar befattningen som pastor. Församlingen äger ett hus, i hvilket gudstjänstlokal är inredd, och två bredvidliggande tomter i Bronx. Gudstjänster hållas både i Harlem i nyligen inköpt kyrka och i nyss nämnda kapell.

Sions församling i Brooklyn stiftades den 23 februari 1897 på ett möte i en norsk kyrka, vid hvilket pastor G. Nelsenius var ordförande. Den 16 september 1900 invigdes den kyrka, församlingen låtit uppföra. Pastorerna J. G. Danielson, J. C. Westlund och Gustaf Anderson, som afled den 1 september 1916, hafva varit denna församlings ordinarie präster. Bredvid kyrkan lät den sist nämnde pastorn uppföra ett pastorsboställe.

Salems församling i Astoria, i den stadsdel, som kallas Long Island City, stiftades den 26 februari 1897 af dåvarande missionssuperintendenten pastor G. Nelsenius, som blef församlingens förste

vice pastor. Elfva år efter stiftelsen erhöll denna församling i pastor F. Björk sin förste ordinarie lärare, som endast en kort tid betjänade henne, hvarefter vakansen fortfarit, ehuru flera kallelser blifvit utfärdade. Egen kyrka erhöll församlingen 1899. Församlingens nuvarande vice pastor, Joshua Nelson, har lyckats afyttra kyrkan för ett högt pris, och kommer i den närmaste framtiden en mera tidsenlig kyrkobyggnad att uppföras.

Tabors församling i East New York, stiftad den 22 augusti 1899, har förestått af pastorerna J. C. Westlund och P. E. Fredlund. Större delen af sin tillvaro har jämväl denna församlings pastorsbefattning varit ledig, hvilket äfven fortfarande är händelsen. Redan den 25 november 1900 firade församlingen den första högmässan i nybyggd kyrka, som invigdes följande år.

Salems församling i Brooklyn stiftades den 3 april 1903, då pastor J. G. Danielson, som af New York-konferensens missionsstyrelse kallats att upptaga missionsverksamhet i South Brooklyn, valdes till hennes pastor. 1908 beslöts på en stämma att inköpa en tysk luthersk kyrka med prästgård till en kostnad af $15,000. Pastor Danielsons efterträdare hafva varit pastor G. Nelsenius och pastor J. Alf. Anderson, som är den nuvarande läraren, och har han redan ombesörjt kyrkans förskönings.

Trefaldighetsförsamlingen i Corona, stiftad den 13 mars 1905, har en nätt kyrka, men har under elfva års tillvaro icke ägt ordinarie pastor. Pastor H. Luther Wilson innehar f. n. kallelse till pastoratet i Astoria och Corona, dit han ämnar flytta.

Nazarets församling i Port Richmond på Staten Island, stiftad den 14 mars 1905, har förestått af

pastorerna J. W. Eckman, Augustus G. Olsson, A. J. Östlin och Lawrence F. Nordström, som fortfarande är pastor loci. Församlingen äger egen kyrka.

Messias' församling i Bronx stiftades den 29 november 1906. Två år förestods församlingen af pastor G. S. Ohslund, som efterträddes af den nuvarande läraren, pastor John Johnson, som inköpt ett boningshus, af hvilket de två öfre våningarna uthyras till familjer och hvars nedre våning är inredd till kapell. I denna stadsdel hafva skandinaviska och finska familjer bosatt sig i tusental.

Församlingen *Bernadotte* i Edenwald stiftades 1908 och har förestått af pastor J. H. Larson. F. n. innehafves pastorsämbetet af pastor Oscar W. Ohlson, som äfven förestår församlingen i Mt. Vernon. I Edenwald finnes en vacker början till en stenkyrka med torn.

Sarons församling i Brooklyn och *Gustaf Adolfs* församling i Richmond Hill stiftades båda 1909. Genom stud. G. A. Richards försorg har anskaffats åt den förra en större byggnad, i hvilken gudstjänstlokal och ett par våningar blifvit inredda.

Till New York City-distriktet räknas ock följande församlingar: *Zion*, stiftad 1890 i Ossining; *Emanuel*, 1893 i Pleasantville; *Emanuel*, 1896 i Mt. Vernon, och *Trinity*, stiftad 1897 i White Plains. Hvar och en af de tre sistnämnda har egen kyrka och församlingen i Mt. Vernon äfven prästgård. Pastor O. W. Ohlson bekläder, som sagdt, pastorsämbetet i Mt. Vernon, och pastoratet i White Plains och Pleasantville har i dagarna fått pastor W. R. Frendberg till lärare.

Svensk-finländska *St. Johannes-församlingen* stif-

tades 1913 och har till lärare pastor John Gullans, som predikar och förestår söndagsskolor på olika ställen i världsstaden.

Den redan nämnda församlingen på Staten Island, som är en del af New York, tillhör det oaktadt New Jersey-distriktet, hvilket räknar nio pastorer, sexton kyrkor och nitton församlingar med en folkmängd af 2,475 och ett egendomsvärde af 162,300 dollars.

New York City-distriktet har elfva pastorer, femton kyrkor och nitton församlingar med en folkmängd på 5,184 och ett egendomsvärde af 502,923 dollars.

Försök har gjorts med engelsk verksamhet både i New York och Brooklyn, men med ringa framgång.

Prästfruarna hafva sammanslutit sig till ett missionssällskap, som håller regelbundna sammanträden i prästgårdarna.

I New York ligger Augustana-synodens immigranthem, som förestås af pastor A. C. H. Helander; i Brooklyn är de båda östra konferensernas ålderdomshem med herr John Benson till föreståndare beläget och ett stycke från metropolen ligger deras gemensamma läroanstalt, Upsala College, som äger till rektor pastor P. Froeberg och är det enda svenska läroverket öster om Chicago. I direktionen för Svenska sjukhuset tjäna några af våra församlingars ledande män.

Fältet för de svenska lutherska prästernas i New York verksamhet är mycket större än deras församlingar. Vid dop- och vigselförrättningar komma de i flera fall i beröring med landsmän, som åtminstone vid sådana kyrkliga handlingar

föredraga svensk luthersk pastor framför andra samfunds präster. Vid söndagsskolfester, konfirmationer och begrafningar hafva våra pastorer till åhörare betydande samlingar af landsmän och deras barn. Vid sjukbesök i hemmen och på sjukhusen träffa de svenskar, som ej sällan längta efter gemenskap med svensk luthersk församling, andlig vägledning och altarets sakrament.

Vid ovanliga högtider med nationell och religiös prägel önskas stundom, att någon representant af det svenska lutherska prästerskapet skall officiera. Pastorn i den äldsta församlingen förrättade bön vid aftäckningen af John Ericssons staty, uppförd på bekostnad af staden New York, höll efter guvernör Charles E. Hughes' storslagna anförande det svenska talet vid den minneshögtid, som firades i staden New York med anledning af Minnesotaguvernören John Johnsons frånfälle, samt förrättade högmässogudstjänst på pansarkryssaren "Fylgia", då denna låg i New Yorks hamn, för prins Vilhelm, Sveriges minister och officerarna ombord m. fl.

Men framför allt är det från predikstolarna vid den offentliga gudstjänsten, synnerligast under de årliga kyrkohögtiderna, vår kyrkas pastorer nå svenskarna.

Prästerna och ungdomen i våra församlingar göra f. n. förberedelser för att samla landsmännen till ett värdigt firande först af Gustaf Adolfs och sedan af Luthers minne.

I spetsen för våra pastorer hafva lärare och ännu flera studerande vid det gemensamma läroverket i östern, bland hvilka en betydlig del blifvit präster, bidragit till att utvidga den kyrkliga verksamheten i New York City och New Jersey.

På Manhattan, där Gustaf Adolfs församling och delvis den i Harlem hafva sin verksamhet förlagd, har folkmängden minskats de senare åren, under det de öfriga stadsdelarnas folkmängd tillväxt. Svenskarna deltaga i denna utflyttning, hvilken fortfar och antagligen kommer att fortsättas som hittills till Bronx, Westchester, Long Island och New Jersey, dit lätta kommunikationer finnas.

Hämmande för den lutherska kyrkans arbete är de rika amerikanska kyrkornas propaganda bland barnen till mindre bemedlade lutherska familjer, som genom gåfvor, sjukhjälp, fri läkarevård, automobilturer m. m. låta förmå sig att skicka sina barn till engelskt reformerta kyrkor. De sekteriska rörelserna bland svenskarna, som icke minst tilltalas af Booth-arméens upptåg och skyltande välgörenhet, de ständigt tilltagande folknöjena från lördagskväll till måndagsmorgon, hvilka kräfva några timmars sömn på söndagen, föreningsväsendet, den sedlighetsfördärfvande litteraturen från fäderneslandet m. m. äro de svenska lutherska församlingarnas förnämsta hämsko.

Fattigdomen äfven bland svenskar är stor i världsstaden, där samtidigt flera mångmiljonärer uppehålla sig än i något annat samhälle i världen. Personer med svag karaktär duka lätt under för de många farliga frestelserna.

Den ofta självförvållade sysslolösheten förvandlar en och annan gång t. o. m. herrar från Europa till luffare och yrkestiggare. Hemliga ligor af samvetslösa rättstjänare, läkare och lagkarlar m. fl. utlägga snaror för att till osedlighetens nästen fånga oskulden. Krogrörelsen är gigantisk, bedrägerierna genom enskilda personer och humbugs-

firmor oerhörda. Men så finnas ock till välvillig tjänst för resande främlingar, barn, sysslolösa personer, verkligt fattiga och sjuka, vilseledda och husvilla flera aktningsvärda sällskap och institutioner. Till dessa må räknas: "The Inner Mission Society of the Lutheran Church", "The Lutheran Hospital", "The Wartburg Orphans' Home of the Lutheran Church", "The Lutheran Hospice for Young Men", de båda äldsta svenska lutherska församlingarnas understödssällskap, svenska hjälpföreningen, skandinaviska ålderdomshem, missionshem och barnhem samt andra nationella och kyrkliga välgörenhetssällskap och anstalter, för att icke nämna de allmänna inrättningarna.

Tiderna växla, släkten bytas ut mot nya, den ene pastorn efter den andre arbetar sig trött och fäller herdestafven, men den gode Herdens hjord skall icke lida brist på näring, ledning och skydd, utan tillväxa, "*ty vår Guds ord blifver evinnerligen*".

Gånge i allt högre grad i fullbordan inom vårt svenska Sion i världsstaden innebörden af Luthers tankar i följande strof:

Ditt ord skall vara vårt banér;
till dig i tron ditt Sion ser,
dess bön af dig skall höras.

MAURITZ STOLPE.

Diakonissanstalten i Omaha, Nebr.

Denna anstalt firade sitt tjugofem-årsminne den 3—5 september 1916.

Det var härliga dagar på alla sätt. Naturen var ännu klädd i sin sommardräkt, och den festfirande skaran var högtidsstämd. Församlingarna i Omaha voro väl representerade, och ganska många främlingar hade kommit till högtiden. Så märktes där diakonissvänner från Illinois, Minnesota, Iowa, Nebraska, Colorado. Öfver 20 pastorer voro med vid något tillfälle, och de flesta deltogo med i programmet.

Denna sköna anstalt har nu tjänat i ett kvarts sekel. Dess början var svag och såg nog skröplig ut inför världens ögon. Men det var ett senapskorn, som skulle växa under Guds nådiga beskydd. Då pastor E. A. Fogelström började denna verksamhet, fanns det mera än en, som förespådde, att den icke kunde bestå. Men människor spå, och Gud styrer allt i sin vishet och godhet. Pastor Fogelström omfattade saken med hela sitt lifs entusiasm i hopp, tro och bön! Det var då icke möjligt att ta miste på målet, ty Herrens hand ledde verket framåt.

"The Evangelical Immanuel Association for

Works of Mercy" var en ringa början till ett stort företag. Pastor Fogelström stiftade denna förening i januari 1889 i Omaha, Nebr. Den bestod af 11 personer, framstående affärsmän i staden. En hospitalsbyggnad uppfördes, som öppnades den 20 december 1890 under namnet Immanuel Hospital. Den hade kostat omkring $30,000. Snart blef denna barmhärtighetsanstalt fylld af sjuka och lidande människor. Det hade ock lyckats att få diakonissor för sjukhuset enligt pastor Fogelströms löfte. Ingen af oss anar nu, hvad detta löfte innebar, då det gafs! Huru skulle pastor Fogelström få diakonissor, då inga funnos, åtminstone bland svenskarna här i Amerika? Tro och bön gjorde det. Fogelström var både en trons och bönens man. Gud hörde hans bön. Redan den 12 juli 1887 hade Fogelström glädjen att få sända en diakonisselev från Omaha till Philadelphia för att där vid "Mary J. Drexel Home and Motherhouse for Deaconesses" utbildas till diakonissa. Då hospitalet öppnades, kunde man glädjas öfver att fyra diakonissor stodo färdiga att öfvertaga det dryga arbetet, och detta antal ökades år från år.

Det dryga ansvaret hvilade dock på föreståndarens skuldror. Men icke han allena fick känna bördan. Fru Fogelström stod vid sin mans sida i alla dessa växlingar, och hvad hon var för sin make är en ännu oskrifven historia, och litet erkännande har ock lämnats henne, men Gud vet allt och lönar i sin tid. Låtom oss icke glömma, att diakonissanstalten icke var en synodalinrättning. Förutnämnda förening var pastor Fogelströms enda ryggstöd. Men vid synodalmötet

NAZARETH-HEMMET I OMAHA, NEBR.

1890 gaf dåvarande synodalpresidenten, pastor S. P. A. Lindahl, ett välvilligt erkännande åt diakonissverksamheten i Omaha, och pastor Fogelström fick i uppdrag att hålla tal inför synoden om denna verksamhet. Detta hade till följd, att en kommitté tillsattes att såsom synodens ombud närvara vid ett möte i Omaha vid anstalten för att närmare ordna diakonissverksamheten. Kommittéen bestod af pastor J. Torell, professor P. J. Swärd, doktor T. N. Hasselquist, doktor O. Olsson och pastor E. Nelander. Mötet hölls den 15 och 16 april 1891 i sammanhang med den första diakonissfesten bland svenskarna i Amerika. Syster Botilda Swenson invigdes till diakonissa. Dr O. Olsson höll invigningstalet och pastor Fogelström förrättade invigningen, assisterad af de närvarande pastorerna.

En kommitté tillsattes att till nästa möte framlägga förslag i saken, hvilket den ock gjorde den 20 april 1892, då andra årsfesten hölls. Denna årsfest kännetecknades af stort intresse, allvar och nit för verksamheten. Konstitution för "The Immanuel Deaconess Association" antogs, och oktroj uttogs för föreningen. Vid detta möte invigdes det nya diakonisshemmet. I detta hem hade man ock inrättat ett litet enkelt kapell, till hvilket man ställde sina steg för stilla andakt och uppbyggelse. Vännerna kände behof af församlingsgemenskap, och den 1 januari 1892 stiftades diakonissförsamlingen.

Den nya styrelsen bestod af 15 personer. De första ämbetsmännen voro: dr S. P. A. Lindahl, ordf., och prof. S. M. Hill, sekr. Styrelsen valde pastor E. A. Fogelström som anstaltens perma-

nenta föreståndare. Nebraska-konferensens barn byggde vid anstalten ett barnhem år 1901, och 1903 öppnades det lilla invalidhemmet, som fick namnet Nazaret.

Vid synodalmötet 1904 öfvertogs anstalten af synoden, ny konstitution antogs, pastor Fogelström valdes till permanent föreståndare, och den nyinvalda styrelsen bestod af dr S. P. A. Lindahl och pastor P. M. Lindberg för en tid af tre år, pastorerna J. E. Rydbäck och F. N. Swanberg för två år, dr L. A. Johnston för ett år, herr A. Blom för tre år, hr P. E. Flodman för två år, konsul G. N. Swan och prof. S. M. Hill för ett år. Af dessa kvarstår ännu A. Blom som styrelsemedlem, och pastor P. M. Lindberg är anstaltens föreståndare sedan 1906.

Sjukhuset tillbyggdes 1904 och diakonisshemmet utvidgades 1905.

Människolifvet är kort och våra krafter äro snart uttömda, särskildt om man icke sparar på dem. Pastor Fogelström kunde icke spara sig själf. Han såg arbetet framför sig, och det måste utföras. Han hade fått vara med om att grundlägga en skön inrättning i Augustana-synoden; han hade fått glädjen se sin egen dotter Alma ingå i diakonisskallet, han hade ock fått se verksamheten utveckla sig och vinna en skara vänner i hela samfundet; nu borde han ju få glädjas med dem, som fröjdade sig åt detta verk. Men hans hälsa var bruten till kropp och själ. Han behöfde hvila. Verksamheten måste föras framåt af andra händer. Den 4 oktober 1909 fick Fogelström hembud. Han hvilar från sitt nitiska arbete.

Jubelåret 1910 fick anstalten glädja sig åt att se det nya sjukhuset färdigt. Därmed bereddes utväg för en ny gren af diakonissverksamheten, nämligen ett ålderdomshem. Det gamla sjukhuset inreddes för detta ändamål och har visat sig väl behöfligt för vår synod. Hvad anstalten nu behöfver, är ett nytt moderhus. Måtte det snart kunna uppföras. Äfven behöfvas flera systrar för att taga vård om de många lidande vid anstalten och verka i barmhärtighetens tjänst i samfundet. Nu och då anmäler sig en diakonisselev, men det behöfs flera. 50 vore icke för många att tillgodose de närvarande behofven. Du unga kristen, manar icke Herren dig att komma till anstalten i Omaha för att utbildas till detta sköna kall? Hör du rösten i ditt hjärta, gå då åstad i Herrens namn. Du skall aldrig ångra ditt steg!

F. A. Linder.

Själavård vid statsuniversiteten.

vad är det för en rubrik? Icke skulle det väl löna sig att försöka öfva själavård vid ett statsuniversitet? — Ty det är ju *kristlig* själavård vi mena, och vid statens lärdomshärdar får man ju knappast tala om kristendomen, ännu mindre förkunna Kristi evangelium. Hvad skulle då en Kristi tjänare kunna uträtta där? För resten är det väl knappast tänkbart, att ungdom, som finner sig i en sådan omgifning, skall välkomna en ordets förkunnare. "Universitetsungdom bryr sig väl inte om religion?" frågar mången och undrar, hvad det skall tjäna till att ens försöka göra något där.

Det var icke utan, att undertecknad också funderade på det där viset, innan han kom i direkt beröring med verksamheten, och det måste medgifvas, att det finnes anledning nog därtill. Hedendomen trifves godt vid statsuniversiteten, och kristendomen får ofta sitta i skamvrån. Mången professor tycker om att sätta den moderna vetenskapens rön vid sidan af bibelns utsagor för att därigenom förlöjliga de senare, och vid ett af universiteten, där en stor skara af vår lutherska ungdom idkar studier, har en viss medlem af

den filosofiska fakulteten åtagit sig att med vetenskap och filosofi bevisa, att det icke finnes någon Gud. Ett tidens tecken må det väl också vara, att hans föreläsningar äro bland de mest populära och allmänt omtalade vid universitetet.

Naturligtvis äro icke alla universitetslärare af den arten. Många äro kristligt sinnade, och vid somliga universitet, t. ex. Minnesotas, finner man icke så få, som tillhöra den lutherska kyrkan. Men äfven i sådana fall kan det blifva svårt nog för de unga. En tänkande yngling kan icke gärna undvika en allvarlig kris i sitt andliga lif, under det han vid en stor lärdomshärd håller på att växa ifrån sin tidigare världsåskådning. Detta gäller t. o. m. våra egna kristliga skolor, där man gör allt, hvad man kan, för att bevara barnatron, och mången berättar om svåra inre strider vid själfva det teologiska seminariet — ty hur renlärig och bibeltrogen undervisningen än må vara, så ligger det i själfva sakens natur, att så skall ske. Hvad har man då att vänta, där man icke ens *försöker* att bevara tron, utan med uppsåt vinnlägger sig om att rycka upp den?

Den unge tänkaren hade t. ex. vuxit upp med den föreställningen, att himmelen är däruppe, ofvan molnen, och om han bara kunde komma upp på den höga kullen därborta vid skogsbrynet, så kunde han ju komma rätt in. Nu får han reda på att "däruppe" är ett "relativt uttryck", och att "därute i den oändliga rymden finnes hvarken upp eller ned, hvarken öster eller väster, söder eller norr, ty allt sådant tillhör vår lilla jord, och den är ett försvinnande stoftgrand i det oändliga." Där gossen har blickat upp mot de saligas hem-

vist, stirrar mannen således ut i den tomma oändligheten. Himmelen har försvunnit! I barndomshemmet fick han lära sig, att "på sex dagar skapade Gud himmel och jord." Vid universitetet får han höra, att det gick åt otaliga millioner år! De sex dagarna skrattar professorn åt, och om han någon gång självmant nämner dem, så är det blott för att visa, huru barnslig bibeln är i vetenskapens ljus, och huru omöjligt det är för vår bildade tid att tro på den. Hemma fick han höra, att skapelseverket gick så till, att "Gud sade: Varde — och det vardt." Här får han af lärda tungor veta, att "alla organismer, människan inberäknad, hafva under omätliga tidsåldrar utvecklat sig till hvad de äro."

Sålunda ramlar den ena efter den andra af hans barndoms föreställningar, och den mark, på hvilken han vandrat med säkra, glada steg, vacklar under hans fötter. Barnatron sättes på hårda prof, och ju allvarligare han är, desto djupare gripes hjärtat af ängslan och oro. Professorn är ju så lärd, bevisföringen så klar och argumenteringen så ojäfaktig! Att disputera med honom vore ju fåkunnigt, för att icke säga förmätet, och för resten — hvad skulle man svara honom? Den "gamla sanningen" blir allt enfaldigare och otroligare, ju längre man betraktar den i ljuset af detta "vetande", och hur man än må lida af att låta den fara, så "*kan* man icke i längden hålla fast vid den." Far och mor voro nog snälla. De menade väl, men de hade ju ingen vidare skolbildning, och deras världsåskådning var alltför barnslig för att kunna hålla profvet inför den moderna forskningens upptäckter. Att såra dem med så-

dant, som de i alla fall icke skulle kunna begripa sig på, vore ju onödigt, men själf märker man (kanske stundom med obeskrifligt vemod), hur man bäres bort på tidens väldiga strömdrag — ut på de svindlande djupen — bort mot okända öden!

Finns någon räddning för en sådan? Ja, Gud vet! Mänskligt taladt, beror det å ena sidan på honom själf och å andra sidan på den, som vill räcka honom en räddande hand. Det finns en del människor, som äro så anlagda, att vetandet uppblåser dem. De ådraga sig under studietiden en svårartad åkomma, som på engelska benämnes "swell-head", och den sjukdomen är ytterst vidhängsen och i många fall obotlig. I sammanhang med densamma uppstår ofta en raskt växande öfvertygelse, att tvifvel utgör ett afgörande bevis på intellektuell öfverlägsenhet, och därpå följer en brinnande törst efter att få räknas bland "de fria tänkarnas höga adel". Fädernas "primitiva tro" blir ofta föremål för ett högdraget förakt, och det enda som duger är det, som vår tid har upptäckt. På sin egen förmåga att loda sanningens djup är man alldeles viss, och öfver den blir man mycket stolt. En sådan person är intellektuellt rik och har nog och behöfver intet. Att han i sig själf inför Gud är eländig och jämmerlig och fattig och blind och naken, det hvarken kan eller vill han fatta, och att med en sådan tala om själavård vore naturligtvis att utsätta sig för ett gapskratt.

Men icke alla äro sådana. Ganska många — ibland vår lutherska ungdom utgöra de nog det stora flertalet — se med ängslan, hur den kunskap

de inhämta ofta hotar att fördärfva troslifvet. De ville så gärna tro på Guds ord, om de bara kunde förstå det i sammanhang med de fakta, som i allt större mängd dyka upp för dem, och som de icke kunna förneka eller ignorera. De se sig gärna om efter vägledning och råd och äro innerligt tacksamma för en fingervisning här och där. Det är bland sådana, som en sann själasörjare känner sig hemma, det är af dem, han hälsas välkommen. Vid ett af de stora universiteten befann sig för icke länge sedan en ung man af just denna art. Han hade vuxit upp i ett kristligt hem och hade en djupt rotad vördnad för allt heligt, men hade under sina vetenskapliga studier gjort den sorgliga "upptäckten", att "bibeln och vetenskapen motsäga hvarandra." Denna upptäckt väckte mycken oro, ty han hade alltför höga tankar om sin gamla bibel för att lättsinnigt kasta bort den, och de vetenskapliga sanningar, han inhämtat, syntes honom alldeles ojäfaktiga. Midt i denna belägenhet kom han en dag i beröring med den lutherske universitetspastorn. Denne hade själf genomlefvat samma erfarenhet och förstod ställningen ganska väl. Men han hade låtit Guds Ande leda sig djupare in såväl i ordets som skapelsens härlighet och där förnummit den inneboende harmonien. Dit lyckades han också föra den unge forskaren och fick till ersättning den tacksamma försäkran, att denne "hellre hade gått miste om hvilken universitetskurs som helst, än att gå miste om dessa bibelstudier."

Universitetspastorns kall är ett härligt kall, men skall han kunna stå de unga till verklig tjänst, så måste han vara både danad och rustad

för detta arbete. I första rummet måste han vara i besittning af ett försvarligt kunskapsförråd, om möjligt hafva universitetsbildning, och noga känna till studentlifvets såväl sol- som skuggsidor. Att han hvarken kan eller bör omfatta alla den mänskliga forskningens gissningar och teorier, är ju självklart, men han måste vara grundligt förtrogen med dem. Och han får icke låta behärska sig af blinda fördomar, så att han t. ex. ger sig till att förneka bevisade fakta blott därför, att man icke kände till dem i det sjuttonde århundradet. Han får icke vara mörkrädd för allt, som tillhör nutiden, ej heller taga för gifvet, att allt, som vid första påseendet synes stå i strid mot Guds ord, nödvändigtvis gör det. Å ena sidan får han icke vara ett rö, som drifves hit och dit af samtidens människomeningar, men å andra sidan får han icke heller vara fastvuxen vid en svunnen tids människomeningar. Det skadar kanske icke, om hans egen tro varit i sjönöd, men har den lidit skeppsbrott och dukat under, så duger han icke som själasörjare, allra minst för universitetsungdom. Han måste själf vara en sann kristen — en troende i ordets sannaste och djupaste bemärkelse, så att han vet icke blott på *hvad*, utan framför allt på *hvem* han tror. Han får icke sväfva på målet, och rötterna för hans troslif få icke stanna vare sig i våra eller någon annan tids mänskliga världsåskådning, utan måste sträcka sig ända ned till det eviga lifvets källa. För en sådan skall själavården bland de myllrande skarorna vid statsuniversiteten icke te sig som ett förtvifladt företag. Så har åtminstone undertecknad fattat saken, då han lyssnat till män, som ge-

nom ett mångårigt och framgångsrikt arbete gjort sig berättigade till en opinionsyttring.

Det är nu snart tio år sedan vår lutherska kyrka åtog sig denna verksamhet. Man började med att anställa pastor Howard R. Gold vid Wisconsin-universitetet i Madison. Han arbetade där med ifver och framgång till år 1915, då han nedlade sin befattning och flyttade till annan ort. Han efterträddes af pastor Howard E. Snyder, som förliden sommar tillträdde befattningen. Vid Minnesota-universitetet grundlades verksamheten af teol. dr G. Rast år 1910. Han stannade dock endast i ungefär tre år och efterträddes af undertecknad, som anlände på sommaren år 1914. Verksamheten öfvervakas, för så vidt General Council angår, af dess "Committee on Religious Work at Universities and Colleges" och afser förnämligast de två ofvannämnda universiteten. Vår egen synod bidrager med $500 om året. Äfven vid andra statsskolor, där färre lutheraner idka studier, bedrifver vår kyrka pastoral verksamhet, men då är det vanligen någon närboende pastor, som utan att anlita den officiella kommittéen gör hvad han kan för saken. Vi känna oss förvissade om att, i den mån vårt folk lär sig förstå betydelsen af denna verksamhet, skall den omhuldas med allt varmare intresse, och framtiden torde visa, att just på detta område ligger vår hemmissions kanske bördigaste och mest lofvande fält.

C. A. Wendell.

Finnes ren kyrklig musik?

Ja, ett bestämdt ja, svarar den, som verkligen satt sig in i det religiösa lifvets uppkomst och rörelser. Nej, kan musikern säga, som blott inom musikens andevärld haft sin tillvaro. Men, svarar den religiöst sinnade människan igen, huru kan då mitt andliga sinne tilltalas af ett musikstycke och ej af ett annat, båda komponerade till religiösa ord?

Häri ligger kanske svaret till en stor del på frågan: finnes ren kyrklig musik? Vår kyrkliga anslutning framtvingar hos hvar och en, som är känslig för musik, vissa idéassociationer, som äro bestämmande för honom i fråga om kyrklig musik.

Den fria religiösa rörelsen, som till exempel frälsningsarmén, har fäst sig vid den lättfattliga rytmiska hymnologien och synes göra stora framsteg med den. Men, — är sådan musik rent kyrklig? Bär den en religiös prägel, en andlig ingifvelse? Eller är den blott en musikalisk handtlangare i deras verksamhet? Musiken är deras samlingsmedel, och de begagna den som ett medel till att upprycka känslan.

Musik är af två slag: musik som tilltalar fötter-

na, och musik som tilltalar själen. Pur rytmisk musik är fysisk i sin vädjan, och en del människors sinnliga lif kan ofta väckas därigenom och sedan kanske möjliggöra andligt lif. Men en ädelsinnad människas lif måste man tilltala på ett helt annat sätt för att väcka andlig känsla. En känslig människa, hvilkens andliga lif blifvit väckt af en tankediger och till hjärtat gående predikan, kan förlora hela det fördelaktiga intrycket af gudstjänsten genom oreligiös musik, om uttrycket är berättigadt, musik som tilltalar fötterna. I stället för att ännu mer fördjupa sig i de tankar och intryck man fått, känner man sig manad att marschera, eller också äro idéassociationerna, som musiken frambringar, helt i strid med de tankar, som predikan lämnat. Sådan musik kan knappast kallas kyrklig.

Musiken är ju känslans språk. Finnes då inom känslans sfär en religiös estetik och en världslig estetik? I så fall kan man väl säga, att det finnes "ren kyrklig musik" och skön världslig musik. Men allt som är ädelt och allt som är skönt är ju ofvanefter, är då all mänsklig konst af idel gudomlig ingifvelse, eller kan människan af sig själf frambringa ett konstverk? Guds styrande hand är ju med i allt. Men förnimmes en andlig, gudomlig kraft i all den sköna konst, som människan, Guds beläte, frambringat? Ja! och nej!

Kyrkan är en mänsklig organisation, inom hvilken Guds ande verkar, Guds kraft förnimmes och en bildad, finkänslig människa, rörd af denna ande, träder inför Gud både i bön och tacksägelse med en stilla tillbedjande känsla. Här hafva vi kärnan till ren kyrklig musik. "*Stilla och tillbedjande*".

Är då kraftig fullstämmig musik okyrklig? Nej, äfven i dess majestätiska ackorder, högstämda melodier och upplifvande rytm finnes den stilla, heliga tillbedjan, som bör finnas i allt, som är kyrkligt, i musik, arkitektur, gudstjänstordning, i allt inom kyrkan. I vårt "Ära vare Gud" sjunga vi äfven "*frid* på jorden". Människan i sin tacksägelse och bön söker dock *frid*.

Musiken kan för känslan mera direkt förklara ett Guds ord och därigenom väcka anden till lif. All musik, som i sin idéassociation väcker världsliga känslor, såsom dansmusik, militärmusik, världsliga visor, arior från operan, kunna ej gärna kallas kyrklig musik. All musik med pur rytmiskt innehåll, som tilltalar fötterna — sentimentala melodier, som äro blott sinnliga i sitt anslag, — och musik med invecklade harmonier, och ofta allt för intellektuella, öfverskrider gränsen af ren kyrklig musik. Ren kyrklig musik bör vara tilltalande i sin rytm, ej sprittande, — känslig i sina melodier, ej sentimental, — högstämd i sina harmonier, men ej för invecklad. Finner då ultra klassisk musik ej en plats inom gudstjänsten? Gud har gifvit oss ett musikaliskt och religiöst förstånd, som bör utvecklas. Om en dogmatisk, teoretisk, historisk, väl utarbetad predikan finner sin plats i predikstolen, så kan äfven ett högstämdt klassiskt, väl utarbetadt musikaliskt opus finna plats i gudstjänsten. Som en pastors ämbete är att leda och lära en församling i Guds rikes sanningar, så kan äfven en musiker leda och lära de församlade in i känslornas värld och därigenom väcka det andliga lifvet till större och rikare lifaktighet. Musik, som i sin stillhet, i sitt tillbedjande

majestät, i sin heliga känsla, i sin skönhet, kan väcka människans inre lif, förklara för honom ett Guds ord, och leda honom in i Guds sanningar, den kan kallas "ren kyrklig musik".

J. Victor Bergquist.

Våra utgående missionärer.

Medan millioner sändas under fanorna i världskriget, tågar ett litet kompani under korsets banér att kämpa med andens vapen mot mörkrets här på hednafältet. Lederna äro glesa, och man undrar: skola förposterna kunna behålla redan vunnen mark i dessa orostider? Men Herrens löfte består: "Jag är med eder alla dagar". Han stärker sin lilla skara.

Af de sex personer, som General Councils missionsstyrelse i år utsänder till Indien, tillhöra fyra vår synod; till vår mission i Kina utgå i år tvenne arbetare; dessutom utgår en pastor och hans hustru att upptaga ett nytt fält i Sydamerika.

För att Korsbanerets läsare må närmare lära känna dessa Herrens sändebud, införas här deras bilder med några kortfattade uppgifter.

TILL INDIEN.

Pastor och fru Gustav Knut Andeen.

Pastor Andeen föddes den 8 september 1886 i Ulricehamn, Sverige. Föräldrarna, Claus Otto och Kristine Andeen, äro bosatta i Maraklef, Sverige. Gustav Knut kom tidigt till Amerika, inskrefs vid Upsala College, Kenilworth, N. J., och aflade stu-

dentexamen därstädes 1913. Han genomgick vårt teologiska seminarium och prästvigdes vid synodalmötet i Galesburg 1916. Han afskildes som missionär vid en högtidlig gudstjänst i vår kyrka i Attleboro, Mass. Han är gift med Esther Eleonor, född Miller, från Lowell, Mass.

Gustav Knut Andeen.

Sigfrid L. Blomgren.

PASTOR OCH FRU SIGFRID L. BLOMGREN.

Pastor Blomgren föddes i Bridgeport, Conn., den 8 april 1892. Han är son till fil. dr Carl A. Blomgren, professor vid vårt seminarium i Rock Island, och Sigrid Amalia, född Söderberg. Modern, som var en varm och verksam vän till missionen, dog 1914. Missionär Blomgren har erhållit sin utbildning vid Augustana College and Theol. Seminary. Han prästvigdes vid synodalmötet i Minneapolis 1915 och afskildes såsom missionär vid General Councils möte i Moline, Ill., men hindrades genom sjukdom att strax resa ut. Han har under det

flydda året idkat studier vid det teologiska seminariet i Mt. Airy, Philadelphia, och vid Bible Teachers' Training School, New York.

Han är sedan den 30 augusti gift med Ruth Amalia, dotter till framlidne pastor N. Gibson och dennes änka, nu bosatt i Rock Island, Ill.

Hattie T. Johnson.

Syster Elfrida Sandberg.

HATTIE THEODORA JOHNSON.

Miss Johnson föddes i Chicago, Ill., den 25 juli 1886. Hon är medlem af sv. lutherska Zions-församlingen, där hon städse tagit en verksam del i det som rör Guds rike. Sedan hon afslutat en särskild kurs vid Mary J. Drexel Home and Motherhouse of Deaconesses i Philadelphia och vid Bible Teachers' Training School i New York, blef hon i Zions-kyrkan i Chicago den 10 september högtidligen afskild för missionskallet.

Syster Anna Elfrida Sandberg.

Syster Anna föddes den 3 juni 1887 i Trönninge, Sverige. Hon inträdde vid vår diakonissanstalt i Omaha i april 1910 och invigdes som syster den 8 september 1915. Hon idkade särskilda, sin kallelse förberedande studier vid Augustana College och afskildes såsom missionär i sv. lutherska Immanuels-kyrkan i Omaha den 3 september 1916.

Engelska regeringen har uppställt nya, synnerligen stränga regler rörande våra missionärer i Indien. De måste icke blott vara amerikanska medborgare och äga vanliga "passports", utan också erhålla skriftligt resetillstånd från engelska regeringen. Ifall inga hinder läggas i vägen, lämna de förutnämnda missionsarbetarna San Francisco den 7 oktober med ångaren "China". Sedan de omstigit i Hongkong, fortsättes resan till Colombo på ön Ceylon och därifrån till Madras och Rajahmundry i Indien.

TILL KINA.

Pastor och fru Anton Lundeen.

Pastor Lundeen föddes den 8 januari 1892 i Newman Grove, Nebraska. Han har varit medlem af Salems-församlingen i Platte county, där han konfirmerades 1906. Prästämbetet har sedan barndomen varit hans mål. Han har studerat vid Luther College, Wahoo, Nebr., tagit studentexamen vid Gustavus Adolphus College, St. Peter, Minn., och genomgått vårt teologiska seminarium. Han ordinerades vid synodalmötet i Galesburg 1916.

Hans hustru, Ruth, dotter till pastor och fru

A. S. Becklund, är född den 18 augusti 1891 i Chicago, Ill. Hon har studerat vid Luther College och vid statens normalskola i Kearney, Nebr., och varit någon tid anställd såsom lärarinna. Hon har också studerat sjukvård vid Bethesda Hospital i St. Paul, Minn.

En gripande afskedsfest hölls för dem i hemförsamlingen i Platte county, Nebr., den 24 augusti,

Anton Mander Lundeen.

Mrs Anton Lundeen.

därvid pastor Becklund sade sig vara glad att få låna sitt barn åt Herren för Kinas arma folk. Då de nu reste, sade han, var det icke långt bort till främmande land de reste, ty det göra endast de, som öfvergifva frälsningens väg. Inga lämna hemmet, utom de, som lämna Gud, och till hemmet i himmelen är det icke längre från Kina än från Amerika.

De anträdde sin resa till fältet i Kina i september 1916.

TILL SYDAMERIKA.

Sydamerika erbjuder ett stort fält för missionsverksamhet. De latinska folken där skola ju vara katoliker, men deras katolska kristendom höjer sig icke mycket öfver den urgamla hedendomen, på hvilken den utöfvat ett ganska ringa inflytande. Genom den all-protestantiska kongress, som 1916 hölls i Panama, väcktes de protestantiska samfundens uppmärksamhet på det beklagliga andliga läget i Sydamerika.

Äfven vår lutherska kyrka hörde det macedoniska ropet, och följden blef bildandet af en fristående association af intresserade personer, tillhörande de olika lutherska samfunden, för bedrifvandet af luthersk mission i Sydamerika. Verksamheten är så mycket mer påkallad, som lutheraner af tysk och skandinavisk börd finnas där i stort antal.

Det är synnerligen glädjande, att vår Augustanasynod fick lämna den förste missionären för detta fält. Pastor Efraim Ceder, som antagit ofvannämnda förenings kallelse, kommer att upptaga arbetet i Buenos Aires i Argentina.

Efraim Ceder.

Pastor Ceder föddes i Uppsala, Sverige, den 7 januari 1882, har genomgått Upsala College, Kenilworth, N. J., och vårt teologiska seminarium i Rock Island. Han åtföljes af sin unga hustru.

Iowa-konferensens ålderdomshem i Madrid, Ia.

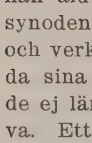

en Inre missionen afser äfven att taga vård om gamla och orkeslösa, som i lifvets höst behöfva anlita hjälp, där de kunna få vara under kristlig vård. Innan ålderdomshem upprättades inom Augustanasynoden, hände det att personer, som varit trogna och verksamma församlingsmedlemmar, fingo vända sina steg till någon af statens fattighus, när de ej längre kunde arbeta och uppehålla sig själfva. Ett sådant fall, hvilket stod omnämndt i Augustana, blef den direkta anledningen till att en af Iowa-konferensens varmhjärtade kvinnor, mrs C. M. Johnson i Burlington, Ia., riktade konferensens uppmärksamhet uppå nödvändigheten af ett ålderdomshem. Konferensens ordförande meddelade följande i sin ämbetsberättelse vid årsmötet i Essex, Iowa, i februari 1904: "Det hemställes till konferensen, huruvida den anser sig kunna upptaga frågan om upprättandet af ett ålderdomshem. En äldre kvinna inom konferensen har förklarat sig vilja ihågkomma ett sådant hem vid upprättandet af sitt testamente. Konferensen bör besvara denna hemställan af en välvillig medlem." Med anledning däraf antogs följande för-

slag: "Att konferensen tillsätter en direktion för ett blifvande ålderdomshem, hvilken direktion skall lagligen inkorporeras, på det att testamenten och gåfvor, afsedda för sådant ändamål, må kunna mottagas och förvaltas, till dess konferensen kan närmare besluta i frågan." Dock valdes blott en kommitté, bestående af pastorerna O. W. Ferm och Bernhard Modin samt herr Victor Swan, för att göra förberedande arbete till ett ålderdomshem. Vid årsmötet 1905 framlämnade denna kommitté sin rapport i form af förslag, hvilka af konferensen antogos. Vi anföra följande: "Att ett ålderdomshem upprättas inom konferensen, så snart omständigheterna det medgifva; att en direktion, bestående af sex medlemmar, tre pastorer och tre lekmän, väljas vid detta möte; att hemmet förlägges i närheten af en af konferensens församlingar och i ett samhälle, dit goda järnvägsförbindelser finnas, samt så nära församlingens kyrka som omständigheterna det medgifva. Önskar en församling eller samhälle hafva hemmet förlagdt inom sitt område eller i sin närhet och för ändamålet garanterar en summa penningar eller fastighet, så skall direktionen taga ett sådant anbud i öfvervägande". Till direktörer valdes pastorerna John A. Christenson, Theo. Seashore och J. P. Borg, samt herrar Victor A. Swan, C. G. Holmquist och August Lundell. Då intet anbud om hemmets förläggande inkom från någon församling, vände direktionen sig till St. Johannes församling i Madrid, Ia., med förfrågan, om den icke skulle önska hemmet förlagdt där och som sin andel skänka en passande byggnadsplan å fyra eller fem acres land. Saken omfatta-

ALDERDOMSHEMMET I MADRID, IOWA.

des med intresse af församlingen. Vid följande konferensmöte i Boone 1906 öfverlämnades till konferensen fastebref på ett värdefullt landområde af fyra acres, för hvilket församlingen i Madrid betalt en summa af $1,200. Pastor C. E. Benson verkställde insamlingen. Med tacksamhet mottogs denna gåfva. Direktionens förslag till konstitution antogs. Direktionen uppmanades att till följande årsmöte inkomma med plan och kostnadsförslag till byggnad, samt bemyndigades att, så snart den funne görligt, förhyra passande lokal för att dymedelst bereda sådana ålderstigna rum, som nu sökte inträde på hemmet. En passande lokal förhyrdes, och verksamheten tog sin början den 12 september 1906. Syster Kristin Monson från synodens diakonissanstalt blef hemmets föreståndarinna och skötte detta viktiga och maktpåliggande värf på ett förtjänstfullt sätt under verksamhetens första decennium. Tre kvinnor och en man intogos på hemmet under det första året.

Den 30 juni 1908 lades hörnstenen till den byggnad, som uppfördes på det skänkta landområdet. Denna byggnad, 100x32 fot, två våningar hög och modernt inredd, invigdes den 17 november 1908 af konferensens ordförande, pastor Jos. A. Anderson. Ett längre festligt program utfördes, och en stor skara af vänner från när och fjärran voro närvarande. Kostnaden för uppförande och inredning var närmare $16,000. Konferensens församlingar bidrogo med något öfver $7,000 till byggnadskassan. En gåfva på $5,000 erhölls genom senator C. J. A. Ericsons testamente år 1911. Denna gåfva kom som en skön öfverraskning. Det

som nu återstod på skulden för byggnadens uppförande betaltes ur hemmets allmänna kassa. Inkomster och utgifter för hemmets underhåll ha hitintills gått väl ihop, och det har alltid funnits ett litet öfverskott.

Hemmet har nu existerat i tio år och varit till stor hjälp och välsignelse för gamla och hemlösa. Fyrtiofyra personer ha längre eller kortare tid vistats där. Aderton ha afgått med döden, och tre ha lämnat hemmet. En kristlig anda är rådande. Gemensam husandakt förekommer vid hvarje måltid och ledes af föreståndarinnan. Församlingens pastor har ock regelbundet hållit gudstjänster i hemmets samlingssal. Syster Anna Johnson är föreståndarinna, sedan syster Kristin Monson afflyttade den 1 oktober 1916.

Behof af en större byggnad för att kunna bereda rum för de många, som behöfva rum, har en längre tid varit kändt. Vid årsmötet 1915 bemyndigade konferensen hemmets direktion att uppföra en flygel, så snart $12,000 blifvit subskriberade. Detta var hälften af den beräknade kostnaden. Under år 1916 har ett tillbygge, 102x40, uppförts intill västra ändan af den gamla byggnaden (till vänster på bilden) för en kostnad af $20,000. Med tillbygget har hemmet utrymme för 55 personer. För att öka landområdet köptes två acres år 1912 för $600. Hela egendomsvärdet är $37,800. "Förkasta mig icke i min ålderdoms tid, öfvergif mig icke, när min kraft försvinner." Ps. 71: 9.

C. O. MORLAND.

Bethaniahemmet i Duluth, Minn.

länge har behofvet af ett barnhem för konferensens norra och så folkrika del gjort sig gällande, och man har lagt planer och gjort försök att realisera denna tanke, men alltjämt har den stött mot hinder, som man icke kunnat kringgå. Under någon tid har den af konferensen tillsatta direktionen haft ögonen på en ytterst välbelägen och ändamålsenlig egendom, och först i början af december 1915 hade allting så klarerats, att köpekontrakt kunde afslutas och egendomen öfvergå i konferensens händer. Huset har under åratal uppehållit sitt anseende af att vara ett af stadens vackraste och mest storslagna residens, ty det byggdes och ägdes af en gruf- och järnvägsmagnat, som icke sparade på pengar, då det gällde att bygga och inreda detsamma. Huset äger 16 stora och väl planlagda rum, full källarvåning och stort loft, som äfvenledes kan inredas till 4 eller 6 rum, ifall behofvet skulle kräfva det. Alla moderna bekvämligheter finnas också att tillgå. Ett annat hus finns ock på ägorna, som kan inredas i 8 stora och bekväma rum. Med köpet följde något öfver 4 acres jord, så att hemmet har godt utrymme.

BETHANY CHILDREN'S HOME, DULUTH, MINN.

Läget är det mest förtjusande som kan tänkas. Beläget på backsluttningen mellan 38de och 40de avenyerna väster och ofvan 9de gatan, kan det ses från hvilket håll man än kommer in till staden, hvarför utsikten därifrån är öfverdådigt storslagen. Vackra planteringar af barrträd, cedrar och andra skuggträd med inblandning af fruktträd finnas på ägorna. Midt igenom kastar sig också en bäck öfver hällarna och ger åt det hela ett romantiskt utseende. Spårvagn finns på 6 och skola på 3 kvarters afstånd, och ofvanför slingrar sig den världsberyktade boulevarden, hvarifrån det härligaste panorama upprullas för ens blick. Här är man icke störd af storstadslifvets larm och buller, och likväl har man allt detta framför sig. Här blir en naturlig och lätt tillgänglig plats för våra församlingar att hålla sina festligheter och kyrkliga samlingar, då de önska komma bort från hemmet och gå ut i det gröna. Priset, som betalades för denna storslagna egendom, var endast $12,000 och representerar ungefärligen en tredjedel af hvad egendomen ursprungligen kostat. Hemmet öppnades den 1 maj för mottagandet af barn.

J. A. K.

The Iowa Lutheran Hospital, Des Moines, Ia.

OWA Lutheran Hospital är beläget vid östra 7:de gatan och Parnell ave. i Des Moines, Iowa, och äges och kontrolleras af Iowa-konferensen.

Vid konferensens årsmöte i Burlington, Iowa, 1909, dryftades frågan om upprättandet af ett lasarett i Des Moines. En kommitté tillsattes för att taga saken i öfvervägande och att underhandla med Commercial League of East Des Moines, som till konferensen inkommit med anbud om finansiellt och moraliskt understöd för ett lasarett. Vid följande konferensmöte, som hölls i Des Moines 1910, valdes en styrelse på 9 medlemmar. Dessa voro pastorerna A. P. Westerberg, O. A. Henry, J. W. Swanbeck, Jos. A. Anderson och C. A. Randolph samt hrr John A. Benson och Edwin Hult från Des Moines, V. A. Swan från Sioux City och Swan Nelson från Manson. Styrelsen rapporterade vid konferensens möte i Madrid 1911, att den hade inköpt en välbelägen egendom för $10,-500. På de inköpta tomterna voro två ändamåls enliga hus, som kunde brukas, det ena för föreståndaren och det andra med tiden för sköterskor. Pastor C. A. Randolph hade kallats till förestån-

IOWA LUTHERAN HOSPITAL, DES MOINES, IOWA.

dare och hade sysselsatt sig med att upptaga subskription. Vid mötet i St. Louis 1912 rapporterades, att subskriptionen stigit till öfver $25,000 Hösten samma år lades grundvalen till lasarettsbyggnaden. Pastor O. A. Henry kallades till föreståndare att fortsätta subskriptionsarbetet, sedan pastor Randolph resignerat och frånträdt denna befattning. Pastor Henry upptog tjänsten hösten 1912. Våren 1913 fortsattes arbetet på byggnaden, och söndagen den 1 juli lades hörnstenen af konferensens ordförande, pastor J. E. Rydbäck. Vid tillfället hölls festtalet af dr L. G. Abrahamson från Rock Island. Andra talare voro stadens borgmästare, hr Hanna, ordf. för Commercial League, hr C. J. Engleen, samt inrättningens föreståndare, pastor O. A. Henry.

Arbetet på byggnaden fortsattes sedan under sommaren och hösten och fullbordades under vintern, så att den kunde invigas söndagen den 8 mars 1914. Konferensens ordf., pastor J. E. Rydbäck, höll tal och förrättade invigningen. Pastor A. P. Westerberg, som redan hösten 1912 hade flyttat till Paxton, Ill., höll tal på engelska. Han hade nämligen varit styrelsens första ordförande. Dr Gustav A. Andreen från Rock Island var och närvarande och höll tal. Och så stod nu lasarettet färdigt att tjäna sitt goda ändamål.

Byggnaden är uppförd af firman Benson & Marxer och är 160 fot lång och 50 fot 8 tum bred, byggd af ljust tegel och cement med terazzogolf. Den är fullkomligt eldfast och har stora vackra rum. Den har fem våningar och källarvåning. I den sistnämnda är värmeapparaten och en del förvaringsrum. Uti undervåningen äro kök,

spisrum, klassrum, laboratorium och "X-ray" rum m. m. De öfriga fyra våningarna brukas för patienter. På den första våningen äro också kontor och väntsal. På den öfre våningen finnas två rymliga operationsrum, inredda i hvit italiensk marmor. Inrättningen är utrustad med de mest moderna apparater, däribland en "X-ray" apparat, som kostat $3,600. Det allra bästa har brukats för anstalten, ty man ansåg, att intet är för godt för våra sjuka.

Egendomen består nu af den stora lasarettsbyggnaden och fyra hus, det ena brukadt af föreståndaren, de andra tre af sköterskorna. Den värderas, konservativt beräknadt, till $171,000. Antalet sängar är nu 70, men flera kunna inrymmas, då behofvet kräfver.

Den 13 mars 1914 mottog lasarettet sin första patient. Under dess första års verksamhet af nio och en half månader vårdades 513 patienter. Under sitt andra år, 1915, vårdades 1,042. Under 1916 upp till den 23 oktober hafva 1,225 patienter vårdats å inrättningen. Hela antalet patienter har sålunda uppgått till 2,780 under de 2 år och 7 månader, som lasarettet varit i verksamhet. Det högsta antalet patienter på en gång i sjukhuset har varit 72.

Läkarestaben består af 22 af stadens mest framstående kirurger, medicine doktorer och specialister. Lasarettet är dock öppet för hvilken ansvarig läkare som helst.

I sammanhang med anstalten upprättades en skola för utbildandet af sjuksköterskor. Kursen omfattar tre år. Undervisningen bestrides af medlemmar i läkarestaben samt några af sköterskor-

na. Elevantalet är nu 40, och antalet sköterskor är 5. Inrättningens första klass af sjuksköterskor utgår nästa vår.

Pastor Henry frånträdde sin befattning som föreståndare den 1 juni 1915. Den 1 febr. 1916 tillträdde pastor F. O. Hanson denna befattning. Fröken Esther Jackson från Chicago var inrättningens första "Superintendent of Nurses". Hon antog en dylik kallelse till Augustana Hospital i Chicago och flyttade i mars detta år. Under vakansen tjänade fröken Ottilia Rydell, tills fröken Emma Sater från Chicago upptog detta arbete sistlidne augusti.

Iowa Lutheran Hospital har en underbar historia. Arbetet påbörjades med två tomma händer. Men Herren har på ett förunderligt sätt omhuldat inrättningen, så att den har blifvit hvad den nu är. På hörnstenen står: "Sola fide", och vi äro öfvertygade om att detta verk måste utföras genom tron. Och tron har icke kommit på skam uti detta företag. Väl har inrättningen en stor skuld, men den möter sina utskylder och har ändå ett litet öfverskott vid årets slut att betala på skuld. Den har burit sig sedan första året af sin verksamhet, och detta torde icke kunna sägas om alla lasarett.

Inrättningen har ock fått åtnjuta vårt folks välvilja. Då styrelsen stod färdig att sätta sin hand till plogen, erhöllos frikostiga subskriptioner. Bland dessa förekommo en del större donationer på $1,000 och en på $2,400. Vi äro ock vissa om att inrättningen skall hädanefter få röna samma välvilja, då skulden skall gäldas, så mycket mer som verksamheten skötes så väl, att den vits-

ordas af alla, som komma i beröring med den.

Lasarettet har redan kunnat utföra barmhärtighetsverksamhet genom att gifva fri vård åt några behöfvande patienter. För sådant ändamål verkar också en hospitalsförening i Des Moines, som har såsom mål att samla en fond på $10,000, hvars afkastning skall hålla en frisäng i en sjuksal. Läkarna hafva ock utfört mycket arbete fritt.

Den andliga vården vid inrättningen betonas mycket. De sjuka äro mera öppna för själens behof. Föreståndaren sköter fördenskull icke blott affärerna. Han är pastorn, herden, som får uppmuntra uti lidandet, och när det någon gång händer, att sjukdomen är till döds, så får han vanligen uttala de sista trösteorden.

Så ligger nu denna anstalt så vackert med den härligaste utsikt öfver Des Moines-flodens stränder i en lugn del af staden, men ändå endast tio kvarter från affärsgatorna.

Må Herren såsom hittills välsigna inrättningen, och ännu större verk skall den få utföra i Jesu namn för att till både kropp och själ vårda dem som lida!

A. Norrbom.

I morgonstund.

För nattens tysta timmar
och sömnens ljufva ro,
för morgonljus, som glimmar,
och hjärtats hopp och tro
min själ och ande bära
i lof, om ej i ljud,
ditt namn trefaldig ära,
min Herre och min Gud!

Till dig, som ljuset tände
i tidens morgonväkt
att, intill världens ände,
ge färg åt tingens dräkt,
min offerlåga stiger
från hjärtats dolda härd
till dig, som tanken viger
till gärning och till gärd.

Mer ny än dagens ljusning,
mer frisk än daggens tår,
mer ljuf än vindens susning,
mer blid än sol och vår,
mer rik än guldets åder,
mer värd än vis mans råd,
är skatten, som förråder
din nåd, o Gud, din nåd.

Hjälp mig att stilla akta
på bibelns fasta ord,
Guds rena Lamm betrakta
vid signadt nattvardsbord
och i mitt hjärta gömma
den nåd, du mig förtror,
för dina bröder ömma.
O, gif mig som jag tror!

Gif, att jag ej må sörja
för utkomst och för bröd,
men dagen gudligt börja
och minnas till min död:
Förr haf och sjöar sina
och ödelägg's vår jord,
än Gud förgäter sina
och ryggar löftets ord.

Hjälp mig att troget vandra
på korsets nådestig,
hjälp mig att aldrig klandra
hvad än du räcker mig,
att världens frid försaka
och allt hon håller kärt,
att bedja, kämpa, vaka
och vandra som du lärt.

MAURITZ STOLPE.

Uppsatser och berättelser

Bibeln och bibelspridning.

ETT HUNDRAÅRSMINNE.

"*Se, de dagar skola komma, säger Herren, Herren, då jag i landet sänder hunger, men icke hunger efter bröd, och icke törst efter vatten, utan efter att höra Herrens ord.*" Amos 8: 11.

Den 8 maj 1816 samlades i Garden Street Dutch Reformed kyrkas konsistoriesal i New York ett sextiotal för bibelspridning intresserade personer. De representerade flera olika trosbekännelser och samfund. De ägde dock en enhetspunkt, bibeln, och besjälades alla af en tanke: att sprida dess välsignelser till dem, som saknade den. Ur de långa allvarliga öfverläggningarna föddes slutligen The American Bible Society, som nu kan skåda tillbaka på en hundraårig verksamhet och med anledning häraf i år, 1916, firat storartade minnes- och tacksägelsefester.

Denna stiftelse var dock icke enastående, ej heller den första i sitt slag. Innerst var den ett

uttryck af det nyvaknade andliga lif, som arbetade sig fram öfverallt i den protestantiska kristenheten i början af adertonhundratalet. — Det hade varit svåra orostider. I Europa hade den franska revolutionen och dess efterdyningar följts af de napoleonska krigen, som åstadkommo ett fullständigt politiskt virrvarr. Den sociala nöden och bortkommenheten var obeskrifligt stor. Förnuftreligionen och den andefattiga nyttighetsmoralen, som trängt sig ända upp i predikstolen, hade visat sin tomhet och kraftlöshet. Den andliga nöden var lika skriande som den sociala. I Amerika, som blott återspeglade Europa, följde på befrielsekriget ett nytt krig med England 1812. Bland de skaror, som drogo västerut öfver bergen att bryta väg i ödemarken, var förvildningen på många ställen förfärlig.

Men ur mörkret längtar man efter ljus, och snart börjar det ljusna här och där. En frisk vårfläkt förnimmes vid seklets morgon i flera länder: en kraftigare evangelisk förkunnelse med genomgripande väckelser förspörjes — herrnhutismen i Tyskland, metodismen i England och Amerika, schartauanismen i Sverige — ett nyvaknadt intresse för hednamission, anstalter och förordningar för den sociala nödens afhjälpande komma till stånd. Man upptäcker den stora bristen på Guds ord, och bibelspridning blir en lifsangelägenhet.

Berättelsen om Mary Jones är belysande icke blott för förhållandet i Wales. Den kunde upprepas från andra länder. Mary var en fattig väfvaredotter, som redan såsom liten flicka fattat kärlek till Herren och hans ord. Hennes högsta

åstundan blef att en gång få äga en bibel. Men biblar voro sällsynta, och få kunde läsa. För att vinna sitt önskemål går hon dagligen en lång mödosam väg för att lära sig läsa, och i sex år sparar hon sina slantar för att kunna köpa en bibel. När ändtligen summan var samlad, går hon tjugofem engelska mil till en pastor Charles i Bala för att skaffa sig den efterlängtade skatten; den fanns ej att köpa på närmare håll. Trött och med sårade fötter träder hon in i pastorns kammare för att mötas af det förkrossande svaret, att alla hans biblar voro borttingade. Mary grät bittert. Hennes tårar bevekte den vänlige pastorn att lämna henne en af de borttingade biblarna, och hon återvänder lycklig öfver sin skatt. Händelsen gaf uppslag till bildandet af ett bibelsällskap för Wales. Men detta förde tanken på bibelbristen i andra länder, och då någon yttrade: "Om ett sådant sällskap bildas för Wales, hvarför icke för hela världen?", väckte det genklang i mångas hjärtan. The British and Foreign Bible Society, stiftadt 1804, blef följden.

Bibelbristen var öfverallt stor. I Sverige ägde 1812 blott hvar åttionde person en bibel, i aflägsnare byar ännu färre. I Amerika kunde Samuel J. Miles, en af amerikanska bibelsällskapets stiftare, rapportera, att han på en resa bland nybyggen i väster och söder fann "distrikt på tjugo till femtiotusen invånare i saknad af den Heliga skrift och religiösa förmåner". I katolska länder var det naturligtvis ännu värre. "I de spanska provinserna i Amerika, bland en befolkning på öfver tio millioner, skulle man troligen icke funnit en spansk bibel efter många års sökande".

Så skrefs det 1816. När New Orleans 1803 lades till Förenta staterna, fann man efter ett långt sökande blott en latinsk bibel, på hvilken tjänstemännen kunde aflägga sin ämbetsed.

Men bibeln för folket var ju icke någon ny tanke. Luther bröt kedjorna, som hållit ordet bundet. Genom ordet hade han själf kommit till frid; i bibelordet fann han såväl det nådens medel, genom hvilket Guds Ande alltjämt talar och verkar, som den ofelbara auktoriteten och enda rättesnöret för tro och lefverne. Genom sin tyska bibelöfversättning (Nya testamentet 1522, hela bibeln 1534) ville han sätta bibeln i handen på hvarje kristen till uppbyggelse och ledning. Bibeln på folkets språk blef reformationens såväl förutsättning som medel. En Waldo, en Wycliff, en Huss hade väl före Luther sett detta, men det var Luthers tyska bibel, som blef epokgörande och hvars inflytande kan spåras i andra länders bibelöfversättningar. Det Nya testamentet på svenska af Olaus Petri, 1526, och Gustaf Vasas bibel af Laurentius Petri, 1541, stå i stor skuld till Luther. Om Tyndales engelska öfversättning, som till stor del ligger till grund för "The Authorized Version of 1611", och som verkställdes i Wittenberg och Worms (Nya testamentet 1525, Gamla testamentet 1530 delvis) skrifver en författare: "Tyndales Nya testamente är Luthers öfversättning i miniatyr", och i fråga om Gamla testamentet "finner en omsorgsfull granskare, att Tyndale arbetade med Luthers öfversättning framför sig".

Bibelspridning blef således en naturlig följd af den lutherska reformationen, ja, rent af en nöd-

vändig förutsättning för evangelisk kristendom. Bildandet af sällkap för detta ändamål är en bekräftelse af denna sanning. Man vill härigenom på frivillig väg åstadkomma, hvad den kyrkliga organisationen eller staten försummat eller icke förmått utföra. Det lutherska Tyskland ledde äfven här vägen. År 1712 grundlades vid de Franckeska anstalterna i Halle genom grefve Karl von Cannsteins frikostighet ett bibelinstitut, som ännu äger bestånd, och som under sin tvåhundraåriga verksamhet utdelat öfver tio millioner biblar. Men det var i England, som det största och mest vidtomfattande bibelsällskap stiftades år 1804, The British and Foreign Bible Society. Detta sällskap har blifvit en moder och ett mönster för en lång rad liknande sällskap i andra länder. Så uppstod i Sverige det Svenska bibelsällskapet 1815, Göteborgs bibelsällskap 1813; liknande sällskap stiftades i Danmark 1814, i Norge 1816, i Holland 1815, i Schweiz 1804, i Belgien 1809, i Finland 1812, i Frankrike 1818, i Preussen 1806, i Sachsen 1814, i Elberfeld 1814, i Bajern 1823 m. fl., och så det amerikanska bibelsällskapet 1816. Betänker man sedan, att många af de nämnda sällskapen utgöras af otaliga biträdande bibelsällskap i stad och på landsbygd, får man en föreställning om huru vidtomfattande och i folklifvet djupt ingripande denna rörelse verkligen varit. Det var rent af en korstågens hänförelse, ett "deus vult", som här kom till synes. Kungliga och ståndspersoner sutto med präster, borgare och bönder i styrelserna, och bidrag flödade ur de rikas kassor såväl som ur de fattigas sparbössor, åstadkomna ofta

under verklig stor försakelse. Det var Guds svar på den franske fritänkaren Voltaires profetia, att inom hundra år skulle bibeln vara en glömd och förgäten bok, och på Thomas Paynes hädiska skryt, att han sönderrifvit profeterna och evangelisterna stycke för stycke och icke lämnat dem ett enda argument öfrigt.

Det amerikanska bibelsällskapet förklarade såsom sitt mål "att sprida den Heliga skrift utan noter och kommentarier" i gällande öfversättningar. Genom förbindelse med filialer på olika platser och bibelsällskap i andra länder skulle det främja bibelspridning icke blott i Förenta staterna och dess territorier utan också i främmande länder, vare sig kristna eller hedniska. Verksamheten vid sin början leddes af sådana män som Elias Boudinot, president för kongressen 1782—83, John Jay, öfverdomare vid högsta domstolen 1789—95, John Quincy Adams, Förenta staternas president m. fl. Till en början utdelades biblar hufvudsakligen genom de biträdande sällskapen. Dessa kände bäst de lokala behofven, de anskaffade också de mesta medlen. De uppgingo tidvis till 2,800. Då de af hvarjehanda orsaker ständigt minskats, de utgöra för närvarande endast 207, blef det nödigt att uppsöka andra inkomstkällor såväl som också att skaffa andra utvägar för bibelspridningen. Det senare skedde genom att 1907 upprätta egna filialer, af hvilka det finnes nio, förlagda på strategiska punkter från Atlanten till Stilla hafvet.

Landets befolkning ökades ständigt genom immigration; nya stater och territorier öppnades för nybyggen, och på dessa orter var Herrens ord

sällsynt. De kyrkliga samfunden voro icke i stånd att gifva det myckna folket lifvets bröd. Här kom bibelsällskapet dem till hjälp. Fyra gånger har sällskapet satt såsom sin uppgift att förse hvarje hem inom hela nationen med en bibel, nämligen åren 1829, 1856, 1866 och 1882. Det var stora företag och kräfde såväl tid och tålamod som män och medel. Man följde den vanliga regeln att till lägsta möjliga pris sälja bibeln till dem, som ville köpa, och skänka den gratis, där så behöfdes. Det är en väldig armé dessa bibelspridare under årens lopp bildat. De hafva också ofta visat soldatens mod. Med bibeln i hand hafva de trängt fram genom skog och ödemark, bland faror och fiender. Immigranten hafva de välkomnat med bibeln på hans eget språk; till sjömännen vid hamnarna, till resande på järnvägar och åt gäster på värdshusen och hotellen utbjödo de Herrens ord. Till de lidande i sjukhus och asyler, till fångar och förkomna hafva de gått med sina biblar. Åt de blinda gafs "lifvets ljus" genom biblar med upphöjda bokstäfver; slafvarna i södern läste i sina kojor om honom, "som köpt dem fria genom sitt blod". Under inbördeskriget gingo kolportörerna fritt mellan de stridande lägren, och då som nu fick hvarje soldat ett testamente eller en bibel med i väskan.

Många rörande drag äger bibelspridningens historia att uppvisa. Mycken tro och trohet har kolportören ådagalagt i sitt mödosamma såningsarbete, mycken skördeglädje har han också fått erfara. Hans post är väl den enkla soldatens, men mången hjältebragd har han utfört i sin Mästares tjänst.

Bibelspridning och hednamission hafva ständigt gått hand i hand. Det var därför naturligt, att det amerikanska bibelsällskapet redan tidigt började "sända sitt bröd öfver vattnet". Detta skedde först genom att understödja, skänka biblar åt och samverka med befintliga missionssällskap. Detta sker ju till stor del ännu, men dessutom har sällskapet upprättat egna förlagsplatser i olika länder för att bättre befordra bibelns spridning. Tolf sådana finnas, fem förlagda inom de latinska republikerna i Central- och Sydamerika och de västindiska öarna. Sju äro förlagda i andra delar af världen, t. ex. Filipinska öarna, Japan, Kina, Korea, Siam och Turkiet. Dessa äro såsom ordets rustkammare af andliga vapen emot "mörkrets andemakter" i hednavärlden.

Det berättigade uti att också med biblar och penningar understödja proselyterande s. k. "missioner" i Sverige och andra lutherska länder, såsom någon gång skett, kan väl sättas i fråga, då lutherska bibelsällskap här tidigt och flitigt verkade att tillse förefintliga behof.

Bibelspridning innebär ju också bibelöfversättning. När missionären kom till hednafolken, fann han dem ofta utan skriftspråk, med mycket begränsadt ordförråd, och mången gång saknade de ord att uttrycka de enklaste religiösa begrepp. Att kläda bibelns sanningar i en sådan dräkt var icke lätt. Det var att gjuta nytt vin i gamla läglar. Nya ord måste skapas och gamla göras till bärare för nya ädlare tankar, bokstäfver och ljudtecken måste formas, stilar tillverkas och plåtar gjutas, innan slutligen bibelns tryckning kunnat verkställas. Årtionden ha ibland åtgått och

stora penningsummor utlagts, innan det första exemplaret lämnat pressen. Det är här bibelsällskapet kommit missionen till hjälp genom att bära kostnaderna för detta arbete. Olika åsikter om tolkning ha ibland försvårat arbetet, såsom i fråga om ordet "*baptizo* — döpa" eller den kinesiska benämningen på Gud — "*Shin*", som ännu icke är fixerad. Men tid och penningar få icke väga för tungt i en sådan sak, då hänsyn tages till den oberäkneliga betydelse en bibelöfversättning äger för ett folk. Hvad Luthers bibel blef för Tyskland och engelska bibelöfversättningen blef för Englands språk och litteratur såväl som för dess religiösa lif, det har i ännu högre grad bibelns öfversättning på olika språk i nyare tider blifvit för hednafolken. Genom amerikanska bibelsällskapets förmedling har bibeln således blifvit öfversatt till kinesiska, japanesiska, turkiska, arabiska, armeniska språken samt till många stammars språk i Afrika, Indien, Asien och Söderhafsöarna, flera bland Filipinerna, förutom till tolf dialekter bland de amerikanska indianerna, eller inalles icke mindre än sextiosju olika språk och dialekter. Läggas härtill öfriga bibelöfversättningar, till hvars tryckning och spridning sällskapet medverkat, finna vi, att bibelordet genom detsamma talat på icke mindre än 164 språk och tungomål!

De yttre resultaten af det amerikanska bibelsällskapets verksamhet äro i sanning storslagna. Att anföra statistiska uppgifter skulle kanske trötta läsaren, men försök att fatta hvad det betyder, att sällskapet under sin hundraåriga verksamhet spridit 71,500,000 biblar i Förenta sta-

terna och 45,500,000 i andra länder eller tillsammans 117,000,000! År 1915 utgick under dess auspicier 7,150,911 exemplar biblar på icke mindre än 93 språk. Lägges härtill det antal biblar, som ett trettiotal europeiska bibelsällskap och enskilda förlagshus beräknas hafva utgifvit, får man den enorma summan af 32,000,000 biblar utgifna under ett enda år! Hela bibeln eller delar af densamma äro öfversatta på omkring fem hundra språk och dialekter. I sanning, Babels förbistring börjar genombrytas. Ett nytt pingstunder är för handen, då jordens folk och stammar få höra förkunnas Herrens dråpliga gärningar, hvar och en på sitt tungomål!

"Sprid bibeln, och allt annat skall följa", sade en af amerikanska bibelsällskapets stiftare. Detta är naturligtvis en öfverdrift. Det är godt att kunna sätta bibeln i den sökandes händer, men det behöfves också en Filippus, som frågar den etiopiske hofmannen: "Förstår du då hvad du läser?" och som på dennes fråga: "Huru skulle jag väl kunna det, utan att någon undervisar mig?" svarar med att för honom tolka Skriftens mening (Apg. 8: 26—35). Den personliga förkunnelsen kan icke undvaras, ty "tron är af predikan, men predikan af Guds ord".

Bibelspridningens välsignelser må dock icke underskattas. Säden måste utsås, innan den kan gro. Månget korn faller väl på vägen, på stengrunden och bland törnen, men en utdelad bibel kan också blifva en säd i god jordmån, som bär hundrafaldig frukt. Exempel härpå saknas icke. En yngling skref en gång: "Den hugnad, min lilla bibel tillskyndat mig, är outsäglig. Då jag

låg på sjuksängen, utan att någon besökte mig, var den min enda tröst. Den borttog för mig fruktan för döden. Den är en skatt, värd tusen världar." En rysk soldat, som genom kejsarinnans förmedling fått ett exemplar af psaltaren, skrifver: "Jag har en psaltare. Jag bar den vid bröstet i mången drabbning. Vi läste ur psalmerna, innan vi gingo i striden. De hjälpte oss, de beredde oss att dö." I en bibel, som Gideonsällskapet — en förening af handelsresande, som har till uppgift att förse alla hotell med biblar — låtit lägga på nattduksbordet i ett hotellrum, lästes följande bekännelse: "Gud välsigne den man, som lagt denna boken här. Jag är en fader- och moderlös flicka på tjugoett år. Denna bok räddade mig i kväll från att taga ett orätt steg. Må nästa läsare finna samma tröst däri, som jag fann."

Om bibelns oumbärlighet för en kristen säger Luther: "Hvad betet är för kreaturen, hvad för människan hennes hem, för fågeln hans näste, för stengetterna klippan och för fiskarna vattnet, det är den Heliga skrift för troende själar. — Guds ord är en mat; den som äter den, hungrar allt mer därefter. Rikligen skall fördenskull Guds ord bo hos oss, och vi skola aldrig blifva mätta därpå. — Du kan sannerligen aldrig för mycket läsa Skriften, och hvad du läser kan du icke läsa för väl. — Skriften är en mycket stor och vidsträckt skog, däruti många och allehanda träd växa, hvaraf man kan plocka mångahanda frukter. Men aldrig har jag klappat på ett enda träd i denna skog, utan att jag ständigt ånyo har fått några äpplen eller päron att falla ned därifrån i mitt sköte."

Frukterna af bibelordets spridning och läsning äro icke begränsade till den enskilde, de visa sig också i det allmänna. "Kyrkorna fylldes, sederna renades, brotten aftogo, dryckenskapen minskades, välmågan höjdes", där bibelspridningen gick fram med allvar. "De högre klassernas lyx aftog, de förmögnas penningar blefvo mer än förr allmosor till de fattiga, kristlig kärlek besökte mer än förr nödens boningar." Så hette det i början. Svårare är att lika klart nu teckna den ljusstrimma, bibelns spridning lämnar efter sig, men "ordet skall icke återkomma fåfängt".

Många vittnesbörd om bibelspridningens välsignelser kunde anföras. William Gladstone, den engelske statsmannen, sade en gång: "Jag har känt 95 verkliga stormän, och af dessa trodde 87 på bibeln." Den tyske kejsaren William II betygar: "På mitt nattbord ligger alltid bibeln, i hvilken de ädlaste tankarna äro understrukna. Bibeln är för mig källan, ur hvilken jag hämtar kraft och ljus." Den beryktade holländaren Kuyper anmärker: "Stater, där bibeln icke förmått tränga igenom, äro efterblifna i fråga om demokratiska institutioners utveckling och den borgerliga frihetens välsignelser." "Bibeln har flödat ut från trakt till trakt, från land till land och nvarhelst de klara vatten gingo fram, hvad där blef grönska och växt, hvad där blef en odling och ans i den förut oröjda ödemarken." Hvilken förmån i den öppna bibeln!

Till hvarje hydda kommer nu den skriften
med ljufva budskap, med förtrogna råd,
förlåtelse och nåd,
från vaggan intill griften.

Men bibelspridningen har också fått röna mycket motstånd. Bland somliga fruktade man, att den skulle undergräfva kyrkans auktoritet och renlärigheten, bland andra, att den förde med sig en farlig unionism och, på grund af den frivilliga föreningsform, utan direkt kyrkligt bemyndigande, under hvilken verksamheten bedrefs, gaf ett stöd åt sektväsendet. Det må väl medgifvas, att dylika farhågor icke alltid varit ogrundade. Men det kraftigaste motståndet kom naturligtvis från katolska kyrkan. Det var ju att vänta. I den öppna bibeln är hennes dom skrifven. Munken visade djup insikt, som sade: "Vi måste utrota bibeln, annars rotar den ut oss." Wycliff blef bannlyst, Tyndale strypt och bränd tillsammans med hans engelska biblar. Men de exemplar, som undkommo lågorna, "revolutionerade England". Leo XII, i en bulla 1824, fördömde bibeln på folkets språk såsom "ett djäfvulens evangelium", "ett dödande bete" och "en farlig gåfva", och säger: "Om Skriften skulle tillåtas att spridas på folkets tungomål utan urskillning, skulle mera skada än gagn komma däraf." Pius IX, i sin "Syllabus Errorum" 1864, ställer bibelsällskapen tillsammans med socialismen och hemliga otrosföreningar och fördömer dem såsom en "pest." Från en sådan uppfattning var det icke långt till våldsamma förföljelser af bibelspridare, och i Sydamerikas stater har man helt nyligen fått bevittna skådespelet, som passar mera för medeltiden än det tjugonde århundradet, att högar af biblar offentligen brännas. Där sådant sker, måste folket förgås. "Hvad Mexiko behöfver", säger en amerikansk general, "är den reli-

gion, som hämtas ur Guds ord allena. Låt dem få denna och materiellt välstånd skall följa såsom en flod." Har katolska kyrkan någon gång visat månhet om att sprida bibeln bland folket, så har det naturligtvis varit deras egen öfversättning, och då endast för att motverka protestantisk bibelspridning.

President Grant skref 1876: "Hållen fast vid bibeln såsom eder frihets ankare." På dess grund hvilar statens säkerhet. År 1777 beviljade kongressen ett statsanslag för inköp af tjugotusen biblar från Holland, emedan man ansåg bibelspridning en för staten viktig angelägenhet. Men äfven inom vårt land växer bibelns gamla fiende sig stark och börjar hotande höja sitt hufvud. Helt nyligen kom följande yttrande ur det lägret: "Den katolska kyrkan vill genom sin opposition mot det amerikanska bibelsällskapet understryka sitt skarpa ogillande af den grundprincip, som utgör den bärande kraften i all den verksamhet, som af bibelsällskapen bedrifves. Det är en af protestantismens hufvudläror, att den Heliga skrift är enda regeln och rättesnöret för tro och lefverne, att bibelns läsande utan noter och kommentarier är af sig själf en säker vägledare till de uppenbarade religionssanningarna. Så lärer icke den katolska kyrkan, som alltid fasthållit, att Skriften är endast supplementerande, icke den primära, ännu mindre den enda och uteslutande uppenbarelsekällan." Och den öppna bibelns fiende stannar icke vid ord.

Tänka vi vidare på hvad den destruktiva kritiken gjort för att undergräfva bibelns inflytande,

så må vi väl akta på uppmaningen: "Behåll det du hafver, att ingen må taga din krona."

För ett hundra år sedan blomstrade bibel- och hednamissionssällskap upp ur en mark, som brutits af revolutioner och krigens nöd. Åter skakas nationerna till sina grundvalar, marken plöjes af krig och vattnas af folkens ädlaste blod. Hvad skall blifva skörden? Skola folken åter vända sig till den gamla bibeln och på dess blad läsa sin räddning eller sin — dom? Vi veta icke. Blott det veta vi, att "allt kött är såsom gräs och all dess härlighet såsom blomster på gräs; gräset vissnade, och blomstret föll af, men *Herrens ord förblifver evinnerligen.*"

Guds ord och löfte skall bestå
och evigt triumfera.
Väl värld och djäfvul det förmå
att lasta, men ej mera.
Höje fiendernas hop
strids- och segerrop —
Guds ord en klippa är,
mot hvilken mörkrets här
till storm förgäfves löper.

O. N. O.

Jesuiterorden och dess stiftare.

Inför de sanningar, som reformationen utspridde, stod påfvedömet med sina dåvarande medel vanmäktigt. Man hade icke någon organisation inom den katolska kyrkan, som kunde hålla reformationen stången. Hela påfvedömet var nära att genom reformationen sopas för evigt från jorden. Reformationen blef därför orsaken till att en ny orden stiftades inom den katolska kyrkan, hvilken ock inom kort ställde alla öfriga ordnar i skuggan, och hvilken under en otroligt kort tid uträttade mer än alla de öfriga tillsammans under hela sin tillvåro. Detta var Jesuiterorden. Hela världen betraktade med förvåning den nya orden, och alla både vänner och fiender enades om att det aldrig så länge världen stått funnits ett sällskap, som man påbördat mer nedrighet än jesuiterna. Ordet jesuit blef liktydigt med de svartaste dåd, som afgrundsfursten kunde åstadkomma. Man har beskyllt detta sällskap för brott, som, om blott tiondedelen däraf kunde bevisas, vore nog att göra det ovärdigt att finnas ibland människor. Korteligen, enhvar beundrade det utomordentliga förstånd, den verksamhet och organism, som gjorde sig gällande hos

Jesuiterorden; men många ryste, blott man nämnde ordens namn, under det att andra ej sparade på sitt lofpris öfver densamma.

Stiftaren af denna orden var Ignatius Loyola. Han föddes i slottet Loyola nära staden Azpeitia, Spanien, den yngste af elfva syskon, år 1491, åtta år efter Luthers födelse.

Såsom gosse visade Ignatius utmärkta anlag, men de blefvo tyvärr icke utbildade, ty man ansåg det icke nödigt att bibringa honom större kunskaper än att kunna läsa och skrifva sitt modersmål. Sina gossår tillbragte Ignatius till större delen hos en onkel i Arevalo, hvilken ock undervisade honom i fäktning och ridkonst, äfvensom i dans och mandolinspel. Och i dessa konster gick den unge gossen ganska långt. När han var fjorton år gammal, fick han genom hertingen af Najera, en aflägsen släkting, plats såsom page vid Ferdinands och Isabellas spanska hof. I detta lika lysande som vällustiga hof fick Ignatius sin utbildning såsom kavaljer. Han ansågs såsom en fåfäng, högmodig och häftig ung man, men på samma gång mycket belefvad, ordhållig, djärf och sympatisk. Därjämte var han välväxt, hade en bred, öppen panna, lifliga ögon, en vacker, romersk, något böjd näsa, en frisk ansiktshy och en medelmåttig, kraftfull kroppsbyggnad. Då han tillbragt flera år i hoflifvets lättsinne och upptåg, kom han omsider till insikt, att ett sådant lif var förfeladt; och gripen af den häftigaste ärelystnad beslöt han sig för att genast inträda i krigstjänst för att vinna namn och rykte. Äfven nu åtog sig honom hertingen af Najera, och inom kort avancerade han till officer. Denna utmärkelse förstod han också

att på allt sätt göra sig värdig, ty han ådagalade i striden de mest lysande prof på tapperhet och dödsförakt. Och på lediga stunder sökte han genom studier att utbilda sig i krigskonsten. Han blef en sann krigets son, en soldat från topp till tå, i hela sitt tänkesätt och hållning. Detta skola vi lägga märke till. Jesuiterorden har därför sin upprinnelse i krigskonsten. Den skickligt öfvade kraften, den fullkomliga disciplinen, den blinda lydnaden, det mod, tapperhet och dödsförakt, därtill det svek, den list och de väl uttänkta planer, som tillhöra krigskonsten — allt detta har blifvit ett med och själfva kärnan uti Jesuiterförbundet och orsaken till dess framgångar. Här får icke förbises, att organisationens inre sammansättning hvilar på ett fanatiskt och outsläckligt nit för främjandet af påfvestolens oinskränkta maktvälde i världen. Jesuiterordens general, den s. k. svarte påfven i Rom, förfogar en sådan makt öfver sina ordensbröder, att han i allt bestämmer deras öden, han behärskar deras vilja, tankar och handlingar. De få icke rådfråga sina samveten, det behöfva de icke. Ordensgeneralens vilja är deras enda och högsta lag, emedan generalen är Guds ovedersägliga och enda säkra språkrör i världen.

Ignatius befordrades snart till kapten, och han vågade dristigt hoppas, att hans erkända tapperhet, klokhet och list skulle inom kort förskaffa honom generalsrang, och det så mycket mer som det nu var oroliga tider i Europa. Fransmännen råkade i krig med Spanien. Det var ock under detta krig, som Loyola kom att vända sin håg och sitt snille åt ett helt annat krig och andra strider. Under det att fransmännen belägrade staden Pam-

pelona, lyckades de den 20 maj 1521 att skjuta en bresch i muren, men försvaret af Pampelona leddes af Loyola, som var fast besluten att hellre låta sig lefvande begrafvas under ruinerna än att kapitulera. Fransmännen beredde sig till stormning. Men hvarje fotsbredd mark, som de eröfrade, kostade dem strömmar af blod. Loyola hade ställt sig i breschen af muren för att tillbakakasta fienden, då en kanonkula krossade hans högra ben. Då de sågo sin anförare fallen, gåfvo sig spaniorerna på nåd och onåd. Den franske befälhafvaren visade den sårade Ignatius den största välvilja och lät sin egen läkare sköta honom. Därtill frigaf han honom efter fjorton dagar, utan att begära någon lösen. Loyola beredde sig nu att flytta till sitt fäderneslott. Med största försiktighet bars den sårade i en bärstol. Dock medförde denna färd en ganska svår påföljd. Såsom det vill synas, rubbades förbandet, och läkarna förklarade, att man måste ånyo bryta benet och på nytt upprifva det redan till hälften läkta såret. Det var en förförfärligt smärtsam operation, enär en mängd benskärfvor måste uttagas. Men den oförskräckte Loyola lämnade dock genast sitt bifall härtill och uthärdade smärtan med största jämnmod. Och då hans systrar brusto i gråt af medlidande, tvingade han sig till ett vänligt leende. Blodsförlusten och febern medtogo dock hans krafter så, att man ansåg rådligast att meddela honom sakramentet, och läkarna förklarade, att allt hopp om tillfrisknande var ute. Det oaktadt segrade lifvet, och han tillfrisknade så småningom. Men, o ve, då han ändtligen kunde lämna sängen, visade det sig, att hans ben blifvit en tum för kort, och dess-

utom framsköt under knäet en ful benskärfva, som gjorde det omöjligt för honom att bära höga åtsittande stöflar, som modet då var. Detta var en olycka, som hans fåfänga icke kunde smälta. Han beslöt sig därför genast att låta såga bort benstycket. Läkarna förklarade detta vara ytterst farligt, men han yrkade på att det skulle ske. Han hade dock knappt undergått denna operation, förrän han yrkade på att det korta benet skulle utsträckas. Han lät förfärdiga åt sig en särskild järnmaskin, som spändes omkring benet. Nu vred man, ända till dess musklerna töjde sig, och trots de svåra plågorna fördrog dock Loyola lidandet med utomordentlig behärskning. Men det väntade resultatet gäckade hans förhoppningar, och han kunde icke längre dölja för sig, att han för alltid komme att blifva halt. Dessutom hade hans anletsdrag i följd af den långvariga sjukdomen och de gräsliga smärtorna blifvit bleka och vanställda, hans hår tunt och pannan skrynklig. Detta bragte honom nära förtviflan. Han som förut varit kvinnornas gunstling skulle kanhända blifva föremål för medlidande och förakt. Nej, dessa kval kunde han ej uthärda! För att icke dö af ledsnad hade han under sin långa sjukdom ägnat sig åt läsning, och då ej annat fanns att tillgå på slottet, måste han tillgripa åtskilliga legendböcker och isynnerhet *Flores Sanctorum*, d. ä. blommor bland helgonen. Denna bok innehöll de sällsammaste äfventyr. Allt detta gjorde väldiga intryck på den fantasirike och excentriske mannen. Med oemotståndlig makt trängde sig tanken på honom: så och så gjode det helgonet, och så vill jag göra. Så handlade den helige Dominicus, och så vill äf-

ven jag handla. Ja, han kunde långa stunder fördjupa sig i betraktelser öfver helgonens trångmål, botöfningar, lidanden, dödskval och öfriga hjältedater. I början kunde dock ej dessa intryck helt upptaga hans sinne. Bilden af den vackra Isabella Rosella, hvilken han passioneradt älskade, utträngde ofta dessa bilder. Men då han såg, att det var förbi med hans skönhet, och att han blifvit en haltande krympling, började i stället för Isabella Rosella den heliga jungfrun Maria stråla inför hans uppjagade fantasi. Henne gaf han nu sitt hjärta. Hon blef från denna stund hans hjärtas drottning, och hennes bevågenhet ville han vinna. Lyckades han häruti, skulle han blifva ett utmärkt helgon. Hvilken sällhet, när han i likhet med henne kunde göra blinda seende, stumma talande, döfva hörande och sjuka friska! Tänk, när han som en fågel kunde flyga i luften, gå torrskodd öfver hafvet och oskadd genom eldens lågor! Tänk, när den dagen skulle randas, att han kunde uppväcka döda, utdrifva djäflar, besegra helvetet och fara lefvande upp till himmelen!

Han blef nu en sträng efterföljare af asketerna. Han skaffade sig kläder af groft tyg, och i det otvagna, afmagrade ansiktet nedhängde hans yfviga och okammade hår. Han fastade så, att han blef kraftlös och vanmäktig. Under dessa vanmaktstillstånd såg han underliga syner. Han såg jungfru Maria; såg sig förflyttad till himmelen, hvarest Gud Fader själf satte honom vid sidan af sin son Jesus Kristus. Nu lämnade han hemmet och begaf sig till Mont Ferrat i Catalonien, ett namnkunnigt kloster, hvilket ägde en undergörande Maria-bild. I mars 1522 anlände han dit.

Han utbytte sin riddardräkt mot en simpel pilgrimsdräkt af grof segelduk, ett rep omkring midjan, en lång staf och ett par sandaler. Han gisslade sin kropp ända till blods och höll slutligen en högtidlig nattvakt utanför jungfru Marias kapell, och åt hennes välsignade bild invigde han svärd och dolk till ett tecken, att han numer skulle såsom en andlig riddare helt ägna sig åt hennes tjänst. Han kallade sig från denna tid den heliga jungfruns riddare och, för omväxlings skull, Jesu stridsman. Nu beslöt han att sätta kronan på sitt helighetsverk genom att företaga en pilgrimsfärd till Jerusalem. Dock ville han på ett värdigt sätt bereda sig härtill genom botöfningar af sådant utomordentligt slag, att hela världen skulle förstå, att ännu aldrig hade någon människa företagit en sådan självspäkning, som han gjort. Skådeplatsen för denna botgöring blef den lilla staden Manresa. Han gick till därvarande Lukas Hospital för att lefva ibland tiggare och sjuklingar. Han sof på bara marken och lefde hela veckor af endast vatten och bröd, hvilket han tiggde. Han omgjordade sig med en järnkedja, med hvilken han tre gånger om dagen offentligen gisslade sig. Han begagnade hvarken kam eller rakknif, så att hans utseende blef inom kort rätt förfärligt. Han gick till en närliggande grotta och fortsatte där sina botöfningar strängare än tillförene. Han lefde flera dagar utan mat eller dryck. Och då han måste äta för att hålla lifvet uppe, så åt han några rötter, som växte framför grottan, eller mögladt bröd, som han hämtat med sig från hospitalet. Dessutom gisslade han sig nu sex gånger om dagen, bad dagligen sju timmar längre på sina bara knän och

beröfvade sig sömnen, så länge det va möjligt. Han hade ändock ännu förskräckliga samvetskval. "Men," sade en biktfader till honom, "botgöringen har visserligen sitt stora värde, men af ännu större värde är den predikan, som tränger till hjärtat, och hvarje för kristendomen vunnen hedning är såsom en pinne på den stege, hvarpå man stiger upp i himmelen". Men härför behöfde han hälsa och krafter, och nu upphörde han med sina späkningar. Hans mål var nu att i Jerusalem och Palestina omvända alla turkar. Den 1 september 1523 anlände han till Palestina och den 4 till Jerusalem. Han anmälde sig strax hos den katolske patern i staden och utbad sig af honom tillåtelse att få börja sina omvändelsepredikningar. Patern sade honom rent ut, att han därtill var helt oduglig. Han kände icke till turkarnes språk eller deras religion, ej heller hade han några klara begrepp om den katolska tron. Jungfru Maria gaf honom hvarken gåfvan att tala främmande språk eller några kunskaper, som han icke själf tillägnat sig. Han kom nu till insikt om sin okunnighet och förstod, att om han skulle blifva den heliga jungfruns riddare och Jesu stridsman, så måste han lära sig teologien. Men för detta ändamål måste han lära latin. Han måste börja i första klassen. Han anmälde sig därför vid återkomsten till Spanien hos en professor i Barcelona. Professorn betraktade med förvåning den trettiotre-årige lärjungen, men mottog honom dock gratis. Här tillbragte han nu två år i latinskolan. Det var ett rätt knaggligt studium för Ignatius. Hans 25 år yngre kamrater gjorde ofta spe af honom. Han förvärfvade sitt uppehälle genom att tigga. Han

bad sin lärare att få smaka riset likaväl som hans kamrater. Dock glömde han icke, under det att han flitigt studerade latin, att öfva sig uti det, som han gjort till sitt lefnadsmål, nämligen deras omvändelse, som behöfde omvändas. Här och där fick han se goda resultat, och han höll sig icke för god att tala på offentliga ställen eller till och med på krogarna. Efter två års studier af det latinska språket flyttade han till *Alkala* för att studera filosofi och teologi. Men detta studium blef svårare än den latinska grammatiken, och då han samtidigt åhörde föreläsningar i logik, metafysik och teologi, så gjorde det honom virrig och oredig i hufvudet, så att han egentligen icke lärde något. Men så mycket större framgång hade han i sina predikningar, i sitt tiggeri och sina omvändelser. Han lyckades vinna på sin sida tre studenter. Med dem drog han dagligen omkring, predikande på gatorna i Alkala. För att väcka större uppseende klädde de sig i långa rockar af gröfsta tyg, gingo barfota och buro på hufvudet en klockformig hatt. De rönte framgång, synnerligen genom att uppträda såsom biktfäder. Nu blefvo prästerna och munkarna afundsjuka och anklagade Ignatius och hans kamrater för kätteri. De sattes i fängsligt förvar. Då domstolen fann, att de voro endast okunniga katoliker, som saknade kunskap i trossaker, frikändes de med det förbehåll att ej predika mer, förrän de tagit teologiska examina. Nu blef Ignatius trött på Alkala och flyttade till Salamanka, hvarest Spaniens mest berömda universitet är förlagdt. Han började äfven här predika, men sattes i fängelse och kvarhölls 22 dagar i mörk arrest. Nu beslöt han att lämna äfven denna

plats och begaf sig till världens namnkunnigaste universitet, Paris. Han begaf sig i väg midt i vintern till fots, drifvande framför sig en åsna, på hvilken han lastat sina böcker och öfriga tillhörigheter, och uppnådde lyckligt och utan äfventyr Frankrikes hufvudstad de första dagarna i februari 1528. Han var nu 37 år gammal. När han begärde inträde i universitetet, kunde han icke absolvera några examina, utan måste återgå till latinskolan. Här satt han aderton månader midt ibland små skolgossar, hvilka esomoftast bittert hånade honom. Det var svårt för honom här. Han måste tigga hvad han behöfde, och fransmännen voro icke synnerligen frikostiga. Det gick icke heller lättare att lära här än på någon annan ort. Men ändtligen efter fyra år blef han kandidat och året därpå magister. Omvändelsearbetet var och förblef hans mål, ej blott hedningarnas omvändelse till kristendomen, utan äfven de döpta kristnas omvändelse till hans eget lefnadssätt uti botfärdighet, renhet och förakt för allt världsligt väsende. Här öfvertalade han några af sina studiekamrater att tillsammans med honom på söndagarna *bedja, fasta samt gissla sig.* Härför skulle han nu offentligen i alla lärjungarnas närvaro piskas med ris, och det var endast hans fyrtio år, som räddade honom från skammen. I valet af medhjälpare visade han den största försiktighet. Han samlade omkring sig några af den tidens utmärktaste män; de voro verkliga snillen på sina olika områden. Här i Paris blef han först bekant med reformationen. Luthers verksamhet beundrades och beprisades i Paris. Luthers anhängare räknades i tusental bland lärare och

studenter. Nu väcktes en förfärlig lust hos Loyola att föra dessa kättare tillbaka till den gamla tron. Han verkade därför såsom spion i alla kretsar och sällskaper, dit han kom, för att utröna, hvilka de voro, som blifvit smittade af kätteriet. Hans spioneri, så framgångsrikt det än var, kunde dock icke stäfja det onda. Men han började nu lägga planer, huru han i framtiden skulle kunna nå målet. Vi förstå, att de två mål, han nu hade, voro att å ena sidan omvända alla hedningar till den sanna katolska tron och å den andra att återföra alla kättare, d. v. s. protestanter, i kyrkans sköte. Hans plan var att upprätta ett andligt riddarskap till mänsklighetens omvändelse och kätteriets bekämpande. Han utvalde åt sig sex medhjälpare: fyra spanjorer, en portugis och en savoyer. Redan den närmaste framtiden visade, att hans val icke hade kunnat utfalla bättre. Han ägde en märklig energi och järnvilja samt äfven ett eldsnit, som aldrig svek honom. Dessa sex medhjälpare utgjorde grundämnet till det stora sällskap, som benämnes Jesuiterorden, och som på en otroligt kort tid spred sig öfver alla världsdelar och ända till vår tid utöfvar ett stort inflytande på mänskligheten. Inom 25 år hade denna orden lärostolar i nästan alla världens universitet, hvilka med energi och kraft bekämpade protestantismen. Jesuiter tjänade såsom biktfäder i alla furste- och konungahus och bland alla större härförare. Människornas tänkesätt och sträfvan samt nationernas politik voro fullt bekanta för jesuitergeneralen i Rom. I Kina voro de nära att få hela makten. Där föregåfvo de sig vara s. k. Bonzer eller öfverstepräster af samma religion som kineserna, och på så sätt

trängde de sig in i alla högre kretsar. Samma taktik förde de i Japan. De vunno nästan hela Sydamerika, och den stora staten Paraguay regerades direkt från påfvestolen. I Nordamerika och Indien vunno de lika lysande framgångar. Hela den protestantiska världen hotades. Genom sina ofta goda skolor fostrade de de ledande männen i staten och samhället. Genom sin rätt att upprätta lärostolar lyckades de mångenstädes bekämpa och utrota lutherska och protestantiska idéer. Kraften i Jesuiterorden består däri, att dess medlemmar blindt lyda föreståndaren eller generalen *såsom den lefvande Kristus, de himmelska härskarornas härförare.* Att försaka sin egen vilja och uppgå i ordens vilja är ett högheligt offer, hvartill alla äro förpliktade. Dess organisation är skicklig och klokt uttänkt. Här i Amerika utför den ett kraftigt arbete och vinner rika triumfer. Det enda medel, hvarigenom den såväl som hela den katolska vidskepelsen kan bekämpas, är detsamma som Martin Luther med sådan framgång brukade, det rena och klara Gudsordet med läran om rättfärdiggörelsen af tron utan lagens gärningar. Hemliga och andra sällskap, hvad namn de än må bära, komma att utföra mycket litet.

I början uppträdde det nya sällskapet mycket anspråkslöst, ja, så anspråkslöst, att flertalet af Paris-befolkningen knappt kände till dess tillvaro. Ignatius anlade visserligen för sig och sina medhjälpare lika klädedräkt, men icke någon så i ögonen fallande dräkt som de förra frisrockarna. De voro alla klädda i en simpel, hårdt åtsittande svart rock, som räckte ända ned till fötterna, hufvudet betäcktes med en svart, bredskyggig hatt,

på fötterna buro de svarta läderskor; att gå barfota kom ej vidare i fråga. Dessa sju personer utgjorde ännu icke "ett slutet sällskap med bestämda ordensregler", utan de lefde "broderligt" tillsammans och förpliktade sig endast att verka "såsom Kristi andlige riddare", d. v. s. verka "såsom missionärer för upprätthållande af den romersk-katolska tron". Men rörande denna inbördes förpliktelse nöjde Ignatius sig ingalunda med ett blott *vanligt* löfte eller med ett blott *vanligt* handslag. Han fordrade mer. För att ingen af hans medhjälpare skulle återgå till världen, så fordrade han "*ett formellt löfte*", "*en formell edsförsäkran*", som de måste högtidligt aflägga. Alla sju gjorde sig sedan i ordning på Marie himmelsfärdsdag den 15 augusti 1534 att i dagningen från förstaden St. Jacques bestiga höjden af Montmartre, för att begifva sig till det där befintliga underjordiska kapell, hvari det påstås att Dionysius Areopagita för århundraden tillbaka blifvit halshuggen. Det var en mörk grotta med nakna, gråsvarta, af väta drypande murar, dyster, ödslig och tyst, upplyst af några svaga ljus. Det hemskaste intryck gjorde dock det simpla, klumpiga stenaltaret, bakom hvilket reste sig en gammal staty, föreställande den helige Denis, som höll i sin utsträckta hand ett från bålen skildt hufvud. Då de sju personerna inträdt, föllo de på knä framför altaret och fammumlade några böner. Då reste sig en af dem, nämligen Le Fevre, den ende bland dem, som var prästvigd, och läste en mässa. Därefter utdelade han den heliga nattvarden. Knappt hade detta skett, förrän Ignatius af Loyola ställde sig framför altaret och svor vid evangelium

att från denna stund lefva ett lif i fattigdom, kyskhet och lydnad. Han lofvade att alltid såsom en äkta andlig riddare kämpa endast för Guds, den heliga Marias och hennes sons Jesu sak och ägna sitt lif åt försvaret af den heliga romerska kyrkan och dess öfverhufvud, påfven, äfvensom att utbreda den sanna tron ibland de otrogna. "Ad majorem Dei gloriam" ("Till upphöjande af Guds ära"), utropade han, då han slutat sin ed, och hans brinnande ögon blixtrade ur det blyfärgade, magra ansiktet. Efter honom aflade de sex andra samma ed, och en hvar utropade till sist: "Ad majorem Dei gloriam". Under böner och fasta stannade de kvar ända till aftonen. Då de omsider reste sig upp, skref Ignatius af Loyola tre stora bokstäfver på altaret, nämligen

J. H. S.

"Hvad betyda dessa tre bokstäfver?" frågade de andra. Ignatius svarade med högtidlig stämma: "De betyda: Jesus Hominum Salvator, Jesus människornas frälsare. Dessa ord skola för framtiden blifva vår ordens valspråk".

De följande fem åren, eller till dess att orden blef stadfästad af påfven Paul III år 1540, verkade Loyola med sitt sällskap förnämligast i Italien. Deras verksamhet bestod i att bistå de fattiga och nödställda, sköta sådana sjuka, som annars intet lasarett ville åtaga sig, omvända judar till den katolska tron och återföra till sedlighetens väg förfallna kvinnor. De försakelser, umbäranden och lidanden, som de med glädje utstodo, hör nästan till det sagolika. Jesuiten var villig att lämna sin halmkärfve, på hvilken han sof, åt någon elän-

dig och sjuk varelse, under det att han själf lade sig på bara marken. Sjuka, hvilka ledo af illaluktande bulnader, vårdades på det ömmaste sätt af Loyola och hans lärjungar. Med egen mun utsögo de varet ur de sjukas bölder, tvättade dem och gåfvo mat och kläder åt öfvergifna sjuklingar. Ett mera lysande kapitel af självförsakelse och eldsnit har ännu icke skrifvits i den protestantiska kyrkans historia.

När Loyola lyckades framlägga för påfven den skrifvelse, som angaf sällskapets grundsatser och mål, sade påfven: "Guds finger är i detta".

Innan den nya orden stadfästades, hade påfven och kardinalerna noga utrönt till hvad nytta den kunde blifva. Man kände sig öfvertygad, att detta sällskap skulle blifva en häfstång, hvarigenom den katolska läran, som nu så väldigt skakades af Luther och reformationen, skulle kunna åter resa sig. Aldrig har ett samfund eller orden mera storartadt uppfyllt alla förväntningar, än hvad jesuiterna gjorde.

Dock upplöstes orden af Klemens XIV den 16 augusti 1773, och det skedde på hela den kristna världens enträgna begäran. Den hade genom sina politiska intriger så urartat, att ingen furste var fredad. Rofferi, samvetslöshet, mord och blodskulder tecknade dess väg. Dock återupprättades orden fullständigt 1814.

Ett enda stort mål föresväfvade Loyola, nämligen: "alla världens kreatur vid påfvens fötter". Härtill hörde alla kättares återförande till den katolska tron och alla hedningars omvändelse. För uppnåendet af detta mål hörde först ungdomens fostran, synnerligen fostrandet af söner af hög

börd, hvilket åter innebar upprättandet af kollegier och lärdomsstolar vid alla universitet, för det andra undervisning af kättare, tredje afhörandet af de troendes bikt och rätten att förvalta prästämbetet, fjärde generalens oinskränkta makt öfver alla medlemmarna, hvarför ett fjärde löfte gafs, nämligen *obetingad lydnad.* "Medlemmarna skola ära honom (generalen), som vore han den lefvande Kristus, de himmelska härskarornas furste, såsom Kristi ställföreträdare, den förkroppsligade Kristus."

Orden är indelad förnämligast i fyra klasser:

1. *Novitier.* Dessa väljas bland de skickligaste och högst begåfvade ynglingarna i kollegierna. Novitiatet räcker två år. När denna kurs (2 år) är afslutad, aflägga de löftena: fattigdom, kyskhet och lydnad.

2. *Koadjutorer*=medhjälpare. De kallas för skolastiker de första två åren och få biträda i kollegierna och i missionerna. Sedermera blifva de "verkliga koadjutorer", såsom professorer, rektorer, predikanter och biktfäder.

3. *Professerna.* De aflägga alla fyra löftena, och på deras skuldror hvilar det stora och kräfvande ansvaret att i allo utföra generalens vilja.

4. *Ordens ämbetsmän.* Dessa äro:

1) Generalen — Guds språkrör — den förkroppsligade Kristus. Han har fyra assistenter eller ministrar och en biktfader.

2) Provincialen eller kretsföreståndaren. Han har äfven fyra medhjälpare utom sin biktfader.

3) Superiorn — föreståndare för professhusen, d. ä. de hus, i hvilka de bröder bo, hvilka aflagt alla fyra löftena.

4) Rektorn, som förestår kollegium.

En gång i veckan aflämna superiorerna och rektorerna detaljerade rapporter till provincialen, och denne svarar därpå hvarje månad.

Till generalen skrifver provincialen en gång i månaden, och superiorerna och rektorerna skrifva till generalen hvar tredje månad. Dessutom skrifva generalens assistenter till provincialen, och provincialens assistenter skrifva till generalen. Medelst dessa skrifvelser läser man icke blott allt hvad som sker i världen på olika områden, utan ämbetsmännen och professerna läsa hvarandras tankar och planer. De kunna hålla allt hemligt för världen, men de kunna icke hålla något hemligt för hvarandra. Detta är ett fint utfördt spioneri. Inför generalen i Rom ligga alla samhällens, regeringars och länders seder, tankar och sträfvanden såsom en uppslagen bok.

Loyola dog den 31 juli 1556. Under lifstiden hade han uttalat den önskan, att man skulle kasta hans döda kropp på en gödselhög för att uppätas af roffåglar och sönderslitas af vilda djur, "ty", sade han, "den vore ju intet annat än litet smuts och vämjelig gödsel". Men härutinnan lydde honom icke hans trosförvanter. Han begrafdes i Maria-kyrkan, därefter flyttades hans ben till den nya Jesus-kyrkan, och 1622 blef han föflyttad af påfven bland helgonen. Jesuiterna förklarade Ignatius hafva samma värde som apostlarna hade och tillade, att han i likhet med Petrus icke umgicks i himmelen med några andra än påfvarna, och i likhet med jungfru Maria endast med kejsarinnorna, och i likhet med Gud Fader och hans Son Jesus Kristus endast med suveräna monarker.

E. K. Jonson.

När den gamle diakonen tänkte högt i kyrkan.

Jesus säger: *Mig är gifven all makt i himmelen och på jorden. Gån fördenskull ut och gören alla folk till lärjungar.* Sålunda innefattas i ordet '*Gån*' hvar och en af oss, äfven jag. Och detta är Herrens kollektskål. Hvad vi lägga i den skulle vara en ersättning för att vi inte själfva gått ut i hednavärlden, och skulle visa att vi älska och lyda Herren.

Vår gamle diakon begynte nere vid dörren. I de bakre bänkarna brukade unga män sitta. När mynten lades i kollektskålen, hördes den gamle trotjänarens röst: "Tjugofem cents af Samuel Berg. Du är värd mer än det för vår Herre. Tio cents af Daniel Brun. Fem cents af Thomas Sten. Ingenting af Olle Jakobson. Hvar och en af eder kunde gå ut på missionsfälten. I ären värda många tusen dollars för edra föräldrar."

I nästa bänk satt herr Allen med familj. Han lade i två dollars för familjen. Den gamle diakonen sade: "Herren dog äfven för hustrun och barnen. De ha ingenting gifvit." Framför honom satt domaren Visberg och hans två döttrar. Den gamle sade: "Priset för en af dina middagar. Hälften af värdet för ett par af dina handskar.

Det ungefärliga priset för en efterrätt. Lika så mycket som för en ask karameller." Så kommenterade den gamle, under det mynten föllo ur händerna i domarebänken.

Landtbrukaren Rapp rullade upp en sedel och hans hustru en likadan. Janne Rapp lade i en påse småmynt, och Lena hjälpte den minste pysen att också lägga i en strut småmynt. Den gamle hviskade vänligt: "Gud välsigne er!"

Alla i kyrkan lyssnade med spänning, men ingen vågade vända på hufvudet. Så kom turen till Johan Grans bänk. "Tre dollars om året för Herren att rädda hednavärlden och sex tusen dollars för dig själf." — "Två hundra dollars för en velociped och femtio cents åt Gud. Tycker du, att det är rätt deladt, Henry Sand? Och är det icke djärft af dig, fröken Eden, att med en hand, på hvilken en hundra-dollars-ring blänker, gifva tio cents i kollekten?"

"Mindre än förra gången, Jakob Staf, och likväl har Herren rikligen välsignat dig i år." — "Ett nytt hus åt dig själf och femtio cents åt Gud! Är det rim och reson, Alexander Bar?" — "Du försörjer dig med tvätt, syster Dal, och gifver ändå femtio dollars till hednamissionen. Och hvad ser jag? Mimmi ger lika mycket. Och lille Karl ger lika mycket. Gud välsigne er och de ett hundra och femtio dollars, I gifvit till hednamissionen!" Och den gamles ansikte ljusnade.

"Femtio, sjuttifem, åttio, åh Ståhl, din middag skall kosta mer än vår Herre får. Ack, herr Perberg, en ny vacker, utslätad sedel! En bankanvisning från herr Haj. Det skall hjälpa oss ett godt stycke. Han gifver tionde åt Gud. Men fem dol-

lars af dig, Harry Gren, är en liten gåfva åt den Gud, som nyss gjort din sjuka hustru frisk."

"Åh, fröken Kitty Törn, de där centarna ha inte kostat dig en tanke. Och ni, Maria, endast sjuttiofem? Ni kunde båda gå ut som missionärer och därtill underhålla er själfva. Femton cents från far och fem från hvardera af de öfriga i familjen! Jag gissar, att Johan Hall med familj icke älskar våra hedniska syskon särdeles mycket. Åh, syster Rinman, detta betyder mycket för dig! Må Herren uppehålla dig, tills du får möta din make, som gått förut hem till Gud. Men Ville och Lilly Bok! Jag tviflar på att Herren vill taga någon ersättning af er, då I själfva kunnen gå ut på missionsfältet. Ingenting från er, broder Kant? Icke intresserad? Hedendom hemma! Jag förmodar ni själf är en hedning. Tio cents af broder Down! Jag är rädd att du ej lägger dem i Herrens hand. Och från herr Jörn inte mera!"

Så kom den gamle diakonen fram till sin egen bänk. Hans hustru lade i ett hopviket papper. Till henne sade han: "O, Maria, jag är rädd, att vi röfvat från Herren under årens lopp. Böra vi ej lägga våra barn Gustav och Elsa i skålen? Och du Sven, min gosse, är värd mycket mer än det där." Så kom han fram till altaret. Där stod han med skålen i den vänstra handen, under det den högra trefvade i västfickan. Så satte han ned skålen, tog upp en gammal läderplånbok, tog fram några sedlar och lade i skålen och sade: "Herre, jag är ledsen. Jag vet, att du begärt, att jag skulle gå. Jag var ohörsam. Förlåt mina missionssynder! Nu får Sven försörja mor och mig på gården i vår ålderdom. Men jag vill ej tillbakahålla Gus-

tav. Äfven Elsa får gå, ehuru jag skulle önska, att du, min käre Gud, ej ville taga dem båda på en gång."

Och medan den gamle satte sig ned och täckte sitt ansikte med sina händer, skyndade diakonen Will upp och sade med af gråt kväfd röst: "Käre pastor! Vi ha icke gjort vår plikt. Låt oss taga upp en missionskollekt äfven nästa söndag." En kör af röster sade "Amen".

Så stod pastorn upp, och med tårar i ögonen sade han: "Mina kära vänner! Jag har ej heller gjort allt, jag kunnat. Låt oss gifva mera nästa söndag. Jag vill äfven gifva min son till missionär". Så sjöngo vi till afslutning, men det hördes annorlunda, än då vi började.

Vår gamle diakon kände sig lycklig, då han såg verkan af hvad han sagt. Några tyckte, att det var hårdt, men alla erkände, att det var *sant*. Så bildades en missionsförening inom församlingen. Den har redan utskickat sex unga män och åtta unga kvinnor på missionsmarken.

Gustav Klar och organisten blefvo ett äkta par och äro nu i Indien, där han som läkaremissionär banar väg för Kristus. Elsa Klar och pastorns son blefvo äfven ett äkta par och verka i Afrika. Den gamle diakonen är hemma hos Herren i paradis. Jag önskar, att en sådan diakon funnes i hvarje församling. Sven sörjer för den gamla modern på gården. Hon blir allt svagare. Snart får hon hembud.

I undren kanske hvem jag är. Det betyder ingenting. Jag har två af mina gossar i missionens tjänst, en i Indien, en i Afrika, och den tredje är snart färdig att utgå. Mitt namn är Johan Down.

I len häråt. Jag var en af dem, som endast gaf några cents till missionen den där minnesvärda söndagen, när den gamle diakonen tänkte högt i kyrkan. Hvad den gamle sade om att lägga missionsmedlen i Herrens hand, trängde djupt in i mitt hjärta. Herren verkar på mina två yngsta barn, som nu tala om att utgå som missionärer.

J. T.

Minnesteckningar

Gustaf Adolf Anderson.

Föremålet för denna dödsruna föddes i Marbäck, Småland, den 21 oktober 1854. Hans föräldrar voro Johan Magnus Anderson och Lovisa Christina Samuelsdotter. Fadern var arrendator, och sista arrendet var prästgården i Lommaryd socken. Modern dog redan på hösten 1868, hvarefter fadern på våren 1869 utvandrade till Amerika, åtföljd af tre söner och en dotter. De bosatte sig i närheten af Stratford, Iowa, men flyttade sedan till Des Moines, hvarest sonen Gustaf Adolf blef konfirmerad af dr J. Telleen. Familjen hade åtta barn. Båda föräldrarna voro varma, innerliga kristna och gåfvo sina barn en vårdad uppfostran. I Des Moines tjänstgjorde fadern såsom diakon, söndagsskolföreståndare och tillfällig predikant.

Sonen Gustaf Adolf synes hafva varit en ibland dem, som ifrån barndomen stått kvar i dopets nåd, såsom förhållandet är med många af vår kyrkas ledande män, som kommit ifrån hem, där de fostrats af trogna föräldrar. Men förr eller senare komma dock äfven dessa barn till en stund i sitt lif, då de medvetet, personligt måste göra sitt val

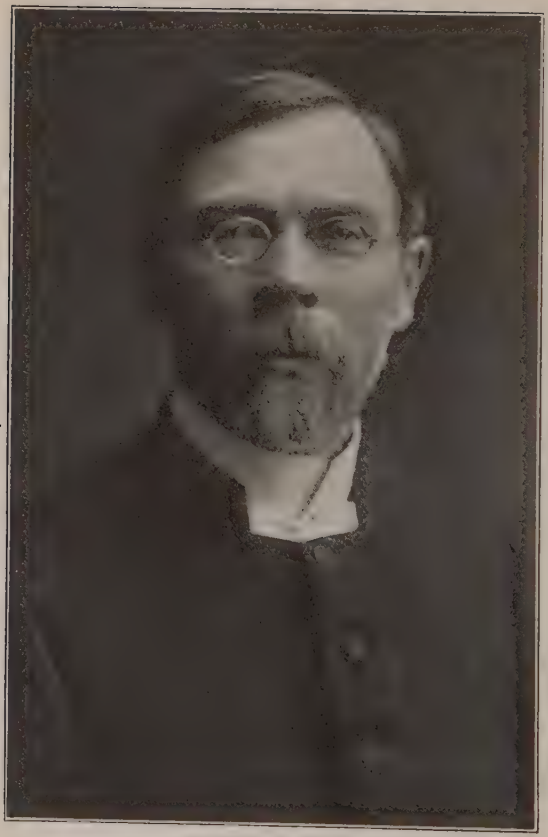

PASTOR G. A. ANDERSON, D. D.

mellan att vara sin Gud trogna eller följa den otrogna världen. Många räkna då konfirmationstiden såsom den stund, då detta tids- och evighetsviktiga steg tages. Sådant har dr Anderson antydt om sig själf.

Fadern hade själf önskat blifva präst, men då detta blef omöjligt för honom, såg han gärna att hans söner valde den lefnadskallelsen. Dr J. Telleen lämnade också hvad inflytande, han kunde utöfva, på den gudfruktige ynglingen, att han skulle ägna sig åt vår kyrkas tjänst såsom pastor. På hösten 1874 finna vi honom således vid Augustanasynodens läroverk, då förlagdt i Paxton, Ill., för att förberedas för denna kallelse. Liten och fattig var skolan, få och fattiga voro såväl professorer som studerande. Men kärlek till Herren Jesus och hans församling samlade till denna lärdomshärd just sådana ynglingar, som sedan blefvo vår synods, våra konferensers, våra skolors och barmhärtighetsinrättningars grundläggare, ledare och fäder. Den 20-årige ynglingen ifrån Des Moines, Ia., var en ibland dessa. Han aflade mogenhetsexamen vid Augustana College på våren 1881, tjänstgjorde under första året därefter såsom biträdande lärare vid samma läroverk, men inträdde i det teologiska seminariet 1882.

Vid Augustana Seminarium blef undertecknad mera personligt bekant med honom och minnes särskildt det intryck, han gjorde på kamraterna, genom de svar, som han gaf vår lärare i dogmatik på de frågor, som ställdes till honom. Så lätt, så tydligt och klart kunde ingen ibland oss besvara de djupa frågorna i detta ämne. Vi blefvo ännu mera bekanta, då han under skolåret 1883—1884

hade anställning såsom lärare vid Gustavus Adolphus College i St. Peter, Minn., vid samma tid, som undertecknad tillträdde sitt första pastorat, Scandian Grove, en grannförsamling till St. Peter. Han predikade en och annan gång i min kyrka. En af mina diakoner, A. Thorson, medlem af skolans direktion, en kärnfast gammal kristen, sade till mig om Anderson: "Den mannen bör ej stanna vid skolan. Han bör blifva pastor, ty han är för god predikant och teolog för att gräfva ned sina pund vid skolan. Det vore dock bra, om han ville tala litet högre". Thorsons hörsel var klen, och Andersons röst var, enligt hans mening, något låg. Men däri hade den gamle diakonen och många andra rätt, att Anderson var en god predikant och en sådan teolog, som Guds folk i våra församlingar behöfva till ledare. Detta var också Guds plan med afseende på honom. Därför begärde och mottog han ordination till det heliga predikoämbetet vid synodalmötet i Andover, Ill., 1884. Sådana personer få vanligtvis icke många frågor vid kollokvium inför ministerium af den orsaken, att de äro så väl och grundligt kända, och deras tal och svar så klara och bestämda, att ministerium läser deras andliga karaktär likasom i en uppslagen bok. Detta var förhållandet med dr Anderson. Sådana personer äro lätta att känna och bedöma i fråga om deras andliga karaktär och hållning, trots det förhållandet, att de utgöra de större och djupare andarna, ty där själslifvet är rent och ädelt och historien fläckfri, synes ingenting grumligt på djupet.

Han prästvigdes på kallelse ifrån Augustanasynodens missionsstyrelse till Tacoma, Wash., med

kringliggande missionsplatser. Hela västkusten var då ett enda stort missionsfält med några små, nybildade församlingar och många smärre nybyggen af svenskar, spridda på det ofantliga området. Pastoratet var mödosamt, såsom de alla voro på västkusten vid den tiden, då alla pastorerna voro respredikanter, mera stadda på långa, svåra resor än de fingo vara hemma. Lönerna voro små, och familjerna fingo utstå många försakelser. Men sådana män som Anderson klagade icke. En gammal pastor, C. M. Rydén, som varit stationerad i Marshfield, Ore., omtalade pastorernas villkor på kusten och slutade inför kyrkomötet sin berättelse med orden: "De tiga och lida". Särskildt pröfvosamt blef det för honom, då församlingen i Tacoma år 1889 byggde sin nya kyrka. Han drabbades af lungblödning och nödgades taga sig ett par månaders tjänstledighet för sin hälsas vårdande. Men han förblef dock klen till hälsan och flyttade ifrån Tacoma 1893 till Salem-församlingen i Spokane, Wash., i hopp om att klimatombytet skulle verka välgörande på hans hälsa, hvilket ock syntes hafva varit förhållandet. I Spokane stannade han i tio år och flyttade därpå 1903 till Bellingham-pastoratet, bestående af Bethsaida-församlingen vid La Conner, First, So. Bellingham, samt First, Clearbrook, alla i Tacoma-distriktet i staten Washington. Jämte dessa församlingar fick han många predikoplatser i närheten af desamma. Frukten af dessa predikobesök blef, att församlingar af honom stiftades i Vancouver, B. C., Sedro Woolley, Anacortes och Mt Vernon, de tre sistnämnda i staten Washington. Vid sin död var han pastor för Bethsaida vid La Conner och Salem vid Mt. Vernon.

Således hade han under 32 år såsom pastor haft trenne olika pastorat, alla inom Columbia-konferensen.

Han har innehaft ungefär så många ämbeten, som konferensen ägde att gifva under längre eller kortare tid, ordförande, sekreterare, kassör, medlem af missionsstyrelsen o. s. v.

Under den tid hela västkusten utgjorde Pacific-konferensen, var han ett par år dess kassör, medlem af synodalrådet och Pacific-konferensens verkställande kommitté. Då Columbia-konferensen bildades år 1893, blef han dess ordförande och innehade den tjänsten under nio år. Under hans ledning fick konferensen sin konstitution, hvilken ock under hans ledning blifvit reviderad och omarbetad, tills den fått sin förträffliga form. I konstitutionsfrågor var han städse auktoritet, ej blott därför, att han kände bokstafven, utan därför att han kände andemeningen i såväl våra egna som synodens författningar.

Vid våra möten fann man alltid den trogne samfundsmannen närvarande, och vi kunde lita på att han väl utförde sin del på mötets program. Men han var så ödmjuk, tänkte så mycket om bröderna och kanske väl litet om sig själf, var därför något tillbakadragen och behöfde nästan manas fram. Men de teologiska samtalen vid mötena togo gärna den riktning och färg, som Anderson gaf dem. Vi kände hans styrka såsom teolog och tänkare, vi kände hans trohet emot samfundets författningar och hade för honom en särskildt broderlig vördnad. Om någon af bröderna gjorde sig förtjänt af en offentlig rättelse, kunde ingen gifva en sådan bättre än han, ty det var den ödmjuke brodern, utan

minsta sken af öfversitteri, som talade, varnade eller förmanade. Det var också ett utmärkande och väl kändt drag hos honom att tyda allt till det bästa och att icke säga i persons frånvaro annat, än han kunde säga i hans närvaro, om man undantager det goda omdöme, som han så kunde uttala om den frånvarande. En sådan person är en god granne och ämbetsbroder, ty man kan lita på att han ej släpper gnistor i en annans pastorat, hvarigenom farlig eld kan uppstå.

Anderson var en god predikant, gärna hörd af folket och af ämbetsbröderna. Det var klar tankereda, djupa andliga tankar och en särskild liflighet och innerlighet i hans tal. Han kunde fatta sig kort och blef ej långtrådig. Lycklig den församling, som äger en sådan pastor. Sådana herdar föda Kristi hjord. De kunna också med fördel stanna länge i samma pastorat. På grund af sin begåfning och sin trogna tjänst inom konferens och synod blef han tillerkänd graden teologie doktor af vårt läroverk i Rock Island, Ill.

Då doktor Anderson fyllt 60 år, skref han till mig ett kärt bref, däri han bland annat sade: "Jag har nu passerat min sextionde milstolpe på lefnadsvägen. Mänskligt att döma torde det icke blifva så många härefter. Om du öfverlefver mig, så skrif min runa. Du förstår, att jag hvarken kan eller vill gifva dig ett sådant uppdrag, men jag skulle önska detta". Detta var orsaken till att undertecknad nu fick af den efterlämnade familjen och af ämbetsbröder uppdraget att skrifva dessa rader om vår hänsofne broder. Enligt min mening skulle broder Martin L. Larson i Douglas, Alaska, hafva skrifvit hans runa, ty de stodo så nära hvar-

andra under flera år både före och efter min ankomst till Columbia-konferensen och torde hafva varit t. o. m. mera personligt intima än vi voro, men härpå torde han möjligtvis icke hafva tänkt, då han skref till mig de ofvan anförda orden. De gifva oss i alla fall en inblick i hans trosfrimodiga väntan på hembud och hvila efter arbetet i vingården.

Han var sedan år 1886 i äktenskap förenad med Anna Lavinia Tilderquist från Vasa, Minn. Äktenskapet välsignades med fyra barn, som tillika med änkan öfverlefva sin älskade fader, nämligen: *Angelika* (mrs C. E. T. Olson), gift och boende på en landtegendom nära Mt. Vernon, Wash.; *Hilding*, medicine studerande vid Minnesota universitet i Minneapolis, Minn., *Mildred*, "Music supervisor of Public Schools", samt *Rubert*, som idkar studier vid statsuniversitetet i Seattle. Han öfverlefves vidare af ett barnbarn, Rodney Ellsworth.

En förkrossande öfverraskning var det för hela vår konferens, men särskildt för makan och barnen samt för Bethsaida-församlingen vid La Conner, att fadern, pastorn och ämbetsbrodern så hastigt och oväntadt skulle få hembud, under det han var stadd på resa ifrån vårt synodalmöte i Galesburg, Ill. Vid detta möte syntes han vara frisk och liflig och tog verksam del i behandlingen af synodens löpande göromål. På söndagen den 11 juni höll han ett anderikt skriftetal inför den församlade synoden och församlingen i Första luth. kyrkan i Galesburg. Föga anade vi då, att han den 25 juni skulle få nedlägga herdestafven och ingå i hvilan. Han afled på ett lasarett i Duluth, Minn., af sjukdomen "meningitis" i en ålder af 61

år, 8 månader och 4 dagar. Den 1 juli lades hans stoft till hvila i kyrkogården på Pleasant Ridge vid det idylliska La Conner, Wash. Fjorton pastorer, eller halfva antalet af konferensens präster, deltogo i begrafningsgudstjänsten och jordfästningen. Konferensens trenne distrikt voro representerade, och stora folkskaror i och omkring La Conner och Mt. Vernon bevistade begrafningen. Dr Anderson var känd och älskad af allt folket i trakten, där han varit pastor sedan 1903. Utom familjen, som redan blifvit nämnd, är han sörjd och saknad af följande anhöriga: två systrar, mrs E. W. Pusard i Melrose, Ore., mrs C. O. Larson i Portland, Ore., samt en broder, pastor Jos. A. Anderson i Boxholm, Iowa.

Länge skall hans minne hållas i vördnad inom vår konferens. Han tillhörde så helt Columbiakonferensen och har mer än någon annan person före honom bidragit till att gifva densamma de andliga karaktärsdrag, som den har i dag. Gud vare tack för dr G. A. Andersons lifsgärning! Frid öfver hans minne! B. S. Nyström.

PASTOR C. A. HULTKRANS.

C. A. Hultkrans.

Ofvanstående namn är vida kändt inom vår synod. Genom sin utpräglade personlighet, genom sitt varma intresse för vårt kyrkliga arbete på alla områden samt genom sin ihärdiga och framgångsfulla sträfvan, särskildt inom barmhärtighets- och hednamissionsverksamhetens område, har pastor C. A. Hultkrans kommit att räknas såsom stående icke så litet öfver det vanliga måttet af prästerliga krafter inom Augustana-synoden. Präst i 27 år, blef hans arbetsdag ej särdeles lång, men varaktiga minnen af hans lifsgärning äger särskildt Minnesota-konferensen i de barmhärtighetsinrättningar, som under hans ledning blifvit en heder och glädje för den konferens, i hvars direkta tjänst han stod i nära ett fjärdedels sekel.

Pastor Hultkrans föddes i ett enkelt hem i Visnums församling i Värmland den 25 april 1859. Det värmländska blodet visade sig i hans lifligthet och lättrördhet i känslan. Han blef lätt glad, men äfven lätt bedröfvad. Såsom 11-årig gosse kom han i sällskap med föräldrar och syskon till Amerika, först till Lake City, Minn., året därpå till Säbylund, Wis. Där växte han under arbete på farm upp till yngling. Vid 18 års ålder genom-

lefde han tillika med flera andra där i församlingen en allvarlig andlig väckelse och kom till medvetet och gladt troslif. Nya vyer af lifvet trängde sig till följd häraf in i hans själ, och på hösten 1880 inträdde han som elev vid Gustavus Adolphus College i St. Peter i syfte att studera till präst. Både genom sitt skämtsamma lynne och genom sitt religiösa allvar blef han en stark personlighet i skollifvet. Hans yngre studiekamrater, däribland undertecknad, sågo upp till honom med en viss beundran. Det dröjde ej länge, innan han utsändes att predika under ferierna. Då han i egenskap af predikobiträde åt min far under en julhögtid i East Sveadahl-pastoratet kom att vistas i mitt föräldrahem, fick jag vissa outplånliga intryck af hans person. Vi barn tyckte, att han redan då var en "riktig präst", ty han predikade med hänförelse (af innehållet minnes jag nu intet särskildt) och såg värdig ut. Min far tyckte om honom, men hyste någon liten misstanke, att "studenten var böjd för att vilja mästra". Då han efter sju års studier aflade studentexamen vid Augustana College, var nog böjelsen till mästareskap, hos honom som hos andra, ganska illa tilltygad. Efter ytterligare två års studier i det teologiska seminariet blef han den 16 juni 1889 prästvigd. Han var 30 år — en mogen man. Intresserad i och begåfvad för studier, som han var och blef hela sitt lif, stod han då efter nio års vistelse vid samfundets skolor väl rustad att utgå i arbetet som präst. Församlingen i Geneseo, Ill., blef hans första och enda församling. Han lyckades väl i församlingsarbetet och blef innerligt fästad vid församlingen i Geneseo, men re-

dan efter två års arbete där kallades han af Minnesota-konferensen till ett arbete, som ledde honom så småningom in på ett fält, som alltmer utvidgade sig för hans blick, och på hvilket han nedlade ett hårdt, men välsignelserikt dagsarbete. År 1891 fick han kallelse af nämnda konferens att blifva föreståndare för Bethesda hospital i St. Paul. Då han i oktober det året ankom till St. Paul, fann han sjukhuset ute vid Lake Como uppstängdt och i $8,000 skuld. Konferensen var missmodig på grund af missräkningar och felslagna förhoppningar med afseende på detta arbete. Då Hultkrans frågade verksamhetens styrelse, hvad man ville att han skulle göra, så svarade doktor Swärd honom: *"Gör hvad du vill och kan"*. Det rådet följde han, och en viss självständighet kännetecknade sedan hela tiden hans verksamhet. Denna hans självständighet ådrog honom icke så liten ovilja och motstånd från vissa håll, där man, af mer eller mindre rena bevekelsegrunder, ansåg sig böra "hålla igen". Det dröjde emellertid ej länge, förrän en mera passande lägenhet inom staden inköptes, och snart var sjukhusverksamheten där i gång, och där har den steg för steg vuxit till den storartade utveckling, som nu är för handen. I den mån hospitalsarbetet gick framåt och inrättningen visade sig äga bärkraft, fattade konferensen mer och mer förtroende till föreståndarens ledareskap och lyssnade med tillfredsställelse, om ock med en viss bäfvan, till hans tankar och förslag om utvidgning af barmhärtighetsverksamheten. Vi frukta icke för motsägelse, då vi påstå, att det var hufvudsakligen genom pastor Hultkrans' framsynthet och varm-

hjärtade nit, som konferensen tid efter annan gaf sitt bifall till och fattade beslut om hospitalets utvidgning, om upprättandet af egen diakonissanstalt i förening med hospitalet, om ålderdomshemmets byggande i Chisago City, och nu senast om upprättandet af invalidhemmet i St. Paul. Vid inköp af egendomen och uppförande af byggnader för alla dessa inrättningar lade han hand vid hvarje detalj och ådagalade härvid affärsförmåga och stor praktisk duglighet såsom "manager". Denna sida af hans begåfning hade styrelsens medlemmar särskildt tillfälle att lära känna och uppskatta. Styrelsen skylldes ofta för att gå för mycket i hans "ledband", men det länder ej till en styrelses skam att understödja den, som med öfverlägsen erfarenhet ständigt står i arbetet och bär det hufvudsakliga ansvaret för arbetets utförande. Undertecknad, som i 16 år oafbrutet var medlem af Bethesda-styrelsen, kan intyga, att pastor Hultkrans såsom föreståndare på det mest förtroliga och broderliga sätt alltid i alla frågor åstundade en fri och ingående diskussion vid styrelsemötena. Han hade utpräglade åsikter, men lät sig gärna öfvertygas af andra, då han blef öfverbevisad. Han kunde dock icke förmås att maskinmässigt lyda. Vi minnas, då försök i den riktningen gjordes, huru han vändades, så att hela hans kropp darrade af inre rörelse och tårar strömmade utför hans kinder. Ofta hade konferensen föga tid till behandling af hospitalssaken, utan uppsköt därmed till slutet af sina möten, då ingen diskussion kunde förekomma. Detta sårade honom ofta, och han tolkade det såsom brist på sympati för den sak, som ju låg honom ömt

om hjärtat. I sådan sinnesstämning sade och skref han stundom sådant, som icke saknade sina "slängar", hvilka, om än berättigade, väl icke väckte sympati; han blef därför ej heller hvad man kallar "populär", förrän hans kraft var bruten och sjukdom och död tog honom bort.

Pastor Hultkrans fick, särskildt under de första åren af hospitalsverksamheten, äfven pröfva på att vara sollicitör och det i den gamla stilen att resa omkring i församlingarna från hus till hus och "tigga". Detta arbete var för honom en plåga, och naturligtvis lyckades han mindre väl häri. Sedan hospitalet börjat "gå med vinst", bortföll ju behofvet af tiggeri, men han ansåg dock, att församlingarnas intresse i sina egna inrättningar kräfde af dem någon ständig uppoffring. Inrättningar, som växa till oberoende, stå församlingarna i fara att förlora, äfven om samfundets äganderätt står kvar — så gick hans tankegång.

Då diakonissanstalten upprättades vid Bethesda Hospital, blef pastor Hultkrans vald till föreståndare äfven för den. Med hänförelse hängaf han sig åt detta arbete, och för att närmare lära känna diakonissakens väsen och betydelse gjorde han inom något år en resa till Europa. Denna tid var nog för honom själf den på erfarenheter och uppmuntran skönaste perioden under hans verksamhetstid. Vi minnas ock huru han kände sig uppmuntrad, då pastor A. F. Almer kom såsom hans medhjälpare in i arbetet. Ofta talade han om huru han längtade efter att igen få komma ut i församlingsarbete, men därtill var dörren stängd, ty han erhöll inga kallelser, och inga vågade han skaffa sig, "såsom somliga hafva för

sed", och därför härdade han ut på den plats, som nog var hans rätta. — Hans predikningar voro tankerika. Om formen och utförandet bekymrade han sig icke så mycket, men han ville säga något för åhörarna att tänka på, inte blott för stunden njuta af. Tankarna hos honom själf föddes mera i hjärtat än i hufvudet, och ofta framfördes hans predikan under djup känslorörelse i hans eget inre. Såsom själasörjare blef han till hjälp för många, som under sin sjukdomstid af Herren "fördes afsides". Hans många omsorger om det yttre arbetet hindrade honom ofta från att ägna den tid åt detta arbete, som han säkerligen önskade. Han var alltid starkt af den öfvertygelsen, att hospitalet borde vara en själavårdsanstalt såväl som en kuranstalt, och följaktligen sträfvade han så ihärdigt att få kristligt sinnade och fostrade kvinnor in i ledningen och sjukvårdsarbetet. Må aldrig den dag komma, då detta kristliga ideal lämnas ur sikte vid Bethesda!

Hultkrans var en entusiastisk samfundsman. Skulle det, att man sjunger idel lofsånger öfver allt, som varit och är inom samfundet, vara beviset för att en person äger samfundssinne, då saknades det hos honom, ty han pekade ofta på brister och oegentligheter. Kärleken öfverskyler visserligen en myckenhet af synder, men äfven på det viset, att den påpekar och råder bot mot det onda. Vi tveka icke att säga, att pastor Hultkrans' inlägg både i tal och skrift vid behandlingen af våra kyrkliga spörsmål uppburos både af sakkännedom och samfundskärlek. Han var särskildt intresserad i hednamissionssaken och kom att taga en ledande del i fråga om vår Kina-mis-

sions grundläggning. Under sin seminarietid sammanträffade han med den berömde Kina-missionären Hudson Taylor, och hade vår synod då ägt mission i Kina, hade han tvifvelsutan kommit att utga såsom missionär dit, enligt hans egen utsago. Under senare år sammanträffade han med flera andra Kina-missionärer, som hos honom och andra tände den missionseld, som af några betraktatades som en farlig vådeld. Han tjänade som ordförande i synodens Kina-missionsstyrelse från år 1908, till dess han genom sjukdom blef oförmögen att tjäna. Under denna tid stod han genom brefväxling i ständig förbindelse med våra missionärer på fältet och erhöll en noggrann kännedom om arbetets alla detaljer. Han närde äfven den önskan att någon gång få göra en resa ut och bese fältet. Att synoden uppskattade hans arbete för denna mission, visade den genom att såsom hedersbevisning omvälja honom till medlem af styrelsen, äfven sedan han blifvit oförmögen att deltaga i arbetet.

Pastor Hultkrans älskade högt umgänget med ämbetsbröder. I deras krets var han glad och skämtsam, men sträfvade efter att helst leda samtalet in på nyttiga, kyrkliga och andliga ämnen. Han var till sin läggning pietist och "lågkyrklig". Hans bön andades barnets trosenfaldiga tillförsikt. I sin vandel var han aktsam, villig att försaka för att icke gifva någon anstöt. Oförskräckt sade han sin mening och afskydde smygvägar. Sina planer och afsikter uttalade han oförbehållsamt. Han var djärf i sina förhoppningar om den saks framgång, som han funnit vara rätt inför Gud. Han fruktade ej för motsägelser

i en på sak gående diskussion, men han drefs nästan till förtviflan af de bittra personliga anfallen mot hans motiv. Han föreföll alltid hafva god hälsa, men hans nervsystem var nog ej särdeles starkt. Verksamhetens många frågor bekymrade honom, så att han stundtals förföll i grubblande overksamhet. Kom så därtill ofta brist på förståelse och sympati, som plägar bli deras lott, som länge stått i någon offentlig tjänsts "skottglugg". Mänskligt sedt bröts emellertid hans kaft i förtid, och det första tecknet härtill var ett lindrigt slaganfall i augusti 1913. Själf talade han om detta som "the first call." Ett andra slaganfall kom följande nyårsafton, under det han predikade i hospitalets kapell. Hans text var Jes. 51: 1—2, 9—12. Det blef hans sista predikan. Ena sidan blef förlamad och talförmågan delvis förstörd. I denna ställning förblef han i ett och ett halft år. Genom sin hustrus ömma vård och ständiga närvaro vid hans sida kunde han dock under denna tid med råd och uppmuntran vara med icke så litet i arbetet. Ett tredje slaganfall i juli 1915 beröfvade honom helt talförmågan. Kl. 3 på morgonen den 21 oktober s. å. kom ett fjärde anfall, och synbarligen utan någon dödskamp afled han ett par timmar senare. Ur bref från fru Hultkrans anföra vi: "Såsom make och fader var han alltid omtänksam och öm. Då han hade någon ledig stund, trifdes han bäst i skötet af sin familj. Under första tiden af sin sjukdom blef han understundom betryckt och nedstämd, men öfvervann snart detta och visade en glad uppsyn. Gud sparade honom från en lång overksamhet. Han var ute vid invalidhemmet dagen innan han dog. Han var sär-

skildt fästad vid denna gren af verksamheten, kanske därför, att han fick utföra största delen af detta arbete under sin sjukdomstid. Barnen Hildur, Ebba (gift med dr Hedenström), Beda, Joel, Eveline, Rudolph, Paul, Filip, voro samlade omkring hans dödsbädd, äfven voro systrarna Eleonora och Sofi med oss. Han syntes oss så oumbärlig, men Gud tog honom ändå. Vårt hem är tomt och dystert. Jag söker hålla blicken fästad vid "det som icke synes", men det är en svårlärd läxa. Gud hjälpe oss!"

Begrafningsgudstjänsten hölls i Första lutherska kyrkan i St. Paul, hvarvid dr L. A. Johnston och pastor C. J. Carlson predikade och pastor A. F. Almer läste personalier och sorgeresolutioner. Det kallnade stoftet fördes till sitt sista hvilorum i Union grafgården i St. Paul. Dr P. A. Mattson, assisterad af många ämbetsbröder, förrättade jordfästningen. En närvarande skrifver: "Systerkören sjöng, just som solen dalade i väster, en om kärlek vittnande afskedssång. Deras afhållne föreståndare hade för alltid lämnat dem, men honom hoppas och vänta de få träffa igen 'hos Frälsaren där hemma.'"

Att Minnesota-konferensen uppskattade högt pastor Hultkrans, visade den icke blott genom antagna resolutioner vid sist hållna årsmöte, utan äfven genom beslut att ur hospitalskassan skänka ett välbehöfligt årligt understöd af $300 åt hans efterlämnade maka och barn.

Genom broder Hultkrans' bortgång har vår synod förlorat en af sina bästa och trognaste arbetare i den myckna skörden. Gud vare tack för hvad han genom nåden fick vara och verka under sin, som

vi tycka, alltför korta lifstid. Vare hans minne och lifsgärning till fortsatt välsignelse ibland oss!

Här bedja vi få anföra något af hvad dr Norelius i sitt nyligen utkomna historiska verk (sid. 272) säger, på tal om Bethesda Hospital: "De första tio åren var en tid af försök i flera riktningar att finna ut, hvilken väg var den bästa för att vinna, hvad man önskade; men det tog tid, försök och många bekymmer, innan man fann den bästa vägen. 1891 blef den nuvarande föreståndaren, pastor C. A. Hultkrans, kallad till denna plats. Det har alltid sagts, och det har alltid i verkligheten bevisat sig vara sant, att det går bäst, när den rätte mannen kommer på den rätta platsen, och det är intet smicker, då jag vågar säga och säger det med fullaste allvar, att Gud har särskildt utrustat honom för att med välsignelse kunna verka såsom Minnesota-konferensens hospitalföreståndare. På en sådan plats fordras en man med ett godt praktiskt förstånd, med lugn förenadt med energi och bestämdhet, samt att han med intresse lefver och verkar för sitt lifsmål. Dessa jämte en barnslig förtröstan till Gud äro bland de erforderliga egenskaperna för en hospitalföreståndare, och dessa egenskaper har den nuvarande föreståndaren i ingen ringa grad ådagalagt."

F. M. Eckman.

Eric Norelius.

Den sista länken i den kedja af män, som förenat begynnelsen af vår svenska evangelisk-lutherska kyrka här i landet med den närvarande tiden, har brustit. Det är dr Eric Norelius, samfundsdanaren och samfundsledaren, som den 15 mars 1916 i Vasa, Minn., efter en lång och betydelsefull verksamhet i kyrkans tjänst slöt sin pilgrimsfärd.

Eric Norelius föddes den 26 oktober 1833 i Hassela, Helsingland, Sverige, och hade sålunda vid sitt frånfälle uppnått en ålder af 82 år, 4 månader och 19 dagar. Hans fader var af gammal svensk bondesläkt, och modern var af finsk börd. Sonen Eric hade föga lust för landtbruk, men hade så mycket mera åtrå att få komma i högre skola. Fadern ville icke lyssna till sonens begäran att få studera, men sonens enträgna böner bevekte slutligen fadern, och med hans bifall blef unge Eric inskrifven vid Hudiksvalls allmänna läroverk, där han tillbringade en tre års tid. Vid 17 års ålder styrde han sin kosa till Amerika. Efter en elfva veckors sjöresa framkom han till New York, där han fick anställning som springpojke för en bankfirma. Från New York fortsattes dock färden

PASTOR E. NORELIUS, D. D.

snart till Chicago. Här sammanträffade han med Gustaf Unonius, en svensk episkopalpräst, hvilken rådde honom att resa till Nashotah Seminary i Wisconsin för att där utbilda sig till episkopalpräst. Men redan vid denna tid i sitt lif var han så pass rotad i sina fäders tro, att han icke kunde taga ett sådant steg. Han hade hört om pastor L. P. Esbjörn i Andover, Ill., dit denne hade kommit året förut. På kanalbåt styrde han resan till La Salle, ett hundra mil från Chicago, och från La Salle till Andover, sextio mil, gick färden till fots. I den fattiga prästgården i Andover blef unge Norelius väl mottagen. Af pastor Esbjörn blef han tillstyrkt att begifva sig till Capital University, Columbus, Ohio, för att där tillgodogöra sig ett stående anbud om understöd till en svensk yngling, som önskade utbilda sig till luthersk präst. I sällskap med pastor Esbjörn företogs resan till Columbus på våren 1851. Vid nämnda läroverk tillbringade den unge Norelius omkring fyra år, och under skolferierna högg han ved, arbetade i jordbruk, sålde böcker, höll skola och predikade. Sin sista ferietid 1854 tillbringade han i församlingen i Chisago Lake, Minn., såsom skollärare och predikant. År 1855 erhöll han predikofullmakt af Norra Illinois-synoden, med hvilken våra svenska församlingar före 1860 voro förenade. Hans första verksamhetsfält blef Tippecanoe county, Ind. På sommaren samma år begaf han sig i sällskap med en Nils Håkanson från West Point, Ind., till Minnesota för att uppsöka land för svenskarna, som icke voro nog försigkomna att köpa det mera dyrbara landet i Indiana. De anlände till Red Wing, Minn., den 31 augusti.

Här samlade Norelius svenskarna till gudstjänst, och resan fortsattes till det tolf mil därifrån liggande nybygget Vasa. Såväl här som i Red Wing stiftades den 3 och 4 september svenska församlingar. Dessa församlingar kallade honom sedan till sin lärare, hvilken kallelse han antog. Tillsammans med sin unga hustru anlände han till Red Wing den 16 maj 1856. Vid Norra Illinois-synodens möte i Dixon, Ill., prästvigdes han den 12 september 1856. Ehuru han var församlingarnas i Red Wing och Vasa pastor, fick han dock icke slå sig ned i lugn och ro här. Han och pastor P. Cederstam måste besöka de olika svenska samhällena i Minnesota och predika Guds ord för dem, ty de voro de enda svenska lutherska präster i staten. 1858 valdes han till auditor för Goodhue county, Minn., men tjänade aldrig. I stället antog han redaktörskapet för tidningen Hemlandet i Chicago. Denna befattning lämnade han dock snart och flyttade 1859 till Attica, Ind., där han förestod den svenska lutherska församlingen. Året därpå kallades han till respredikant för Minnesota och bodde då med familj i St. Paul ett års tid. Men redan 1861 kallades han tillbaka till sitt forna pastorat i Red Wing och Vasa. Alltsedan dess har han med ett par korta mellanrum varit bosatt i Vasa, och hans pastorala verksamhet har hufvudsakligen varit begränsad till Goodhue county, dels i Red Wing och Vasa, dels i Zion-församlingen i Goodhue township. Den sistnämnda församlingen betjänade han oafbrutet från 1890 till sin död.

Ehuru han aldrig traktade efter eller sökte någon utmärkelse af något slag, kommo likväl sådana honom till del. Augustana College and Theo-

logical Seminary tilldelade honom hedersgraderna teologie doktor (D. D.) 1892 och LL. D. 1910. Hans majestät konung Oscar II af Sverige utnämnde honom till riddare af Nordstjärneorden 1903, och af konung Gustaf V utnämndes han till kommendör, första klass, af samma orden 1910.

Till president för synoden invaldes han första gången 1874 och tjänade oafbrutet i sju år. Till detta ämbete invaldes han återigen 1899 och tjänade till 1911, då han på det bestämdaste undanbad sig återval. Han valdes då till synodens hederspresident för lifstiden. Hans första termin som president var en tid af sju hårda år. Det var under denna tid, som synoden nödgades föra den allvarliga striden mot den waldenströmska försoningsläran och församlingsbegreppet. Synoden kunde icke hafva valt någon mera passande man än Norelius att leda kyrkans angelägenheter under denna tid. Orubbligt fast var han i den lutherska trosbekännelsen och allvarlig, men rättvis och hofsam i striden mot dem, som då sökte sönderslita vår synod. Synoden sattes på allvarliga prof under dessa pröfningsår, men gick dock segrande ur striden, säkerligen med klarare begrepp och djupare lifserfarenheter i sin tro. Synodalpresidenten inlade en icke ringa förtjänst i denna seger. I sin ämbetsberättelse till synoden 1879 säger han: "En växande bekännelsetrohet har ibland vårt folk lagts i dagen. En rensning från waldenströmska och unionistiska element har försiggått. I sådana fall ligger nog frestelsen nära till hands att slå öfver i en motsatt ytterlighet, men jag tror icke, att någon med skäl skall kunna visa, att vi slagit in på ortodoxismens och formalismens väg, därför

att vi nitälska för ren lära." Och redan i sin första ämbetsberättelse till synoden 1875 manade han till endräkt i tro och bekännelse. Han säger: "Att vara församlade till enig samverkan för Guds rikes befrämjande förutsätter endräkt i tro och bekännelse".

På författningar och yttre seder och bruk lade han icke samma vikt, som han gjorde på läran. Ända från början af vår kyrkliga verksamhet här i landet finna vi Norelius med på konstitutionsutskott, och ofta var han den, som författade våra tidigare konstitutioner, men dessa dokument ansåg han icke annat än som tillfälliga. De kunde förändras och förbättras. Äfven principfrågor, som nedlades i dessa konstitutioner, då de icke rörde läran, höll han icke orubbligt fast vid, såsom det visade sig vid antagandet af det nya förslaget till församlingskonstitution i New Britain 1907. I sin ämbetsberättelse året därpå skrifver han: "Den enda väg, på hvilken enighet kan vinnas, är, att synoden på fullt allvar upptager och diskuterar den lutherska kyrkans författningsprinciper, som äro fullt uttalade i den Augsburgiska bekännelsen, Art. VII. Är man enig om den artikeln, kan man icke gifva symbolisk betydelse åt sina författningar, såsom de katolska och reformerta samfunden göra". Efter biskop von Schéeles första besök här i landet 1893 uppstod en vurm för den svenska prästkappan hos en del af synodens präster. I östern, där svenskheten var starkare än i västern, infördes prästkappan ganska allmänt, men i västern rönte den motstånd både hos präster och församlingar. Rörande prästdräkten uttalar Norelius sig år 1900 sålunda: "Det tor-

de icke skada, om synoden för likformighetens och ekonomiens skull rekommenderade bruket af en passande prästdräkt, t. ex. den gammallutherska korrocken, som är i allmänt bruk hos andra nationaliteters lutheraner, och hvilken kunde tjäna till en lämplig dräkt isynnerhet för fattiga, gamla och vanlytta präster". Själf brukade han denna dräkt ganska mycket och synnerligen vid högtidliga tillfällen.

Såsom predikant och kyrklig festtalare intog Norelius en bemärkt plats i samfundet. Det var icke en väldig stämma, icke en ståtlig gestalt, som imponerade på åhörarne. Hans röst var snarare vek, till sin kroppsbyggnad var han ganska spenslig, och under större delen af sitt lif hade han klen hälsa. Men trots allt detta gjorde han sig ofta bättre hörd i större samlingar än personer med starkare röst, och då man såg honom i talarstolen, syntes alla sådana yttre svagheter försvinna. Man såg och kände, att talaren rörde sig med ledighet och kraft på sitt ämnes område. Hans predikningar voro undervisande och uppbyggliga, tilltalade kanske mera förståndet än känslan, men voro alltid riktade mot samvetet. Såsom kyrklig festtalare var han en mästare att just träffa det rätta och passande. Att skildra folklifvet under synodens tidigare år kunde ingen som han. Både i tal och skrift brukade han alltid ett enkelt, men vårdadt språk. Han sökte aldrig att imponera på sina åhörare genom förställda åthäfvor eller en sökt vältalighet.

Äfven om han icke gällde för en högt lärd man, så satt han inne med en vidtomfattande kunskap icke blott i teologi, utan äfven i den klassiska lit-

teraturen och de allmänna vetenskaperna, ty han var en man, som under ett långt lif hade flitigt ägnat sig åt studier i ganska vidtomfattande bemärkelse. Som få var han begåfvad med en underbar iakttagelseförmåga. Tidens naturvetenskapliga, filosofiska och teologiska strömningar undgingo icke hans uppmärksamhet, och själfva naturföreteelserna tillämpade han på ett mästerligt sätt såsom faktorer i Guds världsregering och frälsningsplan.

Såsom skolman, tidningsman och författare har dr Norelius inlagt ett förtjänstfullt arbete för vår kyrka. Redan 1862 började han en privatskola i Red Wing, där han undervisade unga, kristligt sinnade män, som ämnade bereda sig för predikoämbetet. Detta var början till Minnesota-konferensens läroverk, Gustavus Adolphus College, som nu är förlagdt i St. Peter, Minn. Han började äfven samma konferens' barmhärtighetsverksamhet, i det att han 1865 upprättade barnhemmet i Vasa, Minn., hvilket han själf förestod i elfva års tid.

Såsom tidningsman framträder han 1857, då han började utgifvandet af Minnesota Posten, den första svenska tidning i staten. I brist på medel förenades den året därpå med Hemlandet i Chicago, till hvars redaktör Norelius blifvit kallad. 1877 utgaf han tillsammans med pastor P. Sjöblom i Red Wing, Svensk Luthersk Kyrkotidning, hvilket namn året därpå ändrades till Skaffaren, och dess utgifvande förlades på samma gång till St. Paul. Denna tidning lefver ännu under namn af Minnesota Stats Tidning. Då synodens officiella tidning *Augustana* 1889 utvidgades till sitt nuvarande format, valdes Norelius till dess hufvudre-

daktör; men han nödgades redan året därpå afsäga sig denna befattning, emedan läkare förklarade honom dödligt sjuk. De sade honom, att Minnesotas klimat kunde möjligen förlänga hans lif tre månader. Han kom till sitt gamla Vasa, och jag minnes mycket väl, då jag var därute och, såsom jag trodde, såg honom för sista gången och bjöd honom farväl. Men han blef frisk, och vi sade sedan ofta till och om honom: "Denne lärjungen dör icke". Jag tror, att han efter detta tillfrisknande i allmänhet åtnjöt bättre hälsa än under sina tidigare mannaår, då man allmänt trodde, att han ej skulle bli gammal.

Han redigerade synodens kalender *Korsbaneret* i flera år.

Såsom författare har han äfven utmärkt sig. Han utgaf *Handbok för Söndagsskolan* med en liten samling af sånger med siffernoter 1865, och 1870 utgaf han en liten skrift med namnet *Ev. Luth. Augustana-synoden i Norra Amerika och dess mission*, tryckt i Lund, Sverige. För svenskamerikanska tidningar och tidskrifter bidrog han med många värdefulla artiklar. Hans mest betydande arbete såsom författare är dock hans verk *De Svenska Lutherska Församlingarnas och Svenskarnes Historia i Amerika*, hvaraf första bandet utkom 1890 och det andra 1916. Detta arbete är utan gensägelse den mest utförliga historia af svenskarna i Amerika som hittills blifvit publicerad, och det var en synnerlig Guds skickelse, att han förunnades lefva just länge nog att fullborda detta verk, så att det kunde aflämnas till trycket, innan han nedlades på sitt dödsläger.

Vår kyrkas och därmed vårt folks sanna väl låg

nära hans hjärta. Fastän han icke hade något bestämdt mål med sin resa till Amerika – han var ju blott 17 år gammal, — så fogade dock den allvise Guden allting så, att denne unge mans gåfvor blefvo ledda och helgade för hans riksangelägenheter och till vår svenska lutherska kyrkas här i landet obeskrifliga nytta och välsignelse.

Vår hemmission och vår kristliga skolverksamhet betraktade han alltid såsom vår synods första och största uppgift, och vi kunna icke läsa en enda af hans många ämbetsberättelser till synoden utan att där se honom betona dessa två stora lifsvillkor för vår synods bestånd och utveckling.

Norelius ingick äktenskap med Inga C. Peterson från West Point, Indiana, den 10 juni 1855, och välsignades deras äktenskap med fyra söner och en dotter. Blott två söner, Leonard och Sigfrid, samt den åldriga makan lefva och sörja makens och faderns bortgång.

I fråga om hans hemlif göra vi kanske bäst uti att icke säga något, ty det är en helig mark, som den utomstående icke har rätt att beträda. Men nu och då står dörren till denna helgedom på glänt, och vi få osökt en blick in i hemlifvet. Icke minst i hemmet uppenbarade sig Norelii stilla och jämna natur. Det kristliga allvaret i ord och handling; det ömma, rättvisa och kärleksfulla bemötandet af alla hemmets medlemmar; den dagliga familjeandakten; lärorika underrättelser ur hans rika förråd af historisk och litterär kunskap voro delar af hans hemlifsprogram. Det enkla och anspråkslösa i mat och kläder var alltid kännetecknande för honom. De kyrkliga högtiderna, särskildt julen, älskade han att fira i sin familje-

krets på fädrens vis, såsom det skedde i gamla Helsingland i hans egen barndom. I de stora och lysande sällskapskretsarna kände han sig främmande. Han föreföll ofta sluten, och han talade visst icke i otid, och allra minst var han uppsluppen; men i trängre och förtroligare kretsar var han ytterst språksam och synnerligen underhållande i sina samtal.

Ehuru han icke själf hade vidare anläggning för landtbruk, så älskade han denna lifskallelse och rörde sig gärna bland dem, som sysslade därmed. Han hyste t. o. m. en viss förkärlek för nybyggarelifvet.

Men hans skönaste egenskap var Pauli berömmelse: "Så lefver icke nu jag, utan Kristus lefver i mig", och därför hördes han ända intill det sista åkalla sin Frälsare och afsomnade i tron på honom dag som ofvan anförts.

Hans likbegängelse firades den 20 mars med tillslutning af en stor massa af folk. Synodens president, dr L. A. Johnston, höll likpredikan på svenska, och Minnesota-konferensens president, dr P. A. Mattson, predikade på engelska. Ett ansenligt antal präster från skilda håll hade kommit tillstädes och deltogo med bibelspråks läsande vid jordfästningsakten, som förrättades af Vasa-församlingens pastor, E. A. Lindgren. Så lades de jordiska kvarlefvorna till griftero för att hvila till uppståndelsens dag efter ett mångsidigt, helgadt och verksamt lif i Herrens och hans församlings tjänst.

G. R.

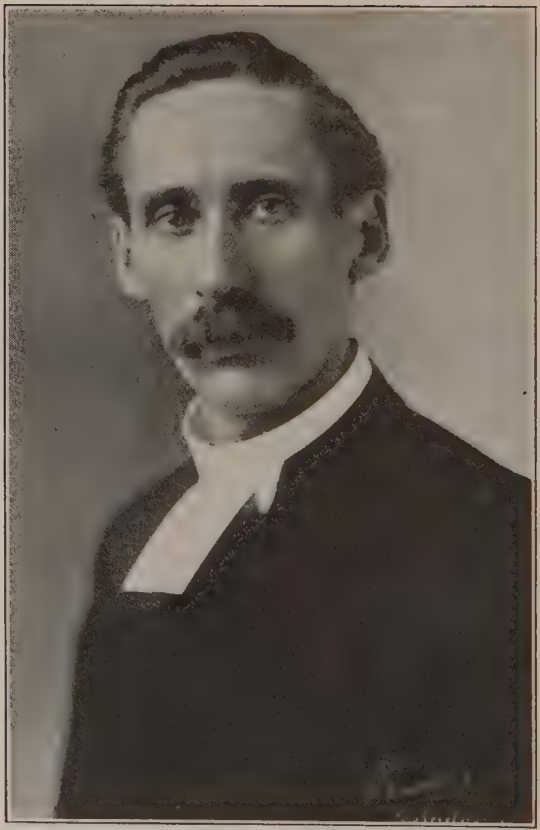

PASTOR F. A. ENGSTRAND.

Frans August Engstrand.

"Verka, medan dagen varar."

Ju äldre vi blifva, ju trängre blir vår vänkrets och ju dyrbarare blir för oss hvar och en af de vänner, vi hafva kvar, sedan den ene efter den andre af våra skolkamrater och ungdomsvänner gått öfver gränsen emellan tiden och evigheten. "De ha endast gått i förväg till ett mycket bättre hem". då de afsomnat i tron på sin Frälsare, och vi hoppas af nåd för Jesu Kristi skull få återse dem, när äfven för oss lifvets afton skymmer.

Hvarje länk i vänskapens kedja, som brister, framkallar sorg och saknad. Så gjorde budskapet, att pastor F. A. Engstrand aflidit i Betania-församlingens prästgård, South Chicago, den 20 februari 1916 i en ålder af 48 år, 9 månader och 14 dagar, således i sina bästa år. Ej endast hos hans närmaste anhöriga och hans församling, utan i Worcester och hela New England, där han nedlagt sitt lifs största arbete, såväl som i vidare kretsar, där han var bekant, blef sorgen både djup och allvarlig.

Pastor Engstrand föddes i Lutarp, Askeryds socken, Småland, den 6 maj 1867. Han uppfostrades uti ett fromt och gudfruktigt föräldrahem och er-

kände med tacksamhet den trogna föräldravård, som kom honom till del, hvarigenom han bevarades från att komma ut på de gröfre syndernas slippriga stig. Vid 17 års ålder greps han af en längtan att resa till Amerika och anlände till Marathon, Iowa, den 18 april 1885.

Skyndsamt efter sin ankomst till Marathon förenade han sig med vår församling därstädes och kvarstod där som medlem till 1893, då han blef medlem af vår församling i Moline, Ill. Om sin omvändelse skref han vid ett tillfälle som följer: "Redan i Sverige hade det varit min önskan att få studera, men som mina föräldrars omständigheter ej voro sådana, att de kunde hålla mig i skola, måste det stanna vid blotta önskan. Dock var jag ej en sann kristen, då jag lämnade mitt föräldrahem. Mitt hjärta var fridlöst, jag lefde utan Gud. Pastor J. S. Benzon var Ljunghedsförsamlingens lärare. Hans predikningar gjorde på mig ett djupt intryck. Gud såg till mig i barmhärtighet, så att jag fick mina ögon öppnade, icke blott för mina synder och mitt elände, utan äfven för nåden i Kristus Jesus."

På rekommendation af sin pastor erhöll vår unge vän inträde i förberedande afdelningen vid Augustana College vårterminen 1888 och aflade mogenhetsexamen 1894. Därefter betjänade han vår församling i McKeesport, Pa., och sedan aflade han ett kort besök i sin kära hembygd i Sverige. Återkommen till Amerika ingick han i vårt seminarium 1895 och prästvigdes vid synodalmötet i Moline, Ill., den 6 juni 1897 på kallelse af den nybildade Emanuelsförsamlingen i Worcester, Mass., hvilken för-

samlings pastor han var i 18 år, till dess han flyttade till Chicago.

Under sin skoltid gjorde han sig känd för sin trohet i sina studier och sin broderlighet mot sina kamrater. Bland de platser, där han under skolferierna predikade och höll skola, blef Worcester, Mass., för honom af största betydelse. Dit kom studerande Engstrand på kallelse af New Yorkkonferensens missionsstyrelse den 6 juni 1896 med uppgift att genom Guds ords predikan samla vårt svenska lutherska folk, som bodde i den del af Worcester, som kallas Quinsigamond, och omnejd. Redan den 21 juli stiftades församling med 16 kommunikanter. Den unge studenten och den unga församlingen hade fattat förtroende för hvarandra. Församlingen fick i Engstrand sin första pastor och pastorn fick i Emanuelsförsamlingen sin första församling.

Pastor Engstrand tillträdde sitt ämbete den 27 juni 1897. Omkring tre år därefter, den 3 oktober 1900, ingick pastor Engstrand i ett lyckligt äktenskap med fröken Paulina Victoria Johansson, dotter till pastor och fru C. F. Johansson i Boston, hvilket äktenskap välsignats med tvenne barn. Ett af dessa har redan hemförlofvats. Fru Engstrand har troget stått vid sin makes sida såväl i hemmet som i det kyrkliga arbetet. På grund af sin musikaliska utbildning har hon särskildt fått tjäna inom sångens och musikens område. I deras hem hafva vi, hans vänner, och församlingsbor tillbringat många oförgätligt trefliga stunder.

Från en ringa början utvecklade sig församlingen i både yttre och inre afseende mera skyndsamt, än man kunnat vänta, ifall man är bekant med

Quinsigamonds kyrkliga förhållanden. Redan den 19 november 1899 invigdes församlingens kyrka, en af de vackraste svenska kyrkor härute vid östervåg. Med anledning af församlingens 15-årsminne skrifver pastor Engstrand i Minnesskriften, som då utgafs:

"Redan hafva 15 år förflutit, sedan svensk luthersk verksamhet upptogs på allvar i denna del af staden. Dessa år hafva gått så fort, ty de hafva varit grundläggningsår och därför uppfyllda af rastlöst arbete och många omsorger för såväl pastor som församling. För 15 år sedan voro såväl pastor som församling 'nya' och båda mycket oerfarna. Att de tillsammans lyckats så väl, beror på Herrens trofasta och nådefulla ledning, icke på mänsklig klokhet och visdom. Pastor och församling hafva förstått hvarandra. Split, söndringar och tvedräkt hafva aldrig i någon nämnvärd mån stört oss i arbetet."

Pastor Engstrands betydelse som pastor sträckte sig äfven utom församlingens gränser. Här i Worcester är svenskarnas antal ganska stort. Genom sina pastorala förrättningar och sjukbesök utöfvade han ett stort och hälsosamt inflytande bland vårt folk härstädes. I våra större allmännna svenska sammanslutningar här i staden tog han del, såsom nödhjälpsföreningen, nykterhetsförbundet och nationalförbundet, men öfverallt uppträdde han som en svensk luthersk pastor bör uppträda.

Svea, en svensk veckotidning, utgifven här i Worcester, bedömer honom och hans arbete i Worcester som följer:

"Frans A. Engstrand tillhörde som präst egentligen Worcester. Här hade han verkat under hela

sin prästerliga tid, innan han flyttade till Chicago. Han hade tillväxt med församlingen i Quinsigamond, och församlingen hade uppväxt med honom.

Vi högaktade Engstrand mest för hans rättframhet, ärlighet och trohet. Han hade sina åsikter, och han trodde på dem och försvarade dem. Sålunda visste man alltid, hvar man hade honom, blott man fått tillfälle att tala med honom. I honom fanns ingen räf. Troget och uppriktigt arbetade han för en ringa lön.

Med Engstrand har en trogen tjänare bortgått. Han lämnar efter sig ett tomrum, ty han var en af dem, som var trogen i det lilla, och de äro få.

Mången gång voro våra åsikter olika, och vi sökte enhvar försvara vår ståndpunkt. Med Engstrand kunde striden visserligen blifva varm, men aldrig ond, ty han förde den aldrig in på sådana spår. Han stred af ärlig öfvertygelse. Han hörde nämligen till de få, som verkligen hafva åsikter.

Med sorg hafva vi mottagit dödsbudskapet. Med uppriktighet säga vi nu vid hans graf ett: tack för god vakt, du gode och trogne tjänare!"

När Worcester-distriktet år 1904 bildades, valdes pastor Engstrand att taga ledning af detsamma. Han var dess ordförande i sex år. Som ordförande i direktionen för barnhemmet i Avon, Mass., och ordförande i direktionen för vårt immigrant- och sjömanshem i East Boston och vice ordförande i New England-konferensen utförde han ett aktningsvärdt arbete, hvilket bevaras i tacksamt minne såväl i konferensen som vid ofvan nämnda inrättningar.

När pastor Engstrand och hans familj flyttade till South Chicago, åtföljdes de af Emanuelsför-

samlingens och öfriga vänners lyckönskningar. Församlingen anordnade en mycket vänskaplig och hjärtlig afskedsfest för pastorsfamiljen. Vi gladdes öfver att han och hans familj mottogs i Chicago af sin nya församling med mycken vänlighet och kärlek. Den som läser med eftertanke den minnesskrift, han utgaf 1915 med anledning af Betaniaförsamlingens trettiofemårs-fest, måste förvånas, huru han, på den korta tid han varit där, kunnat så fullkomligt sätta sig in uti sin nya församlings arbetsförhållanden. Han tillträdde pastorsämbetet i denna församling den 22 oktober 1914. Men hans vistelse i denna församling blef kortare, än kanske han eller någon annan af oss kunnat ana. Om hans sjukdom och sista stunder skrifver hans svärfader dr C. F. Johansson, som med sin hustru reste till Chicago för att stå den pröfvade pastorsfamiljen till tjänst: "Under de sista fyra veckorna af sin lefnad låg han till sängs, men han klagade aldrig öfver några plågor, utan var stilla, tålig och lugn hela tiden. Efter jag hållit aftonbön den sista kvällen han lefde, sade jag till honom: 'Jesu Kristi, Guds Sons, blod renar oss från all synd'. Han svarade: 'Detta sköna löfte håller att lefva och dö på'. En sjuksköterska, som tillhörde församlingen, stannade uppe hos honom i sjukrummet den natten. Fru Engstrand och min hustru voro ganska tidigt uppe följande morgon, och de funno honom alldeles sig lik, glad och vänlig. Då jag inträdde i hans sjukrum, log han så fridfullt och sade: 'Morfar glömde att hålla aftonbön i går kväll'. Jag svarade honom: 'Kommer du icke ihåg, att jag läste om arbetarna i vingården?' 'Jo, nu kommer jag ihåg det', svarade han. Efter jag hade

läst Upp. 7 kap. 9 och följ. verser, så hördes kyrkklockornas toner kalla till gudstjänst, och sedan de hade tystnat, drog pastor Engstrand utan någon dödskamp sin sista suck och ingick stilla och fridfullt i den eviga hvilan. Omkring hans dödsbädd stodo hans sörjande maka, son och svärföräldrar. Hvile han i frid!"

Pastor Frans A. Engstrands begrafning.

Onsdagen den 23 februari kläddes både det inre och yttre af Betania-kyrkan i Chicago i sorgdräkt. Torsdagen kom solklar och blid. Klockan 1:30 var tiden bestämd för sorgehögtiden att taga sin början i pastorshuset och klockan 2 i Betaniakyrkan. Men innan den tiden voro alla utom de reserverade platserna i kyrkan upptagna. Ungdomssalen uppläts nu och blef snart fylld af sympatiserande vänner från när och fjärran. Skaror fortforo att anlända, och som många uttryckte sig, voro de nöjda blott de kunde komma så nära, att de fingo höra sången, musiken och något af det som talades. Så långt sig göra lät öppnades fönster och dörrar att tillmötesgå de omkring kyrkan stående. Kl. 1:30 började sorgehögtidligheterna i pastorshuset med bibelläsning och bön af pastor Johan Landin från Tabor-församlingen. Fru Engstrand, sonen Hilding, dr och fru Johansson eskorterades fram till kistan för att kasta en blick på den käre hänsofne, innan hans hydda bars ur pastorshuset för att aldrig komma åter. Under tiden hade den högtidliga processionen ordnats. Betaniakyrkans klocka började nu låta höra sin klagan, och processionen sattes i rörelse. I spetsen voro Illinois-konferensens ordförande, dr M. C. Ranseen, och

pastor G. K. Stark. Därefter kommo pastorerna från de tre Chicago-distrikten och flera pastorer från andra stater. Näst kom Betanias stora sångkör, som bar de många blomstertributerna. Fjärde i ordningen Betanias styrelse, femte kistan, som bars af fyra diakoner och två af trusteerna. Efter kistan fru Paulina Victoria Engstrand, stödjande sig på armen af sin fader, dr Johansson. Därefter fru Johansson, som ledde sonen Hilding, sist och såsom eskort till fru Engstrand följde Betanias fruntimmersförening, ledd af dess ordförande, fru Alfred Anderson. Vid kyrkoporten stodo de tyska lutherska pastorerna och inväntade processionen. Från läktaren spelades nu sorgmarsch. Församlingen blef stående, till dess alla i processionen intagit de för dem reserverade platserna. Den vackra blomstergärden från Immanuelsförsamlingen i Worcester, Mass., fick hedersplatsen i koret och var ett skönt vittnesbörd om denna församlings aktning för sin forne pastor.

Efter sorgegudstjänsten i Betania-kyrkan utfördes den högtidliga jordfästningsakten af Illinois-konferensens ordförande, dr M. C. Ranseen, hvarefter svenska psalmen 488, 5 och 6 verserna, sjöngs af församlingen.

Så fort pastor Engstrands anhöriga hunnit bereda sig, anträddes återfärden till Boston. När sorgetåget passerade Worcester, var en stor skara af pastor Engstrands vänner vid stationen att med sin närvaro uttrycka sitt deltagande.

I Forest Hill grafgårds stilfulla kapell i Boston fredagen den 17 mars kl. 2 e. m. samlades tillsammans med pastor Engstrands anhöriga en stor skara vänner från Boston och Worcester. Fru

Engstrand och Hilding åtföljdes af hennes föräldrar, dr och fru C. F. Johansson, sin broder, Viktor Johansson, och hans hustru, dennas syster och hennes man, Hilding Hanson. Pastor A. M. Benander, Boston-församlingens lärare, förrättade den gripande grafsättningsakten, som för oss här ute, hvilka ej kunde vara med vid högtiden i Chicago, var af särskildt stor betydelse. Vi ansågo det som en stor förmån att ännu en gång få se de kända dragen samt att få visa vårt deltagande med de sörjande. Tröstens och hugsvalelsens ord uttalades af de närvarande ämbetsbröderna dr S. G. Youngert samt pastorerna Benander, Seastrand, Hulteen, Hanson, Sandberg, Carlson och Eckstrom. de tre sistnämnda från Worcester. Så hvilar han nu vid östervåg, samma våg som sköljer hemlandets strand, till uppståndelsens morgon, då vi af nåd hoppas återse hvarandra. Kristna skiljas aldrig för evigt.

Pastor Engstrand var begåfvad af Gud med en fast karaktär. Han ägde en på Guds ord och vår bekännelse grundad kristlig öfvertygelse, från hvilken han ej vek. Hans predikan var texttrogen och gedigen. Som pastor glömde han sig själf och uppoffrade sig för andras välfärd. Som Guds och församlingens sändebud vandrade han bland sitt folk, särskildt de sjuka och fattiga, med tröst och hugsvalelse. I konfirmationsskolan och söndagsskolan visade han synnerlig trohet. Om han sparat sina krafter, om han lyckats öfverlämna en del af arbetet åt andra, hade det, mänskligt taladt, varit bättre för honom. I sitt hem var han en öm och omtänksam make och fader. Ibland ämbetsbröder och församlingsbor var han öppenhjärtad

och broderlig. Han var en trogen arbetare i Herrens vingård. Hans lifsarbete är fullbordadt. "Således står en sabbatsro åter för Guds folk." Frid öfver hans minne!

JOHN A. ECKSTRÖM.

Carl Walleen.

"De, som hafva redligen vandrat, ingå till frid och komma till hvila på sina läger." Jes. 57: 2.

Detta bibelspråk beskrifver i få ord dr Carl Walleens lif och fridfulla hemförlofning. Med hans bortgång har vårt samfund förlorat en af sina trogne och redlige vingårdsarbetare, hvars mångåriga lifsgärning burit rik frukt och lämnat varaktiga spår efter sig. Sin vandring på jorden fick han afsluta tisdagsmorgonen den 7 december 1915. Den hade sträckt sig öfver 76 år, en månad och fem dagar. Det var med glädje han gjorde uppbrott och flyttade hem till fridens och hvilans land.

Walleen föddes i Grafva, Värmland, den 2 november 1839. Han fick tidigt pröfva på lifvets kamp och allvar. Han var som yngling stor och stark samt begåfvad med järnhälsa. Det föll på hans lott att taga anställning hos jordbrukare i hans hemtrakt, och han gjorde sig mycket omtyckt af både husbönder och kamrater. Med flera af de senare, som i likhet med honom utvandrat till Amerika, har han stått i vänskaplig förbindelse och haft i minnet ända till sin lefnads slut.

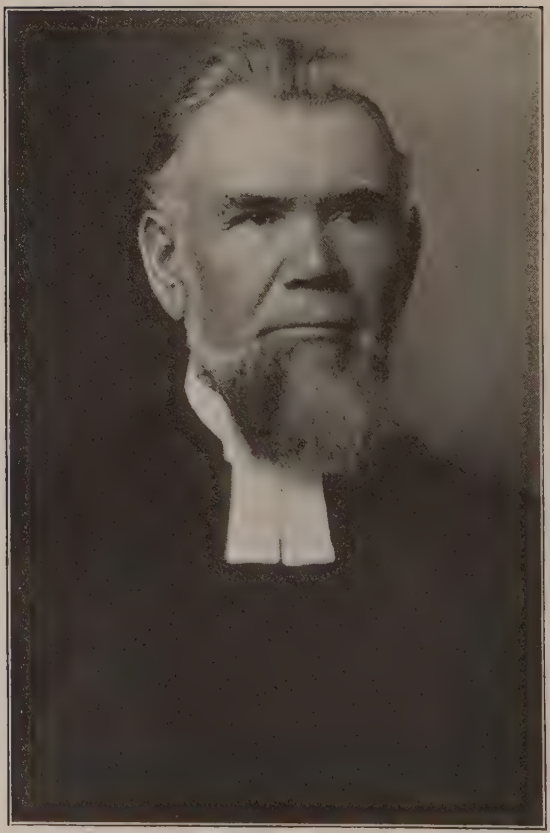

PASTOR CARL WALLEEN, D. D.

Kraftiga väckelsevindar genomsusade Värmland under hans ungdomstid, och många kommo till tron på Herren. Äfven han blef fattad af Guds Ande och förd från mörkret till ljuset. Efter sin omvändelse började han samla barnen i sin hembygd till söndagsskola och undervisa dem i Guds ord. Äfven äldre infunno sig, och för dem läste han ur någon postilla eller uppbyggelsebok. Det dröjde länge, innan han vågade säga något vid sidan af det lästa, men han fick slutligen nåd och kraft att offentligen förkunnna Guds ord och vittna om sin Frälsare. Redan som barn synes han ha älskat boken, och vid mognare ålder bevistade han vid tvenne olika tillfällen förberedande skolor och förkofrade sig i kunskaper. Vän till dr O. Olsson redan i Sverige var det hans önskan att få göra honom sällskap till Amerika. Hinder omöjliggjorde detta, men han kom snart efter. Detta var sommaren 1869. Då han framkom till Lawrence, Kansas, sammanträffade han där med flera af dr Olssons ressällskap. Af fruktan för indianer hade de dragit i betänkande att fortsätta resan till Smoky Hill-dalen och inväntade nu underrättelser därifrån. Under tiden infunno sig landagenter, som lyckades beveka ett flertal att slå sig ned i Bucklin, Missouri. Walleen var en af dessa, och där sysslade han en tid med järnvägsarbete. Om söndagarna samlade han landsmännen omkring Guds ord. Våren 1871 företog dr S. P. A. Lindahl en missionsresa genom Missouri och Kansas, och vid sitt besök i Bucklin sammanträffade han med Walleen, som han uppmanade att söka inträde vid seminariet i Paxton. Walleen bevistade Kansaskonferensens möte i Kansas City, som hölls den

17—21 augusti 1871, och benämnes i protokollet "Kateketen C. Walleen". Skolåret 1871—1872 till bragte han vid seminariet i Paxton och prästvigdes vid synodalmötet i Galesburg, Ill., den 29 septem ber 1872 på kallelse från församlingen i Bucklin. Denna kallelse vittnar om det förtroende, hvarmed han omfattades af sina forna arbetskamrater och vänner. Walleen hade nu inträdt på den bana, som han skulle följa till sin lefnads slut. Han ägde full förvissning om att Herren hade kallat honom till sin tjänare, och i denna förvissning gick han åstad för att verka Guds verk. Vid sidan af for samlingsvården i Bucklin företog han vidsträckta missionsresor i Kansas och besökte de svenska kolonier, som vid den tiden höllo på att uppblomst ra därstädes, och nästan öfverallt fann han slä lar, som hungrade efter det eviga lifvets ord. Från dessa färder förde han hem minnen, som aldrig förbleknade. Gärna omtalade han för oss yngre, huru det på den tiden såg ut i våra nu så lugna nybyggen. Fattigdom och brist var då rådande bland vårt folk, som i de flesta fall bodde i torfhus och jordkulor. Men det var hunger efter Guds ord, och det var därför en fröjd att besöka dem. Det var ett utmärkande drag hos honom, att han äls kade missionsarbetet bland våra föraktade landsmän. Att bryta ny mark för vår kyrka var honom kärt. Under många år af sin tid i Salems borg besökte han regelbundet landsmännen vid Ogallah i västra Kansas, stiftade där församling och byggde kyrka. De senaste fem åren af sin lefnad tillbragte han på ett missionsfält. Och det ta skedde ej af tvång, eller emedan han saknade tillfälle att betjäna mera försigkomna fält.

De församlingar, som han betjänade under de 43 år, han bekläddé ämbetet, voro: Bucklin, Mo., 1872—74, Knoxville, Ill., 1874—78, Swedesburg, Ia., 1878—81, Fremont, Ia., 1881—88, Salemsborg, Kan., 1888—1908, Colorado Springs, Colo., 1910—15. Från maj 1908 bodde han ett par år i Lindsborg och ägnade då en del af tiden åt insamling af medel för det ombeslutade ålderdomshemmet, som sedermera byggts i Lindsborg. En blick på hans verksamhet i Salemsborg, som fick närmare hälften af hans ämbetstid, och som helt visst kan sägas vara typisk för hans församlingsarbete på de öfriga platserna, må här gifvas. Söndagen den 19 maj höll han sin inträdespredikan och efterträdde dr A. W. Dahlsten, som strax förut afslutat sin nittonåriga verksamhet i församlingen. Walleen var då i sin fulla mannakraft, ungdomlig i sitt sätt att vara och full af hänförelse för sitt kall. På predikstolen var han lugn och behärskad, men hans ord voro kraftiga, värmande, ledande och varnande samt lämnade ett djupt intryck på åhörarna. Åt den enskilda själavården ägnade han sig flitigt, och sjuka och ålderstigna hade i honom en vän. Han var äfven lyckad i att umgås med barn och ungdom och vann deras kärlek och förtroende. Sträng ordningsman fordrade han ordning och reda i allt, som tillhörde församlingen och dess verksamhet. Och hans arbete blef icke heller utan frukt. Följande ord ur hans pastoralrapport 1892 vittna därom: "En Andens pingstvind har blåst öfver samhället, och få äro de själar, som icke varit kraftigt besökta af den kallande nåden. Då vi besinna, att en själ är för Herren dyrbarare än hela världen, då hafva vi ju stor orsak att vara

tacksamma för den nåd, Herren bevisat oss". Det var nu stora skaror, som samlades till Herrens sköna gudstjänst, och behofvet af en rymligare helgedom gjorde sig allvarligt gällande. Och tack vare Walleens förutseende var församlingen väl rustad för detta företag. En ansenlig kyrkobyggnadsfond var redan samlad. Den nya kyrkan byggdes 1893 trots rådande penningekris och delvis felslagen skörd. Walleen var en vis och kraftfull ledare, och han hade ingen ro, förrän ett påbörjadt företag blifvit lyckligt fullbordadt. Den nya helgedomen värderas till $17,000, en i sanning stor summa under de då rådande förhållandena. Hans sista arbetsår i Salemsborg voro lugna. "Allt gick så ostördt, stilla och lugnt, så man måste fråga, hvad Herren menade", skrifver han. Han började tro, att församlingen behöfde en yngre, kraftfullare man än hvad han var, och dessutom längtade för hans blick ett stilla fridfullt hem i Lindsborg, där han kunde tillbringa sin ålders höst. Han afsade sig församlingen och höll sin afskedspredikan söndagen den 17 maj 1908. I jämnt 20 år hade han förestått församlingen. Han var älskad och vördad af gammal och ung, och det var med sorg och saknad de sågo honom afflytta till Lindsborg. Där hade han redt sig ett i alle trefligt hem, och hans omständigheter tillåto honom att lefva utan bekymmer för det dagliga brödet. Men likväl blef det klent beställdt med trefnaden. Att vara i overksamhet var för honom ingen hvila, snarare en plåga. Församlingsarbetet var hans fröjd. Då församlingen i Colorado Springs blef vakant 1910, befanns han vara villig att tillfälligtvis betjäna densamma och fick senare permanent kallelse,

hvilken han antog. På detta missionsfält insatte han sina återstående krafter. Han samlade medel inom konferensen och byggde där en ny, ändamålsenlig kyrka. Eget präktigt hem skaffade han sig, som städse stod öppet för de många af vårt folk, som årligen besöka denna ort, och för församlingsmedlemmar, som saknade eget hem. Han var i rastlös verksamhet sent och bittida. Men han började ock att känna årens tyngd, och de aftagande krafterna manade honom att draga sig tillbaka från aktiv tjänstgöring. Han afsade sig församlingen, men det dröjde innan efterträdare kunde erhållas. Sommaren 1915 tillträdde pastor A. R. Hedström församlingsvården och befriade honom från vidare arbete och ansvar. Walleen bevistade synodalmötet i Minneapolis och hälsade i samband därmed på släkt och vänner på olika platser. Han sade själf, att det var afskedsbesök, han aflade. Han trodde, att tiden för uppbrott var nära. Så var det ock. En sjukdomstid på fyra veckor föregick hemfärden. Hans dödsbädd var skön och fridfull. Han beställde om sitt hus, ordnade i minsta detalj om sin begrafning, talade ljufva tröste- och uppmuntringsord till sin hustru och andra, som besökte honom. Under innerlig förvissning om evigt lif och ett saligt inträde i himmelen föll han i Guds armar och gick till sina fäder tisdagsmorgonen den 7 december. Hans lifsgärning var afslutad. Troget hade den blifvit utförd, och rik på välsignelse hade den varit. Redligen hade han vandrat, flitigt hade han ockrat med sitt pund, och korsets evangelium hade han förkunnat med glädje och frimodighet. Jesus Kristus var hans

allt. Fel och brister saknade han visserligen icke, och därom var han själf bäst medveten.

Som banbrytare och samfundsman intager han ett framstående rum. Innerligt älskade han vår kyrka och hennes inrättningar. Missionens heliga sak låg honom särskildt varmt om hjärtat. Han insatte sina bästa krafter i samfundets tjänst, och större delen af sin rätt betydande kvarlåtenskap testamenterade han likaledes till samfundet. Under åren 1898—1900 var han president i Kansaskonferensen, och för öfrigt beklädde han under årens lopp flera andra förtroendeposter. Vid Bethany Colleges trettio-årsfest 1911 hedrades han med teologie doktorsgraden.

Walleen var sedan 1874 i lyckligt äktenskap förenad med sin efterlämnade maka. Hon har varit honom till ovärderlig hjälp i arbetet och har genom flärdfrihet, vänlighet och gudsfruktan samt husliga dygder utöfvat ett ädelt och kristligt inflytande på sin omgifning. Begåfvad med en vacker, väl skolad röst har hon varit verksam i sångkörer och äfven uppbyggt församlingen med sin sköna solosång. Ofta har hon arbetat öfver sin förmåga i hemmet, som varit fylldt med gäster, och i församlingen. I bref till undertecknad uttalade Walleen sitt bekymmer däröfver mera än en gång. Äktenskapet har varit barnlöst. En fosterson, Nathanael, född 1882, blef af dem adopterad. Han afled 1905 och hvilar i Salemsborgs kyrkogård. Där ville äfven vår hänsofne vän hvila. Sedan sorgegudstjänst firats i Colorado Springs, fördes hans stofthydda till Salemsborg, där den högtidliga och gripande begrafningen ägde rum fredags eftermiddagen den 10 december. På utsatt tid bars stoftet

af den hemgångne herden i procession från pastorshuset till kyrkan. Prestafverna buros af dr G. A. Dorf och pastor Erland Anderson. Kyrkan var mycket smakfullt draperad i hvitt och klädd med blommor. Efter psalmsång förrättades bibelläsning och bön af dr A. Bergin. Sedan kören sjungit en sång, uppträdde pastor J. E. Liljedahl med predikan på engelska språket öfver Herrens ord till änkan i Nain: "Gråt icke!" Följde så en sång af en kvinnooktett och därpå likpredikan på svenska af dr G. A. Brandelle öfver Matt. 25: 21: "Väl, du gode och trogne tjänare, i en ringa ting har du varit trogen, jag skall sätta dig öfver mycket, gå in i din Herres glädje". Fru Gustaf Erikson sjöng nu ett solo, och så följde de biografiska uppgifterna af dr E. P. Olsson. Sångkören sjöng åter en sång, hvarpå församlingens pastor, Gustaf Erikson, uppläste ett tillfällighetspoem. Den stora församlingen fick nu tillfälle att kasta en afskedsblick på stoftet af den hänsofne läraren. Jordfästningen förrättades af pastor Gustaf Erikson. Sof i frid, du fridens man! E. P. O.

PASTOR AUGUST JOHNSON.

August Johnson.

Bland arbetarna i vingården glesna lederna mer och mer. Under den heta kampen på stridsfältet stupar den ene kämpen efter den andre. De hafva med trohet arbetat hela dagen. De hafva kämpat trons goda kamp. De hafva varit trogna intill döden. I tron hafva de skådat framåt mot sabbatsron, som står Guds folk åter.

Då budskapet fredagseftermiddagen den 14 juli, att pastor August Johnson i La Porte, Indiana, aflidit, utsändes från Augustana Hospital, framkallade det sorg och saknad i vida kretsar. Pastor Johnson hade ett par veckor förut genomgått en operation, och både han själf och hans många vänner väntade, att han snart skulle bli återställd och kunnna återvända till sitt kära hem och sin församling. Men Gud hade annorlunda förordnat.

Pastor August Johnson föddes i Andover, Ill., den 15 mars 1856. Hans föräldrar voro Andrew Johnson och Stina Johnson, hvilka år 1853 anländt från östergötland, Sverige. Barnakretsen utgjordes af fyra söner och två döttrar, af hvilka August var näst den yngste. Han tillbringade sina barndoms- och ynglingaår på sin faders landtgård nära Andover. Här i sitt föräldrahem fick han lära

sig gudsfruktan och goda seder. Han bevistade troget både den publika skolan och församlingens religiösa skolor. På våren 1871 blef han af pastor Jonas Swensson konfirmerad. Under konfirmationstiden lämnade Guds ord djupa intryck uti hans själ. Hans håg för högre bildning vaknade hos honom mer och mer. Detta gjorde, att han vid 20 års ålder blef inskrifven såsom studerande vid Augustana College i Rock Island. "Vid denna tid", skrifver pastor F. A. Bonander, en af pastor Johnsons intima vänner och ämbetsbröder, "var det djupa andliga rörelser bland de studerande, och stud. Johnson blef djupt fattad af Guds ord och kom till en genomgående omvändelse. Det var ock nu som han kände en djupare maning att blifva präst, hvilken maning han lydde. Sina studier fortsatte han troget år efter år, och snart började han att predika, jämte det att han under skolferierna höll skola i olika församlingar".

Han aflade maturitetsexamen år 1882, och två år senare utexaminerades han från det teologiska seminariet samt prästvigdes vid synodalmötet i sin egen hemförsamling den 22 juni 1884.

Att han var älskad och aktad i sin hembygd, bevisar den omständigheten, att hans första verksamhetsfält såsom pastor blef denna hans hemförsamling. Under tre års tid verkade han där såsom pastorsadjunkt åt dr Erland Carlsson.

På sommaren 1887 erhöll han kallelse till församlingen i Monmouth, Ill., och han antog denna kallelse och höll sin inträdespredikan den första söndagen i september. Här i denna församling utförde han sin egentliga lifsgärning. I icke mind-

re än nära tjugo års tid var han denna församlings trogne och nitiske lärare.

Under denna långa tid hann han på ett outplånligt sätt sätta sin prägel på församlingen. Ordning och reda var det med allting, som han företog sig. Taktfullt och planmässigt utförde han sina värf. Han var fast till sin karaktär och orubblig uti sin öfvertygelse. Man kunde lita på att. när pastor Johnson hade sagt något, menade han det. Han var en trofast vän och broder. Liflig och glad var han alltid uti sitt umgänge, men ett heligt allvar låg bakom allt hvad han sade och gjorde. För sitt efter frälsning och salighet trängtande hjärta hade han själf funnit en säker hamn uti Kristi sår, och därför bar hela hans umgängelse prägeln af en i nåden helgad personlighet. Aldrig hörde man honom uttala ett ofördelaktigt omdöme om sina medmänniskor.

Han ägde en klar inblick uti vår kyrkas både lära och författningar. Han var därför en gärna hörd predikant. Hans predikan vittnade om hans personliga öfvertygelse. Kristus och hans försoningsdöd var alltid kärnan uti hans predikan. Han framhöll på ett enkelt, okonstladt och klart sätt de gudomliga sanningarna.

Vid våra kyrkliga möten tog han alltid liflig del uti förhandlingarna. Han kämpade manligt för de grundsatser, som han ansåg vara de korrekta.

Många och viktiga förtroendeuppdrag lade därför kyrkan i hans händer. Under en följd af år var hans president för synodens Church Extension Society; han har tjänat såsom medlem af styrelsen för Augustana Hospital, såsom medlem af styrel-

sen för barnhemmet i Andover, såsom medlem af styrelsen för The Board of Charities. Under några år var han Illinois-konferensens vice ordförande. Vidare har han tid efter annan haft ämbeten inom de distrikt, i hvilka han verkat. Pastor Johnson var en samfundsman och en samfundets vän.

Under den tid pastor Johnson var lärare i Monmouth, hade han glädjen att se församlingen utvecklas både i timligt och andligt hänseende. Medlemsantalet fördubblades, kyrkoegendomen förbättrades, och församlingen vann inre stadga och hållning. Han mottog under dessa år flera lockande kallelser till andra församlingar, men han ansåg det vara sin plikt att stanna kvar på det fält, där Gud ställt honom, äfven om det från många synpunkter sedt kunnat vara förmånligare för honom att afflytta till annan ort. Han trodde icke på detta ständiga omflyttande af synodens prästerskap. Han ansåg, att detta i många fall förorsakade oreda uti våra församlingar.

På hösten 1906 erhöll pastor Johnson kallelse till församlingen i La Porte, Ind. Den kallelsen antog han och afflyttade i januari 1907 från sitt kärvordna Monmouth. Han höll sin inträdespredikan i La Porte söndagen den 20 jan. Vid församlingens stora 50-års-jubileum, som hölls i juni månad samma år, blef han installerad. Här i La Porte tillbringade han återstoden af sin lifsdag i rastlös verksamhet. Man kan i sanning säga om honom, att han "dog i selen"; ty fastän han icke var frisk som vanligt under de senare månaderna, skötte han sitt arbete som vanligt. T. o. m. söndagen innan han reste till lasarettet, predikade han för sin kära församling.

Efter synodalmötet i Galesburg förliden juni månad besökte han oss i Monmouth ett par dagar och predikade vid ett möte. De textord, han talade öfver, voro Hebr. 4: 9, 11: "Således står en sabbatsro åter för Guds folk. Så vinnläggom oss nu att inkomma i den hvilan, på det att ingen må förfalla till samma exempel af otro". Icke anade väl vare sig han eller vi, att det skulle blifva det sista tal, han, den trogne läraren, skulle hålla till oss. Men må vi alla minnas det för att därigenom eggas till innerligare längtan efter hvilan i Gud och fruktan att någon af oss skall gå miste därom.

Den 3 juni 1886 förenades han i lyckligt äktenskap med Hanna Larson från Altona, Ill. Detta äktenskap välsignades med tre barn: döttrarna Anna och Lillian samt sonen Herman. Uti sin familj var han en tillgifven och trofast make och en kärleksfull och mild fader. Han har alltid varit begåfvad med en stark kropp och en god hälsa. Först under de senare månaderna började han lida af gallsten. På läkares inrådan genomgick han en operation vid Augustana Hospital onsdagen den 28 juni. Ingen anade, att den skulle blifva lifsfarlig. Men i trots af den bästa skötsel och vård voro dock hans krafter icke starka nog att utstå de kraf, som ställdes på dem. Han insomnade stilla och i tron på sin Frälsare på eftermiddagen den 14 juli i en ålder af 60 år, 3 månader och 29 dagar. Intill det sista hade han sin sans, och med ett himmelskt lugn och med frid i sin själ såg han framåt mot hvad Gud i sin visdom ville skänka honom. För honom var lifvet Kristus, och döden blef därför en vinning.

Sorgegudstjänst hölls i La Porte, Ind., på mån-

dagen den 17 juli, där pastorerna F. A. Bonander, H. P. Ottoson, G. Lundahl och E. H. Carlson talade tröstens ord till den sörjande familjen och församlingen. På onsdagseftermiddagen den 19 juli hölls begrafningsgudstjänst i Altona, Ill., där pastor F. A. Johnsson uppläste personalier, hvarvid han anknöt orden: "Väl, du gode och trogne tjänare, i ringa ting har du varit trogen; jag skall sätta dig öfver mycket; gå in i din Herres glädje". Pastor F. A. Gustafson talade på engelska öfver Jos. 1: 5, och pastor T. A. Conrad talade några ord öfver Hebr. 4: 9: 11. Pastorerna J. A. Hemborg och J. B. Bennett framförde hälsningar och uppläste resolutioner. Denna gudstjänst öppnades med bibelläsning och bön af pastor W. P. Anderson. En kvartett från Altona samt Hilding Matson från Monmouth sjöngo några passande sånger.

Så nedlades hans stofthydda till hvila i den lilla kyrkogården i Altona för att därifrån uppstå på uppståndelsens morgon.

Nu, jord, slut de kallnade håfvor,
slut stoftet till moderligt sköte.
Dess lemmar, de dyrbara gåfvor,
förvara till gifvarens möte.

De närmast sörjande äro utom makan och barnen en broder, hr F. O. Johnson i McPherson, Kansas, och en syster, mrs A. G. Chinberg i Orion, Ill. Herren hugsvale de sörjande med uppståndelsens hopp!

Omkring 75 personer från Monmouth hade farit öfver i automobiler för att närvara vid begrafningen och följa den älskade herden till hans sista

hvilorum. En mängd vackra blomstergärder lades på hans graf.

Så far i frid, du fridens man,
farväl, du trogne Jonatan:
gack i din Herres glädje in
och lönen för din möda finn.

Om aftonen är pust och gråt,
då vänner måste skiljas åt;
men Gud en bättre morgon ger,
då ingen gråt skall vara mer.

"Saliga äro de döda som i Herren dö härefter. Ja, säger Anden, de skola hvila sig från sitt arbete, ty deras gärningar följa dem efter". Uppb. 14: 13.

TITUS A. CONRAD.

PASTOR OLOF MORÉN.

Olof Morén.

"I Kristi sår jag somnar in,
de rena mig från synder min:
ja, Kristi död och dyra blod,
det är mitt lif, min prydnad god."

essa ord voro för den hädangångne ämbetsbrodern kära under lifvets rastlösa arbetsdag; och när det lutade mot kvällen, efter slutadt dagsverk i vingården, bekände han frimodigt:

"Därmed jag vill för Gud bestå,
när jag för domen skall framgå.
Med fröjd och frid far jag nu hän:
Guds barn här dör, dock lefver än."

Söndagsaftonen den 13 augusti kom dödsbudet. Stilla och lugnt afsomnade han efter blott en dags sjukdom. Underliga äro Herrens vägar. Hvem bland oss hade väl tänkt, att han, den liflige, lefnadsglade, ifrige arbetaren, skulle så hastigt i mannaålderns bästa dagar få hembud? Men så är det. Herren räknar icke åren. Han bereder, fostrar, skickliggör sina tjänare att gå hans ärenden, och när de hafva fullbordat loppet, kallar han dem till

hvila, vare sig arbetsdagen enligt mänsklig beräkning nått sitt slut eller ej. Och så har han nu kämpat den goda kampen och fullbordat loppet i tron på sin Frälsare. Såsom ett eko från hans dödsläger höres sista versen i den hemförlofvades älsklingspsalm:

"Nu väl, o död, du förer mig
till Gud, att lefva eviglig:
af Kristus är jag renad väl;
anamma nu, o Gud, min själ!"

Pastor Olof Morén föddes i Gladsax, Skåne, den 22 augusti 1852. Hans föräldrar voro landtbrukaren Mårten Mårtenson och hans maka, Dorothea Mårtenson. Han beskref särskildt sin mor som en varm kristlig personlighet, och hennes inflytande satte förvisso en prägel på sonens inre lif.

År 1878 emigrerade han till Amerika. Omedelbart efter sin ankomst hit reste han till Florida, där han arbetade hufvudsakligast som snickare. Vi återfinna honom därnäst som fabriksarbetare i West Haven, Conn.

Emellertid kände han sig kallad af Gud till andlig verksamhet. Med prästämbetet som mål inskrefs han år 1881 i vårt läroverk i Rock Island och ordinerades efter fullbordad seminariekurs i Minneapolis 1886.

Hans första verksamhetsfält som präst var Lemont, Ill., där han betjänade vår Betania-församling omkring sex år. Han arbetade sedan under närmare ett års tid som sollicitör för Augustana Hospital, under hvilken tid han bodde i Morgan Park. I april 1893 tillträdde han pastoratet Friends' Home, Savonburg, och Betel, Vilas, Kansas, hvilket

han betjänade till hösten 1904. Han flyttade då till Lindsborg, Kansas, särskildt i syfte, att hans barn skulle få den bästa skolbildning, som kunde stå dem till buds. För att ekonomiskt möjliggöra detta arbetade han från 1904 till 1906 för en publicistfirma med spridning af kristliga böcker. Sistnämnda år afflyttade pastor Morén till Minden, Nebr. Han organiserade Nasarets-församlingen därstädes och betjänade densamma samt Falunförsamlingen i Norman, samma stat, till 1909, då han antog pastorskallelse till Immanuels-församlingen i Portland, Me. År 1911 tillträdde han sv. luth. församlingen i Woburn, Mass., och betjänade densamma till hösten 1915, då han antog kallelse som sollicitör för vårt immigranthem i New York. Som sådan arbetade han vid sin, mänskligt sedt, förtidiga bortgång.

Pastor Morén sparade sig ej i sitt arbete. Det visste alla, som lärde känna honom. Det framgår äfven af de större företag, han genomförde i flera församlingar utom sina egentliga pastorala åligganden. Så byggde han i Lemont pastorsboställe byggde kyrka i Savonburg, ombyggde kyrkan i Vilas, byggde kyrkor i Minden och Norman och inredde kyrkan i Portland. Till flera af dessa byggnader gjorde han ritningarna, och som fackman i fråga om byggnader hade han uppsyn öfver arbetet. Vid kyrkobygget i Norman var han byggmästare, och inredningen af kyrkan i Portland utförde han med egna händer, arbetande till sent in på nätterna, blott med biträde af oerfarna ynglingar i församlingen.

Pastor Morén hörde äfven till dem af våra pastorer, som ej glömde sina studier efter ordinations-

dagen. Han ägde och brukade ett med stor omtanke utvaldt värdefullt bibliotek. Få voro de ämnen, som voro främmande för honom. Hans tankegång var dock genomgående praktisk, hvilket hans lifsarbete bäst bevisar. I minsta detalj var han systematisk, med ordning och reda i allt. Trohet var hos honom ett igenkänningstecken, ett karaktärsdrag. Hans högsta önskan var att befinnas trogen mot Gud och därmed trogen i sin Herres tjänst. De pund, han fått, använde han efter förmåga. Pastor Morén var en af dem, som förstå tidens värde. Vi ha exempelvis de senaste månaderna sett hans nit i sitt solliciteringsarbete. Han har varit i verksamhet från arla morgonstund till sen kvällstimme. Ofta hade han för brådtom att intaga sina måltider. Han arbetade den sista veckodagen af sitt lif, lördagen den 12 augusti. Följande dag, Herrens dag, tog Gud honom hem till evig sabbatsro. Han tänkte först på andras intressen, sedan på sina egna. Som ett exempel på hans osjälfviskhet må nämnas, att när en konferens, hvari han tjänade, erbjöd honom en ersättning af några hundra dollars för byggnadsarbete, han utfört i sina församlingar, brast han i gråt och mottog blott en del af den erbjudna summan. Med stort tålamod bar han de många pröfningar och bekymmer, som mötte honom under hans lefnadsdag.

Pastor Moréns sol dalade hastigt. Efter afslutadt dagsarbete lördagen den 12 augusti reste han från De Kalb till Aurora i tanke att stanna där öfver söndagen. Vid ankomsten till Aurora kände han sig så sjuk, att han bestämde sig för att resa hem. Vid hemkomsten led han svåra smärtor och

förklarade för sin familj, att döden var nära. Hans sjukdom tycktes bestå i ett akut hjärtfel, som kanske stod i samband med en olyckshändelse, hvilken förliden november lade honom på sjuksängen. Han hade fullt medvetande till det sista, förklarade sig färdig att möta sin Gud och bestämde om sitt hus. Sent på söndagsaftonen hvilade han lugnare och med mindre smärtor, och läkaren tänkte sig en möjlighet, att han kunde tillfriskna, då helt plötsligt den flämtande lifslågan slocknade. "I Kristi sår jag somnar in", var en af hans älsklingspsalmer. "I Kristi sår", i tro på Guds barmhärtighet i Kristus Jesus, slöt han sina ögon i den sista, tunga sömnen i en ålder af endast 63 år, 11 månader och 22 dagar.

Pastor Morén förenades 1884 i ett lyckligt äktenskap med sin efterlämnade, sörjande maka, fru Hedvig Morén, f. Anderson. Äktenskapet välsignades med sex barn. Af dessa ha tre redan gått öfver gränsen. De tvenne äldsta sönerna, Theodore och Milton, samt dottern Naomi äro lämnade kvar, en hjälp och tröst åt den beprövade modern. För den sörjande familjen är det en lisa i smärtan, att maken och fadern lyckligt hann hem till de sina att där i kretsen af älskade medlemmar få tillbringa sin sista dag på jorden och af dem betjänas ända in i döden.

Vår Herre Gud, som upptog och bevarade vår hänsofne broder i sin nåd och till herdetjänst i Kristi rike, och som af de sina fordrar blott, att de skola vara trogna, har säkert välkomnat honom till fadershuset med de många boningarna. Vi tycka oss se den välkomnande, jublande skaran möta den bärgade själen, och är det ej, som hörde

vi i anden den ljufva hälsningen till vår broder: "Du gode och trogne tjänare, i en ringa ting har du varit trogen. Jag skall sätta dig öfver mycket. Gå in i din Herres glädje".

Gud skänke oss en hvar till sist en salig hädanfärd af nåd och för blodets skull!

Begrafningshögtidligheterna höllos onsdags e. m. den 16 augusti från Bethlehemskyrkan, hvarest den aflidne brodern med familj varit medlem sedan förra året. Efter bibelläsning och bön af pastor J. Jesperson, predikade Illinois-konferensens ordförande, dr M. C. Ranseen, med Dan. 12: 13 såsom text. Dr V. H. Hegström uppläste därpå den aflidnes personalia, och församlingens pastor, G. S. Ohslund, uppläste resolutioner, affattade af Södra Chicago-distriktet och af Bethlehemsförsamlingen i Chicago. Skön orgelmusik presterades af fru pastorskan Hegström samt tvenne tilltalande solosånger af teol. stud. C. O. Boström. Pastor V. Carlson från Omaha, en ordinationskamrat till den aflidne ämbetsbrodern, ledde i bön, hvarefter akten i kyrkan afslöts med begrafningsmässan, som sjöngs af pastor J. A. Landin, hvarefter välsignelsen uttalades af pastor C. J. Johnson. Ej mindre än 16 pastorer voro närvarande i kyrkan.

Jordfästningen skedde i Oak Hill grafgård, förrättad af pastor G. S. Ohslund, biträdd af distriktets pastorer. Såsom bärare tjänade pastorerna F. A. Bonander, G. K. Stark, C. J. Johnson, J. N. Brandelle, Oscar Nelson och J. Jesperson.

Hvile han så i frid till uppståndelsens morgon!

G. S. O.

A. E. Johnson.

Söndagen den 25 juni kl. 9 f. m. 1916 behagade det Herren Gud att i sitt allvisa råd hemkalla pastor A. E. Johnson. Den yttre ramen af hans lif ter sig sålunda: Pastor Johnson föddes den 15 december 1868 i Galesburg, Ill. Efter fullbordade studier vid Augustana College och teologiska seminarium prästvigdes han vid Augustana-synodens årsmöte i Moline, Ill., den 6 juni 1897 på kallelse till Attica-Danville-pastoratet, Ind. och Ill. Under sin prästerliga verksamhet har han sedermera betjänat församlingarna i Marion Hill, Kansas, Fairfield, Iowa, samt Manor och Austin, Texas. Den 5 juni 1894 ingick han i äktenskap med fröken Mildred Hammar, hvilket äktenskap Gud välsignat med fyra barn, nämligen tre söner, Lambert Bernhard, Frank Leslie och Lowell Hammar, samt dottern Frances Karin.

En svårartad halsåkomma, som nödvändiggjorde en operation, verkade menligt på hans talorganer. Till följd härutaf fann han det bäst att sluta med aktiv pastoralverksamhet och har under de senaste sju åren tjänstgjort såsom "deputy clerk" uti Travis county, Texas. Här såväl som under sin pastorala verksamhet ådagalade han nit och trohet. Han var därför älskad och respekterad.

PASTOR A. E. JOHNSON.

Uti sitt umgänge med människor var pastor Johnson alltid en broder, och därför sörjes han icke blott af familjekretsen och tvenne bröder, utan äfven af en stor vänkrets. I sin pastorala verksamhet var han allvarlig och enkel. Hans predikningar voro alltid väl förberedda och texttrogna; hans tillämpningar voro undervisande och praktiska. Inför sina åhörare sökte han alltid att måla den korsfäste Frälsaren. Pastor Johnson höll sin sista predikan uti Gethsemane-församlingens i Austin, Texas, kyrka. Denna kraftiga predikan öfver ämnet: "Pauli vittnesbörd om Kristus" kunna vi aldrig glömma. Ett utaf de förnämsta dragen, som bör finnas hos hvarje trogen herde, fanns uti den hädangångnes lif — *ödmjukhet.*

Af naturen var pastor Johnson rikt begåfvad med artistiska anlag, hvilka framträda i de träffande akvareller, som han under de sista lefnadsåren målade.

Begrafningsgudstjänst hölls kl. 2 måndagseftermiddagen den 26 juni uti den svenska lutherska Gethsemane-kyrkan i Austin, Texas. Dr J. A. Stamline predikade på svenska öfver texten i Upp. 14: 13 och pastor Gideon Olson på engelska språket öfver profeten Jesajas 51: 11. Såsom solosång sjöng fru Wm. Limberg den sköna sången: "One Sweetly Solemn Thought". Vid jordfästningen sjöng Austin-distriktets pastorer på ett mycket tilltalande sätt sången: "Närmare, Gud, till dig".

Så har denne Kristi stridsman fått skiljas hädan till det hem, som han efterlängtade, till sin Faders hus, där "Gud skall aftorka alla tårar från deras ögon, och döden skall icke vara mer, icke heller

sorg, icke heller gråt, icke heller värk, ty det första är förgånget" (Upp. 21: 4).

Frid öfver hans minne!

GIDEON OLSON.

Gustaf Anderson.

Föremålet för denna dödsruna föddes i Varnum, Sverige, den 1 febuari 1868. Tidigt bäddades hans moders graf, men då fadern, Anders Andersson, ingick äktenskap för andra gången, fick den lille Gustaf åter moders ömma vård.

Till barndomshemmet kom nu en syskonkrets af tre bröder och fyra systrar.

Den lille Gustaf gick i folkskolan, konfirmerades och emigrerade till Amerika, där han landsteg i Boston, Mass., den 16 augusti 1885, fyra dagar innan hans nu sörjande maka föddes.

Kosan ställdes till Illinois, där han tillbragte några år i grufarbete, innan han 1890 lät inskrifva sig bland de nyanlända studerandena vid Augustana College.

Från den tiden minnas vi honom såsom en stilla, arbetsam, ihärdig och vetgirig yngling. Något till åren kommen, fann han vägen till kunskapens tempel ganska knagglig ibland, men aldrig tappade han modet. I besittning af förmågan att allt som oftast se saken från den komiska sidan, gick det framåt, och han vann vänner.

Man såg honom sällan ibland de i idrott in-

PASTOR GUSTAF ANDERSON.

tresserade, men vid morgonbön, i skolsalen och i kyrkan om söndagarna saknades aldrig Gustaf Anderson.

År 1897 tog han studentexamen samt tjänade därefter under två år såsom skollärare och pastorsbiträde samt studerade vid Chicago Theol. Seminary. Hösten 1899 inskrefs han i seminariet, och i juni 1902 prästvigdes han i Ishpeming, Mich., på kallelse till församlingarna i Wilkes-Barre och Sugar Notch, Pa.

Dessa församlingar tjänade han troget tills hösten 1910, då han den första söndagen i september predikade inträde i Zions-församlingen, Brooklyn, N. Y.

Såväl här som i Wilkes-Barre sökte han få kyrkoegendomen i bästa möjliga skick och tillsåg att allt ordnades efter lutherskt mönster. Han uttalade vid flera tillfällen sin förvåning öfver att man kunde förstöra annars vackra kyrkor med osmakliga konstalster. Under tjänstetiden byggdes i Wilkes-Barre en ny ändamålsenlig kyrka. I Brooklyn vidtogos grundliga reparationer på kyrkan och ordnades med ett ypperligt prästhus.

Lika mån var han om att allt skulle tillgå ordentligt i församlingen. Han klagade ibland öfver den slapphet och liknöjdhet för eget och andras väl, som nu är så allmän bland vårt svenska folk. Den, som så tydligt uttalar sina tankar, stöter ibland på patrull, men den sanningsälskande värderar denna äkta svenska uppriktighet, som sjunger ut, hvad man tänker.

Pastor Anderson älskade sina böcker och studerade sitt Nya testamente flitigt. Nu senast

var han i gång med ett systematiskt studium af Hebréerbrefvet, och vid hans död fanns boken uppslagen vid Hebréerbrefvets 6 kapitel.

Den 7 okt. 1914 förenades pastor Anderson i äktenskap med Emily S. Johnson. I det sköna och välordnade hemmet fann han jordisk lycka och sällhet, och trogen vakt höll han rundt hyddan. Två af lifvets lyckligaste år svunno hastigt, och idyllen slutar i tragedi.

Lilla Grace Dorothy kom till hemmet fredaden 18 aug., påföljande fredag träffades fadern af slag, och fredagen den 1 september kom döds ängeln.

Tisdags e. m. den 4 sept. skedde jordfästningen, då konferensens vice ordf., dr Mauritz Stolpe, och rektor P. Froeberg predikade. Jordfästningen skedde i det sköna Greenwood Cemetery, där stofthyddan nu hvilar i förväntan på uppståndelsens eviga morgon.

J. Alfr. Anderson.

Fru C. M. Ryden.

Fru pastorskan C. M. Rydén fick icke länge stanna kvar i tidens vedermödor efter hennes mans hädanfärd. Pastor Rydén afled den 17 september 1914 (se minnesrunan i Korsbaneret för år 1915) och fru Rydén den 30 mars 1915 i en ålder af 88 år, 1 månad och 27 dagar.

Fru Sophia Rydén (född Ljungren) var född i Ljungby församling, Jönköpings län, där hon ingick i äktenskap med C. M. Rydén 1853. Makarna utflyttade till Amerika 1868 och bosatte sig i Whitehall, Mich. Sedan pastor Rydén inträdt i pastorsämbetet, fick han sin längsta och sträfsammaste tjänstetid i Bernadotte-församlingen, Minn. Här delade de med församlingen nybyggarelifvets alla försakelser och umbäranden. Från Bernadotte utflyttade de till ett missionsfält på Stilla hafs-kusten, men fru Rydén trifdes ej där. Efter återvändandet till Minne-

sota betjänade de flera platser, där det gällde grundläggningsarbete. Få prästfruar i Augustanasynoden hafva delat en pastorsfamiljs försakelser som hon.

Det var icke heller mycken ro på deras höga ålders dagar med afseende på flyttningar. De beredde sig ett ålderdomshem i Bernadotte, men då deras barn flyttade därifrån, ville de gamla ej längre bo där. Någon tid beboddé de ett eget hem i Lafayette, men så kunde de icke bo där ensamma. Omsider byggde de sig ett litet hem på deras sons, Edward Rydéns, tomt i North Branch. Detta hem fick aldrig pastor Rydén bebo, ty han fick hembud, innan det jordiska hemmet blef färdigt, och blott en kort tid beboddes det af hans efterlämnade maka.

Fru Rydén hade en full trosvisshet på Guds ord och löften. Hon var synnerligen intresserad i läran om det tusenåriga riket, och ofta plägade hon säga, att hon på grund af sin höga ålder troligen icke fick upplefva den saliga tiden, som hon trodde vara mycket nära. Nöjd med Guds ledning, sade hon ofta: "Må det ske som Herren vill, blott jag får en salig hädanfärd och får ingå genom portarna till den nya staden."

De gamla använde sin ålders dagar med mycket läsande af Guds ord och psalmsång. Fru Rydén sjöng själf ofta och ville gärna höra andra sjunga sången "Bergen må vika och högarna falla..." (Heml. Sång 307).

De gamla hvila i familjegrafven i North Branch, Minn. De hafva gått till ro i hög ålder, mätta af lefvande. Efterlämnade barn och barnbarn lägga en tacksamhetens minnesgärd på deras graf.

CARL A. HEMBORG.

Fru Anna Johanna Ahlquist.

Fru Anna Johanna Ahlquist (f. Lagergren) föddes i Hallands län, Sverige, den 19 april 1852. Hon döptes och konfirmerades i svenska kyrkan. Tidigt blef hon rörd af Guds ord och kom till medveten tro och lifsgemenskap med sin Herre och Frälsare. I hennes ungdom och uppväxt voro väckelser och andliga rörelser allmänna nästan öfver hela Sverige, och många gåfvo sina hjärtan åt Herren. Denna innerliga tro och lefvande gemenskap med Gud bibehöll fru Ahlquist hela lifvet igenom. Ofta i enskildt samtal ledde hon sitt tal in på det andliga området. För henne var lifvet i Gud hufvudsaken, det som mest intresserade henne. Hennes hjärta var hos Herren, och därför talade hennes mun ofta om honom. En af hennes ungdoms- för att icke säga barndomsvänner hade börjat studera i Sverige. Han ämnade bereda sig till det heliga predikoämbetet.

Detta var L. P. Ahlquist, numera teologie doktor och pastor i Nazareths-församlingen i Wilcox, Pennsylvania. Han hade vunnit den unga Annas kärlek, och hon hade lofvat att blifva hans brud. Då omsider Ahlquist fann det lämpligt att utvandra till Amerika att där fullborda och afsluta sina studier, för att sedan ägna sin tid och sina krafter åt de utvandrande svenskarnas tjänst inom Augustana-synoden, gaf hon sitt samtycke därtill och lofvade att komma med. Så snart den unge studenten blifvit prästvigd och fått ett pastorat, blefvo de förenade i det heliga äktenskapet. Deras bröllop stod den 4 juli 1875. Det första pastoratet, som de kommo till, var i Nebraska. Denna stat var på den tiden föga bättre än en stor ödemark. Det var nybyggarelifvet med gräshoppor, torfhus, oxskjuts och andra ekonomiska egendomligheter, som nu för oss äro helt främmande. Dessa förhållanden voro säkerligen också ganska pröfvande för det unga prästfolket, som fått sin hufvudsakliga fostran i Varberg, Halland, som nog stod långt framom Nebraska i såväl ekonomiskt som sociellt hänseende vid den tiden. Emellertid, verksamheten i Nebraska blef icke synnerligen lång för den unge pastorn. Det nästa fältet blef Marshalltown, Iowa. Icke heller här stannade dr Ahlquist länge, utan flyttade med sin familj snart till Portland, Conn. Där tillbragte familjen nitton år. Där, i själfva hjärtat af det sköna New England, kände dessa hallänningar sig mera hemma än i den stora vilda västern. Här gåfvos också rika tillfällen att tjäna Herren och församlingen. Portland är moderförsamlingen icke blott i Connecticut, utan nästan i hela New

England. Ifrån denna plats flyttade våra landsmän till alla andra städer och byar, hvarest de nu finnas i talrika skaror. I Portland fingo de sin första kyrkliga fostran i detta land. Där lärde de genom dr L. P. Ahlquist och hans trogna maka känna Augustana-synoden, den svenska lutherska kyrkan i Amerika. Efter nitton år flyttade fru Ahlquist med sin make och sina barn till Wilcox, Pa. Där tillbragte hon de sista tretton åren af sitt lif. Äfven Wilcox var ett slags moderförsamling. Från denna lilla stad i västra Pennsylvania hafva svenskar flyttat till nästan alla platser i denna del af New York-konferensen. Äfven här stod fru Ahlquist trogen vid sin mans sida i det kyrkliga arbetet och utöfvade ett stort inflytande i församlingen och samhället. Hon var ett skönt exempel på en from maka, moder och församlingsmedlem.

Under årens lopp hade hon blifvit moder till tolf barn. Tre af dem hade dött i unga år, men nio växte upp och nådde mogen ålder, innan modern fick sluta sin skiftesrika och betydelsefulla jordevandring. Den yngste var redan gift. En bland de äldre, Abel, hade flera år varit en trogen herde i Herrens församling. Alla de andra hade artat sig väl och voro en glädje för modershjärtat.

Under flera år hade fru Ahlquists hälsa varit klen. Under mer än sex år led hon af den obotliga sjukdomen "diabetes." Ofta hade hon sväfvat mellan lif och död. I augusti 1915 kände hon sig så stark, att hon kunde resa till sin son, pastor Abel Ahlquist, i Pontiac, R. I. Hon vistades där till den 20 oktober och syntes starkare, då hon kom hem, än då hon reste bort. Men redan den

21, eller dagen efter hennes hemkomst, tilltog sjukdomen, lunginflammation tillstötte, och den 23 oktober kl. 9:55 e. m. utandades hon sin sista suck. Den frigjorda anden lämnade den bräckliga stofthyddan och fördes af Guds änglar till paradiset. Hennes åldriga moder, som länge haft sitt hem hos henne, hennes trogne, sörjande make, hennes tre döttrar och sex söner omgåfvo hennes dödsläger.

Begrafningsgudstjänst hölls i Wilcox, Pa., den 26 okt. Stor var sorgen, och hela Nazareths-församlingen visade sitt djupa deltagande med de sörjande. Samma dag på aftonen reste dr Ahlquist och sönerna Axel, Abel, Carl och Elis med den kära stofthyddan till Portland, Conn. Där i den kyrkogård, som Ahlquist själf utvalt och invigt till ett de dödas hvilorum, jordfästes fru Ahlquist den 27 oktober. Den kära församlingen i Portland visade sitt stora deltagande, och så gjorde pastorerna i såväl New York- som New England-konferenserna, ja, i hela synoden.

Så hvile nu den redliga, fromma fru Ahlquists stoft i sin vigda grift, men hennes ande är hos Gud och hennes minne lefver bland oss.

L. H. Beck.

Fru Maria Charlotta Lindberg.

Så hette hon, öfver hvilken vi nu ville rista en minnesruna. Då minnestecknaren varit bekant med fru Lindberg från hennes barnaår, kan han intyga, att hon var ett älskligt barn, en konfirmand, som gärna hörde och lärde, en dygdesam ung kvinna, verksam inom församlingen och trogen med alla sina gåfvor till församlingens väl. Af en sådan ung kvinna kunde det ej annat blifva än en huld maka, god moder och en föresyn i församlingen. Hon blef ock allt detta. Det är fåfängt att förklara orsaken, hvarför ett så nyttigt lif skulle ändas så snart, ja, då hon syntes så väl behöfvas. Men då vi veta, att Gud icke gör några misstag, så få vi ödmjukt böja oss under hans vilja och säga, om än under tårar och smärta: "Ske din vilja."

Fru Lindberg föddes i Skee socken, Bohuslän, Sverige, den 4 april 1868. Föräldrarna, Immanuel och Gustafva Olson, kommo till Amerika året 1873 och lilla Maria var med. Familjen bosatte sig i Marinette, Wis. Där fanns icke då någon svensk luthersk församling, hvilken brist de fromma föräldrarna djupt kände. Men 1875 stiftades den sv. ev. luth. Zions-församlingen därstädes, och denna familj blef en af de första att vara med härom.

Söndagsskola kom till stånd, och Maria var en af de första medlemmarna uti densamma och blef så småningom orgelnist och lärarinna. 1884 blef hon konfirmerad. Det enskilda samtal konfirma-

tionsläraren hade med henne, strax innan hon skulle aflägga sina trohetslöften, glömde hon aldrig, det blef minnesord för hela lifvet. Maria blef på grund af sin musikaliska begåfning en god hjälp i ungdomsföreningen och längre fram en nyttig hjälp i kvinnoföreningen. Pastor P. M. Lindberg blef församlingsherde för Zion i juni 1889, och den

29 augusti samma år förenades han med miss Maria Olson i ett lyckligt äktenskap, som förblef lyckligt till makans hemförlofningsstund. Att blifva prästfru i sin egen hemförsamling är nog ingen lätt uppgift, men fru Lindberg blef mycket afhållen i församlingen, äfven sedan hon intagit en sådan betydande ställning.

Vid nyåret 1891 flyttade dock familjen från det kärvordna Zion. Pastor Lindberg hade blifvit kallad till professor i kristendom vid Augustana College i Rock Island, Ill. Det blef nu nya erfarenheter. Det var nu icke längre blott allmogefolk, den unga frun fick vistas ibland, utan lifliga studenter och en kår af lärda män och kvinnor, som utgjorde professorsfamiljerna vid läroverket. I åtta år och sex månader vistades hon i denna omgifning, stilla, anspråkslös och en trogen Herrens tjänarinna. Hon bestod profvet och vann många sanna vänner bland dem, som haft goda förmåner i ungdomens dagar och inhämtat humanistiskt vetande. Hjärtats ädelhet föraktas icke af någon, men uppskattas och erkännes af alla, som äga förstånd, känsla och vidsynthet. Därför blef ock fru Lindberg icke blott högaktad som professorsfru, utan älskad som en ädel kvinna.

Men det växlar i lifvet för oss alla och icke minst för en prästfamilj. Immanuels-församlingen måste kalla två gånger, innan hon kunde få denne lärare från vår gemensamma skola i Rock Island. Det var icke lätt att slita sig från det arbete, pastor Lindberg nu grundligt satt sig in uti, men i augusti 1899 flyttade familjen Lindberg till Omaha, Nebr., för att upptaga det maktpåliggande arbetet uti en stor församling uti en större

stad. Men då man blir förvissad om Guds vilja, så går man i Herrens kraft och väntar hans välsignelse. Fru Lindberg hade nu en betydlig familj, som kräfde hennes alla krafter, omtanke och moderliga vård. Men snart var hon älskad och afhållen af Immanuels-församlingens medlemmar, och hennes trohet mot hemmet uppskattades högt. Hon var naturligtvis med i kvinnoföreningar o. s. v., ty huru kunde hon lefva utan att deltaga med i församlingsarbetet, så långt tid och krafter räckte till. Hon var och förblef en aktad och älskad prästfru.

Att slitas ur denna stora vänkrets bland unga och gamla, små och stora, var ingen lätt sak. På sommaren 1906 hade pastor Lindberg af Augustana-synoden blifvit kallad som föreståndare för synodens diakonissanstalt i Omaha.

Alltså ett helt nytt arbete igen. Men då Gud nödgar, måste man gå, och så kände pastor Lindberg det. Den 1 jan. 1907 flyttade familjen ut till diakonissanstalten för att öfvertaga ledningen af detta så betydelsefulla arbete. Var det en förlust att lämna en stor, väl ordnad församling, så blef det ock en vinst att så få helt gifva sig i barmhärtighetens tjänst. Och fru Lindberg såg sin nya ställning i det rätta ljuset. Alla vid anstalten älskade den saktmodiga husmodern i föreståndarens hem. — Hvilken sorg och bestörtning, då budet kommer: fru Lindberg är icke mer! Jag kan icke beskrifva den sorg, som grep hela anstalten och spred sig inom Immanuels-församlingen och bland alla dem, som en längre eller kortare tid varit bekanta med fru Lindberg. Efter tio dagars svårt lidande insomnade hon den 16 febr.

1916 kl. 9:30 f. m. i en ålder af 47 år, 10 månader och 12 dagar. Begrafningsgudstjänst hölls den 19 februari, i hemmet kl. 2 e. m., där pastor P. Peterson läste Guds ord och ledde i bön, och kl. 3 i Immanuelskyrkan. Kyrkan var fullpackad med sörjande vänner. Pastor F. A. Linder höll en kort predikan på svenska med text och ämne: "Maria har utkorat den goda delen", och uppläste personalier. Nebraska-konferensens president, pastor C. F. Sandahl, höll tal på engelska, pastor Emil Chinlund läste en del telegram och bref, som kommit till de sörjande från när och fjärran, psalm- och solosång förekom, allt så stämningsfullt och gripande. Så fördes stoftet till griftero i Forest Lawns vackra kyrkogård. Alla närvarande pastorer deltogo med att läsa passande bibelverser, och pastor Linder förrättade jordfästningen. Hvile hon i frid till uppståndelsens morgon.

Makarna Lindbergs äktenskap välsignades med tolf barn. Af dessa fingo tre redan i sin späda barndom flytta hem till det himmelska fadershuset. Utom maken och de nio barnen, Hildur Amanda, Ellen Alida, Carl, Victor, Junice, Maria, Signe Evelyn, Alvin och Harold Benjamin, var ock vid båren en syster, fru M. Frykman, maka till pastor Frykman i Gibson City, Ill., och en broder Samuel Olson, bosatt i Marinette, Wis.

Till slut — en trogen, öm och kärleksfull maka, en omtänksam, god och självuppoffrande moder, en ödmjuk, from och bibeltrogen kristen har Herren hemförlofvat till den himmelska glädjen. Hennes lifsgärning, i stillhet och anspråkslöshet utförd, hör till de trons och kärlekens frukter, som förblifva.

F. A. Linder.

Fru. C. O. Forsberg.

Det var nära 10 år, sedan vår förste missionär hade landstigit i Kina. Arbetskåren hade ökats, så att vi voro 32 till antalet. Mången gång hade sjukdom förekommit bland en del af kamraterna, ibland af rätt allvarlig art. Men alla hade tillfrisknat. Det var inte fritt, utan att några af oss började undra, hvem som skulle bli den förste att tagas ifrån arbetet. Vår undran varade icke så länge. Där står nu utom staden Hsuchow, vår första station, på det nyligen köpta skollandet, en mindre grafsten, som talar om för oss, att där hvilar stoftet efter fru C. O. Forsberg. Ett litet stycke från denna graf ligger en liten landbit, som är afsedd för be-

grafningsplats, och många grafkullar vittna om att ej så få hedningar där funnit sitt hvilorum. När man står där och ser denna syn, kan man ej annat än göra en jämförelse. Där ligga de, som hafva gått in i evigheten utan något grundadt hopp, där åter en, som dog i tron på sin Frälsare.

Hr och fru Forsberg kommo till oss hösten 1913. Många hinder hade de öfvervunnit, innan de kommit så långt. Napoleon sade ju: "Det finns inga Alper", då han ville till Italien för att strida. Det låg äfven något af Napoleons viljekraft i fru Forsbergs karaktär. Det har berättats för mig, att de hade hyrt hus och voro färdiga att ingå äktenskap i Moline, Ill., då de helt plötsligt blefvo intresserade i missionen. Intet fick då ställa sig i vägen för denna högre kallelse. Äktenskapsförbundet uppsköts, och de gingo till Luther College, Wahoo, Nebr. Detta bestämda karaktärsdrag märktes äfven på fältet. Språket måste hon lära, och hon arbetade flitigt med detsamma på bestämda stunder. Att fara till bergen under den heta tiden ansåg hon snart sagdt som tidsfördrif. Då var hon ute i byarna, sålde böcker och samtalade med kvinnor och barn om det enda nödvändiga. Hon var särskildt intresserad i barn, och dem arbetade hon mycket med. Hvad hon fick på sin lott att göra, det gjorde hon med besked. Då de flyttades till Hsuchow hösten 1915, på det att hr Forsberg skulle kunna taga hand om byggnadsarbetet och affärerna där, gladde hon sig mycket öfver det arbete, hon skulle få utföra bland kvinnor och barn i byarna däromkring. Att gå eller åka på kärra var allt för saktfärdigt för en sådan ifrig natur, och därför hade hon tidigt

skaffat sig en cykel, och stark som hon var, blickade hon framtiden an med glada förhoppningar.

Men Gud hade bestämt annorlunda. Året efter det de kommit ut blefvo både hon och hennes man bitna af en galen hund. Dr Lindorff, som då stannade i Honanfu, insåg strax faran och gjorde allt han kunde för att hjälpa dem i medicinsk väg, under det han skref bref för att höra efter, om där fanns något institut i Kina, som kunde behandla sådana sjukdomar. Han lyckades slutligen att finna ett sådant i Shanghai, men innan de kommo dit för att blifva behandlade, hade tidsgränsen för sådan behandling öfverskridits, och utgången var oviss. De togo ändock kuren, och detta torde vara orsaken till att hennes plågor voro jämförelsevis lindriga vid hennes död.

Det blef bestörtning i alla läger, då dödsbudet kom. Vi skulle ju just fira 10-årsfest, och här kom ett bud, att en af vår krets var död. Ett dödsbud väcker i allmänhet förstämning och eftertanke. Så ock här. Gud har alltid en afsikt med sina handlingar, och hans vägar äro alltid goda. I denna förvissning böjde vi oss under hans mäktiga hand. Men där borta i det främmande landet hvilar nu stoftet af en, som gaf sitt lif för kineserna. Gud välsigne hennes minne!

A. E. Trued.

Fru Anna J. Scholander

Fru Scholander föddes i Drängseryd församling, Halland, Sverige, den 7 december 1869. Vid sex års ålder åtföljde hon sin moder och en broder till Köpenhamn, Danmark. På våren 1887 reste hon i sin moders sällskap till Amerika och bosatte sig i Omaha, Neb. Den 22 juni 1890 förenades hon i äktenskap med pastor C. E. Scholander. Hon blef moder åt tolf barn, af hvilka fyra dogo i späda år. Familjen bosatte sig år 1894 i Cherokee, Iowa, och ingick såsom "charter members" i den svenska lutherska församling, som stiftades därstädes år 1896. Fru Scholander verkade nitiskt tillsammans med sin man för församlingens väl, men på samma gång var hon också angelägen att få tillgodogöra sig de andliga förmåner, som i församlingen gifvas.

År 1912 flyttade familjen till Clarkfield, Minn., då pastor Scholander antagit kallelse till därva-

rande lutherska församling. Sedan år 1913 har fru Scholanders hälsa alltmer försämrats. I september 1913 undergick hon en svår operation för kräfta. För en tid sedan syntes hon blifva bättre, men i januari 1915 var en andra operation nödvändig. Skadan var dock obotlig. Men hon tog allt som en skickelse af Gud och bar sitt lidande med kristligt tålamod. Alltför tidig synes oss hennes bortgång, men själf var hon innerligt nöjd att få sluta detta sitt jordiska lif och beredd att följa sin Frälsare, då hon den 23 oktober 1915 hemförlofvades i en ålder af 45 år, 10 månader och 16 dagar.

Hon sörjes närmast af maken samt åtta barn, en åldrig moder, en broder, dessutom af släkt i Alta, Iowa, och i Warren, Oregon, samt för öfrigt af en stor vänkrets.

Fru Scholander har delat ljuft och ledt med sin man under alla lifvets växlingar. Hon var alltid glad, spred solsken bland alla, med hvilka hon kom i beröring, och var älskad af alla.

Begrafningsgudstjänst hölls tisdagen den 26 oktober i svenska lutherska Ebenezer-församlingens kyrka i Clarkfield, Minn., i hvilken pastorerna C. A. Lindahl och N. W. Swenson deltogo. Därifrån fördes enligt den aflidnas önskan stoftet till Cherokee, Iowa. Sorgegudstjänst hölls därstädes i den svenska lutherska Bethlehemskyrkan, som leddes af pastor J. P. Nordström. Pastor N. J. Lundahl från Alta och pastor K. W. Holmberg från Pomeroy deltogo äfven med i gudstjänsten. Under det sången: "Närmare, Gud, till dig", sjöngs, vigdes stoftet till griftero i familjens grafplats på den naturskönа grafgården i Cherokee,

där makarnas hänsofna barn också hvila. Så blef hennes önskan i allo uppfylld. Frid öfver hennes minne!

O, huru stilla
slumra de saliga!
Kring deras vårdar
sväfvar min trötta ande.
Ljuflig är hvilan
djupt under mullen,
dit till förvandling
de fredligt sänkas.

C. E. S.

Fru Matilda Edman,

född Bergquist.

Hon föddes i Bellö församling af Jönköpings län, Sverige, d. 5 maj 1859 och blef döpt i densamma. Hon kom till Amerika 1867. Familjen Bergqvist bosatte sig i Henry county, Illinois, på en plats, nu kallad Ophiem, hvarest två hennes systrar ännu bo. Hon har varit i äktenskap förenad med undertecknad sedan den 17 december 1884, en trogen, snäll och tillgifven maka, älskad och afhållen af alla, med hvilka hon kommit i beröring på de olika platser, där vi bott. Hon sörjes och saknas af mig, hennes efterlämnade make, och barnen Gustaf, Regina och Ester. Vår förstfödda dotter Aurelia är allaredan hemma hos Gud. Min maka afled här i hemmet i Ophiem, efter en svår och långvarig sjukdom, den 27 augusti 1916. Den i all sin enkelhet högtidliga begrafningen förrättades af pastor J. A. Hemborg från

New Windsor, assisterad af pastor U. Ronnquist från Swedona, den 30 augusti. Nu hvilar hon i Ophiems lilla vackra kyrkogård bland nära släktingar och vänner till uppståndelsens morgon.

Texten vid begrafningen var 2 Tim. 4: 7—8: "Jag har kämpat den goda kampen, jag har fullbordat loppet, jag har bevarat tron. Härefter är mig förvarad rättfärdighetens krona, hvilken Herren, den rättfärdige domaren, skall gifva mig på den dagen, men icke blott åt mig, utan ock åt alla, som älska hans tillkommelse." Sv. ps. 471: 4—6; 484: 2—4.

L. A. Edman.

Theodor Freeman.

Theodor Freeman, hvars bild åtföljer denna teckning, var en af de mest ansedda bland våra landsmän i Chicago. Han föddes i Harstads församling, nära Göteborg, den 23 december 1847 och kom till Amerika vid 21 års ålder. De tre första åren här i landet arbetade han på en farm nära Hoopeston, Ill., och kom till Chicago 1871. Sedan han där arbetat någon tid för andra, påbörjade han egen affär och tillvann sig snart genom sin affärsskicklighet, redbarhet och sitt vänliga tillmötesgående allas aktning och förtroende och blef så småningom en af de mest framgångsrika affärsmännen på Chicagos nordsida.

Mångårig medlem i styrelsen för the State Bank of Chicago var han ock vid tiden för sitt frånfälle den ende, som var kvar af dem, som tillhört denna institution från dess början. Som ett bevis på det allmänna förtroende, Freeman åtnjöt, kan äf-

ven nämnas, att han 8 år var kassör för "the Lincoln Park Commission."

Kort efter sin ankomst till Chicago anslöt sig Freeman till den sv. luth. Immanuels-församlingen därstädes och tillhörde densamma mer än 25 år, hvarefter han med familj förenade sig med engelsk luth. Messias-församlingen i Lake View.

Freeman var varmt tillgifven vår lutherska kyrka och intresserade sig icke blott för lokalförsamlingen, han tillhörde, utan äfven för samfundet och dess verksamhet i sin helhet. Han var ofta med som ombud vid våra kyrkomöten, och, ehuru han vid dryftningen af förekommande frågor var fåordig, var dock ingen mera intresserad och uppmärksam än han. Rikt utrustad såväl å hufvudets som hjärtats vägnar, ägde han en omdömesförmåga, väl värd att taga hänsyn till.

För den kristliga barmhärtighetsverksamheten var Freeman varmt intresserad och uppoffrade därför både tid och penningar, härvid iakttagande Jesu ord att icke låta vänstra handen veta, hvad den högra gör. Icke mindre än 27 år var han kassaförvaltare för Augustana Hospital och bidrog i vissa fall kanske mer än någon annan till att denna inrättning kom till stånd och blef hvad den nu är.

I 42-årigt lyckligt äktenskap förenad med den efterlämnade makan, ägde han med henne 5 söner och en dotter, hvilka djupt deltaga med den älskade modern i sorgen och saknaden öfver den oersättliga förlust, som drabbat det gamla hemmet, och som särskildt för henne är så kännbar. Äfven 8 barnbarn räknas bland dem, som sörja och sakna den käre hänsofne. Det hem, som Freeman

och hans maka upprättat och förestått, var, så vidt detta kan sägas om ett jordiskt hem, ideellt, ett gästfritt evangeliskt-lutherskt hem, och barnen, som där uppfostrats, synas alla vandra i förädrarnas fotspår.

Trots sin rika begåfning och stora ekonomiska framgång, var Freeman enkel och anspråkslös. Han erkände, att hvad han var och de framgångar, han rönt, voro frukter af Guds välsignelse, och att han därtill var helt ovärdig. Och i stället för att söka framskjuta sig själf och göra anspråk på erkännande var han ödmjuk och tillbakadragen. Ärlig och uppriktig i görande och låtande, väntade han ock att andra med kristliga anspråk skulle vara detsamma, och kunde ej fördraga hyckleri och öfvermod. Godmodig och vänlig samt utrustad med stort förstånd och en viss humoristisk anläggning, var han i sitt umgängessätt mycket imponerande. Freeman var en mycket pålitlig vän och en af de få i denna värld, åt hvilka man med förtroende kunde anförtro sig.

Ehuru ingen viss tid kan uppgifvas, då Herren med sin nåd fick genombryta hans sinne och föra honom till medvetet troslif, tro vi dock, att Freeman var en af de i anden fattige, som fått utbyta jordelifvet mot den eviga hvilan. Det gudomliga nådeverket utfördes hos honom stilla, och hans andliga erfarenheter voro djupa. Han lefde ett förtroligt lif med Herren, och tacksam för det myckna goda, han åtnjutit, gick han frimodigt och undergifvet döden till mötes. Hans långvarigt bittra lidande bidrog väl ock i sin mån till att det andliga lifvet mognade, och att sinnet alltmer lösgjordes från världen. Utom sina när-

maste såg han under sin svåra sjukdom ingen hellre hos sig än sin pastor och andra kristna vänner.

I skötet af sin kära familj afsomnade Freeman stilla och fridfullt i sitt hem den 18 februari kl. 4:30 e. m. i en ålder af 68 år, 1 månad och 25 dagar. Saliga äro de döda som i Herren dö. Anden säger, att de skola hvila sig ifrån sitt arbete, ty deras gärningar följa dem efter. Uppb. 14: 13.

Begrafningen ägde rum den 21 februari, hvarvid, efter en kort andaktsstund i hemmet, skön begrafningsgudstjänst i närvaro af en stor skara deltagande vänner firades i Messias-kyrkan. Sällan ha vi sett männen så talrikt representerade vid en begrafning som förhållandet var vid detta tillfälle, och det visar, att den aflidne åtnjutit stort anseende bland dem. Sång presterades af en blandad kvartett, tillhörande församlingen, och den aflidnes pastor höll en skön likpredikan. Uppmuntringsord framsades ock af pastorerna Wahlström och Ranseen. Jordfästningen förrättades vid grafven å familjens graflott i Graceland. Hvile nu den käre aflidne där i frid till uppståndelsedagens morgon. M. C. R.

P. H. Stolberg.

Tisdagsmiddagen den 21 december 1915 kom sorgebudet: "Domare P. H. Stolberg är död." Huru kunde vi tro det, ty söndagsmorgonen, två dagar förut, deltog han i gudstjänsten som vanligt.

Väl visste vi, att hans hälsa ej varit den bästa under de senaste månaderna, men efter en genomgången operation troddes det, att hälsan återvändt. Han hade återupptagit sitt arbete och hållit ting i Mora, Minn., och var på hemresan, när döden kom och slutade hans lif i Hinckley, Minn., tisdags f. m. den 21 dec. 1915.

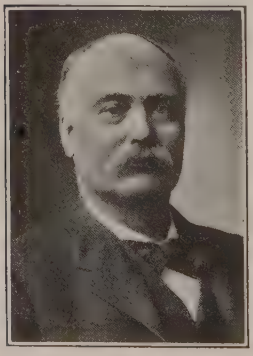

Begrafningen hölls från hans hem i Harris, Minnesota, julaftonen kl. 1 e. m., då pastor E. Schold förrättade bibelläsning och bön. Därefter fortsatte sorgetåget till kyrkan, där begrafningsgudstjänst hölls under en stor anslutning af folk. I kyrkan läste pastor A. G. Hammarberg Guds ord och ledde i bön. Pastor P. A. Pihlgren från

Fish Lake, Minn., hvilken församling Stolberg tillhört innan Harris-församlingen stiftades, höll en kort predikan på svenska språket. Därefter höll undertecknad, församlingens pastor, en engelsk predikan öfver Joh. 11: 25 och 26 samt uppläste en lefnadsteckning öfver den hädangångne medlemmen och samfundsmannen. C. E. Elmquist, State Railroad och Ware House Commissioner, och mr Grindelund från Minneapolis, intima vänner till familjen, sjöngo anslående sånger, ackompanjerade af mrs Earl Palmer från Harris.

Enkel, stilla, flärdfri, såsom den aflidnes lif hade varit, var begrafningsgudstjänsten, men så mycket mer tilltalande.

Domare Stolberg föddes i Skogs församling, Hälsingland, den 7 dec. 1848. Efter genomgången folkskola upptog han studier i en militärskola. Samma år han afslutade kursen, afreste han vid 18 års ålder till Amerika och anlände till Galesburg, Ill. Han vistades de två första åren i Ill. och Mich. Året 1871 finna vi honom i Minnesota, Chisago co., där han allt sedan varit bosatt.

Domare Stolberg var framstående inom det politiska lifvet inom staten Minnesota. Han har bekläd̈t många viktiga ämbeten under de senare åren. Han tjänade som sheriff i sex år, såsom county attorney inom sitt county tolf år, och 1907 utnämndes han af guvernör John Johnson till "Judge of the District Court of the Nineteenth Judicial District". Han återvaldes till denna plats sedan den tiden och innehade detta ämbete vid sin död. Hans arbete såsom domare har kännetecknats af trohet och duglighet.

Han ägnade ej endast staten sin tid och sina

gåfvor, utan äfven det samfund, som han tillhörde. Rektor O. J. Johnson från Gustavus Adolphus College skrifver om honom följande:

"Vårt läroverk har återigen förlorat en trogen vän. Ett par dagar före julferiernas början meddelade tidningspressen, att domare P. H. Stolberg helt hastigt aflidit. Domare Stolberg har under många år varit en verksam medlem af vår konferens och tagit stort intresse i den kyrkas arbete, som han troget tjänat hela sitt lif. Han har gång efter annan representerat sin församling vid konferensmötena och vår konferens vid synodalmöten och ofta tjänat på viktiga utskott inom konferens och synod. Herr Stolberg var medlem af vår direktion från år 1904 till 1912, och i trots af att hans ämbete i staten kräfde nästan all hans tid, besökte han direktionens möten regelbundet och tog aktiv del i dess arbete. Han var på den kommitté, som hade byggandet af Johnson Hall om hand och inlade stor förtjänst såsom medlem af densamma. I med- och motgång har han stått troget på sin post och varit en varm och uppriktig vän af Gustavus Adolphus College. Vi känna därför hans bortgång djupt. Domare Stolberg var en man, som hade öfvertygelse, och denna vågade han att uttrycka, men han visade alltid aktning för olika tänkande."

Uti domare Stolberg gifves ett exempel på hvad en ärlig, rättskaffens, ambitiös och viljekraftig man förmår. Han trängde sig fram trots alla hinder. Han både vann och behöll folkets aktning och förtroende.

I hemförsamlingen kände vi nog honom bäst. Hvad han betydde för den, vet ingen utom de

mest förtrogna. Han lät ej den vänstra handen veta, hvad den högra gjorde. Hans finansiella hjälp uppskattades, men hans moraliska understöd var af lika stor vikt. Detta erkänner församlingen villigt. "Vårt stöd har fallit", hördes flera säga. Uti honom hade äfvenså prästerna en vän. Och många minnas med tacksamhet hans gästfria hem.

Att hans intresse ej rörde sig endast kring det rent jordiska, därom vittnade hans lif och åskådliggjordes i handling. Han var mera en handlingens än talets man. Han älskade Guds ord och gudstjänsten; från den var han sällan borta. Hos honom fanns en längtan efter Gud.

Han förenades i äktenskap 1876 med sin nu sörjande maka, Sarah L. Larson. Deras äktenskap välsignades med tre barn: Alfred, County Attorney i Chisago co.; Gottfrid, kassör i Harris bank; Lydia, gift med Otto Herried i North Branch, Minn.

Frid öfver den hädangångnes minne!

ERIC N. HEDEEN.

August och Anna K. Nelson.

August Nelson och hans maka Anna Kajsa följde hvarandra tämligen nära öfver dödens bölja, sedan de gemensamt kämpat lifvets strider i öfver 60 år. Båda voro födda i Kinneveds församling, Skaraborgs län, han den 20 mars 1832 och hon den 25 augusti 1833. Det var tidigt på våren 1868, som de till följd af lockande bref från släkt och vänner begåfvo sig åstad till den Nya världen. Nog kändes det svårt att sälja den gård, där fäders och förfäders vagga stått, men framtidsutsikterna i det stora, rika Amerika kunde ej motstås.

Den 19 juni 1868, vid soluppgången, anlände till Geneseo, Illinois, en skara Kinnevedbor, femton till antalet, alla nära besläktade med hvarandra. Det första hemmet i detta land stod 11 mil ute på landet, ett litet oansenligt stockhus. Första söndagen i juli förenade sig alla de nykomna med församlingen i Geneseo, som då betjänades af pastor Nils Anderson. Denne Nils Anderson blef sedermera på synodalmötet i Andover 1870 afsatt för dryckenskap. Han reste sedermera åt södern; hans slutliga öde är okändt.

På våren 1870 styrdes färden längre västerut, till de bördiga prärierna i sydvästra Iowa. Järnväg (C. B. & Q.) gick då blott till Villisca, Iowa. Härifrån fortsattes resan medelst hästskjuts öfver väglösa prärier ännu längre i väster och sydväst till de bördiga slätter, som ännu väntade på idoga jordbrukare.

Det var den framsynte pastor B. M. Halland, som ledde den svenska immigrantströmmen hit, och blef settlementet för den skull uppkalladt efter honom.

Härute, 11 mil från Stanton, köptes land och byggdes det blifvande hemmet. Här genomlefdes alla nybyggarelifvets växlande erfarenheter; men inom kort blef här ett blomstrande samhälle. Den 26 december 1870 stiftades i Page county den sv. ev. lutherska Bethesda-församlingen. August Nelson invaldes till diakon, ett ämbete han innehade i öfver 30 år.

Pastor B. M. Halland var pastor för hela settlementet i många år och var nybyggarna till mycken hjälp på alla områden.

Efter synodalmötet i Burlington erhöll Bethes-

da-församlingen uti J. P. Neander egen pastor och gick så en ljusare framtid till mötes.

Redan samma höst byggdes både kyrka och prästhus, och församlingen uppblomstrade på det härligaste genom den enhet som rådde. Guds rika välsignelse krönte den nitiske och trogne unge pastorns verksamhet, så att många själar blefvo förda från mörker till ljus, från satans makt till Gud. Då blomstrade öknen, och ödemarken förvandlades till en Herrens lustgård. Genom kraftiga väckelser, som berörde alla församlingarna i det stora Halland-settlementet, blef äfven det Nelsonska hemmet förvandladt till ett bönens hem, där Guds ord mer än förr begagnades. I ett fullt medvetet troslif, rotade och grundade i Guds ord, som flitigt brukades, framhärdade de båda gamla intill sin lefnads afton.

För några år sedan lämnade de det gamla hemmet i Bethesda, och bosatte sig i Essex. Men de voro dock djupt fästade vid den församling, där de varit med från början och så rikligen af Gud välsignats. Här hvila de nu ock på den lilla kullen i helgad jord. Den 24 april 1915 afled mor Nelson och den 4 februari 1916 följde maken efter i döden. Deras helgade lif och saliga slut förblifver i välsignad åminnelse.

Vid grafvarna, där de lades till hvila, stodo barnen Alfred (pastor Alfred Nelson), Herman, Albert, Sandfred, Carl och Augusta med deras familjer. Salige äro de döde, som i Herren dö.

A. N.

Anna Paulina Hanson.

Sjuksköterskans kall kan i många hänseenden jämföras med soldatens. Hängifvenhet för tjänsten är oftast driffjädern till värfning; den obetydliga materiella lönen utgör näppeligen någon attraktion. Åratal af sträng öfning under en disciplin, som fordrar försakelse af mycket, som eljest betraktas såsom oumbärlig förströelse, och oförvitlig personlig frihet måste gå förut, innan den tillfredsställelse får njutas, som står att finna i aktivt utöfvande af kallet. Båda ha fått lära sig att "se döden i ögat utan att blekna."

Här slutar dock likställigheten. Medan soldatens tjänsteutöfning blott stundvis utsätter honom för lifsfara, och då i kamp, som afser nedgörandet af en människogrupp och upphöjandet af en annan, så är den tjänstgörande lasarettssjuksköterskan ständigt i lifsfara, alltjämt i kamp mot människokroppens

farligaste fiender; och hon kämpar icke blott för en människogrupp gent emot en annan, utan för mänskligheten, utan afseende på ras, nationalitet, språk, kultur eller samhällsställning. Soldaten utför ofta sina djärfvaste bragder sporrad af hatet. Sjuksköterskan vinner sina största segrar, då hennes hjärta brinner af kärlek. Soldaten, som strider, hyllas af sin nation, och då han stupar, krönes han med hjältekronan. Sjuksköterskan kämpar sin kamp oftast obemärkt och obesjungen, och mänskligheten, som hon tjänat, betalar henne ofta med världens lön.

Men kärlekstjänst kan icke uppskattas af världen, långt mindre lönas. Blott Gud kan mäta dess rätta värde, och han är den, som både vill och kan ersätta tillfyllest.

Vi vilja här hugfästa minnet af en, som helgat sitt lif åt sjuksköterskans nobla kall, men som stupat i striden, som, redan innan hennes arbetsdag väl börjat, kallats att emottaga kärlekstjänstens himmelska lön.

Anna Paulina Hanson var enda dottern till pastor och fru P. O. Hanson i International Falls, Minnesota. Hon föddes i Escanaba, Mich., den 9 juli 1891. Några år senare flyttade hon med sina föräldrar till Virginia, Minn. Här genomgick hon den publika skolan. I söndagsskolan var hon ock en trägen elev och konfirmerades i den svenska ev. lutherska kyrkan den 14 april 1907. Därefter studerade hon musik och andra ämnen vid Gustavus Adolphus College i St. Peter i två år.

Varmt tillgifven vår svenska lutherska kyrka, tog hon aktiv del i det kyrkliga arbetet, hvarhelst hon vistades. Med sin musikaliska begåfning och

utbildning var hon ofta en god hjälpreda för fadern i församlingen och på missionsfältet.

Hon var en sant troende kristen med ett mycket vänligt och tilldragande sätt. I hennes hjärta inrymdes ett stort mått af Jesu Kristi kärlek. Denna himmelska kraft sökte yttring. De tillfällen, som erbjudas en ung kristen att verka Guds verk i söndagsskolan och ungdomsföreningen, iakttog hon med nit och ifver. Men det tillfredsställde icke. Hon kände behof af att ägna hela sin tid och varelse åt kärlekens tjänst. Sjuksköterskans kall blef hennes mål.

Hösten 1911 inträdde hon i sjukvårdsskolan vid Svenska lasarettet i Minneapolis för att utbilda sig till sjuksköterska. Hon förenade sig med den svenska ev. lutherska St. Pauli-församlingen i Minneapolis och var med i det kyrkliga arbetet där, så mycket som hennes knappa tid tillät. Med lust och ifver omfattade hon de praktiska och teoretiska studierna i sjukvårdskursen. Det märktes, att både hufvud och hjärta var med, och att hon fann glädje i hvad hon hade för händer. Hennes framsteg vunnos dock icke utan uppoffring af kroppskrafter, hvartill hon hade knapp råd. Anvisad att vårda några fall af nervfeber, blef hon själf anfallen af denna sjukdom. Hon tillfrisknade, och med synbarligen återvunna krafter fortsatte hon sina studier.

Efter graduationshögtidligheterna den 1 juni 1914 för den klass hon tillhörde, erhöll hon några veckors ferier och reste hem för att hvila. Men hon var då så nedbruten till sin hälsa, att hon måste snart därefter intaga sjukbädden. Olika doktorer och specialister rådfrågades, hvilka för-

klarade, att hon led af lungsot, och rådde henne att blifva stilla i föräldrahemmet för att i norra Minnesotas friska klimat och talldoftande luft söka återvinna hälsa och krafter.

Men Herren hade annorlunda beslutat. Hon afled i tron på sin Frälsare söndagen den 13 febr. 1916, efter nära två års tåligt buret lidande, i en ålder af 24 år, 7 månader och 4 dagar. Hon sörjes och saknas af föräldrar, tre bröder jämte andra släktingar och en stor vänkrets.

Sorgegudstjänst hölls i svenska ev. lutherska kyrkan i International Falls onsdagen den 16 februati, vid hvilken pastorerna C. O. Swan från Duluth, J. B. A. Idström från Hibbing och norske lutherske pastorn O. M. Kleven talade tröstens och det eviga lifvets ord. Hennes stofthydda fördes påföljande dag till Virginia, Minnesota, där högtidlig begrafningsgudstjänst hölls i samma kyrka, i hvilken den hädangångna konfirmerats. Församlingens pastor, Hugo Thorene, predikade på engelska och pastorerna Swan och Idström på svenska. Många kondoleansskrifvelser och telegram upplästes. Svenska lasarettet representerades af en af hennes klasskamrater från Minneapolis. En ovanligt rik blomstergärd hade framburits. Stofthyddan invigdes till den sista hvilan i den vackert belägna Greenwood grafgård.

Anna Hanson älskade sjuksköterskans kall, emedan det gaf tillfälle till yttring åt den himmelska kärlek, som fyllde hennes hjärta. Med nit och ifver hängaf hon sig åt sin utbildning i detta kall. I kampen mot sjukdomar och lidanden fruktade hon icke att tränga sig långt fram e mot fienden.

Men det är där framme som faran är störst. De främsta kämparna fällas ofta först. Anna Paulina Hanson stupade tidigt i kampen. Förlorade hon då striden? O nej! I tron på Jesus insomnade hon, viss om sin segerlön.

G. W. O.

Carl Norlin.

En utaf vårt samfunds ädlaste män var mr Carl Norlin. Han föddes i Naum, Skaraborgs län, Sverige, den 16 september 1834. Vid 20 års ålder kom han till Amerika och stannade först i Princeton, Ill. År 1857 företog han en resa medelst oxskjuts den långa och besvärliga vägen till California. Efter 11 års vistelse i västern, under hvilken tid han äfven besökte Alaska, återvände han till Princeton.

Den 21 oktober 1871 ingick Norlin i äktenskap med miss Bengta Nyman. Uti henne fick han en trogen följeslagarinna genom lifvet. Först bosatte de sig nära Princeton; något senare flyttade de till Putnam, Ill., och bodde där hela tiden, tills de för sex år sedan flyttade hit till Rockford.

Norlins hem i Putnam fick tjäna till både skolhus och kyrka, innan annan samlingslokal kunde anskaffas. Mr Norlin skänkte landet, på hvilket

kyrkan sedan byggdes. Såsom diakon tjänade han under hela tiden de bodde i Putnam. Alla pastorer och studerande, som besökte det Norlinska hemmet, äro nog ense om att det var en plats, hvar oskrymtad gudsfruktan och rena seder hade hemvist. Pastor C. A. Wendell och lagman N. P. Nelson, hvilka voro ibland de många studerande, som besökte Putnam, funno i Norlins hem trogna medhjälparinnor på lifvets väg. Norlin ägde den glädjen, förmånen och välsignelsen att ha de sina med sig på den goda vägen.

Fastän mr Norlin var gammal, när han flyttade till Rockford, gjorde han sig snart förtrogen med sin omgifning. Han förenade sig med Salemsförsamlingen, blef snart vald till diakon och tjänade troget till sin död.

Mr Carl Norlin var i ordets vackraste bemärkelse en helgjuten kristen. Frälst af nåd vandrade han i ord och handling evangelium värdigt. Guds Ande bodde rikligen i hans hem, och *aldrig* var han borta från Herrens hus.

Hela Guds rike låg honom ömt om hjärtat, och alltid var han färdig, både med ord och handling, att föra allt godt verk framåt. Han var ganska väl beläst, ägde ett stort mått af sundt förnuft, och med samfundets och dess olika verksamhetsgrenar var han väl förtrogen.

Stilla, som ett trött barn inslumrar i modersfamnen, afsomnade han i tron på Jesus, den 29 juli 1916, i den höga åldern af nära 82 år. Maka, barn och vänner stodo sörjande, men tacksamma vid hans bår.

Mr Carl Norlin lefde länge och väl. Frid öfver den ädle mannens minne! J. A. Benander.

Carl Magnus Lawson.

Denne vår hänsofne vän föddes den 7 april 1834 på Ekeberg i Mjölby socken, Linköpings län. Hans fader, Lars Johansson, föddes därsammastädes år 1798. Han ingick äktenskap med Brita Persdotter, född å Sverkelstorp, Åsbo socken, Linköpings län, den 10 oktober 1803. Bland de sex barnen var Carl det fjärde i ordningen. På faderns lilla gård förflöto gossens och ynglingens år.

Herr Lawsons hustru, Maria, föddes i Ronneby socken, Blekinge, den 9 november 1837. Fadern var Jonas Gummeson (Lindström), född år 1804. Hans hustru, Elsa Andersdotter, föddes den 23 september 1806 i Tving socken, Linköpings län. Maria var makarnas första barn.

Ofvannämnda familjer kommo till Amerika tidigt på 1850-talet. På dåliga segelfartyg sleto de ondt i många veckor på hafvet. I Amerika var färden på järnvägar, sjöar och kanaler ganska primitiv. Emigranterna anlände på järnväg till Peru, Ill., och fortsatte, somliga till fots, andra medelst hästskjuts, till Moline, Ill. Johansson och Gummeson dogo i koleran. Före detta sällskaps anländande funnos i Rock Island endast sex svenskar.

År 1863 flyttade familjen Lawson till Paxton,

Ford county, Illinois, 103 mil söder om Chicago, utmed Illinois Central R. R., Cairo Branch. Här fingo de vara med om församlingens stiftelse. De bodde i ett litet hus ett block öster om den första skolbyggnaden, hvilken låg på det land, som dr

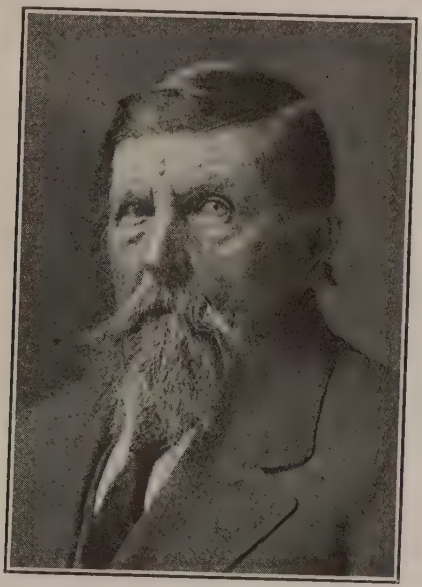

Hasselquist köpt af herr Pell, och som nu utgör Paxtons vackra grafgård. De flesta lärare och studerande umgingos förtroligt med denna fromma och intelligenta familj.

Fru Lawsons broder, Anders J. Lindström, föddes den 14 maj 1843, kom till Amerika 1854 och bosatte sig först i Rock Island, sedan i Moline, Ill.

Han studerade i Springfield, Ill., under professor L. P. Esbjörns ledning och medföljde denne sin lärare till Sverige 1863, sänd genom Augustana-synodens bemedling till Sverige för att vid Uppsala universitet utbildas till lärare vid Augustana College och Seminarium. Han var fattig och uthärdade många försakelser och mödor i Uppsala. Han ådagalade ovanlig flit, ägde utmärkta gåfvor och var redan 1867 filosofie kandidat med de vackraste betyg. Han hade ett skarpt, genomträngande förstånd samt sinne för musik och poetiska anlag.

Oförtrutenhet, nit och skicklighet utmärkte ho nom i allt. Studierna hade ej gjort honom främmande för sin himmelske Herre. År 1869 tog han filosofie doktorsgraden och snart därefter prästexamen samt prästvigdes den 1 juni 1870 i Upsala domkyrka. På sommaren samma år kom han till Paxton, och i september upptog han arbetet vid vårt läroverk.

Vid en gudstjänst ute på landet väster om Paxton en höstkväll förkylde han sig. Hvila under vintern och ett besök i Minnesota under sommaren 1871 samt en resa till Florida på hösten visade sig fruktlösa. Till lungsoten kom vattusot, och den 29 januari 1872 insomnade han vid Lake Jessup, Florida, och begrofs följande dag.

År 1880 flyttade familjen Lawson till Minnesota och bosatte sig på en skolsection af obrutet skogland en mil från New London. Efter landets uppodlande flyttade familjen till staden, där den alltsedan bott.

De gamla ha varit särskildt verksamma i Lebanons-församlingen i 36 år. Herr Lawson har tjänat som diakon och fru Lawson som fruntimmersföreningens kassör nära nog oafbrutet.

Herr Lawson var snickare och byggmästare i 60 års tid. Han deltog i tillbygget af vår första kyrka i Moline. Han byggde vår första kyrka i Paxton. Han var med vid ombygget af kyrkan i New London. Han byggde kyrkan i Tripolis och Mamrelund och torde ha förtjänat benämningen: "Augustana-synodens pioniär kyrkobyggare". Han byggde många prästhus och privata hus.

Fem barn äro kvar på jorden. Karin, änkefru Swenson, vid Spicer, Minn., svärmoder till pastor D. A. Knock; Thomas, bosatt i New London; Victor, tidningsman i Willmar, Minn.; Ebenezer, konstnär, utbildad i skönmålning vid Chicago Art Institute, bosatt i Willmar; Dora, som sköter om det gamla hemmet. De fyra förstnämnda hafva egna familjer och lyckliga hem, där gudsfruktan råder.

Herr Lawson var en trogen prenumerant på "Rätta Hemlandet" — Augustana, sedan första numret utkom, och fru Lawson har tillvaratagit alla årgångarna, dem hon äger fullständiga, en del inbundna. JOHANNES TELLEEN.

N. F. Linderholm.

Augustana-synodens utveckling under en tid af 50 à 60 år från en ringa hop af fattiga invandrare, förenade i ett litet antal spridda församlingar, till ett stort och mäktigt samfund beror kanske i första rummet på de nitiska, självförsakande män, som ifrån början ledde utvecklingen, men därnäst, och det i icke ringa grad, på de lekmän, som i med- och motgång, utan att låta afskräcka sig af mötande hinder eller låta locka sig af mera lysande utsikter på annnat håll, troget förblefvo vid sin fäderneärfda tro och den kyrka, i hvars hägn de uppvuxit och hvars moderliga omvårdnad de hade att tacka för sin kunskap i Guds ord och sin bekantskap med deras Gud och Frälsare. Utan att vilja kasta någon skugga på nutida förhållanden må man dock säga, att sådana Kristi sak helt hängifna, karaktärsfasta personer ej äro så talrika i vår tid som under vår synods tidigare skede.

Hvarje tid har dock sina säregna kraf, och Gud är mäktig att för hvarje särskild tid fostra de karaktärer, som för tillfället behöfvas.

Föremålet för denna lilla skiss, Nils Fredrik Linderholm, tog visserligen ej någon framstående del i vår kyrkas utveckling, men han var en af dessa pålitliga, samfundet helt hängifna män, hvilka med de gåfvor de fått och på den plats, där Gud ställt dem, troget använde både de krafter och de medel, Gud gifvit dem, i församlingens och samfundets tjänst. Född den 2 febr. 1837 i Sölvesborg, Blekinge, och tidigt kommen till en sann tro på sin Frälsare, utvandrade han år 1869 till Amerika. Han bosatte sig jämte familj i Chicago och förenade sig strax efter ankomsten dit med Immanuelsförsamlingen, hvars herde då var pastor Erland Carlsson. Efter några år flyttade han till Sterling, Illinois, där han, likasom i Chicago, bedref snickeryrket. Församlingen i Sterling var alltid liten till sitt kommunikantantal, beroende därpå, att endast helt få svenskar slagit sig ner på platsen, men den var städse en kärnfrisk församling och, fastän liten, räknades som en mönsterförsamling. Under den tid Linderholm bodde här, rasade i all sin häftighet den s. k. waldenströmska striden, och de som minnas tilldragelserna på vårt kyrkliga fält från 1870-talet, veta med hvilken bitterhet denna strid mångenstädes fördes. Den lilla församlingen i Sterling, liten som den var, blef ej förskonad, och endast ett litet fåtal förblefvo vårt samfund och vår evangeliska bekännelse trogna. Bland dessa få var N. F. Linderholm en, och så länge han bodde kvar på platsen, var han en af församlingens mest pålitliga män. År 1884 köpte han

en half sektion land i Madison county, Nebraska, och flyttade dit samt ägnade sig åt jordbruk. Här förenade han sig med Dahlsborg-församlingen, numera upplöst, och då församlingen i Newman Grove år 1889 stiftades, voro han och medlemmarna af hans familj ibland dess "charter members". Hans hustru afsomnade 1887, och tvenne söner hade före föräldrarna gått till det himmelska hemmet. Kl. 10 på aftonen den 1 februari, dagen före hans födelsedag, inslumrade, i en ålder af jämnt 79 år, denne trogne samfundsman, för att, när tidens lopp är fullbordadt, vakna till den glädje, som står Guds folk tillbaka. Tre söner och fyra döttrar samt tio barnbarn stodo sörjande vid hans bår.

Frid öfver den hädangångnes minne!

O. V. H.

KYRKOALBUM

PRÄSTER

ordinerade vid synodalmötet i Galesburg, Ill., den 11 juni 1916, deras födelseort och dato samt närvarande verksamhetsfält.

1. Gustav Knut Andeen, född den 8 sept. 1886, i Ulricehamn, Sverige; Missionsfältet i Indien.

2. Ture V. Anderson, född den 5 aug. 1889, i Stockholm, Sverige; Missoula, Mont.

3. C. Emil Bergquist, född den 24 aug. 1889, i East Longmeadow, Mass.; Bethania, Chicago, Ill.

4. John Billdt, född den 20 nov. 1881, i Lillherdal, Härjedalen, Sverige; Berea-Turlock, Cal.

5. E. Efraim Ceder, född den 7 jan. 1882, i Uppsala, Sverige; Luth. missionen i Buenos Aires, Argentina.

6. Otto T. Eklund, född den 25 nov. 1884, i Malexander, östergötland, Sverige; Clive-Meeting Creek, Alta, Can.

7. Paul D. Engstrand, född den 14 mars 1890, i Chicago, Ill.; Immanuel, Hutchison, Kans.

8. W. Albert Ericson, född den 25 jan. 1883, i Lindsborg, Kans.; Assaria, Kans.

9. Wm. R. Frendberg, född den 21 juni 1888, i Peale, Penn.; White Plains, N. Y.

10. Oscar O. Gustafson, född den 3 maj 1890, i Funk, Neb.; Elbow Lake, Minn.

11. Sigurd L. Hanson, född den 26 feb. 1887, i Houtzdale, Penn.; Houtzdale, Penn.

12. Hugo B. Haterius, född den 2 juni 1886 i Saronville, Nebr.; Fort Worth-Dallas, Texas.

13. A. Theo. J. Hjerpe, född den 15 dec. 1886, i Kinneklefva, Västergötland, Sverige; Anacortes-Sedro Woolley, Wash.

14. J. Walton Kempe, född den 30 jan. 1892, i Page co., Iowa; Creston, Iowa.

15. Arthur W. Knock, född den 13 okt. 1885, i Gowrie, Iowa; Forest Lake-Stacy, Minn.

16. Anton M. Lundeen, född den 8 jan. 1892, i Newman Grove, Nebr.; Missionsfältet i Kina.

17. Carl S. Odell, född den 4 maj 1890, i Vliets, Marshall co., Kans.; Clinton, Iowa.

18. Carl Hj. Olson, född den 24 sept. 1885, i Tollesjö, Västergötland, Sverige; Wilton, N. D.

19. Rudolph Peterson, född den 6 aug. 1884, i Sillhöfda, Blekinge, Sverige; Maple Plain-Lyndale, Minn.

20. D. Verner Swanson, född den 13 okt. 1890, i Kearney, Neb.; Iron Mountain, Mich.

21. Martin L. Swanson, född den 10 aug. 1888, i Holtsljunga, Västergötland, Sverige; Newport, R. I.

22. George M. Thimell, född den 19 sept. 1885, i Sycamore, Ill.; Highland Park, Ill.

23. Walter A. Tilberg, född den 11 dec. 1887, i Wealy, Kans.; Trinity, Moline, Ill.

24. G. Gottfrid Carlson, född den 20 maj 1882, i Holna, Västergötland, Sverige; Pine Grove-West Rock, Minn.

25. John P. Warner, född den 17 maj 1875, i Västra Karup, Skåne, Sverige; Marshalltown, Iowa.

26. Abraham Wattman, född den 2 mars 1881, i Ströms församling, Jämtland, Sverige; Klara-Malmö-Libanon-Sion, Sask., Can.

27. E. August Bongfeldt, född den 11 juni 1879, i Tuna, Västernorrlands län, Sverige; Hopkins, Minn.

1. Gustav Knut Andeen.

2. Ture Valdemar Anderson.

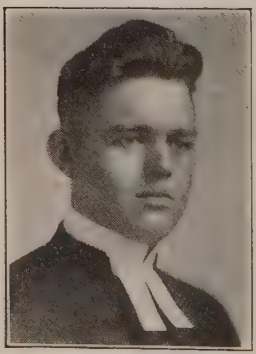

3. Carl Emil Bergquist.

4. John Billdt.

5. E. Efraim Ceder.

6. Otto Theodor Eklund.

7. Paul David Engstrand.

8. William Albert Ericson.

9. William Robert Frendberg.

10. Oscar Otto Gustafson.

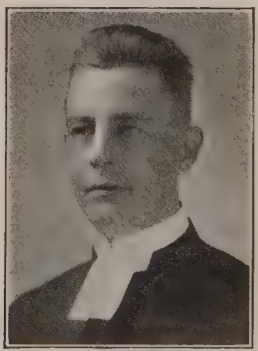

11. Sigurd Linné Hanson.

12. Hugo Benjamin Haterius.

13. Anton Theo. Johnson Hjerpe.

14. Joseph Walton Kempe.

15. Arthur William Knock.

16. Anton M. Lundeen.

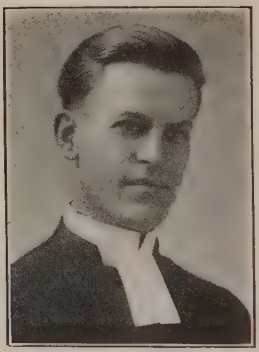

17. Carl Samuel Odell.

18. Carl Hjalmar Olson.

19. Hjalmar Rudolph Peterson.

20. David Verner Swanson.

21. Martin Luther Swanson.

22. George Martin Thimell.

23. Walter August Tillberg.

24. Gustaf Gottfrid Carlson.

26. Abraham Wattman.

27. E. August Bongfeldt.

KYRKOR.

Illinois-konferensen.

1. *Sv. Ev. Luth. Gustaf Adolfs-kyrkan, Chicago, Ill.*, invigdes palmsöndagen 1916. Kostnaden går till nära $30,000. Skuld $10,000. Kyrkan är byggd i engelsk katredalstil och har en särdeles treflig interiör. Hon rymmer 600, är 116 fot lång och 42 fot bred samt inrymmer en bekväm kyrkoväktarevåning. J. N. Brandelle är församlingens pastor.

J. N. B.

2. *Sv. Ev. Luth. församlingens i De Kalb, Ill.*, nya kyrka invigdes söndagen den 4 juni 1916. Den är byggd enligt "English gothic" arkitektur konsekvent genomförd, både hvad angår dess yttre och inre. Byggnadsmaterialet är sten och tegel, och taket är af "German tile". Kyrkans längd är 108 fot och bredden 62 fot. Själfva gudstjänstrummet har sittplatser för 700 och läktaren rymmer 300. Belysningen är elektrisk, enligt "the indirect system". Inga ljuskronor eller lampor äro synliga i gudstjänstrummet. Sådana moderna inrättningar äro ock insatta som "audience phone"; "the fan system of ventilation and vapor heating"; och

"electric vacuum system of cleaning". I ena tornet hänga tre ringklockor. Kapellvåningen är modernt inredd, och kyrkan är i alla afseenden fullt färdig. Hela egendomen kostar närmare $65,000.

G. A. F.

3. *Sv. Ev. Lutherska Betlehemsförsamlingens i Joliet, Ill., kyrka.* Denna storslagna helgedom invigdes den 31 oktober 1915. En härlig afslutning blef det på ett ansträngande arbete. Man kände sig också glad och uppmuntrad, att det hela krönts med framgång i välsignelse. Inom församlingen arbeta nio olika föreningar. Alla hade bidragit med olika gåfvor till kyrkans inredning. Det sålunda donerade belöpte sig till öfver $4,000 värde. Kyrkan, byggd i ren götisk stil, kostar färdig $50,000, hvaraf $20,000 afbetalts. Själfva auditoriet rymmer 500 sittplatser förutom läktaren och andra ställen, som kunna bereda plats åt nära 300 personer. Insides mäter kyrkan 40 fot i höjd, 96 fot i längd och 58 i bredd i midskeppet. Församlingens fyra forna lärare hafva alla aflidit. Men deras minne hade församlingen vetat hugfästa. Fyra s. k. memorial fönster äro insatta och bära hvar sitt namn: Victor Setterdahl, V. Vixell, J. Vibelius och A. A. Jacobson. Pastor J. M. Rydman är församlingens lärare. H. C. i *Aug.*

4. *The Trinity Lutheran Church, Moline, Ill.*, höll sin första gudstjänst i sin nya kyrka julmorgonen 1915. Byggnadens storlek är 36x50 fot och ytterväggarna äro rappade (kalkslagna). Kostnaden är ungefär $3,500. Plats kan beredas för 200

personer. Tomten näst intill kyrkan, en hörntomt, mycket väl belägen, tillhör äfven församlingen. W. A. T.

5. *Sv. Luth. Gloria Dei-församlingen i South Bend, Indiana.* Församlingen stiftades 1880. Dess första kyrka var byggd af trä. Pastor N. J. Forsberg gjorde en del förberedande arbete för byggandet af dess nuvarande kyrka, hvilken uppfördes år 1904, då pastor J. F. Borg var församlingens herde. Kyrkan är byggd af "cement blocks" och är 70 fot lång, 48 fot bred i tvärskeppet samt 40 fot bred i sidoväggarna. Fönstren äro kulörta med bibliska motiv. Inredningen är af "golden oak" och väggarna "fresko"-målade. Den synnerligt konstnärliga altartaflan föreställer "Kristi himmelsfärd". God piporgel. Invändigt är kyrkan särskildt skön och inbjudande. Kyrkans egendom, prästhuset inberäknadt, värderas till $20,000.

Församlingens prästhus byggdes 1915. Det är ett elegant tvåvåningshus, byggdt af trä med ytterväggarna beklädda med "Alliance" tegel i sju olika kulörer; detta gifver huset en synnerligen behaglig färgton med garnering af "Bedford"-sten.

Källarvåningen, med golf och väggar af cement, är indelad i fem stora rum. Första våningen har fyra rum utom skafferi, vestibuler, o. s. v. Andra våningen har fyra rum, utom hall och badrum och tidsenliga garderober. Vindsvåningen har utrymme för ytterligare två rum. Inredningen är den bästa. Rummen äro alla "fresko"-målade. Huset uppvärmes medelst hett vatten och äger gas och elektrisk belysning. Huset är beläget invid kyrkan och kostar utom tomt omkring $5,700. X.

Minnesota-konferensen.

6. *Sv. Ev. Luth. Birkaförsamlingens i Basto, Norra Dakota*, kyrka, belägen tolf mil sydväst om Underwood, N. D., uppfördes 1913 och invigdes på våren 1914.

Kyrkan mäter 40x28x14 fot med underväning under hela byggnaden. Hon har extra utbygge för koret och sakristian såväl som fem fots utbygge för tornet. Fönstren såväl i underväningen som i auditoriet äro af "florentine glazing". Läktare är byggd för orgeln. Den lämnar äfven sittplatser för ett femtiotal personer. Loftet är beslaget med pressad plåt och väggarna äro slätstrukna. I tornet hänger en kyrkklocka, 48 tum i diameter, som har kostat $225. Bänkarna äro af björk hållna i naturlig färg. Predikstolen, altaret och altarringen äro målade i hvit emalj med förgyllning. I den götiska altarramen är insatt en af fru Valberg utförd målning af den Gode Herden.

Allt om allt har kyrkan kostat församlingen något öfver $5,000. Egendomen är skuldfri. E. O. Valberg var församlingens pastor, då kyrkan byggdes. E. O. V.

7. *Sv. Ev. Luth. Bethel-församlingens kyrka i Malcolm, N. D.*, är belägen 12 mil nordost om Underwood, Norra Dakota. Hon är 40x28x14 fot i storlek och har extra utbygge för kor, sakristia samt torn. Under kyrkan är det rum för värmapparat och bränsle. Ett vackert "art glass" fönster med bilden af Kristi himmelsfärd är insatt i väggen öfver altaret. Alla andra fönster äro af "florentine glazing".

Invändigt är kyrkan "plastrad", både tak och väggar, och målad i ljusgul färg att öfverensstämma med ekbänkarna, som äro hållna i naturlig färg. Predikstolen, altaret, och altarringen äro hvitmålade med förgyllning.

Sådan som kyrkan stod vid invigningen den 16 juli 1916, hade hon kostat församlingen $3,100 i kontanta penningar, men kan värderas, då man räknar allt fritt arbete utfördt, till något öfver $4,000. En liten skuld af $500 hvilar ännu, då detta skrifves, på kyrkoegendomen. E. O. Valberg var församlingens pastor under kyrkobygget.

E. O. V.

8. *Sv. Ev. Luth. Bethania-församlingens i Glenburn, N. Dak.*, kyrka byggdes på sommaren 1915. Vid årsstämman den 5 januari 1916 var den fullt färdig och till fullo betald. Kyrkan invigdes vid missionsmötet den 5 juni 1916. Församlingen består af 24 kommunikanter. A. P. Green är församlingens pastor. A. P. G.

9. *Sv. Ev. Luth. Nebo-församlingens i Valley City, N. Dak., kyrka.* Nebo-församlingen äger två kyrkor, en i Hobart, åtta mil från Valley City, och en i Valley City. Församlingen stiftades 1890, och ett vackert tempel uppfördes snart därefter. Senare blefvo omständigheterna sådana, att arbete måste påbörjas i staden. En del af församlingens medlemmar hade nämligen flyttat in till staden. En egendom inköptes och prästhus byggdes. Denna egendom såldes och en annan egendom inköptes. Så konsoliderades församlingarna i Hobart och Valley City. Kyrkobygge påbörjades i Valley

City på våren 1915. Hörnstenen lades i juli månad samma år af pastor A. J. Rydén från Svea, Minn. Den första gudstjänsten firades i kyrkan på juldagen 1915. Kyrkan invigdes den 9 juli 1916 af pastor E. F. Alfson, Bismarck-distriktets ordförande. Kyrkans dimensioner äro 40x40 med en 10x10 vestibul. Den har fullständig undervåning med samlingssal, eldrum, kök och toalett. Undervåningen har cementväggar med tegel öfver jordytan. För öfrigt är kyrkan uppförd af "stucco plaster". Den är inredd med centraluppvärmning, elektriskt ljus samt vattenledning och gas. Kyrkan kostar färdig omkring $7,000. Församlingen har under samma tid den byggt kyrkan renoverat pastorsbostället till en kostnad af $2,000. Kyrkoegendomen är värderad till $13,500 med en skuld af $4,000.

Pastor Svante Udden var församlingens förste pasor. Sedan dess hafva, bland andra, följande pastorer betjänat församlingen: dr Alfred Bergin, L. W. Gullstrom, C. A. Larson, samt J. E. Liljedahl. Sedan juli 1915 har pastor Ernest A. Martell varit dess lärare. E. A. M.

10. *Den Sv. Ev. Luth. Gustaf Adolf-församlingens kyrka i Gwinner, N. Dak.*, uppfördes år 1897 af den fristående lutherska Torsby-församlingen. Denna församling öfvergick år 1912 till Augustana-synoden och kyrkan följde då med. Sedan dess har kyrkan blifvit betydligt förbättrad och inredd med bänkar, dopfunt och predikstol, — den senare skänkt af tvenne medlemmar, S. A. Friberg och Aron Larson. Helt nyligen har församlingen inköpt en tomt utmed kyrkan samt nedlagt cement-

trottoarer. Egendomen är värderad till $3,100. J. Edor Larson är församlingens pastor.

J. E. L.

11. *Sv. Ev. Luth. Clara-församlingens i Brainerd, Minn., kyrka.* I flera år hade man talat om att bygga ny kyrka eller ändra den gamla, som byggdes år 1882. På årsstämman 1912 kom saken åter upp, och beslut fattades då att bygga ny kyrka. I slutet af juni samma år såldes och flyttades den gamla kyrkan och arbetet å den nya begyntes. I november samma år togs undervåningen i besittning och brukades för gudstjänster till år 1915, då beslut fattades att göra kyrkan fullt färdig, och den 17 okt. invigdes den under stora högtidligheter af konferensens president, dr P. A. Mattson, assisterad af Brainerd-distriktets pastorer.

Kyrkan är byggd i götisk stil af sten och tegel med en rymlig läktare, som rymmer 100 personer utom kör. Piporgeln har sin plats på läktaren. Koret är försedt med fristående altare, predikstol samt dopfunt.

Kyrkan är 100 fot lång och 40 fot bred. Den har sittplatser för 500 personer. Hela kostnaden belöper sig till omkring $20,500.

Församlingen äger en värdefull kyrkoegendom till ett värde af $23,000. E. G. C.

12. *Sv. Luth. församlingens i Bismarck, N. Dak., kyrka och prästhus.* Församlingen i Bismarck organiserades i januari månad år 1883 under pastor J. O. Cavallins ordförandeskap. Den har under längre eller kortare tid betjänats af följande pastorer: M. Spångberg, A. G. Olsson, L. W. Gullström

och E. F. Alfson, samt har haft tillfällig betjäning af flera studerande.

Då pastor Alfson år 1910 anlände, var församlingen skingrad, och det kyrkliga arbetet hade gått i lägervall. När frågan om kyrkobygge först framställdes, kommo svaren: "Det går inte." Men det man inte väntade, det gick: tempelbyggnaden blef en verklighet. På hösten 1913 gjordes den första utschaktningen, och på våren 1914 började man bygget på allvar och har sedan fortsatt, tills kyrkan nu blifvit färdig.

Kyrkans dimensioner äro 40x28, hvaraf koret upptager 14x6 och tornet 5x10. Undervåningen har vedrum, samlingslokal och kök. Kyrkan har centraluppvärmning med varm luft. Undervåningen har cementväggar, för öfrigt är kyrkan uppförd af "Hebron pressad" tegel. Byggnadsstilen är till större delen götisk. Tornets höjd är omkring 60 fot. Kyrkan invigdes den 11 juli 1915.

Augustana.

13. *Den Sv. Luth. Tabor-kyrkan i Minneapolis, Minn.* Kyrkan, af trä, uppfördes i slutet af 1915. Den första gudstjänsten hölls där den 2 sistlidne januari. Tabor-församlingen stiftades den 6 januari i år under pastor Henry P. Johnsons ordförandeskap. Den kyrkliga verksamheten i den del af Minneapolis, där kyrkan är belägen (sydvästra hörnet af staden), har satts i gång genom pastor Johnsons oegennyttiga och outtröttliga arbete och genom hans församlings välvilja. Tabor-församlingens nuvarande pastor är dr Emil Lund.

E. L.

Iowa-konferensen.

14. *Den Sv. Ev. Luth. församlingens i Marcus, Iowa, kyrka,* uppfördes på hösten 1911. Hörnstenen lades samma år den 15 augusti af Sioux City-distriktets dåvarande ordförande, pastor A. Norrbom.

Den fjärde söndagen i advent, den 24 december 1911, hölls högmässa för första gången i den nya kyrkan. Sedermera blef hon invigd till en Herrens helgedom söndagen den 24 mars 1912 af Iowa-konferensens dåvarande president, pastor C. J. Södergren, assisterad af Sioux City-distriktets pastorer.

Kyrkans hela längd med koret inberäknadt utgör 44 fot. Kyrkoskeppets bredd är 28 fot och korets bredd är 15 fot. Sidorummet, det s. k. "lecture room", är 14x25 fot, och tornrummet är 12 fot i fyrkant.

Undervåningen är inredd till tre rum, matsal, kök och furnace rum.

Grundmurarna äro af concrete och öfverbyggnaden uteslutande af trävirke.

Kyrkobyggnadskontraktet uppgick till $4,135.

Den dag kyrkan invigdes upptogs ett offer, hvilket belöpte sig till omkring $1,075.

Den återstående delen af kyrkoskulden betalades innan utgången af år 1912.

Inberäknadt ringklocka och nya bänkar, hvilka genom Dorkas-föreningens bemedling blifvit insatta, jämte arbete dessutom, utfördt af församlingen, uppgår kyrkans nuvarande värde till $5,000.

Denna kyrka utgör nu den andra i ordningen, som denna lilla kämpande församling uppfört under sin fyrtioåriga tillvaro. J. P. N.

Kansas-konferensen.

15. *Den Sv. Ev. Luth. församlingens kyrka i Mc Pherson, Kansas.* uppfördes 1911 för en kostnad af omkring $14,000 med inredning. Den är byggd af tegel och äger sittplatser för 350 personer.

Prästhuset uppfördes 1914 för en kostnad af omkring $6,000. Det är stort, präktigt och i allo bekvämt inredt. Erland Anderson är församlingens pastor. E. A.

16. *Sv. Ev. Luth. församlingens i Haxtum, Colo., kyrka.* Församlingen stiftades för omkring fem år sedan. Den har aldrig varit stor, hon räknar ej ännu mer än omkring trettio kommunikanter. Denna lilla skara har dock haft nog gry i sig att gå till verket med uppförandet af en kyrka. Denna är 30x48, stor nog att rymma det folk, man kan påräkna. Tomten å hvilken hon står är tillräckligt stor äfven för ett prästhus och skänktes af hr A. M. Axelson. Syföreningen har anskaffat och betalt för bänkar, mattor och orgel. Ringklockan är skänkt af herrar Gust. Westman, Ernst Mattson och Ben Anderson. M. Anderson Lumber Co. och The Haxtum Lumber Co. sålde alla materialerna till inköpspris. Kostnaden för kyrkan belöper sig till $4,000 och är betald så när som på $600. Kyrkan invigdes den 7 november 1915 af pastor G. A. Brandelle. Broleen är församlingens vice pastor.

G. A. B. i *Augustana.*

Nebraska-konferensen.

17, 18. *Swedeburg-församlingens i Swedeburg, Nebr., nya kyrka.* Byggnadsstilen är öfvervägande götisk med brutet hvalf, och sidoutbyggen, som ger den formen af korskyrka. Storleken af långskeppet är 72x38; sidoutbygget på norr är 30x28; väggarna äro 18 fot höga; tornet är cirka 100 fot högt. Materialet är tegel och trä. Undervåningen är 10 fot hög och innehåller ett större samlingsrum 40x38, ett kök 30x24, värmapparatsrum, biblioteksrum, och tvenne mindre rum. Öfre våningen innehåller gudstjänstlokal, Luther League-rum, sakristia, barnrum och korridorer. Bänkar, altare och predikstol äro af ek, likaså inredningen. Koret prydes af en vacker altartafla föreställande Kristus i Getsemane. På ena sidan om koret inrymmes den präktiga piporgeln, som är byggd af Estey Co. och kostar $3,200; på andra sidan om koret är sakristian. Med den rymliga läktaren rymmer kyrkan cirka 500 personer. Fönstren äro af kulört glas med sköna bibliska bilder och emblemer. Uppvärmningssystemet är varm luft, och kyrkan upplyses med elektriskt ljus från egen kraftstation. Kyrkans kostnad, förutom en mängd frivilliga dagsverken, går löst på $20,000.

* * *

Swedeburg-församlingen har byggt en andra kyrka i *Ceresco, Nebr.* Byggnadsstilen är "Tudor" götisk rundbågsstil. Storleken är 56x32; väggarna äro 16 fot höga, tornet är 80 fot högt. Materialet är tegel och trä. Undervåningen innehåller ett större samlingsrum, värmapparatsrum och kök.

öfre våningen innehåller gudstjänstrum, barnrum, koret med sakristian på ena sidan och rum för piporgel på den andra sidan, samt en nätt läktare i bakre delen af kyrkan. Fönstren äro kulörta med sköna välutförda bibliska bilder och emblemer. Bänkar och predikstol, förfärdigade af ek, samt altaret i hvitt och guld äro tillverkade af firman Manitowoc Church Furniture Co., Waukesha, Wis. Inredningen är ek och målad i "medium dull oak finish". Församlingen äger också prästhus i Ceresco, och denna vackra egendom kommer att öfverlämnas åt nybildad församling, då tiden är mogen för stiftandet af luthersk församling. Kyrkans kostnad med ringklocka och inventarier är $7,000. Hela egendomen värderas till $14,000. Ingen skuld hvilar på någon af församlingens kyrkoegendomar.

C. O. G—N.

19. *Sv. Ev. Luth. Concordia-församlingen i Concord, Nebr.*, stiftades den 27 maj år 1885; byggde kyrka 1890, köpte prästgård 1894. År 1900 tillbyggdes prästgården för en kostnad af omkring $1,100. År 1905 byggdes tornspiran och läktaren, ringklocka och kyrkobänkar anskaffades och tjugo års-fest firades.

På hösten 1911 sålde församlingen gamla prästgården, köpte sex tomter land närmare kyrkan och byggde det prästhus, som visas å bilden. Huset vardt färdigt för inflyttning i mars 1912. Arkitekturen är enkel, men mycket ändamålsenlig och hemtreflig. På första våningen äro: pastorns studierum, förmak, mottagningsrum, toalettrum, matsal, kök och skafferi samt tvenne vestibuler med garderober. Trappuppgången till andra vå-

ningen är från mottagningsrummet och köket. Stor veranda pryder husets front och vid köket en mindre sådan. På andra våningen är, utom större korridor, badrum, fem sofrum, ett syrum, ett linneskåp och fem garderober samt trappuppgång till loftet. Huset uppvärmes medelst "furnace", har vattenledning för både brunns- och regnvatten, upplyses medelst elektricitet och värderas till omkring $6,500.

Kyrkan ombyggdes år 1915 och invigdes i december samma år i sammanhang med med firandet af trettioårs-fest och missionsmöte. Såsom bilden visar, är byggnadsstilen korsformig. Dimensionerna äro: 32 fot i bredd (i tvärskeppet 40 fot) och 72 fot i längd. Tornet är 75 fot högt. En ljus och ändamålsenlig undervåning, 10 fot hög, med kök, större samlingslokal m. fl. rum är nybyggd. Kyrkans auditorium är inbjudande och kyrkligt med sina många med vackra bildmålningar försedda fönster samt altarkor och götiskt altare. Sakristia och orgelrum finnas på hvar sin sida om koret. Predikstolen — fristående — är på vänstra och sångkörens plats på högra sidan om altarrunden. Ingångstrappan är inbyggd. På hvardera sidan om vapenhuset är ett "mothers' room" under läktaren. Kyrkan uppvärmes medelst "furnace" och kommer att upplysas medelst elektricitet. Omkostnaden belöper sig till omkring $7,000. Kyrkans värde är $12,000, tomterna (12) inberäknade.

Följande pastorer hafva betjänat församlingen: F. W. Bergquist, 1885—86; J. P. Aurelius, 1888—94; H. F. H. Hartelius, från juli 1894 till 1898; J. E. Erlander, 1899—1905; G. A. Östergren, 1906—10; P. Pearson, 1911—. P. Pearson.

New York-konferensen.

20. *Sv. ev. luth. Bethel-församlingens i Youngstown, Ohio, nya kyrka* byggdes 1912—1915 på en centralt belägen tomt å Ridge avenue. Kyrkan är 72 fot lång och 38 fot bred och är byggd i ren gotisk stil af sten och pressadt tegel. Undervåningen, som fullbordades år 1913 och som i något öfver två år användes såsom gudstjänstlokal, innehåller en större samlingssal, "furnace"-rum, kök, kommittérum samt "toilets". Inredningen i den öfre våningen är af ek, utom altare, altarring, predikstol och dopfunt, som äro af annat trä med emaljmålning i hvitt och guld. Ett fristående altare med Thorwaldsens sköna Kristus-bild i kroppsstorlek pryder det stämningsfulla koret. Bibliska bilder äro konstnärligt målade i fönstren. Dekorationsmålningen, i oljefärg — s. k. "Tiffany blend" —, är särdeles väl utförd och i god kyrklig stil. Kyrkan uppvärmes medelst ånga och upplyses medelst elektricitet, "Brascolite". Hela egendomsvärdet uppskattas till $30,000. Kyrkobygget påbörjades under pastor J. A. Johansons tjänstetid. Pastor Emil Westlund är sedan 1913 församlingens lärare. E. W.

21. *Svenska ev. luth. Sions-församlingen i Paterson N. J.*, organiserades år 1889. I öfver 10 års tid var församlingen utan kyrkligt hem. År 1900 inköptes ett gammalt skolhus, som inreddes, så godt sig göra lät, till en gudstjänstlokal.

På sommaren 1915 såldes den gamla egendomen,

och tomt med ett trevånings "flat", beläget midt i stadens centrum, köptes. Stommen af det gamla huset med en tillbyggnad å facaden utgöra kyrkans yttre form, något egendomlig till sitt utseende. Men inredningen är gjord i en kyrklig stil, mycket smakfull och treflig.

Dess undervåning har alla bekvämligheter; sakristia och läktare finnas äfven, och i tredje våningen äro flera mindre boningsrum inredda. Kyrkan rymmer alla svenskarna i staden, ett antal af omkring två hundra, men blott halfva antalet tillhör församlingen. Egendomen kostar omkring elfva tusen dollars. O. N. Glim, pastor.

Columbia-konferensen.

22. *Sv. ev. luth. Bethania-församlingens i Warren, Oregon, kyrka.* Församlingen organiserades af pastor Carl A. Tolin 1907 med 16 kommunikanter. Kyrkobygget påbörjades 1908. Ritningen gjordes af mr K. V. Berglund, och arbetet förestods af mr G. H. Ekstrom med C. J. Larson, P. Peterson och J. J. Lindahl såsom byggnadskommitté. Egendomen räknades värd $2,500. Efter några år befanns kyrkan vara för liten. Därför tillbyggdes den år 1916 och gjordes omkring dubbelt så stor. Under tillbygget bereddes en vacker sal för söndagsskola och tillfälliga möten samt rum för värmeapparat, rum för kök etc. Byggmästaren var mr John A. Carlson, som äfven gjorde ritningen för tillbygget. Byggnadskommittéen var mr C. J. Larson, J. J. Lindahl, Ernest Rylander, Elmer Dahlgren och Emil Muhr. Arbetet är utmärkt väl

gjordt, och kostar tillbygget omkring $2,000. Församlingen har 105 kommunikanter. B. S. Nystrom är församlingens pastor. B. S. N.

New England-konferensen.

23. *Sv. ev. luth. församlingens i Pontiac, R. I.*, kyrka, hvilken byggdes år 1876, nedbrann till grunden den 7 december 1914. Genast skreds till verket att bygga ny kyrka, och firades första gudstjänsten i densamma den 3 september 1916. Kyrkan är 85 fot lång och 40 fot bred med ett utbygge på ena sidan, där orgeln inrymmes. Stilen är öfvervägande götisk. Ritningarna äro gjorda af arkitekt O. Z. Cervin. Församlingen äger förutom kyrkan en större byggnad, "Memorial Hall", samt ett präktigt pastorshus. Hela egendomen är värderad till $35,000, och kommunikantantalet är 457. Sedan den 1 september 1914 har församlingen betjänats af pastor Abel Ahlquist. A. A. A.

Canada-konferensen.

24. *Sv. ev. luth. Fridhems-församlingen i Camrose, Alta, Can.*, stiftades år 1902 af pastor P. Almgren. År 1905 började församlingen kyrkobygge, som fortsatte så, att kyrkan blef invigd af pastor L. J. Fihn i oktober 1907. Kyrkan är 36 fot bred och 42 fot lång. Altare såväl som predikstol äro i hvitt och guld. Prästhuset byggdes hösten 1915. Församlingen äger 13 acres land. Hela egendomen torde kunna värderas till $4,000. Församlingen betjänades af pastor P. Almgren till hans död, den 19 februari 1906, därefter af stud. Axel E.

Erikson samt pastor O. Lindgren. Församlingens nuvarande lärare är pastor L. Heiner, hvilken innehaft församlingsvården sedan juni månad 1915.

Församlingen är icke stor, endast 28 kommunikanter. En liten skara, men den är fast rotad i evangelisk-luthersk tro och lära samt samfundssinne.

Det är på denna församlings vackra kyrkogård, Alberta-missionären pastor Per Almgrens kroppshydda har sitt hviloställe, som tacksamma församlingar och vänner hafva hedrat med ett monument, som äfven invigdes vid kyrkans invigning.

L. HEINER.

25. *Sv. luth. Gustaf Adolf-församlingen i Kingman, Alta.*, stiftades den 1 januari 1914 af pastor O. Lindgren. Sommaren 1913 besöktes denna plats för första gången af luthersk pastor, nämligen pastor O. Lindgren.

Den nya kyrkan är 28 fot bred och 32 fot lång. Koret är 20 fot bredt och 6 fot långt. Ritningen gjordes af den välkände samfundsmannen och byggmästaren herr Olof Wallin från Czar, Alta. Egendomen kostar i det närmaste $2,000. En tillfällig skuld på ungefär $400 hvilar därpå.

Söndagen den 18 juni 1916 blef den nya helgedomen högtidligt invigd af pastor L. P. Bergstrom, assisterad af Alberta-distriktets pastorer.

Pastor L. Heiner är sedan juni månad 1915 församlingens lärare. L. H.

Sydöstra missionsdistriktet.

26. *Sv. ev. luth. församlingens i Silverhill, Ala., kyrka* invigdes söndagen den 9 april 1916 i sammanhang med missionsmöte. Akten förrättades på uppdrag af synodens president af distriktets ordförande, past. A. A. Swanlund, som också varit församlingens pastor, ehuru bosatt i Thorsby, 227 mil därifrån. Kyrkan är efter förhållandena en ståtlig byggnad, omkring 60 fot lång och 32 fot bred. Landbolaget har skänkt tre utmärkt väl belägna tomter midt emot byns skolhus till kyrkoplan, och en medlem har skänkt $1,200 kontant samt virke för $50 värde, och följaktligen kunde kyrkan invigas icke blott fullt färdig, utan äfven skuldfri. Mycket frivilligt arbete har utförts af medlemmarna. Samma dag som kyrkan invigdes höll dock pastor Swanlund sin afskedspredikan, hvarför detta viktiga och vidsträckta fält nu åter är vakant. J. P. L.

Inter Mountain missionsdistriktet.

27. *Sv. luth. kyrkan i Blackfoot, Idaho,* färdigbyggdes år 1913. Kostnaden var 5,400 dollars. Kyrkoegendomen är värderad till 6,500 dollars, hvarpå dock hvilar omkring 3,000 dollars skuld.

Illinois-konferensen.

1. SV. LUTH. GUSTAF ADOLFS-KYRKAN, GRAND CROSSING, CHICAGO, ILL.

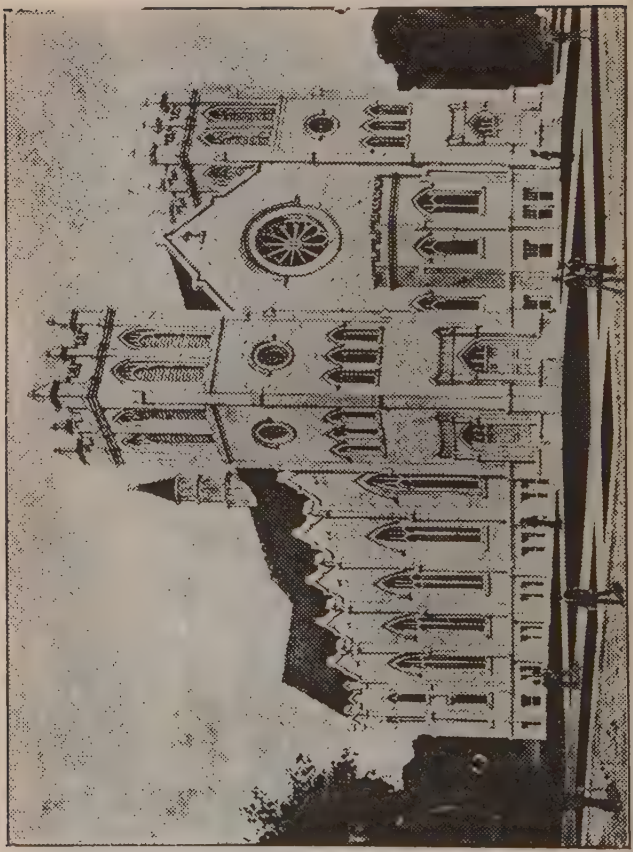

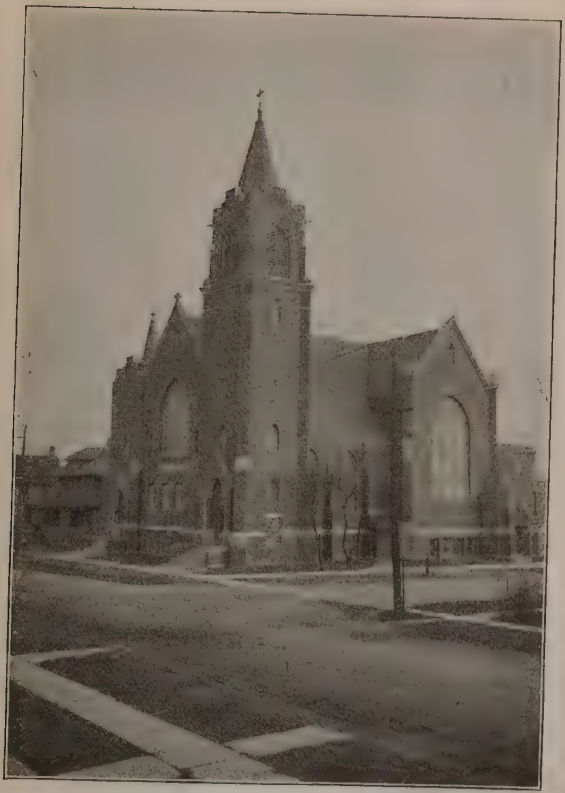

3. SV. LUTH. BETLEHEMS-KYRKAN I JOLIET (EXTERIÖR).

3. SV. LUTH. BETLEHEMS KYRKAN I JOLIET, ILL. (INTERIÖR)

4. TRINITY ENGLISH LUTH. CHURCH, MOLINE, ILL.

5. SV. LUTH. GLORIA DEI-KYRKAN, SOUTH BEND, IND.

Minnesota-konferensen.

6. SV. LUTH. BIRKA-FÖRS:NS KYRKA, BASTO, N. D.

7. SV. LUTH. BETHEL-FÖRS:NS KYRKA, MALCOLM, N. D.

8. SV. LUTH. BETHANIA-KYRKAN, GLENBURN, N. D.

9. SV. LUTH. NEBO-KYRKAN, VALLEY CITY, N. D.

10. SV. LUTH. GUSTAF ADOLFS-KYRKAN, GWINNER, N. D.

11. SV. LUTH. CLARA-FÖRS:NS KYRKA, BRAINERD, MINN.

12. SV. LUTH. FÖRSAMLINGENS I BISMARCK, N. D., KYRKA OCH PRÄSTHUS.

13. SV. LUTH. TABOR-KYRKAN, MINNEAPOLIS, MINN.

Iowa-konferensen.

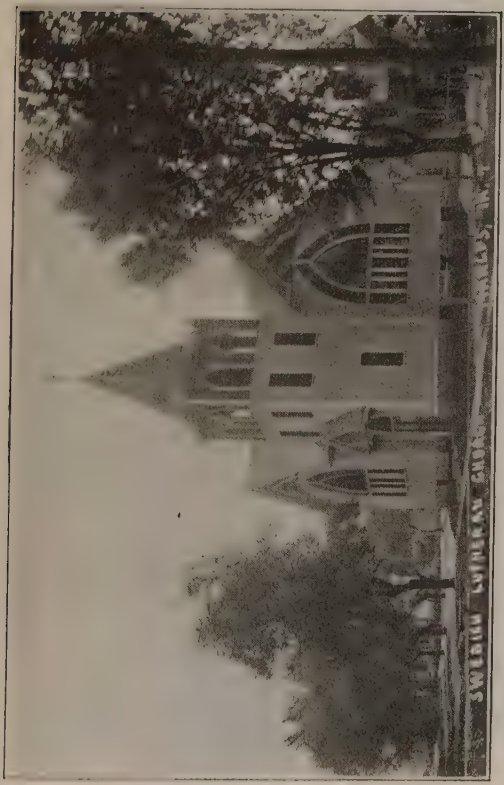

14. SV. LUTH. FÖRSAMLINGENS I MARCUS, IOWA, KYRKA.

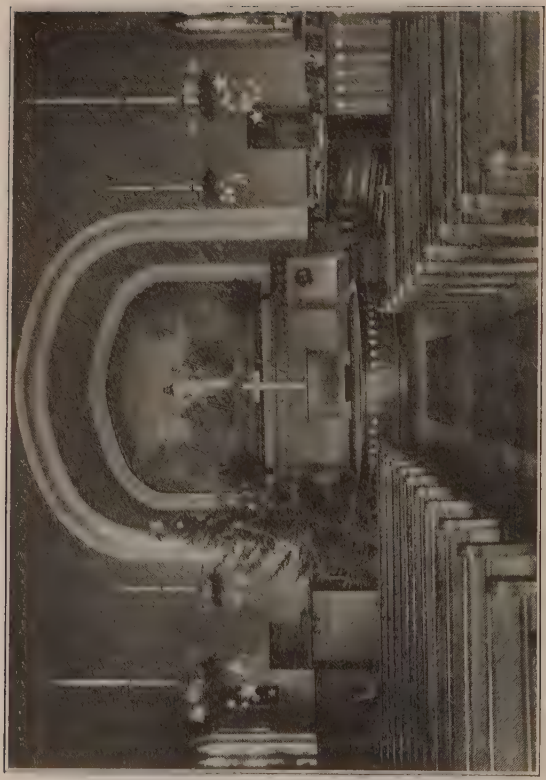

144. SV. LUTH. KYRKAN, DAYTON, IOWA (INTERIÖR).

Kansas-konferensen.

15. SV. LUTH. FÖRSAMLINGENS I MCPHERSON, KANS., KYRKA.

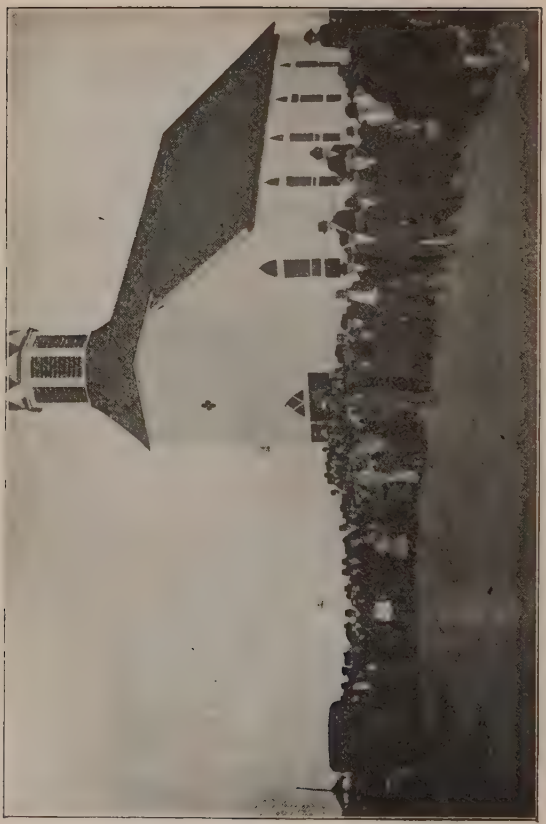

16. SV. LUTH. KYRKAN I HAXTUM, COLO.

Nebraska-konferensen.

17. SV. LUTH. KYRKAN I SWEDEBURG, NEBR.

18. SV. LUTH. KYRKAN I CERESCO, NEBR.

19. SV. LUTH. CONCORDIA-KYRKAN, CONCORD, NEBR.

New York-konferensen.

20. SV. LUTH. BETHEL-KYRKAN, YOUNGSTOWN, OHIO.

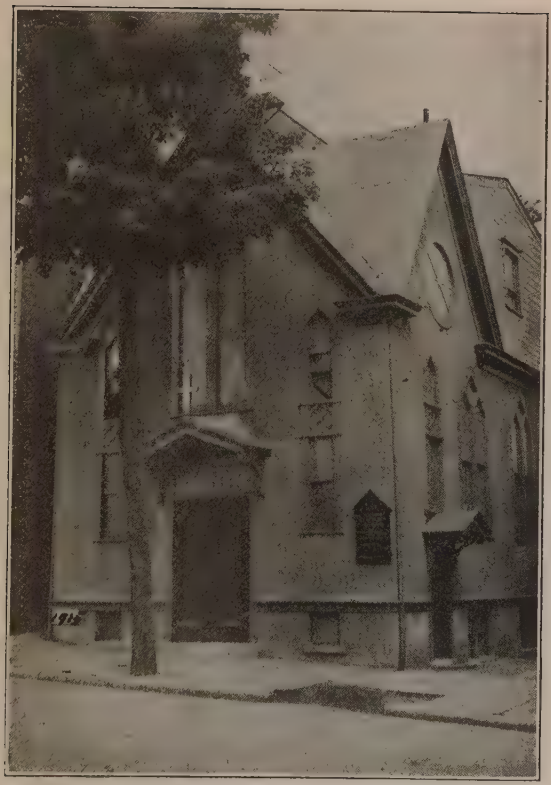

21. SV. LUTH. SIONS-KYRKAN, PATERSON, N. J.

Columbia-konferensen.

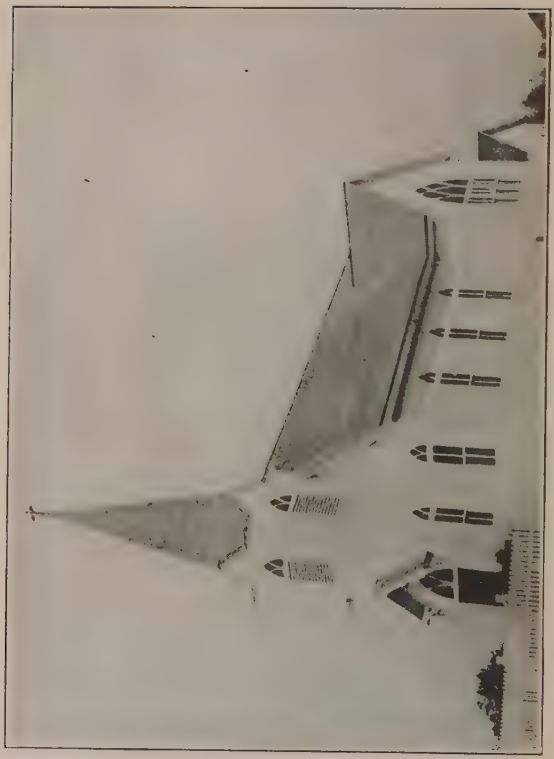

22. SV. LUTH. BETHANIA-KYRKAN, WARREN, ORE.

New England-konferensen.

23. SV. LUTH. KYRKAN I PONTIAC, R. I.

Canada-konferensen.

24. SV. LUTH. FRIDHEMS-KYRKAN, CAMROSE, ALTA., CANADA

25. SV. LUTH. GUSTAF ADOLFS-KYRKAN I KINGMAN, ALTA, CAN.

S:t LUTH. KYRKAN I SILVERHILL, ALA.

27. SV. LUTH. KYRKAN I BLACKFOOT, IDAHO.
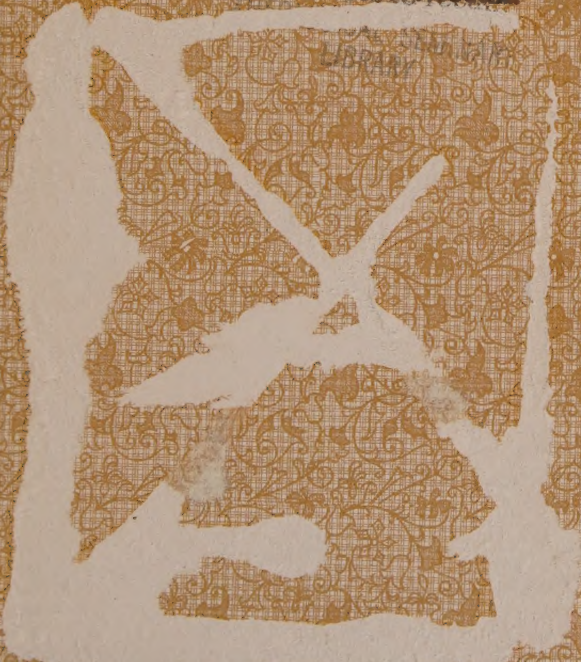
GTU Library
3 2400 00482 5372
20427
GTU Library
2400 Ridge Road
Berkeley, CA 94709
For renewals call (510) 649-2500
All items are subject to recall.